

Krzysztof Sawala
Tomasz Szczegółka
Jarosław Weckwerth

Say It Right

Multimedialny kurs
wymowy angielskiej

Oficyna Wydawnicza Atena
SuperMemo World

Say It Right. Multimedialny kurs wymowy angielskiej.

© 2009 by Oficyna Wydawnicza Atena Krzysztof Sawala and SuperMemo World sp. z o.o.
Wszelkie prawa zastrzeżone.

Autorzy: dr Krzysztof Sawala, mgr Tomasz Szczegóła, dr Jarosław Weckwerth

Lektorzy British English: Joanna Haracz-Lewandowska, John Dixon, Jarosław Weckwerth

Lektorzy American English: Dave Knott, Shane Nahumko, Krzysztof Sawala

Nagranie: Studio nagrań Interdyscyplinarne Centrum Przetwarzania Mowy i Języka UAM, Poznań

Projekt graficzny wnętrza: Oficyna Wydawnicza Atena Krzysztof Sawala

Projekt okładki: Roman Śniegowski

Ilustracje: Wikipedia, archiwum własne

Animacje: Sebastian Winkiel, © SuperMemo World sp. z o.o.

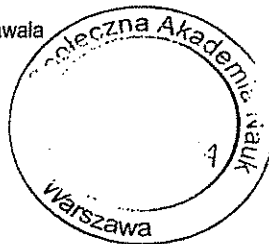
Nadzór merytoryczny: dr Krzysztof Sawala, dr Jarosław Weckwerth

Skład i łamanie: Oficyna Wydawnicza Atena Krzysztof Sawala

Kurs *Say It Right* obejmuje dwie najpopularniejsze odmiany języka angielskiego – amerykańską oraz brytyjską. Choć zdecydowana większość przykładów użytych w kursie jest wspólna dla obu odmian języka angielskiego, niektóre przykłady są odmienne. Odmienna bywa także pisownia niektórych słów. Różnice te w pełni odzwierciedlone są w programie na płycie DVD. W książce użyto pisowni zgodnej z odmianą amerykańską, natomiast ćwiczenia, w których w brytyjskiej odmianie na płycie DVD występują znaczne różnice w doborze słów, fraz lub zdań, lub które w odmianie amerykańskiej nie występują, oznaczono symbolem . Nie dotyczy to dźwięków charakterystycznych wyłącznie dla odmiany brytyjskiej, które przedstawiono w niniejszej książce w całości.

Oficyna Wydawnicza Atena Krzysztof Sawala
os. Raczyńskiego 3/22
62-020 Swarzędz
www.owatena.com.pl

SuperMemo World sp. z o.o.
ul. Romana Maya 1
61-371 Poznań
www.supermemo.pl

ISBN 978-83-60199-84-8 (SuperMemo World)

ISBN 978-83-923700-4-8 (Atena)

Spis treści

Zamiast wstępu – FAQ	4
Narządy mowy	6
Spółgłoski	8
Wybuchowe /p/, /b/, /t/, /d/, /k/, /g/	
Szczelinowe /f/, /v/, /θ/, /ð/, /s/, /z/, /ʃ/, /ʒ/, /h/	
Afrykaty /tʃ/, /dʒ/	
Nosowe /m/, /n/, /ŋ/	
Płynne /l/, /r/	
Aproksymanty /w/, /j/	
Dźwięczność	
Samogłoski	90
Przednie /i:/, /i/, /ɪ/, /e/, /æ/	
Środkowe /ʌ/, /ə/, /ɜ:/, /ɚ/, /ɜ:/	
Tylne /u:/, /ʊ/, /ɔ:/, /ɑ:/ (US), /ɑ:/ (GB), /ɒ/ (GB)	
Dyftongi /aɪ/, /eɪ/, /ɔɪ/, /aʊ/, /oʊ/, /ɪə/ (GB), /eə/ (GB), /ʊə/ (GB)	
Dodatki	156
Mylone słowa o podobnej pisowni	
Homofony	
Homografy	
Słowa i nazwy z często myloną wymową	
Niewymawiane litery	
Przedrostki	
Zapożyczenia	
Strony www	
Symbole fonetyczne	
Glosariusz terminów fonetycznych	

ZAMIAST WSTĘPU – FAQ

CO TO JEST POPRAWNA WYMOWA?

Dwie trzecie problemów w komunikowaniu się, jakie występują wśród uczących się języka angielskiego, wynika z niepoprawnej wymowy" (Jennifer Jenkins – *The Phonology of English as an International Language*, Oxford University Press, 2000)

Poprawna wymowa to przede wszystkim taka, która nie burzy komunikacji i pozwala przekazywać zamierzone treści. Jednak takie kryterium poprawności, choć w pełni wystarcza do sprawnego porozumiewania się językiem obcym, w wielu sytuacjach może okazać się niewystarczające, zwłaszcza jeśli na przykład przyjdzie nam przez jakiś czas przebywać w środowisku, gdzie język obcy jest językiem ojczystym. Wówczas chcielibyśmy nie tylko mówić poprawnie, ale w sposób jak najbardziej zbliżony do rodzimych użytkowników tego języka.

DLACZEGO WARTO POPRAWIĆ WYMOWĘ?

Podobnie jak w gramatyce, gdzie jedna drobna – pozornie nieistotna – różnica powoduje zasadnicze odwrócenie znaczeń (np. *have a company* to coś zupełnie innego niż *have company*, a *What are you doing?* to nie to samo, co *What do you do?*), tak samo błędy w wymowie prowadzą do nieporozumień i sprawiają, że można brzmieć śmiesznie, bezsensownie, a nawet wulgarnie. W dzisiejszym, zmieniającym się świecie, w którym porozumiewanie się językami obcymi, w szczególności angielskim, stało się wymogiem powszechnym, może to decydować o naszym powodzeniu w życiu – znalezieniu lepszej pracy, staniu się częścią nowego środowiska, nawiązaniu nowych znajomości, a nawet... znalezieniu partnera życiowego. W skrócie rzecz biorąc, im poprawniej brzmieć będzie nasz język, tym poważniej będziemy traktowani przez rozmówców. Niniejszy kurs zawiera szereg podpowiedzi, co zrobić, żeby Twój angielski brzmiał nie tylko poprawnie, ale jak najbliższy oryginału.

SKĄD SIĘ BIERZE ZŁA WYMOWA?

Znaczna większość problemów z wymową nie wynika z jakiejś szczególnej trudności w opanowaniu samych dźwięków. Ich przyczyną jest raczej nieosłuchanie z naturalnym angielskim i zbytnie poleganie na tekście pisanym, czego efektem jest tzw. „drukowana wymowa” (*spelling pronunciation*), a także bardzo silny wpływ odmiennych reguł wymowy języka ojczystego. Podobnie jak tańca czy jazdy na rowerze nie da się nauczyć z książki, tak samo nauka wymowy wymaga przede wszystkim obcowania z dźwiękami. Dlatego niniejszy podręcznik stanowi jedynie uzupełnienie części zasadniczej, czyli w pełni interaktywnego programu multimedialnego, w którym znajdują się praktyczne opisy omawianych dźwięków, animacje, wideo oraz tysiące przykładów słów, wyrażań i zdań do powtarzania z lektorem i lektorką.

CZY DOBREJ WYMOWY MOŻNA NAUCZYĆ SIĘ SAMODZIELNIE?

Odpowiedź na to pytanie nie jest łatwa. Nawet dzieci przyswajające język ojczysty potrzebują na opanowanie niektórych dźwięków sporo czasu (5-6 lat), mimo że ich „nauka” jest niemal nieustanna. Są w końcu poddawane stałej ekspozycji na język, mogą być wielokrotnie poprawiane, itd. Jednak sukces w przyswajaniu języka ojczystego ma ujemny wpływ na naukę języka obcego, ponieważ reguły wymowy pierwszego języka są często nie tylko odmienne, ale wręcz sprzeczne z regułami języka, którego chcemy się nauczyć (np. reguła ubezdźwięczniania spółgłosek na końcu wyrazu w języku polskim, powodująca, że słowa *kod* i *kof* brzmią identycznie, jest całkowicie odwrotna niż w angielskim, gdzie ubezdźwięcznianie końcowe może być błędem i prowadzić do zakłóceń w komunikacji – np. *Hey, bud!* [Cześć, kolego!] i *Hey, butt!* [Cześć tyku!]). Powoduje to, że problemem dla wielu uczących się jest „przestawienie się” z języka ojczystego na język obcy, albo inaczej – tak silne zmechanizowanie reguł języka obcego, aby nie były wypierane przez reguły języka ojczystego. O tych, którym się to uda w stopniu doskonałym mówimy „osoby bilingwalne” – a więc, w uproszczeniu, posługujące się bezbłędnie dwoma językami. W przypadku wymowy jest to dość trudne i uzależnione od różnych zdolności, np. słuchu muzycznego. Przy czym niekoniecznie musi być to cecha wrodzona, gdyż słuch muzyczny można z powodzeniem wykształcać i rozwijać. Dla osób z bardzo dobrze wykształconym

słuchem muzycznym samodzielne opanowanie wymowy będzie z pewnością dużo łatwiejsze. Ci z gorszym słuchem muzycznym powinni raczej uczyć się wymowy pod kierunkiem nauczyciela.

CO ROBIĆ, ŻEBY OSIĄGNĄĆ SUKCES?

Nie istnieją cudowne sposoby opanowania prawidłowej wymowy. Jedynie systematyczna ekspozycja na autentyczny angielski oraz regularne ćwiczenia gwarantują sukces. Poniżej prezentujemy najważniejsze naszym zdaniem strategie uczenia się poprawnej wymowy:

- 1) codziennie słuchaj autentycznej angielszczyzny (choćby 15 minut, ale codziennie)
  - w dziale „dodatki” zamieściliśmy obszerną listę sprawdzonych stron internetowych, na których znajdziesz materiały audio do samodzielnego słuchania
  - słuchaj książek w wersji audio – jeśli możesz, słuchając śledź także tekst – pozwala to skojarzyć pisownię z poprawną wymową
- 2) powtarzaj, powtarzaj i jeszcze raz powtarzaj – zgodnie z jakże prawdziwą maksymą Thomasa Edisona, że „Geniusz to 1 procent polotu i 99 procent potu”
- 3) zwolnij trochę, kiedy czytasz i mówisz po angielsku – w ten sposób nie będziesz „gubił” po drodze dźwięków, przede wszystkim tych na końcu wyrazów
- 4) wkładaj więcej energii w artykulację – przesadna poprawność, zwłaszcza w początkowym okresie uczenia się wymowy, jest nie tylko zalecana, ale wręcz pożądana
- 5) obserwuj ruchy ust u *native speakerów* i staraj się jak najdokładniej naśladować ich wymowę
- 6) zwróć uwagę na pewne regularności między pisownią a wymową.

NA CZYM POLEGA NASZA METODA UCZENIA WYMOWY?

Niektórzy uważają, że najlepszym sposobem opanowania języka obcego, w tym wymowy, jest stworzenie środowiska, w którym proces uczenia się następuje niejako w oderwaniu od języka ojczystego. Takie podejście wcale jednak nie musi być skuteczne. Wszakże znaleźć można wiele przykładów – choćby wśród Polonii amerykańskiej – osób, które przebywając w naturalnym środowisku amerykańskiej odmiany języka angielskiego przez wiele lat, nigdy nie pozbyły się obcego akcentu. Zatem samo środowisko nie wystarcza, zwłaszcza jeśli ktoś zaczyna naukę w wieku młodzieńczym lub dorosłym. Dlatego jesteśmy przekonani, że osoby uczące się języka obcego powinny się go uczyć nie w oderwaniu, ale przy wykorzystaniu odniesień do języka ojczystego. Stworzyliśmy więc kurs wymowy, w którym wszystkie dźwięki języka angielskiego opisywane są w relacji do dźwięków języka ojczystego. Wszędzie tam, gdzie zastąpienie jakiegoś dźwięku angielskiego zbliżonym dźwiękiem polskim nie powoduje problemów w komunikacji, mówimy o tym otwarciu, zaznaczając jednocześnie, co trzeba zrobić, jeśli chcemy mówić nie tylko poprawnie, ale w sposób zbliżony do *native speakerów*. Należy pamiętać, że niniejszy kurs to tylko podstawa uczenia się wymowy angielskiej. Nie zastąpi on regularnej pracy i codziennego osłuchiwania się z brzmieniem języka angielskiego.

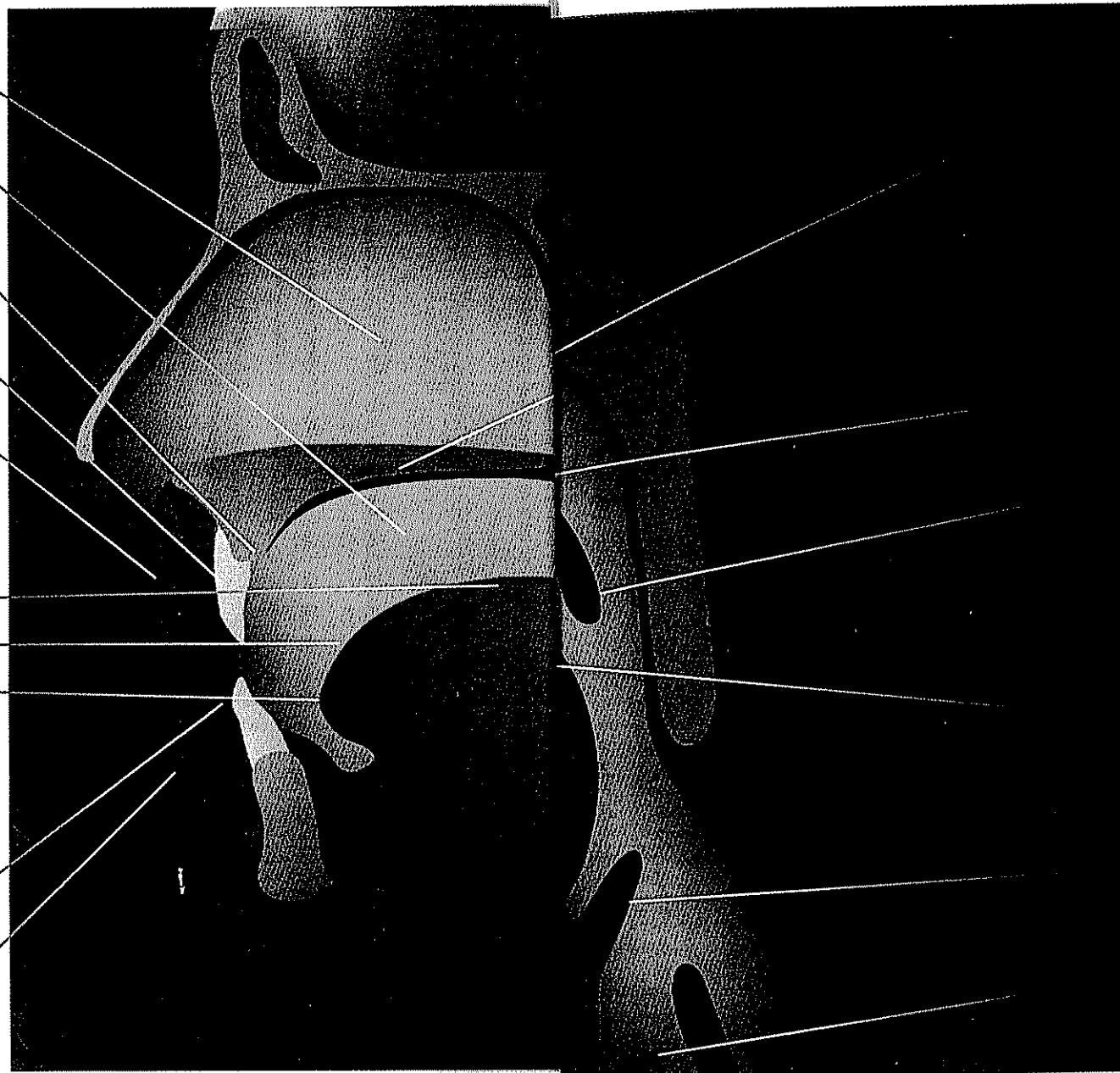
DLA KOGO JEST TEN KURS?

Z pewnością dla wszystkich, którzy uczą się języka angielskiego, niezależnie od tego, na jakim poziomie. Także dla tych, którzy znają angielski i posługują się nim na co dzień, ale mają świadomość, że ich wymowa jest dość daleka od ideału. Wreszcie dla nauczycieli języka angielskiego na wszystkich poziomach, którzy jeśli nie chcą zaniedbać uczenia wymowy, muszą samodzielnie tworzyć materiały do jej nauczania, albo sprowadzać podręczniki zagraniczne, w żadnym stopniu nie uwzględniające specyfiki ucznia polskiego. Kurs ten można przejść w pojedynkę, można też wykorzystać go jako podręcznik wspomagający na zajęciach szkolnych. Jego wielką zaletą jest to, że możemy pracować w sposób dowolny, gdyż nie ma tu żadnej obowiązkowej kolejności rozdziałów. Zapoznanie się z jednym rozdziałem zajmuje nie więcej niż pół godziny. Pamiętajmy jednak, żeby robić to systematycznie i wracać do przeciwiczonych rozdziałów tak długo, aż nowe nawyki związane z regułami wymowy odmiennymi od języka ojczystego nie zostaną całkowicie zautomatyzowane.

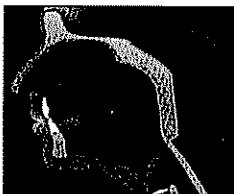
Życzymy powodzenia!
Autorzy

NARZĄDY MOWY

- Jama nosowa
- Jama ustna
- Łuk zębowy (dziąsłowy)
- Górne zęby
- Górna warga
- Środkowa część języka
- Przednia część języka
- Czubek języka
- Dolne zęby
- Dolna warga

- Podniebienie twarde
- Podniebienie miękkie
- Język
- Tylina część języka
- Nagłośnia
- Struny głosowe

Dźwięk /p/ w angielskim różni się od polskiego głównie na początku sylaby akcentowanej, kiedy to jest wymawiany z tzw. przydechem, polegającym na energicznym wypuszczeniu powietrza po rozwarciu narządów mowy (w tym przypadku: górnej i dolnej wargi), co daje w efekcie dodatkowy słaby dźwięk /h/ towarzyszący wymowie /p/ (np. /p^hut/, /p^hi:k/). Podobnie jak w przypadku innych spółgłosek, należy też bardzo uważać na kontekst, w którym /p/ poprzedza samogłoskę /i:/. W języku polskim powstaje wówczas miękka spółgłoska /p/ w wyniku silnego zmiękczenia /p/ (np. *pisać*), ponieważ już

w momencie realizacji /p/ narządy mowy przygotowane są do wymówienia /i/. Natomiast w angielskim należy tego unikać – a więc napięcie mięśni policzkowych i uniesienie języka może nastąpić dopiero po wymówieniu /p/ – np. *Peter, people*. Kiedy /p/ poprzedza inne spółgłoski wybuchowe (np. *lamp-post, napkin*) lub występuje na końcu wyrazu (np. *stop*), może być wymawiane bez fazy wybuchu. W takich sytuacjach (a także przed spółgłoskami innymi niż wybuchowe) może też towarzyszyć mu tzw. zwarcie krtaniowe, zwłaszcza w angielszczyźnie brytyjskiej. /p/ silnie wpływa na poprzedzające dźwięki dźwiękowe, których wymowa może stać się dwuwargowa (np. *footprint, downplay, midpoint*). Popularne sposoby zapisu tego dźwięku to: <p> (*pick*), <pp> (*apple*), <ph> (*shepherd*) oraz <gh> (*hiccough*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /p/.

pet	laptop	step	hippopotamus	sloppy	prototype
suppose	purpose	support	papaya	perception	populist
point	sponsor	prospect	copy	purse	apocalyptic
paper	pop	repair	hip-hop	championship	appropriate
passport	participate	apply	puppet	ping-pong	apple-pie
pipe	puppy	prepaid	pope	palpable	lollipop
people	pai	spider	pepper	penny-pincher	newspaper
grapefruit	special	department	plump	platypus	population
post	paperback	pinpoint	paratrooper	propaganda	palmtop
podcast	pickup	popular	poppy	principal	paper-pusher
happy	perhaps	proportion	panpipes	proper	peacekeeper
prepare	purple	repeat	depth	epilepsy	peephole
pest	speak	shepherd	propose	carpet-sweeper	periscope
supper	plum	push-up	picture-perfect	paparazzo	perpendicular

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /p/.

Paula	Pedro	Penelope	Patsy	Chip	Jasper
Peter	Penny	Spike	Pierce	Phillip	Popeye
Pamela	Rupert	Paul	Patti	Olympia	Percy
Patrick	Peggy	April	Preston	Winthrop	Priscilla
Polly	Patricia	Pearl	Spencer	Leopold	Portia

Porter	Peterson	Palmer	Perez	Dempsey	Page
Parker	Price	Paisley	Parsons	Patton	Hopkins
Perry	Pearson	Perkins	Presley	Mapplethorpe	Powers
Lopez	Powell	Copeland	Capote	Payne	Pope
Cooper	Patterson	Potter	Harper	Carpenter	Pratt

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /p/.

Poland	Princeton	Pennsylvania	Pittsburgh	Liverpool
Panama	Portland	Ipswich	Pacific	Paris
Perth	Pleasantville	Portsmouth	Prague	Spain
Pakistan	Peterborough	Paisley	Peru	Naples
Poole	Pompeii	Springfield	Egypt	Persia
Portugal	Palermo	Mississippi	Peking	Peloponnese

Pampers	PowerPoint	Pied Piper	Popsicle	Pink Panther
Pepsi	Panasonic	Paralympics	Penguin Books	Photoshop
Apple	iPod	Pan-American	Bupa	PayPal
Porsche	Peter Pan	Sharp	PSP	Pisces

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /p/.

a peace pipe	an empty pocket	a popular newspaper	pizza on the plate
a paper clip	a repair shop	properly prepared	apply for a post
put lipstick on a pig	copy paper	push the envelope	peer-to-peer
pay the price	a personal laptop	a pecan pie	proud as a peacock
powerful people	a pretty pattern	puff no punches	an import-export company

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /p/.

- Will you pass the pepper, please?
- I suppose practice makes perfect.
- Can you please sharpen my pencil?
- Penelope has a pen pal in Panama.
- Please, put this pin on top of the pile.
- Pete plans to publish some of his poems.
- Peggy printed her copy on transparent paper.
- Spike gave a perfectly prepared presentation.
- The expiration date in Peter's passport has passed.
- Paula will prepare a pumpkin pie for the party.
- Penny's stepfather is a shopkeeper in Blackpool.
- Paul and Patricia are happy prospective parents.
- Publishing his paper on Papacy is Rupert's top priority.
- Preston picked up a piece of paper and put it in his pocket.
- Playing pelota in public parks is a popular pastime in Spain.
- Patrick didn't have to pay because his company picked up the bill.
- Ping-pong is a popular sport played in plenty of places in Poland.
- Percy's powerful personality pleasantly surprised his fellow players.
- Philip painted a complex pattern in a graphic program on his laptop.
- The bill passed by the parliament helps to keep the food prices down.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /p/, a w drugim – /b/.

pack – back	lip – lib	peach – beach	mopping – mobbing	pump – bump
pact – backed	copper – cobber	pin – bin	staple – stable	lap – lab
path – bath	harper – harbor	pulley – bully	pult – butt	ample – amble
pet – bet	simple – symbol	pull – bull	patch – batch	dipper – dibber
pride – bride	pad – bad	punk – bunk	peer – beer	oppressed – abreast
punch – bunch	parking – barking	crumple – crumble	push – bush	unpacked – unbacked

CWICZENIE 7

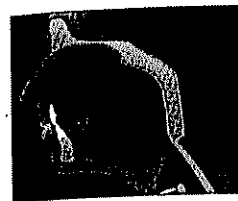
Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /p/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

cozy lap (wygodne kolana)	street pump (uliczna pompa)
cozy lab (przytulne laboratorium)	street bump (uliczny wybój)
terrific putt (wspaniałe uderzenie)	English peer (angielski par)
terrific butt (wspaniałe tyłek)	English beer (angielskie piwo)
stolen pride (ukradziona duma)	strong punch (mocny poncz)
stolen bride (ukradziona panna młoda)	strong bunch (silna gromadka)
small punk (mały gówniarz)	night parking (nocny parking)
small bunk (mała koja)	night barking (nocne szczekanie)
tough pulley (mocny bloczek)	beautiful harper (piękna harfistka)
tough bully (mocny osilek)	beautiful harbor (piękny port)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /p/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- There is a new **path** in my garden. (W moim ogrodzie jest nowa ścieżka.)
 There is a new **bath** in my garden. (W moim ogrodzie jest nowa wanna.)
- I got a ticket for **parking** in the wrong place. (Dostałem mandat za parkowanie w niedozwolonym miejscu.)
 I got a ticket for **barking** in the wrong place. (Dostałem mandat za szczekanie w niedozwolonym miejscu.)
- Put this **pin** away. (Odlóż tę szpilkę.)
 Put this **bin** away. (Odlóż tę skrzynię.)
- We paid a visit to the **harper**. (Złożyliśmy wizytę harfistce.)
 We paid a visit to the **harbor**. (Złożyliśmy wizytę w porcie.)
- Staple** prices remain unchanged. (Ceny podstawowych artykułów się nie zmieniają.)
Stable prices remain unchanged. (Stabilne ceny się nie zmieniają.)

Dźwięk /b/ w angielskim nie różni się wiele od polskiego, choć wymawiany jest nieco mniej energicznie. Jest to dźwięczny odpowiednik bezdźwięcznej dwuwargowej spółgłoski zwartej /p/, którego wymowa polega na rozwarciu narządów mowy (w tym przypadku górnej i dolnej wargi) i wypuszczeniu powietrza (np. *bat*, *book*). Efektowi wybuchu nie towarzyszy aspiracja, jak w przypadku spółgłosek zwartych bezdźwięcznych.

Podobnie jak w przypadku innych spółgłosek, należy bardzo uważać na kontekst, w którym /b/ poprzedza samogłoskę /i:/. W języku polskim powstaje wówczas miękka spółgłoska /bʲ/ w wyniku przygotowania narządów mowy do wymówienia /i/ już w momencie realizacji /b/ (np. *bić*, *bigos*, *bitwa*). W angielskim należy tego unikać – a więc napięcie mięśni policzkowych i uniesienie języka może nastąpić dopiero po wymówieniu /b/ – np. *bean*, *beat*. Kiedy /b/ poprzedza inną spółgłoskę wybuchową (np. *abdomen*, *subgroup*) lub występuje na końcu wyrazu (np. *cab*), może być wymawiane bez fazy wybuchu. Należy pamiętać o tym, że brak kontrastu z /p/, zwłaszcza na końcu wyrazu, może prowadzić do poważnych kłopotów komunikacyjnych (por. *mob* (tłum) – *mop* (szmata, mop) – zob. rozdział DŹWIĘCZNOŚĆ). /b/ silnie wpływa na poprzedzające dźwięki dźwięczne, których wymowa staje się dwuwargowa (np. *football*, *paintbrush*). Najczęściej występujące sposoby zapisu /b/ to: <b> (*big*), <bb> (*bubble*) i <pb> (*cupboard*). W zapisie <mb> dźwięk /b/ nie jest wymawiany (*crumb*, *dumb*, *plumber*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /b/.

beat	symbol	bribe	absorb	hobnob	backbencher
bye-bye	blockbuster	blackberry	babe	butterball	bourbon
basketball	book	billion	breadbasket	tribe	unbearable
boat	lobby	basic	blurb	disturb	barber
billboard	cobweb	baboon	bulb	tube	barbican
baby	broadband	barbaric	cab	grab	batboy
barbeque	clubbing	absorbent	curb	microbe	bear-baiting
best	bodybuilding	babble	describe	believable	bedbug
hobby	probably	snobbish	globe	robe	biblical
bellboy	bumblebee	backbiting	herb	scrub	bibliography
box	blackboard	suburbia	kebab	subscribe	bilabial
bubble	ribbon	bookbinding	unbreakable	web	bird-brained
bill	backbone	bathrobe	probe	superb	blackbird
bamboo	debate	blabber	pub	abominable	bloodmobile

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /b/.

Billy	Rebecca	Barry	Robin	Betty	Elizabeth
Barbara	Bruce	Gabbie	Barbie	Sebastian	Annabel
Bobbie	Brandon	Brett	Abigail	Phoebe	Herbert
Brenda	Debra	Ruby	Robert	Britney	Jacob
Brian	Beverly	Ben	Bernard	Bob	Bart
Brown	Bolingbroke	Butler	Barnes	Berry	Bates
Bell	Brubeck	Bennett	Bradbury	Banks	Beck
O'Brien	Webster	Gibbs	Abbott	Crosby	Byrd

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /b/.

Barbados	Bogota	Bath	West Bromwich	Belfast	Buffalo
Boston	Burbank	Babylon	Berlin	Nebraska	Dublin
Belgium	Brussels	Bilbao	Budapest	Britain	Hamburg
Blackburn	Bolivia	Bristol	Brighton	Berkeley	Long Beach
Bombay	Bhutan	Quebec	Cambridge	Brooklyn	Zagreb
Birmingham	Burma	Bermuda	Derby	Bronx	Banbridge

The Bible	Big Brother	Barclaycard	Debenhams	T-Mobile	YouTube
Blueberry	Citibank	Britannica	BHS	Bupa	Babel
Big Bang	The Body Shop	e-Bay	Burton	CBS	BMW
Babygro	The BBC	Reebok	Boden	Skylab	Beach Boys

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /b/.

a big barrier	bite the bullet	a bad habit	as busy as a bee
bit by bit	burn one's bridges	back to basics	aboard a sailboat
be a bag of bones	bad blood	bread and butter	beat around the bush
below the belt	rechargeable batteries	bend over backwards	a blue-eyed boy
probably the best	behind my back	a bulletin board	a brand new BMW

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /b/.

- Brain is better than brawn.
- Beggars' bags are bottomless.
- Billy brought black rubber boots.
- I believe Brian was born in Boston.
- Barbara gave birth to a baby boy.
- Barry broke his bone in February.
- Basketball is probably Ben's biggest hobby.
- Rebecca will be back from Belgium by Friday.
- Bobbie bounced his ball against the Reebok billboard.
- Brenda bought a baseball bat for her brother's birthday.
- Bruce brushed the crumbs of bitter crab biscuits off the table.
- Bishop Brian Babbitt blamed the bellboy for a blatant blasphemy.
- Barbie will probably be unable to babysit for her newborn brother.
- You would be better-off borrowing this book from the public library.
- Debra is busy as a bee with her job at Dublin's best business bank.
- Sebastian brazenly boasts of being the best barefist boxer in Britain.
- The blonde bather on the beach was blinded by the blazing sun beams.
- Brian's beloved brother-in-law belongs to the Birmingham football club.
- Remember to contribute a bottle of booze for the BYOB party at Benjie's.
- Abigail scribbled a brief bibliography of Arab billionaires in a big notebook.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /b/, a w drugim – /p/ lub /v/.

cab – cap	bowel – vowel	lobe – lope	rebel – revel	tribe – tripe
cub – cup	burst – versed	rib – rip	fiber – fiver	best – vest
nab – nap	bolt – volt	sub – sup	crab – crap	banish – vanish
nib – nip	lobes – loaves	bet – vet	hob – hop	bow – vow
tab – tap	cob – cop	ballet – valet	mob – mop	marble – marvel
cymbal – simple	gab – gap	box – vox	robe – rope	curb – curve

ĆWICZENIE 7

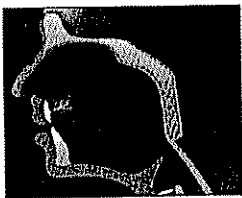
Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /b/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

angry mob (rozeźniony tłum)	make a bow (zrobić łuk)
angry mop (wściekły mop)	make a vow (złożyć ślubowanie)
catch a cab (złapać taksówkę)	your best bet (najlepsze, co możesz zrobić)
catch a cap (złapać czapkę)	your best vet (twój najlepszy weterynarz)
wear a robe (mieć na sobie porannik)	see a ballet (zobaczyć balet)
wear a rope (mieć na sobie linę)	see a vallet (zobaczyć parkowacza)
ancient tribe (starożytne plemię)	personal best (rekord życiowy)
ancient tripe (starożytne flaczki)	personal vest (osobista kamizelka)
hit the tab (wcisnąć klawisz tabulatora)	bowel disorder (choroba jelit)
hit the tap (uderzyć w kran)	vowel disorder (zła wymowa samogłosek)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /b/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

This cub is awful. (Ten młokos jest okropny.)	This cup is awful. (Ten kubek jest okropny.)
Bob ordered a new robe. (Bob zamówił nowy płaszcz kąpielowy.)	Bob ordered a new rope. (Bob zamówił nową linę.)
We stepped on a crab. (Nadepnęliśmy na kraba.)	We stepped on a crap. (Nadepnęliśmy na kupkę.)
I've just finished my sub. (Właśnie skończyłem jeść kanapkę.)	I've just finished my sup. (Właśnie skończyłem jeść kolację.)
No tribe has ever been better. (Żadne plemię nigdy nie miało się lepiej.)	No tripe has ever been better. (Żadne flaczki nigdy nie smakowały lepiej.)

Z pozoru spółgłoska /t/ nie powinna nastęrczać kłopotów – w końcu występuje w polskim, nieprawdaż? I tak, i nie. Jeśli angielskie /t/ we wszystkich kontekstach zastąpimy polskim /t/, zostaniemy przypuszczalnie zrozumiani, ale nasz „angielski” będzie brzmiał bardzo, bardzo odlegle od oryginału. Po pierwsze dźwięk ten jest dźwiękowy, a nie zębowy, jak w polszczyźnie. Poza tym jest to jeden z bardziej skomplikowanych dźwięków w języku angielskim, występujący w co najmniej siedmiu (!) wariantach, z których każdy wymaga nieco innej wymowy: 1) wymowa /t/ z przydechem (np. *top, trip, retain*); 2) wymowa /t/ bez

przydechu (np. *after, get, stop*); 3) /t/ z wstrzymanym wybuchem (np. *bit, cat, ratbag*); 4) /t/ z wybuchem nosowym (np. *cotton, button, mountain*); 5) /t/ z wybuchem bocznym (np. *cattle, settle*); 6) /t/ uderzeniowe (np. *butter, matter, get it*); 7) /t/ wymawiane z towarzyszącym zwarcie krtańowym (albo wręcz zastąpione przez zwarcie krtańowe), zwłaszcza przed inną spółgłoską. Warianty te zostaną omówione w kolejnych podrozdziałach. Należy uważać na kontekst, w którym /t/ poprzedza /i:/. W języku polskim powstaje wówczas spółgłoska /t/ w wyniku silnego zmiękczenia /t/ (np. *tiara, bestia*). W angielskim zmiękczenie /t/ jest znacznie słabsze (*teen, steep*), a więc podczas jego wymowy nie należy napiąć mięśni policzkowych ani unosić za wcześnie języka. Trzeba też pamiętać, że dźwiękowa wymowa /t/ zmienia się na zębową, kiedy /t/ poprzedza /θ/ lub /ð/ (np. *cutthroat, hot thing*) oraz opcjonalnie na dwuwargową, kiedy /t/ poprzedza /p/, /b/ lub /m/ (np. *market place, football, apartment*). Spośród 14 sposobów zapisu /t/ najczęściej występują: <t> (*top*), <tl> (*little*), <bt> (*debt*), <ed> (*hoped*) oraz <pt> (*receipt*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery w grupie 1 należy wymawiać z przydechem, a w grupie 2 – bez przydechu.

1 WYMOWA Z PRZYDECHEM – polega na dynamicznym rozwarciu narządów mowy (w tym przypadku przedniej części języka [tub czubka] i łuku dźwiękowego [nie zębów, jak w polskim!]) i energicznym wypuszczeniu powietrza, co daje w efekcie dodatkowy słaby dźwięk /h/ towarzyszący wymowie /t/. Odmiana ta występuje zawsze na początku sylaby akcentowanej.

ten	tender	together	territory	downtown	tiger
teacher	try	tattoo	toddler	technical	took
taxi	fifteen	tennis	timetable	tired	tiptoe
talk	thyme	tulip	contaminate	tangible	tango
terrible	ticket	takeaway	telephone	Titanic	teapot
towel	until	container	trade	toward	attack
tin	television	torn	tofu	return	anticipate

2 WYMOWA BEZ PRZYDECHU – wymowa niemal identyczna jak w języku polskim, choć język dotyka łuku dźwiękowego, a nie zębów. Odmiana ta występuje w sylabie nieakcentowanej (np. *alter*), na końcu wyrazu (np. *event*) lub po /s/ (np. *stop*).

but	pet	bite	about	sunlight	point
that	smart	what	operate	night	fit
caught	event	alter	art	recruit	suit
eight	seat	not	minute	dirt	artist

stop	star	step	stock	straight	style
start	state	stereo	stink	street	student
stack	statue	stick	store	stuck	fast
stain	steal	stiff	stone	studio	last
stamp	steak	still	storm	stuff	stagger
stand	steam	sting	story	stupid	sticker

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery w grupie 3 należy wymawiać z wstrzymanym wybuchem, a w grupie 4 – uderzeniowo.

3 Z WSTRZYMANYM WYBUCEM – Przd języka dotyka łuku dźwiękowego, ale nie następuje rozwarcie narządów mowy. Odmiana ta występuje, kiedy /t/ jest ostatnim dźwiękiem wypowiedzi (np. *It's a cat.*) lub kiedy /t/ poprzedza inną spółgłoskę (np. *doubtful, football, hotdog, Batman, bestseller, left wing*). Podobnie bywają wymawiane w szybkiej mowie niektóre polskie wyrazy (np. *astma, wąpić*).

at	meet	got	operate	tonight
bit	bet	night	what	football
rat	set	eight	but	hotdog
cot	Pete	minute	put	Batman
lot	wet	start	that	letdown
not	feet	about	ought	nightdress
let	rot	secret	write	outdoor
cat	Kate	percent	bite	shutdown

4 UDERZENIOWE – Polega na krótkim zwarcie przedniej części języka i łuku dźwiękowego i bardzo przypomina szybką wymowę polskiego /t/ w słowie *beret*. Występuje wewnątrz wyrazów, pomiędzy dwiema samogłoskami (np. *butter*), bądź kiedy /t/ występuje po samogłosce akcentowanej oraz /n/ (np. *center, international*) lub przed /l/ (np. *cattle, settle*). W tym ostatnim kontekście /t/ może być też wymawiane jako wariant 5 – /t/ wybuchowe boczne.

fanatic	competitive	twenty	butter	bottle
ability	responsibility	computer	facility	hospital
pretty	subtle	native	database	interview
later	attitude	animated	interface	separated
automatic	better	variety	writing	printer
waiting	reality	the Internet	phonetics	little
battery	digital	kettle	representative	vertical
party	notice	antibiotic	letter	naughty
category	portable	city	title	tomato
bottom	matter	totally	marketing	witty
primitive	dirty	sensitive	artificial	erotic
thirty	unforgettable	writer	international	intercontinental
beautiful	meeting	metal	motto	beetle
water	lotto	political	cosmetic	atom

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery w grupie 5 należy wymawiać z płożą boczną, a w grupie 6 – z płożą nosową.

5 Z WYBUCEM BOCZNYM – Polega na umieszczeniu przedniej części języka na łuku dźwiękowym, a następnie wypuszczeniu powietrza podczas artykulacji bocznej spółgłoski /l/ (np. *cattle, settle*). Podobna artykulacja występuje w takich polskich słowach, jak *bulła, kollet*.

beetle	kettle	hospital	settle	Seattle	rattle
subtle	little	little	battle	cattle	skittle
digital	bottle	whittle	shuttle	metal	brille

⊕ Z WYBUCEM NOSOWYM – Polega na umieszczeniu przedniej części języka na łuku dźwiękowym, a następnie wypuszczeniu powietrza przez nos wraz z artykulacją /n/. Odmiana ta występuje, kiedy po /t/ następuje /n/ (*catnap, beatnik*), także w wyniku całkowitej redukcji samogłoski występującej między nimi (*button, cotton, mountain*). Podobna artykulacja w języku polskim ma miejsce np. w słowach *butny, lotny*.

cotton	bitten	mitten	button	satin	mutton
beaten	carton	forgotten	straighten	threaten	monotonous
written	frighten	lighten	mountain	captain	shorten
kitten	eaten	certain	skeleton	flatten	Keaton
curtain	fountain	rotten	piston	mutant	hearten

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać z odpowiednim wariantem /t/.

Tic-Tac-Toe	tool	battery	certain	turtle	separated
ability	creativity	eating	kettle	Saturday	forty
bottle	jumped	lottery	torn	territory	pushed
thirty	attack	laughed	city	hoped	forgotten
what	metal	totally	meet	sticker	attic
atom	tech-support	television	international	matter	hat
later	notice	writing	timetable	tempting	alligator
tender	tattoo	tutor	asked	eaten	hotdog
minute	fatal	little	getting	computer	strategic
data	liked	theater	button	stopped	football
container	might	title	representative	variety	steam
motto	artificial	doubtful	kite	communicative	Satan
curtain	talked	baked	trusting	entertainment	testify
meter	tango	catalog	liter	operate	ticket
native	competitive	bit	reached	walked	artistic

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /t/.

Tom	Roberta	Peter	Tara	Milton	Stan
Martin	Tiffany	Stella	Buster	Rita	Britney
Ted	Trudy	Loretta	Terrance	Travis	Tess
Stephen	Elton	Thomas	Etta	Toby	Leighton
Tim	Todd	Porter	Dustin	Austin	Ernest
Natalie	Betty	Tatum	Katie	Everett	Garrett
Tony	Tina	Patty	Theresa	Bridget	Christopher

Taylor	Hagarty	Keaton	Gates	Stewart	Pavarotti
Burton	Wright	Carter	Tyler	Potter	Cartwright
Slater	Clinton	Washington	Morton	Tate	Thornton
Beatty	Chesterton	Tucker	Patterson	White	Attleborough
Turner	Peterson	Thompson	Terry	Mitty	Hartley

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /t/.

Italy	Tokyo	Turkey	Minnesota	Antarctica	Canterbury
Belfast	Seattle	Manchester	Tennessee	Mount Everest	Tehran
Cincinnati	Boston	Alberta	Atlanta	Monterrey	Stoke
Great Britain	Qatar	Soweto	Tibet	Tupelo	Turin
Texas	Luton	Ottawa	Kentucky	Connecticut	Taiwan
Thailand	Toronto	Baltimore	Montana	Toledo	Austria
Brighton	Nottingham	Dakota	Thames	Trenton	Scotland

Tampax	Toyota	Travelodge	Technics	Mattel	Toy Story
Technicolor	Tipp-Ex	Tesco	Tiffany's	Benetton	Tate Gallery
Blu-Tack	The Times	MIT	Bentley	Texaco	TomTom
Teflon	Toys "R" Us	Hilton	Titanic	Starbucks	Fiat

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /t/.

a tempest in a teapot	beautiful winter	a totalitarian system	a computer database
cast the first stone	turn the tables	tie the knot	tighten one's belt
an international meeting	a melting pot	two left feet	waste basket
the city center	„To be or not to be”	tried and tested	an antique artifact
a cotton T-shirt	have a sweet tooth	thirty bottles	a true artist

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /t/.

- Natalie's gotta go to work now.
- It took Tina only two times to try.
- Get out of that dirty water, Peter!
- I told you to put it away, Martin!
- Patty wrote a lot of letters yesterday.
- It is tempting to eat a hearty breakfast.
- Tic Tac Toe* is a prime time television show.
- Peter forgot what it was like to be an actor.
- All cats love fish but hate to get their feet wet.
- It is difficult to start the motor in a wet climate.
- Elton bought two tickets for the two to two train.
- Toby told Todd to take the bit between his teeth.
- I wanted to attend the meeting, but I came too late.
- Getting a tractor tattooed on his chest felt like torture.
- Rita started the argument, but Ted didn't want to continue.
- Doctor Tamara Carter operated on thirty aortas and forty arteries.
- Tanya has recently started to attend a tourist management tutorial.
- Two sporty teenagers ran helter-skelter out of the twin towers in Taipei.
- Twenty international tourists witnessed a terrible stampede in Montana.
- Tim took Stella to a late-night staging of *Hamlet* at the Haymarket Theater.

CWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /t/, a w drugim – /d/.

ballot – ballad	bandit – banded	beetle – beadle
blunter – blunder	canter – candor	chéateau – shadow
citing – siding	courting – cording	eaten – Eden
hearten – harden	heated – heeded	hurting – herding
lent – lend	light – lied	moat – mode
pleat – plead	pursuit – pursued	rot – rod
set – said	straight – strayed	white – wide
tear – dear	tense – dense	thyme – dime
tie – die	tip – dip	tire – dire
tomb – doom	training – draining	tune – dune

CWICZENIE 10

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /t/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

heavy cart (ciężki wózek)	tire condition (stan opon)
heavy card (ciężka kartka)	dire condition (kieski stan, położenie)
medieval chéateau (średniowieczny zamek)	tennis court (kort tenisowy)
medieval shadow (średniowieczny cień)	tennis cord (kabel tenisowy)
new ballot (nowe głosowanie)	training equipment (sprzęt treningowy)
new ballad (nowa ballada)	draining equipment (sprzęt do osuszania)
tip the waiter (dać kelnerowi napiwek)	white sofa (biała sofa)
dip the waiter (zanurzyć kelnera)	wide sofa (szeroka sofa)
grandma's thyme (tymianek babci)	beautiful tune (śliczna melodia)
grandma's dime (dziesięć centów babci)	beautiful dune (śliczna wydma)

CWICZENIE 11

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /t/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

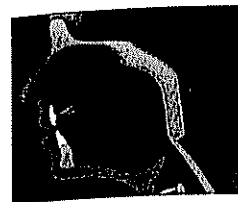
Name That Tune is a popular TV game show. (*Jaka to melodia?* to popularny teleturniej.)
Name That Dune is a popular TV game show. (*Jaka to wydma?* to popularny teleturniej.)

We never spoke about his **tomb**. (Nigdy nie rozmawialiśmy o jego nagrobku.)
 We never spoke about his **doom**. (Nigdy nie rozmawialiśmy o jego przeznaczeniu.)

The **beetle** has flown away. (Chrząszcz odleciał.)
 The **beadle** has flown away. (Woźny kościelny odleciał.)

This is the **court** of the crimson king. (Oto zamek karmazynowego króla.)
 This is the **cord** of the crimson king. (Oto kabel karmazynowego króla.)

Stop **hurting** that sheep. (Przestań krzywdzić tę owcę.)
 Stop **herding** that sheep. (Przestań zaganiać tę owcę.)

Spółgłoska /d/ jest dźwięcznym odpowiednikiem /t/. Występuje w kilku wariantach, z których każdy wymaga nieco innej artykulacji.

1) /d/ wybuchowe. Jest w swojej wymowie bardzo podobne do polskiego, choć wymawiane jest z przednią częścią języka (lub czubkiem) opartą o łuk zębowy (a nie górne zęby, jak w polskim). W przeciwieństwie do /t/, angielskie /d/ nie jest aspirowane w żadnej pozycji. 2) /d/ z wstrzymanym wybuchem. Przód języka dotyka łuku dziąsłowego, powietrze wprawia struny głosowe w drganie, ale nie następuje rozwarcie narządów mowy. Odmiana ta może występować, kiedy /d/ jest ostatnim dźwiękiem wypowiedzi (np. *It's red.*) lub kiedy /d/ poprzedza inną spółgłoskę wybuchową (np. *deadpan, handcuff*). 3) /d/ wybuchowe nosowe. Przednia część języka dotyka łuku dziąsłowego, a powietrze zostaje wypuszczone przez nos wraz z artykulacją /n/. Odmiana ta występuje, kiedy po /d/ następuje /n/ w takich słowach, jak *sudden, garden* (identyczna artykulacja w języku polskim występuje w słowach takich, jak *brudny, głodny*). 4) /d/ wybuchowe boczne. Polega na umieszczeniu przedniej części języka na łuku dziąsłowym, a następnie wypuszczeniu powietrza podczas artykulacji bocznej spółgłoski /l/ (np. *saddle, riddle*), podobnie jak w polskich słowach *wedle, podle*. 5) /d/ uderzeniowe (tylko w amerykańskim). Polega na krótkim zwarciu przedniej części języka i łuku dziąsłowego i bardzo przypomina szybką wymowę polskiego /t/ w słowie *beret*. Występuje wewnątrz wyrazu, pomiędzy dwiema samogłoskami (np. *Adam, ladder*), bądź kiedy /d/ występuje po samogłosce, a przed /l/ (np. *middle, puddle*). W tym ostatnim kontekście /d/ może być też wymawiane jako wariant 4 – z wybuchem bocznym. Podobnie jak w przypadku /t/ należy uważać na kontekst, w którym /d/ poprzedza /i:/ (np. *width, breadth*) oraz opcjonalnie na dwuwargową, kiedy /d/ poprzedza /p/, /b/ lub /m/ (np. *admit, handball, bedpost*).

Spółgłoska /d/ nie może być zupełnie ubezdźwięczniana (zob. rozdział DŹWIĘCZNOŚĆ). Spośród 7 sposobów zapisu /d/ najczęściej występują: <d> (*dog*), <dd> (*ladder*), <ed> (*called*) oraz <ld> (*could*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

did	ladder	deadlock	decidedly	dogged	medium-sized
today	deduct	hundred	deluded	docudrama	redhead
broadband	deadline	doomsday	deaden	childhood	redwood
daddy	candidate	defender	doodad	dashboard	redundant
deal	defend	dreadlocks	midfield	devoted	rigid
depend	dynamite	deodorant	gender-bender	discredit	secondhand
deadly	bodyguard	daffodil	desperado	dockyard	sidesaddle
door	download	midday	dingdong	dogsled	standard
dinner	soda	decode	disorder	double-decker	thunderbird
dude	dedicated	doodle	double-dyed	DVD	undecided
addictive	suddenly	deductible	dandruff	godspeed	underdog
dive	daydreaming	middle-aged	disdain	granddad	bedspread
deduce	headdress	didactic	delighted	headband	bird-brained
dreadful	decade	bloodhound	dead-end	coldblooded	deathbed

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać jako /d/ z wstrzymanym wybuchem.

bed	acid	dad	guard	ahead	bid
abroad	add	stood	afraid	bard	blood

bird	sad	pad	Oxford	floodgate	childbirth
breed	tweed	rid	broadband	bedbug	hardback
cad	gold	nod	bridegroom	handbag	bedpan
wild	speed	rod	birdcage	breadbasket	wordplay
mad	red	period	goodbye	feedback	deadline

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać jako /d/ z wybuchem nosowym (1) lub bocznym (2).

1	sudden	harden	Dresden	maiden	trodden	didn't
	abandon	broaden	Dryden	pardon	warden	couldn't
	garden	burden	golden	redden	widen	wouldn't
	bidden	deaden	hidden	sadden	wooden	shouldn't

2	saddle	bridal	kindle	noodles	dwindle	poodle
	middle	candle	ladle	Grendel	yodel	girdle
	pedal	bridle	medal	hurdle	cuddle	swindle
	idle	fiddle	needle	model	idol	cradle
	huddle	handle	muddle	suicidal	fondle	griddle

ĆWICZENIE 4
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać jako /d/ uderzeniowe.

ladder	rider	griddle	saddle	bedding	riddle	baddie
meddle	cuddle	additive	solidify	muddle	rudder	straddle
madder	addict	buddy	fiddle	paddock	shoddy	udder
fodder	embedded	wedding	kiddie	daddy	teddy	waddle
body	bidder	caddy	haddock	reddish	odddity	shredder
puddle	bladder	pudding	middle	paddle	huddle	shudder

ĆWICZENIE 5
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

Adam	Edgar	Deborah	Edward	Wendy	Dustin	Edmund
David	Dexter	Doris	Mildred	Daniel	Danielle	Ferdinand
Daisy	Donna	Darryl	Desdemona	Edna	Denise	Duncan
Derek	Dorothy	Diane	Judy	Duane	Ida	Eddy
Dido	Danny	Rod	Denis	Debbie	Buddha	Donald

Davis	Anderson	Jordan	Sanders	Gordon	Andrews	Ackroyd
McDonald	Davidson	Dixon	Diaz	Daniels	Disney	Bloomfield
Delgado	Adams	Edwards	Bradford	Hardy	Donaldson	Cortland
Douglas	Donahue	Dewey	Doyle	Dean	Depp	Dogwood

ĆWICZENIE 6
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

Dallas	Dover	Detroit	Strand	Dublin
Dundee	Baghdad	Denmark	London	Cardiff
Delaware	Danube	Bedford	Paddington	Sheffield
Denver	Colorado	Doddington	Des Moines	Sunderland
Indiana	Down Under	El Dorado	Rotterdam	Rhode Island
Dubai	San Diego	North Dakota	Ogden	Wimbledon

Dell	Vodafone	Mazda	Domino's Pizza	Dixieland
Adidas	Cadillac	Mercedes	Waldorf salad	Darth Vader
Reader's Digest	Band-Aid	Honda	Debenhams	Radiohead
Hewlett Packard	Hyundai	McDonald's	Downing Street	London Underground

ĆWICZENIE 7
Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

dead as a doornail	a dime a dozen	a dedicated doctor	dig way down deep
drag and drop	download the video	a credit card	a delicious dinner
the good old days	dress down	drunk driving	a drug dealer
order a soda	Devil's advocate	a dangerous idea	food and drink
dynamic development	a bad dream	door-to-door	a pedigree dog

ĆWICZENIE 8
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

- Derek dyed his hair dark red.
- Did you do the laundry, David?
- What did Debbie order for dinner?
- Did Denis donate blood yesterday?
- Adam was ready to proceed rapidly.
- Deborah decided to divorce her husband.
- Edward is definitely addicted to hard drugs.
- The dirty scoundrel cried: "Stand and deliver!"
- Daniele's dog has dug a deep hole in the garden.
- Dan dropped a lot of solid debris on his descent.
- Don't you dare destroy Dad's newly planted red daffodils!
- The disclosure of his daily diary would be received with dismay.
- Andrew's deftly constructed dictionary definitions duped everybody.
- The old man's condition made the doctors reconsider their diagnosis.
- Doctor Edna Daniels is a dedicated pediatrician from Denver, Colorado.
- The Food and Drug Administration approved a new medicine for diabells.
- Undaunted by the Swedish DJ's indecent behavior, Donna continued dancing.
- The draftsman labored hurriedly from dawn to dusk to do a drawing of Dracula.
- The Sudden Infant's Death Syndrome dominated the dramatic academic debate.
- The damaged diskette contained discreet data regarding the Danish diplomat's DNA code.

ĆWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /d/, a w drugim – /t/.

add – at	bard – Bart	bad – bat
bead – beat	belled – belt	bend – bent
bird – Bert	bed – bet	billed – built
bode – boat	bold – bolt	bawd – bought
brad – brat	bride – bright	broad – brought
bud – but	card – cart	cloud – clout
code – coat	cod – cot	dead – debt
aid – eight	extend – extent	feed – feet
fond – font	Ford – fort	greed – greet
hard – heart	joined – joint	send – cent

ĆWICZENIE 10

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /d/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

birthday card (kartka urodzinowa)	Hey, bud! (Hej, kolego!)
birthday cart (wózek urodzinowy)	Hey, butt! (Hej, tyłku!)
heavy cloud (ciężka chmura)	on the bride side (po stronie narzeczonej)
heavy clout (potężny cios)	on the bright side (po jasnej stronie)
receive aid (otrzymać pomoc)	a lot of dead (pełno trupów)
receive eight (otrzymać osiem)	a lot of debt (pełno długów)
large cod (wielki dorsz)	secret code (tajny szyfr)
large cot (duże łóżeczko)	secret coat (tajny płaszcz)
black bird (czarny ptak)	buy a new Ford (kupić nowego Forda)
black Bert (czarny Bert)	buy a new fort (kupić nowy fort)

ĆWICZENIE 11

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /d/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Shakespeare is known as the English **bard**. (Szekspir jest znany jako angielski bard.)
Shakespeare is known as the English **Bart**. (Szekspir jest znany jako Bart z Anglii.)

Is this your best **bed**? (Czy to jest twoje najlepsze łóżko?)
Is this your best **bet**? (Czy to najlepsze, co możesz zrobić?)

They've just opened a new hospital **ward**. (Właśnie otworzyli nowy oddział szpitalny.)
They've just opened a new hospital **wart**. (Właśnie otworzyli nową szpitalną brodawkę.)

He left with a graceful **nod**. (Wyszedł, skinąwszy szarmancko głową.)
He left with a graceful **knot**. (Wyszedł z eleganckim węzłem.)

There is a new **raid** almost every day. (Niemal codziennie jest nowy nalot.)
There is a new **rate** almost every day. (Niemal codziennie jest nowy kurs.)

Dźwięk /k/ w angielskim różni się od polskiego głównie na początku sylaby akcentowanej, kiedy to jest wymawiany z tzw. przydechem, polegającym energicznym wypuszczeniu powietrza po rozwarciu narządów mowy (w tym przypadku języka i podniebienia miękkiego), co daje w efekcie dodatkowo słaby dźwięk /h/ towarzyszący wymowie /k/ (np. *cat*, *racoon*). Podobnie jak w przypadku innych spółgłosek, należy też bardzo uważać na kontekst, w którym /k/ poprzedza samogłoskę /i/. W języku polskim powstaje wówczas spółgłoska /k/ w wyniku silnego zmiękczenia /k/ (np. *kino*), polegającego na tym, że już w momencie wymowy /k/ narządy mowy przygotowane są do artykulacji /i/. Natomiast w angielskim należy tego unikać, tak więc napięcie mięśni policzkowych i uniesienie języka może nastąpić dopiero po wymówieniu /k/ – np. *keep* lub *Keith*. Kiedy /k/ poprzedza inne spółgłoski wybuchowe (np. *actor*, *workplace*) lub występuje na końcu wyrazu (np. *book*), może być wymawiane bez przydechu lub bez fazy wybuchu. W takich sytuacjach (a także przed spółgłoskami innymi niż wybuchowe) może też towarzyszyć mu tzw. zwarcie kraniowe, zwłaszcza w angielszczyźnie brytyjskiej. W angielskiej ortografii występuje 17 sposobów zapisu tego dźwięku, a najczęstsze z nich to: <c> (*cab*), <k> (*kill*), <ck> (*rock*), <cc> (*account*), <ch> (*school*), <lk> (*talk*) oraz <q> (*quite*). Warto też pamiętać, że w dość często występującej pisowni <kn> głoska /k/ nie jest wymawiana (*knight*, *know*, *knee*, *knife*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /k/.

cake	architect	chorus	o'clock	skeptical	kickboxer
keep	coke	technique	confident	collocation	narcotic
soccer	antique	charismatic	cricket	account	skyscraper
cook	school	kick	quake	conquer	chronicle
catwalk	chronic	clinic	cactus	bookkeeper	alcoholic
kayak	backpack	orchestra	echo	clockwork	antarctic
chemical	Christmas	cocktail	characteristic	psychedelic	calculate
carsick	picnic	techno	knick-knack	cornflakes	backache
skirt	cracker	crackerjack	academic	backstroke	bookcase
quickly	cuckoo	cubic	chord	clear-cut	workbook
classic	schedule	khaki	kinky	complexion	cataract
technology	cookie	conflict	unique	eclectic	catacomb
catch	mechanical	liquor	climatic	disconnect	caretaker
cocoa	cork	cupcake	access	jukebox	click
kiosk	electric	koala	chaotic	cucumber	brickwork

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /k/.

Kate	Kevin	Kim	Jack	Kyle	Vicky
Michael	Nicholas	Courtney	Keith	Carmen	Calvin
Kirk	Karen	Frank	Nicole	Kurt	Nick
Kenny	Carol	Carlos	Kelly	Victoria	Tinky-Winky
Chris	Kenneth	Kimberly	Mike	Katie	Nikita
Kirkpatrick	Kennedy	King	Hancock	Buchanan	Cochran
Nichols	Cocker	Baker	Walker	Cronkite	Dukakis
Cook	Kubrick	Clarkson	McCartney	Tucker	McCluskie
Jackson	Clark	Keaton	Jenkins	Copernicus	Skywalker
Kerouac	Quirk	Beckham	Cusack	Bacharach	Kojak

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /k/.

Connecticut	Corsica	Casablanca	Calcutta	Costa Rica	
Quebec	Kenya	Zurich	Caucasus	Bronx	
Kentucky	Congo	Acapulco	Kilkenny	Czech Republic	
Mexico	Kosovo	Kazakhstan	Copacabana	Cancun	
Korea	Cuba	Albuquerque	Falkirk	Chappaquiddick	
Canada	Caracas	Antarctica	Cracow	Concord	
Qatar	Queens	Bangkok	Brooklyn	Turkey	
Kleenex	Compaq	KLM	Electrolux	Capricorn	Barclaycard
Technics	Technicolor	Amtrak	Converse	Kawasaki	GlaxoSmithKline
Kit-Kat	Logitech	Buick	Kwik-Fit	Kenco	Clorox
Chrysler	Kodak	Cadillac	ActiveX	Xbox	Black & Decker
Kellogg's	Reebok	Coca-Cola	KFC	Pickwick	Fox TV

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /k/.

car keys	crystal clear	a chemistry course	a quick question
come closer	a vacuum cleaner	a cup of coffee	a carbon copy
cut the cake	a medical condition	a knee-jerk reaction	a kissing cousin
take care	keep cool	a secondary school	a crash course
call tech-support	a chocolate cookie	a checked skirt	a country scarecrow

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /k/.

- I think Kate likes techno music.
- Can I ask you a quick question?
- Come quickly to the kitchen, Chris!
- Click on the link to get the access code.
- Kenny carefully looked through the cookbook.
- Carol is skeptical about backpacking across Cuba.
- Kelly drank six vodka cocktails and couldn't speak clearly.
- Mrs. Kirkpatrick got an antique cuckoo clock for Christmas.
- Nicole discovered a new compact Czech dictionary at Blackwell's.
- Kirk had a stack of pancakes and a cocoa milkshake for breakfast.
- Jack's comments at the climate conference knocked me off my feet.
- After the accident Michael's car was covered with nicks and scratches.
- Credit cards are considered an attractive banking product for consumers.
- Kate and Frank came across a sick skunk while hiking through Kentucky.
- During the Caribbean cruise the cabin crew took great care of the passengers.
- "Have a break... have a Kit Kat" is a successful marketing campaign slogan.
- American actor Clint Eastwood became the mayor of Carmel, California, in 1986.
- The company rejected the accusations of taking unskilled workers from Caracas.
- Kim picked a comic book called "Fox in socks" for her cousin Mike for Christmas.
- Nicholas parked his Cadillac carelessly near the park and was ticketed sixty bucks.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /k/, a w drugim – /g/.

anchor – anger	ankle – angle	backing – bagging
beck – beg	bicker – bigger	calorie – gallery
card – guard	Carrie – Gary	clamor – glamor
Clara – glare	classy – glassy	clean – gleam
clocking – clogging	coal – goal	coast – ghost
cobble – gobble	could – good	craze – graze
cutter – gutter	decree – degree	delicate – delegate
flak – flag	hackle – haggie	Kate – gait
knack – nag	Kremlin – gremlin	meekeer – meager
mucking – mugging	pecking – pegging	tinkle – tingle

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /k/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Christmas card (kartka świąteczna)	the latest craze (ostatni krzyk mody)
Christmas guard (świąteczny wartownik)	the latest graze (najnowsze zadraśnięcie)
their anchor (ich kotwica)	keep coal (przechowywać węgiel)
their anger (ich złość)	keep goal (stać na bramce)
one calorie (jedna kaloria)	typical Kate (typowa Kate)
one gallery (jedna galeria)	typical gate (typowa brama)
lots of clamor (duży ggieł)	coast to coast (od wybrzeża do wybrzeża)
lots of glamor (dużo uroku)	ghost to ghost (duch do ducha)
classy look (pierwszorzędny wygląd)	different ankle (druga kostka)
glassy look (szklany wzrok)	different angle (inny punkt widzenia)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /k/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

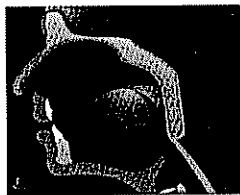
Her name is Carrie. (Ona ma na imię Carry.)
Her name is Gary. (Ona ma na imię Gary.)

Are you locked? (Jesteś zamknięty na klucz?)
Are you logged? (Jesteś zarejestrowany?)

He has a decree. (Ma orzeczenie.)
He has a degree. (Ma stopień naukowy.)

What's this tinkling? (Co to za dzwonięcie?)
What's this tingling? (Co to za mrowienie?)

Jack is meeker. (Jack jest potulniejszy.)
Jack is meager. (Jack jest wynędzniały.)

Dźwięk /g/ w angielskim nie różni się wiele od polskiego. Jest to dźwięczny odpowiednik bezdźwięcznej spółgłoski zwartej /k/, którego wymowa polega na rozwarciu narządów mowy (w tym przypadku języka i podniebienia miękkiego) i wypuszczeniu powietrza nieco mniej energicznie niż w polszczyźnie (np. *get, gallon*). Efektowi wybuchu nie towarzyszy aspiracja, jak w przypadku spółgłosek zwartych bezdźwięcznych. Podobnie jak w przypadku innych spółgłosek, należy bardzo uważać na kontekst, w którym /g/ poprzedza samogłoskę /i/. W języku polskim powstaje wówczas spółgłoska /g/ w wyniku silnego zmiękczenia

/g/ (np. *gimnastyka*), polegającego na tym, że już w momencie wymowy /g/ narządy mowy przygotowane są do artykulacji /i/. Natomiast w angielskim należy tego unikać – a więc napięcie mięśni policzkowych i uniesienie języka może nastąpić dopiero po wymówieniu /g/ – np. *geek, McGhee*. Należy pamiętać, że /g/ nie ulega pełnemu ubezdźwięcznieniu na końcu wyrazu; utrata kontrastu z /k/ może prowadzić do niebezpiecznych błędów (np. *fug – fuck, dig – dick*) (zob. rozdział DŹWIĘCZNOŚĆ). Kiedy /g/ poprzedza inne spółgłoski wybuchowe (np. *Baghdad, ragtime*) lub występuje na końcu wyrazu (np. *dog*), wymawiane jest dźwięcznie, ale opcjonalnie bez fazy wybuchu. W angielskiej ortografii występuje 6 sposobów zapisu tego dźwięku, m.in.: <g> (*get*), <gg> (*trigger*), <gh> (*ghost*) oraz rzadkie <c> (*eczema*). Warto też pamiętać, że w pisowni <gn> głoska /g/ nie jest wymawiana (*gnat, gnash, gnome, reign*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /g/.

giggle	mug	forget	dialog	brag	guardian
ago	begin	reggae	suggest	gringo	bootleg
gigantic	geek	gear	baggy	cigar	goldfish
leg	bug	drug	sugar	gravedigger	leggings
again	jogging	wagon	groggy	vague	analog
guard	ugly	agree	egg	guess	ghastly
figure	smog	dagger	go-getter	exile	go-go
big	greengrocer	ghost	spaghetti	guilty	maggie
exam	dig	exist	fog	lagoon	exorbitant
legal	exact	shrug	bigger	gingham	fatigue
gigabyte	organize	beggar	gregarious	degree	zigzag
rugby	dog	grizzly	league	colleague	demagog
elegant	aggression	bigwig	together	ghetto	congregation
glue	goggles	luxury	guarantee	eggnog	boogie-woogie

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /g/.

Gilbert	Gloria	Gladys	Grace	Graham
Greg	Peggy	Gabriel	Olga	Hugo
Margaret	Glenn	Guy	Maggie	Gwen
Gary	Edgar	Megan	Gretchen	Morgan

Green	Reagan	Garrett	Griffin	Grant
Gibson	Gilmour	Gandhi	Ferguson	Wagner
Douglas	Rodriguez	McGregor	Gilligan	Montgomery
Giggs	Garcia	Gielgud	Gordon	Ginsberg

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /g/.

Chicago	Gambia	Guinea	Hague	Grand Canyon	Glasgow
Greece	Angola	Hungary	Saginaw	Gainsville	Nottingham
Ghana	Gabon	Montenegro	Birmingham	San Diego	Galway
Nagoya	Bulgaria	Paraguay	Pittsburgh	Las Vegas	Bergamo
Congo	Prague	Togo	Bangladesh	Zagreb	Gettysburg

Google	Agfa	Glaxo	Jaguar	Tommy Hilfiger
LEGO	Carlsberg	Colgate	Virgo	Penguin Books
Portuguese	Gigabyte	Golf	Burger King	Dog in the Fog
Huggies	Gatorade	Goodyear	Volkswagen	Greenpeace

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /g/.

a girl guide	get together	go against the grain	a doggie bag
good grades	a legal program	glossy magazines	as good as gold
a gallon of gas	an angry bridegroom	a magnifying glass	a ragged beggar
organize a bingo game	green grass	give as good as you get	a guinea pig
a great figure	begin again	ignore the suggestion	dog-eat-dog

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /g/.

- Go get me some glue, Gary.
- Megan forgot to go to the exam.
- Edgar's got a degree in linguistics.
- Shall we go to the gallery together?
- I guess Gregory is a real go-getter.
- Gavin's got a good grasp of blogging.
- Let's organize a game of golf in the garden.
- Morgan's gambling gives Gwen goose bumps.
- Gordon's gone to every rugby game in August.
- The slogan "all that glitters is gold" glorifies greed.
- The government has to get rid of illegal immigrants.
- Gloria organized a get-together at her grandmother's.
- Peggy suggested that I should give it a go on Google.
- The bridegroom gazed at the guests giggling by the gate.
- Gloria is a glamorous cover girl from an English magazine.
- Because of the fog, the guide only got a glimpse of the tiger.
- The game begins in an hour, so I suggest we'd better get going.
- Gretchen was mugged at gunpoint by a group of drugged hooligans.
- Gladys vigorously grabbed a bag of green grapes and grinned guiltily.
- The Hungarian goulash was so good that we got some in a doggie bag.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /g/, a w drugim – /k/.

bag – back	peg – peck	flag – flak	smog – smock	league – leak
clog – clock	prig – prick	fug – fuck	tag – tack	nag – knack
Doug – duck	sag – sack	lug – luck	bug – buck	plug – pluck
frog – frock	stag – stack	mug – muck	dog – doc	rig – rick
lag – lack	beg – beck	pig – pick	flog – flock	snag – snack
mag – Mac	dig – Dick	rag – rack	hag – hack	wig – wick

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /g/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

new wig (nowa peruka)	nice tag (fajna ksywka)
new wick (nowy knot)	nice tack (fajna pinezka)
heavy clog (ciężki chodak)	green frog (zielona żaba)
heavy clock (ciężki zegar)	green frock (zielony fartuch)
old rag (stara szmata)	terrible smog (okropny smo;))
old rack (stary wieszak)	terrible smock (okropny kilei)
dangerous dog (niebezpieczny pies)	sudden lug (nagle szarpnięcie)
dangerous doc (niebezpieczny doktor)	sudden luck (nagle szczęście)
national flag (flaga państwowa)	expensive pig (droga świnka)
national flak (ogólnokrajowa krytyka)	expensive pick (droga kostka do gitary)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /g/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

What happened to your **bag**? (Co się stało z twoją torbą?)
 What happened to your **back**? (Co się stało z twoimi plecami?)

What a great **pig**! (Co za wspaniała świnka!)
 What a great **pick**! (Co za wspaniały wybór!)

Do you often see this **frog**? (Często widzisz tę żabę?)
 Do you often see this **frock**? (Często widzisz ten fartuch?)

I don't need this **mug**. (Nie potrzebuję tego kufła.)
 I don't need this **muck**. (Nie potrzebuję tego obornika.)

I'm tired of the **gigs**. (Mam już dość tego koncertowania.)
 I'm tired of the **kicks**. (Mam już dość tych kopniaków.)

Angielski dźwięk /f/ nie stanowi dla Polaków problemu – jego wymowa jest identyczna jak w polskim. Kłopot sprawia Polakom jedynie kontekst, w którym /f/ poprzedza /i:/, ponieważ w języku polskim powstaje wówczas spółgłoska /f/ w wyniku silnego zmiękczenia (palatalizacji) /f/ (np. *fizyka*), polegającego na tym, że już w momencie wymowy /f/ narządy mowy przygotowane są do realizacji /i/. W takich kontekstach należy pamiętać, aby nie unosić środkowej części języka w stronę podniebienia twardego i nie napinać mięśni policzkowych podczas wymowy /f/. Pomocną techniką w opanowaniu tego kontekstu jest wymawianie polskich słów „z angielskim akcentem”. Np. słowo *fiasko* wymawiane przez Amerykanina brzmi trochę jak *f'jasko*. Trochę kłopotów mogą też sprawić słowa, w których /f/ poprzedza /θ/ – np. liczebniki *fifth*, *twelfth*.

Z 8 różnych zapisów tego dźwięku, najczęściej występują: <f> (*free*), <ph> (*phone*), <ff> (*off*), <gh> (*tough*) oraz <f> (*half*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /f/.

force	phone	foolish	fluffy	fearful	force-feed
frightful	foolproof	fat-free	four-leaf	offensive	fireproof
fee	cough	comfort	firefly	twelfth	fistful
face-lift	fast-forward	afford	far-fetched	fortification	flagstaff
graphic	coffee	forgetful	faithful	aftereffect	flatfoot
laugh	firefighter	tough	laughter	famous	foodstuff
future	prefer	afterlife	effort	self-satisfied	forefather
nephew	fact-finding	phobia	forefront	liftoff	forefinger
face-to-face	rough	fifth	financial	forfeit	forklift
offer	forever	prophet	free-fall	free-for-all	fortify
philosophy	photographer	flip-flop	pharaoh	riff-raff	frankfurter
half	fever	forceful	graffiti	alfalfa	fruitful
define	effective	calf	hyphen	face-off	far-off
February	falsify	enough	fifty-fifty	fanfare	fly-fishing

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /f/.

Philip	Stephanie	Tiffany	Randolph	Aif	Ophelia
Jeffrey	Frances	Floyd	Felix	Dafne	Christopher
Frank	Clifford	Felicia	Freddie	Fay	Garfield
Jennifer	Alfred	Raphael	Sophia	Ferdinand	Phoebe
Fred	Florence	Franklin	Fiona	Flora	Mephistopheles

Foster	Ford	Murphy	Fonda	Griffin	McPherson
Pfeiffer	Hoffman	Fernandez	Flowers	Humphrey	Fyffe
Ferguson	Phelps	Wolfe	Fitzgerald	Fulford	Faithful
Phillips	Fox	Fisher	Jefferson	Gough	Flintstone

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /f/.

Finland	Philadelphia	Memphis	Oxford	Sheffield	Fulham
Fairfax	Frankfurt	France	San Francisco	Africa	Florence
Fiji	Philippines	Phoenix	Cardiff	Belfast	Anfield
Fairfield	Florida	Faroe Islands	Afghanistan	Fresno	Bosphorus

Firefox	Phillips	Fox TV	Ford Fiesta	Freefone	Fiat
FIFA	Time Life	Tommy Hilfiger	Selfridge's	Foosball	Fanta
Photofit	Forbes	KFC	Ferrari	Alfa Romeo	UEFA
Filófax	Vodafone	Fuji	Finnair	Max Factor	Frosties

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /f/.

a familiar face	a photo filter	foreign affairs	a butterfly effect
a fantastic offer	forgive and forget	fresh flowers	Friday afternoon
awfully tough	face the facts	fifty-five firefighters	forbidden fruit
a useful phrase	a buffet breakfast	the first half	classified information
a life philosophy	a football referee	friendly fire	fit as a fiddle

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /f/.

- Mrs. Jefferson's office is on the fifth floor.
- Professor Murphy feels fine enough to fly.
- I'm afraid Fiona forgot to phone the photographer.
- Fred's nephew never uses a fork to eat French fries.
- The toughest firefighters fought the fires in California.
- Stephanie prefers to drink coffee in her favorite café.
- Raphael fancies offering daffodils to his female friends.
- Felix has finally fixed the left fender of his Ford Fiesta.
- Florence received flowers from a friend in Philadelphia.
- Fiona took a Finnair flight to see the fabulous fiords of Finland.
- A Frenchman was the first to decipher the hieroglyphic alphabet.
- Francis fell out of favor with his girlfriend's family and freaked out.
- First and foremost, Franklin is famous for his films on self-defense.
- Fortunately, after five days of fever, Mr. Fitzgerald is as fit as a fiddle.
- Frank finds it difficult to work efficiently after a hefty buffet breakfast.
- Jeffrey's favorite football team suffered a catastrophic defeat on Friday.
- Fay flew to San Francisco to feel the fantastic atmosphere of the Pacific Coast.
- Phyllis phoned her friend Tiffany to fax her the photos from the staff meeting.
- Daphne fell fast asleep and fantasized about a beautiful butterfly flapping its wings.
- Murphy was baffled to find a beautiful female fiddler conduct the philharmonic orchestra.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /f/, a w drugim – /v/.

fail – veil	focal – vocal	feel – veal	rifle – rival	fine – vine
fast – vast	infest – invest	feud – viewed	surface – service	foal – vole
fee – V	refuse – reviews	final – vinyl	fan – van	define – divine
ferry – very	sniffle – snivel	fizz – viz	fear – veer	often – oven
file – vile	fairy – very	folly – volley	fend – vend	shuffle – shovel
first – versed	fault – vault	leafing – leaving	few – view	wafer – waiver

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /f/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

new fan (nowy wielbiciel)	their old rifle (ich stara strzelba)
new van (nowa furgonetka)	their old rival (ich stary rywal)
define the future (zdefiniować przyszłość)	such a wafer (taki wafeł)
devine the future (przepowiadać przyszłość)	such a waiver (takie odstąpienie od umowy)
focal infection (zapalenie ogniskowe)	nobody's fault (niczyja wina)
vocal infection (zapalenie głosowe)	nobody's vault (niczyja piwnica)
new shuffle (nowe rozdanie)	high fee (wysokie honorarium)
new shovel (nowa łopata)	high V (wysoka litera „V”)
be first (być pierwszym)	not so fast (nie tak prędko)
be versed (być zorientowanym)	not so vast (nie taki ogromny)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /f/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

I don't like this shuffle. (Nie podoba mi się to rozdanie.)	I don't like this shovel. (Nie podoba mi się ta łopata.)
Tell the driver not to fear. (Powiedz kierowcy, żeby się nie bał.)	Tell the driver not to veer. (Powiedz kierowcy, żeby nie skręcał.)
This course is not about confection. (Ten kurs nie jest na temat konfekcji.)	This course is not about convection. (Ten kurs nie jest na temat konwekcji.)
It's not her fault. (To nie jej wina.)	It's not her vault. (To nie jej piwnica.)
Did she get a fail? (Otrzymała ocenę niedostateczną?)	Did she get a veil? (Dostała welon?)

Wymowa angielskiego dźwięku /v/ nie stanowi dla Polaków problemu – jest identyczna jak w polskim. Najczęstszym błędem jest zupełne ubezdźwięcznienie tej dźwięcznej spółgłoski na końcu wyrazu zgodnie z regułą języka polskiego, co prowadzi do nieporozumień komunikacyjnych (np. *serve – surf*). Kłopot sprawia Polakom jedynie kontekst, w którym /v/ poprzedza /i:/, ponieważ w języku polskim powstaje wówczas spółgłoska /vi/ w wyniku silnego zmiękczenia (palatalizacji) /v/ (np. *widok*), polegającego na tym, że już w momencie wymowy /v/ narządy mowy przygotowane są do realizacji /i/. W takich kontekstach należy pamiętać, aby nie unosić środkowej części języka w stronę podniebienia twardego i nie napinać mięśni policzkowych podczas wymowy /v/. Pomocną techniką w opanowaniu tego kontekstu jest wymawianie polskich słów „z angielskim akcentem”. Np. słowo „wiara” wymawiane przez Anglika brzmi trochę jak *v'jara*.

Osobnym problemem jest ortografia – brak litery <v> w języku polskim i jej konsekwentne zastępowanie w polskiej pisowni przez <w> w wyrazach pochodzenia obcego (np. *weto, wideo*) powoduje, że Polacy myślą te dwie spółgłoski w języku angielskim. Spośród 8 sposobów zapisu tego dźwięku, najczęściej występują: <v> (*van, victory*), <f> (*of*) lub <ph> (*Stephen*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /v/.

vote	give	volleyball	several	violin	obsessive
vivid	vicious	victory	envy	vandal	compulsive
vet	even	valley	November	savvy	revival
velvet	very	favor	review	leave	cave
live	prove	lavender	survival	veil	vivisection
vest	raving	expensive	believe	television	conservative
flavor	lovely	oven	navy	slave	overdrive
voice	valid	private	pervasive	overvalue	solve
move	living	serve	overachiever	obviously	tug-of-love
verve	overview	various	inventive	exclusive	subversive
variety	severe	cavity	volume	venom	evolve
love	violet	visual	vine	vital	provocative
involving	invoice	even-steven	voice-over	vivacious	involve
coverage	valve	village	level	wave	preservative

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /v/.

Vivian	Virginia	Melvin	Valerie	Yvonne	Vincent
Evelyn	Clive	Victoria	Vanessa	Marvin	Venus
Victor	Violet	Eve	Vera	Calvin	David
Stephen	Genevieve	Virgil	Elvis	Avril	Beverley
Vernon	Veronica	Alvin	Valentine	Harvey	Irvine
Kevin	Vicki	Van	Viola	Sylvia	Levy

Davis	Oliver	Valentine	Davenport	Grenville	Vivaldi
Evans	Vaughn	Rivers	Vanburen	Harvard	Neville
Rivera	Alvarez	Vasquez	Boville	Jarvis	Beethoven
Vega	Valdez	Van Gogh	Sullivan	Graves	Pavlov
Stevens	Glover	Vanderbilt	Cheevers	Melville	Livingstone

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /v/.

Vancouver	Latvia	Avon	Cleveland	Everton	Vladivostok
Moldova	Venezuela	Bavaria	Death Valley	Evansville	Vistula
Vietnam	Las Vegas	Cape Verde	Ben Nevis	Havana	Dover
Vermont	Slovakia	Java	Mount Everest	Plovdiv	Verona
Bolivia	Venice	Coventry	Everglades	Virginia	Vienna
Vatican	Slovenia	Devon	Geneva	Tel Aviv	Knoxville

Hoover	Kevlar	Velcro	Thanksgiving	Chevrolet	Avis
Verbatim	Volvo	Viagra	Visa	Dove	Viva
Valvoline	Vanish	Veteran's Day	Avalon	Christmas Eve	AltaVista

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /v/.

very heavy	forever and ever	seven volumes	a violent revolt
a sleeveless vest	a marvelous view	various events	an expensive violin
a vanilla flavor	vicious venom	a lovely evening	have a vacation
several levels	conservative values	a private investigator	a delivery van
TV coverage	an impressive victory	a savvy investor	a favorable verdict

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /v/.

- Victor received rave reviews.
- Oliver's violent dream was very vivid.
- The vet had to put down the vicious dog.
- Vicki will turn five on the eleventh of November.
- The valley was covered with a variety of flowers.
- Vivian was very nervous before her TV interview.
- Van Morrison's cover version is available on video.
- Twelve visitors arrived at a native village in Venezuela.
- Vincent envied Kevin his very expensive Stradivari violin.
- Vanessa will never ever vote for the conservatives again.
- A delivery van moving our valuables drove into the driveway.
- Valerie is a volunteer providing support to victims of violence.
- Victor Vasquez ventured on a voyage of discovery to the Maldives.
- Caviar is available from a vast variety of vendors all over the world.
- David vowed to have an active and adventurous vacation in Havana.
- Sylvia loves sleeveless vests and attractive overalls advertised in *Vogue*.
- Kevin's constructive advice on avoiding avalanches proved very valuable.
- Harvard University uncovered extensive evidence of a new vicious venom.
- Veronica invited a vagrant on Christmas Eve and served veal with vegetables.
- The Cleveland Browns have secured an impressive victory over the Denver Broncos.

ĆWICZENIE 6
Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /v/ a w drugim – /f/.

believe – belief	reviews – refuse	have – half	shelve – shelf	reeve – reef
divine – define	save – safe	live – life	very – ferry	Rev – ref
grieve – grief	serving – surfing	prove – proof	Devon – deafen	rive – rife
leave – leaf	strive – strife	reprove – reproof	give – GIFF	service – surface
of – off	calve – calf	rival – rifle	invest – infest	snivel – sniffle
relieve – relief	five – fife	serve – surf	love – luff	wave – waif

ĆWICZENIE 7
Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /v/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

live story (relacja na żywo)	big wave (duża fala)
life story (opowieść życia)	big waif (duży przybłąda)
vast majority (ogromna większość)	five children (pięcioro dzieci)
fast majority (szybka większość)	fife children (piszczalkowe dzieci)
want to serve (chcieć służyć)	great rivals (wielcy rywale)
want to surf (chcieć surfować)	great rifles (świetne karabiny)
new love (nowa miłość)	maternity leave (urlop macierzyński)
new luff (nowy przedni lił żagla)	maternity leaf (liść macierzyński)
Rev Jackson (wielebny Jackson)	your shovel (twoja łopata)
ref Jackson (sędzia Jackson)	your shuffle (twoje rozdanie)

ĆWICZENIE 8
Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /v/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Do you have a rival? (Masz jakiegoś rywala?)
Do you have a rifle? (Masz strzelbę?)
- She got a five. (Dostała piątkę.)
She got a fife. (Dostała piszczałkę.)
- Her boyfriend is a server. (Jej chłopak jest kelnerem.)
Her boyfriend is a surfer. (Jej chłopak jest surferem.)
- Don't leave now. (Nie wychodź teraz.)
Don't leaf now. (Nie wertuj teraz.)
- He made a great save. (Wykonał świetną obronę.)
He made a great safe. (Wykonał świetny sejf.)

Dźwięk /θ/ łatwo rozpoznać, bo zawsze występuje w pisowni jako <th> (choć nie każda pisownia <th> daje w wymowie dźwięk /θ/ – uwaga na wyjątki!). Nie ma on odpowiednika w języku polskim, chyba, że ktoś ma wadę wymowy w postaci seplenienia. Jego opanowanie nie jest trudne, ale wymaga ćwiczeń, najlepiej przy użyciu niewielkiego lusterka. Dźwięk ten jest niezwykle ważny, bo zastępowanie go przez /s/, /t/, /f/ prowadzi do bardzo poważnych konsekwencji. Najprostsza instrukcja wymowy tej międzyzębowej spółgłoski szczelinowej jest następująca: umieść spłaszczony czubek języka pod górnymi zębami i wy-

dychaj silny strumień powietrza, tak by przechodziło ono pomiędzy językiem i górnymi zębami. Obserwuj w lusterku, czy prawidłowo układasz język. Przy dłuższym wydychaniu powietrza powinniśmy poczuć w języku uczucie łaskotania.

Opanowanie wymowy tego dźwięku na początku wyrazu (np. *thick, thank*) jest dość łatwe. O wiele trudniej poradzić sobie wówczas, kiedy występuje on przed inną spółgłoską lub po niej (*through, eleventh*). Pamiętajmy, że w wymowie tego dźwięku bierze udział wyłącznie czubek języka i górne zęby (trzeba wyeliminować wszelkie tendencje do używania np. warg, zwłaszcza dolnej).

Należy również pamiętać, że dźwięk ten w silny sposób wpływa na poprzedzające go spółgłoski, których wymowa w takim kontekście staje się albo zębowa (np. /n/ – *anthem*, /d/ – *width*, /l/ – *filth*) albo mocno zbliżona do zębowej (np. /r/ – *North* [wymowa amerykańska], /s/ – *esthetic* itp.).

ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /θ/ czyli tak, jak sepleniące /s/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

both	thumb	youth	myth	warmth	theft
something	teeth	thunder	earthquake	beneath	length
bathroom	breath	thigh	theory	pathos	health
ethical	thanks	seventh	method	mammoth	thistle
thirsty	booth	Catholic	fifth	thrill	worthwhile
path	authentic	thousand	think	azimuth	thread
sympathy	theater	thick	south	theology	diphthong
throw	Thursday	athapy	pathetic	breathless	eighth
athletic	thief	lethal	theme	twelfth	underneath
moth	fourth	thorn	anything	anthem	synthetic
nothing	thesis	pathology	thirteen	cathedral	orthodox
birthday	math	author	thrash	plaything	sixth
thin	toothpaste	birth	ruthless	marathon	thriving
labyrinth	ethnic	therapy	monthly	panther	thankful

ĆWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska. Pamiętaj, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /θ/ czyli tak, jak sepleniące /s/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

Jonathan	Wentworth	Beth	Cynthia	Kenneth	Goliath
Martha	Catherine	Kathy	Macbeth	Dorothy	Nathan
Matthew	Ruth	Aretha	Seth	Theodore	Judith
Agatha	Anthony	Timothy	Gwynneth	Edith	Balthazar
Elizabeth	Luther	Samantha	Hogarth	Cathleen	Thaddeus
Thelma	Arthur	Keith	Athena	Meredith	Bertha

Smith	Guthrie	Hayworth	McCarthy	Forsyth	Thurman
Thatcher	Rosenthal	Griffith	Faithful	Thornlon	Thorndike
Roth	Thorpe	Mapplethorpe	Thackeray	Rothschild	Hawthorne

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne. Pamiętaj, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /θ/ czyli tak, jak sepieniące /s/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

Athens	Portsmouth	Knebworth	South Carolina	Lambeth	Gotham
Southampton	Northampton	North Korea	Thebes	Corinth	Parthenon
Perth	Lithuania	Duluth	Thessalonica	Bournemouth	Heathrow
Ethiopia	Nazareth	Northumbria	Hammersmith	Commonwealth	North Dakota
Bath	Bethlehem	Dartmouth	Kenilworth	Port Elizabeth	Firth of Forth

Aerosmith	Macbeth	North Face	Darth Vader	Bluetooth	WH Smith
Thermos	Othello	Woolworth	Thresher	the Earth	the South

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /θ/ czyli tak, jak sepieniące /s/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

be as thick as thieves	pathetic apathy	seventh month	a Catholic cathedral
a mythological labyrinth	a thin thumb	a ruthless thief	healthy and wealthy
an unethical method	thirteen thousand	fifth birthday	Thanksgiving Day
a theological theory	through thick and thin	a faithful Methodist	throw something together
Cynthia's birthday	an unorthodox thinker	an authentic amethyst	mouth-to-mouth resuscitation

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, a następnie powtórz je pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery wymawiane są /θ/ czyli tak, jak sepieniące /s/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

- Agatha is wealthy and ruthless.
- Something is better than nothing.
- Is it three-thirty or three-thirteen?
- I think this method is unorthodox.
- Thank you for thinking of me, Keith.
- Timothy Smith's teeth seem healthy.
- Cynthia thinks her thighs are too thin.
- You both need something for your throats.
- Martha thanked the therapist for everything.
- Dorothy got an MP3 player for her ninth birthday.
- A panther stood on the path through the forest.
- I thought Professor Thornlon was a mathematician.
- The ruthless thief stole an authentic Elizabethan cloth.
- Beth knows nothing about the method the author used.
- Thanksgiving falls on the fourth Thursday of November.
- Kenneth thought the Ethiopian anthem was full of pathos.
- Matthews' forthcoming theory will offer three new methods.
- On her 13th birthday Beth thumbed a ride to the Southwest.

- Theodore and Theresa have been together through thick and thin.
- Ruth and Nathan fought tooth and nail on their thirteenth wedding anniversary.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /θ/, a w drugim – /s/, /t/ lub /f/.

thank – sank	tooth – toot	youth – use	threat – fret	faith – fate
thought – sought	thin – Finn	thought – taught	Ruth – roof	death – debt
fourth – force	thresh – fresh	both – boat	thumb – sum	thirst – first
worth – worse	death – deaf	booth – boot	thin – sin	thread – Fred
theme – team	thing – sing	tenth – tent	mouth – mouse	three – free
math – mat	thigh – sigh	thought – fought	three – tree	oath – oaf

CWICZENIE 7

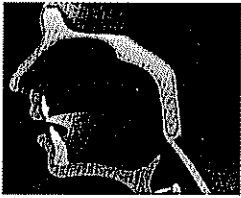
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /θ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

warm booth (ciepła budka)	heavy thigh (ciężkie udo)
warm boot (ciepły but)	heavy sigh (ciężkie westchnienie)
foreign theme (zagraniczny temat)	thick man (tępy człowiek)
foreign team (zagraniczna drużyna)	sick man (chory człowiek)
imminent death (nieuchronna śmierć)	think quickly (szybko myśleć)
imminent debt (nieuchronny dług)	sink quickly (szybko tonąć)
sharp tooth (ostrzy ząb)	narrow path (wąska ścieżka)
sharp toot (głośnie trąbienie)	narrow pass (wąskie przejście)
three people (trzech ludzi)	big mouth (niewyparzona gęba)
free people (wolny naród)	big mouse (duża mysz)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /θ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Susan studies math. (Susan studiuje matematykę.)
Susan studies mat. (Susan studiuje wycieraczkę.)
Many thanks! (Wielkie dzięki!)
Many tanks! (Mnóstwo czołgów!)
Are you afraid of death? (Boisz się śmierci?)
Are you afraid of debt? (Boisz się długu?)
What a thick book! (Ale gruba książka!)
What a sick book! (Ale chora książka!)
Helen is three. (Helen ma trzy lata.)
Helen is free. (Helen jest wolna.)

Dźwięk /ð/ łatwo rozpoznać, bo zawsze występuje w pisowni jako <th>. Nie ma on odpowiednika w języku polskim, chyba, że ktoś ma wadę wymowy w postaci seplenięcia. Stanowi on dźwięczną, rzadszą odmianę /θ/. Jego opanowanie nie jest trudne, ale wymaga ćwiczeń, najlepiej przy użyciu niewielkiego lusterka. Dźwięk ten jest niezwykle ważny, bo zastępowanie go przez polskie /z/, /d/ lub /v/ prowadzi do bardzo poważnych konsekwencji. Najprostsza instrukcja wymowy tej międzyzębowej spółgłoski szczelinowej jest następująca: umieść czubek języka pod górnymi zębami i wydychaj silny

strumień powietrza, tak by przechodziło ono pomiędzy językiem i górnymi zębami, wprawiając jednocześnie struny głosowe w drganie. Obserwuj w lusterku, czy prawidłowo układasz język.

Opanowanie wymowy tego dźwięku na początku wyrazu (*this, that*) jest dość łatwe. O wiele trudniej poradzić sobie wówczas, kiedy występuje on przed inną spółgłoską lub po niej (*further, although*). Pamiętajmy, że w wymowie tego dźwięku bierze udział wyłącznie czubek języka i górne zęby (trzeba wyeliminować wszelkie tendencje do używania np. warg, zwłaszcza dolnej).

Dźwięk /ð/ występuje wprawdzie w języku angielskim rzadko, ale spotykamy ten dźwięk w wyrazach używanych bardzo często (*this, that, these, those* itp), dlatego jego opanowanie jest bardzo ważne.

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ð/ czyli tak, jak sepleniące /z/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

the	other	bathe	clothes	fathom	either
bathing	soothe	worthy	therefore	writh	feather
neither	gather	another	scythe	mouths	grandmother
they	though	them	wither	bather	hitherto
with	rather	brother	trustworthy	withstand	smother
smooth	then	soothing	smoothly	noteworthy	rhythmic
southern	without	otherwise	farther	brotherhood	stepbrother
this	bother	rhythm	withdraw	algorithm	teethe
weather	these	than	slither	father-in-law	there
teething	whether	together	breathing	heathen	therein
breathe	that	loathe	nevertheless	nonetheless	thereof
father	mother	thus	smoothie	tether	thine
clothing	although	northern	further	wuthering	tithe
those	leather	within	lathe	altogether	thy

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ð/ czyli tak, jak sepleniące /z/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

Heather

Rothery	Witherspoon	Rotherwick	Rotherfield	Wetherall	Wrythe
Sutherland	Fairweather	Worthington	Withycombe	Featherstone	Merryweather
Ruthford	Withers	Smithers	Catherwood	Fotheringay	Wetherby
Blythe	Motherwell	Weatherhead	Kenworthy	Galsworthy	Withington

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ð/ czyli tak, jak sepleniące /z/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

Witham	Rotherwick	Osmotherley	Rotherham	the UK	Northern Ireland
Latham	Netherton	Smethwick	the USA	Beith	the Netherlands
Mothercare	Sotheby's	Slytherin	Winnie-the-Pooh		

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ð/ czyli tak, jak sepleniące /z/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

mother and father	either this or that	gather them together	southern weather
more than this	the sky is the limit	those brothers	the rhythm
smoother leather	those bathing suits	bathe in clothes	within the hour
neither these nor those	the other brother	another feather	at the end of one's tether
northern and southern	farther and farther	with a smoothie	whether to withdraw or not

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ð/ czyli tak, jak sepleniące /z/ (czubek języka powinien dotykać brzegu górnych zębów).

- Neither of them was there.
- Don't bother to play the zither.
- Her father would rather wear leather.
- Heather, stop bothering your brother.
- This one is better than the other one.
- These Z's must be removed altogether.
- They did this and that, and other things.
- The young mother soothed the teething baby.
- There is no time to read either of these letters.
- Muslim women loathe bathing in scant clothing.
- My brother can't breathe in this kind of weather.
- The baby's blithe face was smothered with kisses.
- The weather is rather stormy in the northern areas.
- This scythe was smoothed in a smithy in Motherwell.
- Within the hour all of them will be farther and farther.
- Neither brother's clothing was suitable for the weather.
- Whether they withdraw their vote is, therefore, not important.
- He was writhing with anger for their scathing and unworthy remarks.
- My father wears a leather jacket from the Netherlands around the clock.
- A swarthy bather swathed in a loathsome leather boa dithered unhappily.

✚ ĆWICZENIE 6
Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /θ/ a w drugim – /d/, /v/ lub /z/.

there – dare	slither – silver	thy – die	loathe – lows	these – V's
they – day	then – Zen	than – van	bathe – baize	clothe – clove
this – diss	clothe – close	they'll – veil	than – Dan	thee – zee
father – fodder	teethe – tease	thou – vow	though – dough	with – whiz
thee – vee	those – dose	loathes – loaves	breathe – breed	writhes – rise
thine – vine	then – den	breathe – breeze	that – vat	withered – wizard

✚ ĆWICZENIE 7
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /θ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

breathing space (przestrzeń życiowa)	breeding space (powierzchnia hodowli)	speaking of these (mówić o nich)	speaking of D's (mówić o „D”)
clothing sale (wyprzedaż odzieży)	closing sale (wyprzedaż w zamykającym się sklepie)	Our Father (Ojciec Nasz)	our fodder (nasza pasza)
stop teething (przestać żąbkować)	stop teasing (przestać drażnić)	this someone (ten ktoś)	diss someone (traktować kogoś z pogardą)
big scythe (duża kosa)	big size (duży rozmiar)	lithe acrobat show (pokaz gibkich akrobatów)	live acrobat show (występ akrobatów na żywo)
writhes with anger (kipieć złością)	rise with anger (powstawać ze złością)	patent leather (skóra lakierowana)	patent letter (dokument patentowy)

✚ ĆWICZENIE 8
Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /θ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- The baby stopped **teething**. (Dziecko przestało żąbkować.)
- The baby stopped **teasing**. (Dziecko przestało dokuczać.)
- They've left**. (Oni wyjechali.)
- Dave **left**. (Dave wyjechał.)
- There is a **clothing sale** in the corner store. (W sklepie na rogu jest wyprzedaż odzieży.)
- There is a **closing sale** in the corner store. (Sklep na rogu się zamyka i robi wyprzedaż.)
- I want you to see my **father**. (Chcę, żebyś się spotkał z moim ojcem.)
- I want you to see my **fodder**. (Chcę, żebyś zobaczył moją paszę.)
- You need more **breathing space**. (Potrzebujesz więcej przestrzeni do życia.)
- You need more **breeding space**. (Potrzebujesz więcej przestrzeni do hodowli.)

Angielski dźwięk /s/ nie stanowi dla Polaków problemu – jego wymowa jest niemal identyczna jak w polskim (mimo że jest dźwiękowy, a nie zębowy, jak w polszczyźnie, jego brzmienie jest bardzo podobne). Kłopot sprawia Polakom jedynie kontekst, w którym /s/ poprzedza /i:/, ponieważ w polskim następuje wówczas automatycznie silne zmiękczenie (palatalizacja) /s/ poprzez uniesienie środkowej części języka w stronę podniebienia twardego. W takich kontekstach w angielskim należy pamiętać, aby nie unosić środkowej części języka i nie napinać mięśni policzkowych podczas wymowy /s/. Pomocną techniką w opanowaniu tego kontekstu jest wymawianie polskich słów „z angielskim akcentem”. Np. słowo *sierota* wymawiane przez Anglika może brzmieć trochę jak *s'jerota*. Trzeba też uważać na początkowo trudny do wymówienia kontekst, w którym /s/ następuje po /θ/ (np. *births*, *depths*). Pozycja języka przy wymowie /s/ ulega też zmianie na bardziej przednią, jeśli następnym dźwiękiem jest /θ/ lub /ð/ (np. *aesthetic*, *pass the salt*). Spośród 17 sposobów zapisu tego dźwięku najczęściej występują: <s> (*sea*), <c> (*circle*), <ss> (*class*), <sc> (*scene*), <sw> (*sword*) oraz <z> (*waltz*).

✚ ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/.

system	crisis	castle	closely	intrusive	seasick
seat	disappointed	psychology	muscle	scent	psychoanalysis
basic	swimsuit	precise	spicy	psychosis	pseudonym
suspect	oasis	circus	isolation	comparison	conclusive
discuss	science	sensitive	citrus	fasten	ceaseless
sister	ecstasy	increasing	disappear	sensible	census
secret	massive	receive	sesame	copyright	same-sex
sauce	consist	substance	seahorse	leasing	prognosis
cyberspace	sex	housewife	procedure	snowstorm	surface-to-surface
bossy	discipline	question	misleading	explosive	persuasive
all-inclusive	elsewhere	mustn't	necessity	self-service	acceptance
sacrifice	basis	source	sclerosis	decreasing	airspace
fantasy	exclusive	episode	decease	loosely	sentence
suspicious	senseless	success	scythe	disabled	seesaw

ĆWICZENIE 2 – dźwięk /s/ po /θ/
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/.

myths	deaths	Woolworths	Ruth's	Keith's	Griffith's
cloths	months	mammoths	births	psychopaths	birthstone
paths	homeopaths	depths	tablecloths	baths	Smithsonian
locksmiths	sixths	lengths	moths	elevenths	booths
Beth's	oaths	coppersmiths	hundredths	hyacinths	Earth's

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/.

Sandra	Bruce	Cecil	Scott	Francis	Cassandra
Russell	Jessica	Lisa	Sally	Sue	Sarah

Alice	Betsy	Jessie	Clarissa	Oscar	Constance
Stanley	Vanessa	Celine	Justin	Priscilla	Lewis
Melissa	Sylvester	Stanislaus	Sissy	Crystal	Steve
Smith	Foster	Nelson	Moss	Sachs	Roberts
Glass	Thomas	Seuss	Spielberg	Einstein	Sanchez
Spencer	Sullivan	Price	Cross	Sampras	Peterson
Wilson	Harris	Ross	Simpson	Burgess	Celsius
Anderson	Swanson	Santos	Cross	Weiss	Hoskins

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/.

Serbia	Iceland	Syria	San Francisco	Warsaw	Belfast
Cyprus	Senegal	Saskatchewan	Texas	Tennessee	Leicester
Cincinnati	Arkansas	Massachusetts	Syracuse	Spain	Oxford
Sussex	Saragossa	Tucson	Venice	Bristol	Tuscaloosa
Sicily	Singapore	Mississippi	Naples	Moscow	Los Angeles
Marks & Spencer	Wall Street	Epson	Panasonic	WH Smith	Sesame Street
Lexus	Citibank	Starbucks	Ceefax	Tesco	Mercedes
Swatch	Swarovski	CBS	AC/DC	JVC	Cyrus
Adidas	Casio	Penguin Books	Woolworths	Semtex	Infoseek
Sony Ericsson	Plasticine	Christy	Plexiglas	Genesis	East-West

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/.

a sand castle	Speak Spanish	a gas station	sit on the fence
a snake in the grass	the last straw	a desperate housewife	systematic practice
a sensible decision	safe and sound	the silly season	a research facility
a successful scientist	sell one's soul	the silver screen	stainless steel
sesame seeds	a bus accident	basic necessities	the spring sale

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/.

- Stop practicing your false excuses on us!
- Stanley saw his sister on CNN last Sunday.
- I saw Ross kissing my niece at the bus stop!
- Jessica insisted that we fasten our seat-belts.
- I guess only systematic practice makes perfect.
- What's the purpose of your stay in San Francisco?
- Vanessa simply keeps her fiancé Scott at a distance.
- Alice feels so peaceful when snowflakes fall on her face.
- You must practice systematically if you want to succeed.
- Sister Sue sits sewing socks for sea-sick suffering sailors.
- Mike's sister likes *Sesame Street* more than *The Simpsons*.
- The snakes produced a hissing sound and disappeared hastily.

- The price of electricity and gas has increased in recent months.
- The prices at Woolworths supermarket spring sale are fantastic.
- Betsy likes to spend her summer vacation in Sicily or Barcelona.
- Professor Smith asked us to send our test answers by snail mail.
- Sandra purchased an Estee Lauder moisturizer for her sensitive skin.
- Bruce Willis makes *The Sixth Sense* a fascinating psychological classic.
- The stadium was surrounded by silence before the Super Bowl on Sunday.
- I was disappointed with Joseph's heresies about censorship in our philosophy class.

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /s/, a w drugim – /z/.

decease – disease	precedent – president	lacy – lazy	sink – zinc	once – ones
fussy – fuzzy	rice – rise	maces – mazes	Sue – zoo	place – plays
juice – Jews	sing – zing	Nice – knees	faces – phases	race – raise
looser – loser	sown – zone	peace – P's	Joyce – joys	seal – zeal
muscle – muzzle	doses – dozes	prices – prizes	lease – leas	sip – zip
pace – pays	grace – graze	sap – zap	Miss – Ms	trace – trays

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /s/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

terrible lice (okropne wszy)	in the ice (w lodzie)
terrible lies (okropne kłamstwa)	in the eyes (w oczach)
very fussy (bardzo wybredny)	new seal (nowa foką)
very fuzzy (bardzo zamazany)	new zeal (nowa gorliwość)
strange precedent (dziwny precedens)	change prices (zmieniać ceny)
strange president (dziwny prezydent)	change prizes (zmieniać nagrody)
need more juice (potrzebować więcej soku)	quick racer (szybki kierowca wyścigowy)
need more Jews (potrzebować więcej Żydów)	quick razor (szybka brzytwa)
beautiful place (piękne miejsce)	slow pace (powolne tempo)
beautiful plays (piękne sztuki)	slow pays (opóźnione wypłaty)

ĆWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /s/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Do you know what the price is? (Czy wiesz jaka jest cena?)	Is it fleece? (Czy to polar?)
Do you know what the prize is? (Czy wiesz jaka jest nagroda?)	Is it fleas? (Czy chodzi o pchły?)
I need looser pants. (Potrzebuję luźniejsze spodnie.)	Can I sip it? (Mogę to powoli wypić?)
I need loser pants. (Potrzebuję spodnie dla fajtlapy.)	Can I zip it? (Mogę to zapiąć?)
Where did she leave the coats? (Gdzie zostawiła płaszcze?)	
Where did she leave the codes? (Gdzie zostawiła kody?)	

Angielski dźwięk /z/ jest dźwięcznym odpowiednikiem /s/ i jego wymowa jest niemal identyczna jak w polskim. Duży kłopot sprawia jednak Polakom kontekst, kiedy dźwięk ten występuje na końcu wyrazu, gdyż, po pierwsze, kontekst ten trzeba rozpoznać z nieco pogmatwanej i nierzadko mylącej pisowni i, po drugie, nie wolno tego dźwięku zupełnie ubezdźwięcznić (zobacz rozdział DŹWIĘCZNOŚĆ) – musi zostać zachowany kontrast z /s/.

Kłopot sprawia także Polakom kontekst, w którym /z/ poprzedza /i:/, ponieważ w polskim następuje wówczas automatycznie silne zmiękczenie (palatalizacja) /z/ poprzez uniesienie środkowej języka w stronę podniebienia twardego. W takich kontekstach w angielskim należy pamiętać, aby nie unosić środkowej części języka i nie napinać mięśni policzkowych podczas wymowy /z/. Pomocną techniką w opanowaniu tego kontekstu jest wymawianie polskich słów „z angielskim akcentem”. Np. słowo *ziemia* wymawiane przez Anglika brzmi trochę jak *z'jem'ja*. Pozycja języka przy wymowie /z/ ulega też zmianie na bardziej przednią, jeśli następnym dźwiękiem jest /ð/ lub /θ/ (np. *Is this...?, Is Thelma...?*). Spośród 13 sposobów zapisu tego dźwięku najczęściej występują: <s> (*has*), <z> (*zone*), <ss> (*scissors*), <x> (*xerox*) oraz <zz> (*puzzle*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /z/.

zigzag	laser	magazine	razor	zingy	basil
fizzy	busy	cosmetic	limousine	cozy	zodiac
zero	possess	zany	measles	wizard	bosom
lose	choose	maze	hazy	zucchini	xenophobia
zoo	hazelnut	example	advertisement	resolve	resin
analize	zeal	zoom	Thursday	teasing	dazzle
raisin	prison	scissors	ease	zipper	phase
zit	xylophone	cousin	muzzle	dessert	disease
design	browse	puzzle	result	confuse	résumé
xerox	hesitate	Ms	zenith	zone	zephyr
cosmic	daisy	zebra	cheese	czar	whiz
position	zinc	business	blizzard	lazy	zonked
Tuesday	season	fuzzy	loser	Zen	advise
trousers	zombie	cause	dissolve	misuse	hazard
desert	resort	Wednesday	jazz	blues	news
showbiz	zilch	bizarre	music	museum	absorb

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /z/.

Zoe	Josephine	Condoleezza	Elza	Izabelle	Caesar
Alonzo	Alexander	Susan	Zenobia	Jesus	Daisie
Suzanne	Elizabeth	Zeta	Ebenezer	Hazel	Eliza
Moses	Ozzie	Ezra	Zeus	Denzel	Liz
Zachary	Zelda	Zinedin	Blaze	Joseph	Charles

Oz	Lopez	Martinez	Cruz	Valdez	Holmes
Gonzales	Zimmerman	Rodriguez	Gomez	Diaz	Ziegler
Zellweger	Hernandez	Perez	Chavez	Salazar	Sellers
McKenzie	Zappa	Ramirez	Mendoza	Scorsese	Hobbs

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /z/.

Zanzibar	New Zealand	Zimbabwe	Uzbekistan	Kalamazoo	the Ozarks
Brazil	Bosnia	Brisbane	Arizona	New Orleans	Syracuse
Oslo	Zambia	Mozambique	Gettysburg	Fresno	Tasmania
Zambezi	Athens	Zagreb	Alcatraz	Boise	Xanadu
Lisbon	Kazakhstan	Tanzania	Hattiesburg	Bismarck	Greensboro

Mozilla	Frisbee	Sainsbury's	Zara	Zippo
Xerox	Citizen	Zimmer frame	Amazon	ZZ Top
Newsweek	Mazda	Visa	Godzilla	The Wizard of Oz

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /z/.

an easy puzzle	designer clothes	amazing wisdom	a bizarre design
laser beams	a cozy prison	a lazy cousin	a baker's dozen
a dessert on Tuesday	resolve problems	blizzard conditions	a Brazilian resort
a zoom lens	as busy as a bee	zodiac signs	razzle-dazzle
the business zone	from rags to riches	visit the museum	hazardous occupations

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /z/.

1. Zizzi's zippy zipper zips.
2. Stop teasing your cousin, Zoe.
3. Liz raised her eyebrows in surprise.
4. Suzanne is in the cosmetic business.
5. Denzel's in-laws are visiting from Oslo.
6. Liz saw a zeppelin at a Lisbon museum.
7. Ezra surprisingly rose from rags to riches.
8. Elizabeth resigned from her position on Wednesday.
9. Joseph always sends Susan roses on Valentine's Day.
10. Zachary's bizarre behavior causes zillions of problems.
11. The museum houses thousands of exhibits from Brazil.
12. I wasn't at the zoo on Tuesday because I was too busy.
13. Charles dropped a Chinese vase and bruised his knees.
14. The doctors couldn't diagnose the cause of Elza's disease.
15. There was news about my friend's cousin in today's newspaper.
16. The prosecutors browsed lazily through the files looking for clues.
17. Muddy Waters always bedazzled his fans with amazing blues songs.

18. The razzle-dazzle in the presentation of the Wizard of Oz was agonizing.
19. The sales of unauthorized jazz records at Zambian bazaars bring a bonanza.
20. A zany zealot zigzagged across the zebra crossing in a buzzing business zone.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /z/, a w drugim – /s/.

buzz – bus	Ms – Miss	fuzz – fuss	raise – race	lays – lace
dies – dice	phase – face	his – hiss	trays – trace	L's – else
falls – false	purrs – purse	knees – niece	dens – dense	peas – peace
hers – hearse	tens – tense	lose – loose	eyes – ice	prize – price
joys – Joyce	codes – coats	ones – once	hens – hence	rise – rice
lies – lice	doze – dose	plays – place	Jews – juice	wades – waits

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /z/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

long buzz (długie buczenie)	blue eyes (niebieskie oczy)
long bus (długi autobus)	blue ice (niebieski lód)
first prize (pierwsza nagroda)	new codes (nowe kody)
first price (pierwsza cena)	new coats (nowe płaszcze)
sharp razor (ostra brzytwa)	great rise (ogromna podwyżka)
sharp racer (bystry kierowca wyścigowy)	great rice (świetny ryż)
interesting plays (ciekawe sztuki)	strong muzzle (silny kaganiec)
interesting place (ciekawe miejsce)	strong muscle (silny mięsień)
need some peas (potrzebować grochu)	on your knees (na twoich kolanach)
need some peace (potrzebować spokoju)	on your niece (na twojej siostrzenicy)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /z/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- They have been **raising** horses for years. (Od lat hodują konie.)
 They have been racing horses for years. (Od lat wystawiają konie do wyścigów.)
- I said „**fuzzy**”. (Powiedziałem „zamazany”.)
 I said „**fussy**”. (Powiedziałem „grymaśny”.)
- She likes **green peas**. (Ona lubi groszek.)
 She likes **Greenpeace**. (Ona lubi Greenpeace.)
- You can't expect any **rise**. (Nie możesz liczyć na podwyżkę.)
 You can't expect any **rice**. (Nie możesz liczyć na ryż.)
- Please don't touch my **knees**. (Proszę nie dotykać moich kolan.)
 Please don't touch my **niece**. (Proszę nie dotykać mojej bratanicy.)

Dźwięk /ʃ/ jest przez Polaków najczęściej zastępowany polskim /sz/ (<sz>). Wprawdzie nie powoduje to kłopotów komunikacyjnych, ale jeśli chcemy brzmieć poprawnie, trzeba wiedzieć, że angielskie /ʃ/ jest inne niż polskie. Właśnie dlatego Anglicy uczący się polskiego mają problem o wiele poważniejszy – rozróżnienie polskiego /ʃ/ i /s/ (np. w zdaniach „Jadłem kaszę/Kasie na obiad.”). Polskie /ʃ/ różni się od /s/ głównie kształtem środkowej części języka podczas wymowy, podczas gdy przód języka pozostaje w prawie niezmienionej pozycji. Aby nauczyć się wymawiać angielskie /ʃ/ wystarczy kilka razy wymówić głośno

polską parę /ʃ/ – /s/, a następnie znaleźć pozycję środkowej części języka dokładnie w połowie między nimi. To właśnie będzie angielskie /ʃ/ – nieco bardziej miękkie niż polskie /ʃ/ i nieco twardsze niż polskie /s/. Tę prawidłową pozycję języka każdy musi odnaleźć sam i to właśnie najlepiej w odniesieniu do wspomnianych dwóch polskich dźwięków oraz poprzez naśladowanie wymowy lektora. Spośród 20 sposobów zapisu dźwięku /ʃ/ najczęściej występują: <ti> (*education*), <sh> (*sheet*), <ssi> (*mission*), <ch> (*Chicago*), <ci> (*social*) oraz <s> (*sugar*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʃ/.

fashion	shoeshine	chute	schwa	chandelier	English
tension	politician	fish	chauvinism	deletion	Finnish
sugar	special	vicious	ovation	financial	Irish
cash	flashlight	passion	parish	inflation	Polish
anxious	issue	hashish	rational	spaceship	Scottish
should	pension	champagne	youngish	judiciary	Swedish
ocean	childish	fiction	shrink	spatial	Welsh
sure	nation	conscious	chalet	chaperone	mishmash
dishwasher	wishy-washy	martial	squash	species	relationship
push	chic	depression	shameful	chauffeur	shellishock
essential	official	fascism	ancient	association	situation
chef	negotiation	magician	cliché	mustache	hotshot
hush-hush	pressure	session	commercial	British	sheepish
delicious	shellfish	quotient	mission	Danish	sexual

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʃ/.

Sharon	Josh	Charlotte	Sheila	Portia
Cheryl	Sheena	Shirley	Sheridan	Leticia
Alicia	Ashley	Patricia	Trish	Aisha
Chantal	Felicia	Sean	Shakira	Marcia

Fisher	Bishop	Sherman	Rushdie	Chopin
Marshall	Walsh	Short	Shannon	Schapiro
Chevalier	Sharp	Nash	Shepard	Shakespeare
Shaw	Bush	Shields	Rush	McIntosh

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʃ/.

Michigan	Croatia	Nashville	Gloucestershire	Sheffield	Ashbourne
Russia	Seychelles	Shanghai	Yorkshire	Cherbourg	Oshkosh
Chicago	Sheboygan	Lancashire	Shetlands	Cheyenne	Oceania
Rushmore	Washington	Cheshire	Chamonix	Bangladesh	Leicestershire

Shell	Financial Times	Sharp	Chanel
Porsche	Toshiba	Mitsubishi	Chardonnay
Chevrolet	National Geographic	Amish	Chablis
Schweppes	Goldfish	Shiite	Shangri-La

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʃ/.

a special mission	a crucial issue	fresh fish	a wishy-washy politician
wash the dishes	confidential information	get short shrift	wish on a wishbone
facial expressions	ashes to ashes	a fashion show	be short on cash
a professional competition	sharp shears	anxious shoppers	a shiny chandelier
shape up or ship out	a sheltered workshop	national elections	a Shelland sheepdog

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʃ/.

- I'm sure Cheryl is not as shy as she seems.
- The politicians negotiated the pension scheme.
- Shirley sheepishly washed the dishes for Sean.
- Is English the official language in the Seychelles?
- Josh can't decide between a Chevy and a Porsche.
- When push comes to shove, Sean is sure to vanish.
- Should she eat borsch, quiche, shellfish or shrimps?
- Your washing machine shouldn't shake like that, Sharon.
- Youngish ambitious sheiks should never be short of cash.
- Trish's shirt shrank when she splashed varnish all over it.
- The trash truck took a shortcut and crashed in the bushes.
- Charlotte and Patricia went shopping for fashionable shoes.
- Goulash is not a Flemish dish and swordfish is not a Polish fish.
- Father Ashley Fisher shuns showing emotions to his parishioners.
- The sheriff shiftlessly shrugged his shoulders and shook his head.
- The shoemaker polished the shoes and stashed them on the shelf.
- The chef sharpened his shining knife before preparing the traditional dish.
- Shin kicking, shinty, sheep shearing and shuttlecock are traditional sports.
- The Danish shop owner was ashamed of the shortage of shortcake in his shop.
- Sheila sells seashells on the sea shore and the shells she sells are sea shells I'm sure.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ʃ/, a w drugim – /tʃ/.

bash – batch	shilling – chilling	leash – leech	shopper – chopper	sheaf – chief
chic – cheek	ship – chip	push – putsch	wash – watch	she's – cheese
hash – hatch	shop – chop	shatter – chatter	cash – catch	shin – chin
mash – match	swish – switch	sherry – cherry	dish – ditch	shoe – chew
share – chair	bush – butch	shine – chine	marsh – March	shore – chore
shear – cheer	crush – crutch	shock – choc	racial – Rachel	wish – which

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ʃ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

too many shoppers (zbyt wielu kupujących)	new ship (nowy statek)
too many choppers (zbyt wiele motocykli)	new chip (nowy żeton)
cash a check (zrealizować czek)	stop swishing (przestać szeleścić)
catch a check (złapać czek)	stop switching (przestać przełączać)
our shores (nasze wybrzeża)	his chic (jego styl)
our chores (nasze obowiązki domowe)	his cheek (jego policzek)
mashed potatoes (ziemniaki purée)	long leash (długa smycz)
matched potatoes (dopasowane ziemniaki)	long leech (długa pijawka)
dry sherry (wytrawne sherry)	shear the sheep (strzyc owce)
dry cherry (wyschnięta wiśnia)	cheer the sheep (pocieszać owce)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ʃ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Did you wash your clothes? (Czy wyprałeś swoje rzeczy?)
Did you watch your clothes? (Czy oglądałeś swoje rzeczy?)
- Sheaf tossing is a popular sport. (Rzut snopkiem to popularny sport.)
Chief tossing is a popular sport. (Rzut przewodniczącym to popularny sport.)
- You shouldn't shop here. (Nie powinieneś tu robić zakupów.)
You shouldn't chop here. (Nie powinieneś tu rąbać drzewa.)
- Marsha loves this shore. (Marsha uwielbia to wybrzeże.)
Marsha loves this chore. (Marsha uwielbia tę pracę.)
- This mash stinks. (Ta papka śmierdzi!)
- This match stinks. (Ten mecz jest beznadziejny!)

Dźwięk /ʒ/ jest przez Polaków najczęściej zastępowany polskim /ż/ (<ż>). Wprawdzie nie powoduje to kłopotów komunikacyjnych, ale jeśli chcemy brzmieć poprawnie, trzeba wiedzieć, że angielskie /ʒ/ jest inne niż polskie. Właśnie dlatego Anglicy uczący się polskiego mają problem o wiele poważniejszy – rozróżnienie polskiego /ż/ i /ź/ (np. w zdaniach „Widziałem różę/Różę na targu.”). Polskie /ż/ różni się od angielskiego /ʒ/ wyłącznie kształtem środkowej części języka podczas wymowy, podczas gdy przód języka pozostaje w prawie niezmięnionej pozycji. Aby nauczyć się wymawiać angielskie /ʒ/ wystarczy kilka

razy wymówić głośno polską parę /ż/ – /ź/, a następnie znaleźć pozycję środkowej części języka dokładnie w połowie między nimi. To właśnie będzie angielskie /ʒ/ – nieco bardziej miękkie niż polskie /ż/ i nieco twardsze niż polskie /ź/. Tę prawidłową pozycję języka każdy musi odnaleźć sam i to właśnie najlepiej w odniesieniu do wspomnianych dwóch polskich dźwięków. Pamiętajmy, że jako spółgłoska dźwięczna /ʒ/ zachowuje częściową dźwięczność na końcu wyrazu! Spośród 10 sposobów zapisu dźwięku /ʒ/ najczęściej występują: <si> (<occasion>), <ssi> (<scission>), <s> (<measure>), <z> (<azure>), <g> (<rouge>) oraz <ti> (<equaltion>).

✦ Cwiczenie 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʒ/.

pleasure	precision	exposure	evasion	visualization	luxury
usual	azure	massage	allusion	seizure	inclusion
illusion	collision	rouge	erosion	explosion	Persian
beige	regime	conclusion	circumcision	provision	plage
decision	casual	Tunisian	sabotage	pleasurable	protégé
visual	garage	espionage	usury	Asian	submersion
genre	revision	lingerie	Parisian	montage	hosiery
measure	camouflage	equation	version	déjà vu	aversion
prestige	exclusion	enclosure	division	abrasion	bourgeois
confusion	mirage	bijou	gigolo	barrage	cabotage
leisure	occasion	collage	nausea	corrosion	etagere
television	excursion	amnesia	perversion	delusion	euthanasia
gendarme	treasure	Rhodesian	transfusion	entourage	fuselage

✦ Cwiczenie 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʒ/.

Gigi	Jean	Giselle	Jacqueline	Julienne	Anastasia
Zsa Zsa	Giscard	Jacques	Geneviève	Frasier	
Zhivago	Maginot	Gide	Rogot	Fabergé	
Zhirinovskiy	Zhukov	Gericault	Genet		

✦ Cwiczenie 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʒ/.

Asia	Silesia	Eurasia	Baton Rouge	Tunisia	Persian Gulf
Malaysia	Indonesia	Dijon	Rhodesia	Polynesia	Australasia
Givenchy	Peugeot	Rediffusion	Eurovision	Gitane	Beaujolais Nouveau

✦ Cwiczenie 4
Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʒ/.

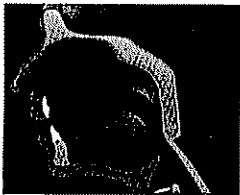
beige lingerie	a casual massage	occasional pleasures	a television genre
treasures of Asia	nauseating obtrusion	usual measurements	plages of Rhodesia
Parisian lingerie	subversion and sabotage	a visual illusion	fromage from Dijon
an unusual conclusion	a provisional decision	measure the garage	a gigolo from Tunisia
an occasional excursion	a television version	an azure jabot	unmeasurable usury

✦ Cwiczenie 5
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʒ/.

1. What's the occasion?
2. Jean usually dresses casually.
3. That mirage was an unusual illusion.
4. Jacqueline's obtrusion is nauseating.
5. Gigi needs to get her vision measured.
6. The revision requires a lot of precision.
7. The explosion caused a lot of confusion.
8. That's an unmeasurable case of amnesia.
9. I brought this tige from a vacation in Tunisia.
10. It would be my pleasure to solve this equation.
11. This precious treasure calls for our supervision.
12. I occasionally watch television in my leisure time.
13. Last year's Beaujolais nouveau was a real treasure.
14. He wished me bon voyage on my trip to Baton Rouge.
15. Jacques' made-to-measure suits are quite pleasurable.
16. The southern plages of Rhodesia are visually beautiful.
17. This decision, though unusual, gave me much pleasure.
18. This Asian subversion and sabotage expert has a lot of prestige.
19. Giselle bought a visual dictionary of treasurers and treasure ships.
20. The *Glass Menagerie* I saw on television was better than *Doctor Zhivago*.

✦ Cwiczenie 6
Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ʒ/, a w drugim – /ʒ/.

- allusion – Aleutian
- confusion – Confucian
- measure – masher
- azure – Asher
- delusion – dilution

Zastąpienie angielskiej spółgłoski /h/ polskim /x/ (<ch>, <h>) nie powoduje kłopotów w komunikacji, zdradza jednak obcy akcent. Te pozornie podobne dźwięki powstają bowiem w innych miejscach. Polskie /x/ (np. hymn) jest spółgłoską szczelinową, powstającą w wyniku zbliżenia tylnej części języka do tylnej części podniebienia (tzw. podniebienia miękkiego). Natomiast angielskie /h/ (np. him) powstaje w tzw. głośni (glottis), a więc przestrzeni pomiędzy strunami głosowymi i przypomina bardziej zwyczajny wydech powietrza (stąd bywa określane jako „bezdźwięczna samogłoska”). Spróbujmy więc wymawiać /h/ „najniżej” w krtań

jak tylko potrafimy. Ćwicząc, wyobraźmy sobie, że chcemy delikatnie ogrzać zmarznięte dłonie ciepłym wydychanym powietrzem. Taki naturalny, fizjologiczny dźwięk dość łatwo opanujemy na początku wyrazu. Należy jedynie pamiętać, by w wymowę /h/ nie był w ogóle zaangażowany język. Trudniej będzie opanować go wewnątrz wyrazu (np. behind, alcohol). Na końcu występuje opcjonalnie w słowach obcych, np. pochodzenia szkockiego (loch – jezioro), ale wówczas przypomina ludzko polskie szczelinowe /x/. Powinniśmy też pamiętać o braku zmiękczenia /h/ przed /i:/ w takim stopniu jak w polskim (np. hinina, historia, hiacynt). A zatem wymowa takich wyrazów, jak he, heat, head powinna przypominać /h'i:/, /h'i:t/, /h'i:d/, bez napięcia mięśni języka podczas wymowy /h/. Pamiętajmy też, że zapis <ch> daje w wymowie polskiej /x/, zaś w angielskiej – /tʃ/ (chair), /ʃ/ (Chicago) lub /k/ (chemistry). W amerykańskiej (i szkockiej) angielszczyźnie występuje też dawny wariant wymowy słów zaczynających się w pisowni na <wh-> (which, what, why, where, whimsical itp.), w którym /h/ poprzedza /w/ (/hwʌt/). Wariant ten jest w odroczynie i w większości odmian języka angielskiego w tym kontekście wymawia się w jedną głoskę /w/ (wʌt/). Trzeba jednak uważać na wyjątki – np. who (/hu:/).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /h/.

Table with 6 columns of words: half, hungry, hurry, habit, hijack, half-hearted, house, hit, heat, head-to-head, alcohol, havoc, whole, hothouse, hitchhiker, holiday, handout, haphazard, hot, hero, behavior, whoever, headhunter, hyphen, have, human, home, handheld, husband, whole-wheat, heal, Huh?, hip-hop, happy, rehab, behold, hope, prohibit, ahead, overhear, inhale, hand-to-hand, behind, heap, hiccough, hollow, hermit, hardhat, hand, history, household, whose, hedgehog, hula-hoop, hospital, who, horse, rehearse, humor, anyhow, help, hippo, helpline, hamster, foxhound, homemade, haste, ham, perhaps, humid, beehive, exhale

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /h/.

Table with 6 columns of names: Helen, Harry, Herbert, Harvey, Hannah, Homer, Henry, Hermione, Hugh, Heidi, Hilary, Hal, Harold, Howard, Herman, Harriet, Hester, Hank, Hazel, Holly, Hilda, Hector, Halle, Hadrian, Harris, Henderson, Hayes, Harper, Higgins, Hopkins, Hall, Hunter, Hill, Howell, Hoffman, Huntington, Hamilton, Mahone, Hackman, Hanson, Holmes, Handel, Hughes, Hicks, Hudson, Horton, Hasselhoff, Hanks

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /h/.

Table with 6 columns of city names: Houston, Bahamas, Hull, Copenhagen, Heathrow, Anaheim, Holland, Hawaii, Yokohama, Bethlehem, New Hampshire, Doha, Hungary, Soho, Hamburg, New Haven, Harvard, Halifax, Ohio, Honduras, Johannesburg, Bohemia, Harlem, Hampden, Haiti, Honolulu, Hartford, Hague, Guadalajara, Harrisburg, Sahara, Oklahoma, Idaho, Hammersmith, Hampstead, Havana

Table with 5 columns of brand names: Tommy Hilfiger, Harrods, Hummer, Hanukah, Hallmark, Hilton, Hyundai, Lufthansa, Harley-Davidson, Daihatsu, Hewlett Packard, Honda, Halloween, Hammond organ, Fahrentheit, Hertz, Lockheed, Horrid Henry, Bauhaus, Haight-Ashbury

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /h/.

Table with 4 columns of phrases: head for the hills, hot and humid, hit hard, a helping hand, healthy as a horse, head over heels, home sweet home, a house husband, a happy hitchhiker, Hold your horses!, a haunted house, a hasty handshake, have a heart, hectic behavior, a huge hotel, hard on someone's heels, inhale and exhale, a handy hunter, high hopes, go to hell in a handbasket

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /h/.

- 1. Who has been to Holland?
2. Is alcohol prohibited here?
3. Hilary had a happy childhood.
4. Helen hid behind a huge hedge.
5. I've heard Hazel hates high heels.
6. Henry is hungry for his hamburger.
7. I hear Hester is headhunting in Hawaii.
8. Howard has hastily hung his hat on the hook.
9. Perhaps we could hold onto the house in Honolulu?
10. Hilda harbored hard feelings toward her husband Hal.
11. Henry has given Helen a handshake and a hearty hug.
12. Harold spent his holidays hitch-hiking across Hungary.
13. Holly heard that something horrible had happened to Hugh.
14. Harvey has picked up a hefty hitchhiker on his way to Idaho.
15. The horror-struck hostages are being held at the Hilton Hotel.
16. Herman's hectic behavior during the rehearsal horrified everyone.
17. Doctor Hanson hinted that Hank might be having a heart problem.
18. Hector hired a Honda from Hertz in Houston and headed for Oklahoma.
19. The helicopters hovered above the hotel like some huge hummingbirds.
20. Herbert inherited a huge house halfway between Hartford and New Haven.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /h/ a w drugim – /f/.

hail – fail	hell – fell	hall – fall	hold – fold	heart – fart
hand – fanned	hire – fire	haze – phase	horse – force	height – fight
haste – faced	hog – fog	hear – fear	halt – fault	hind – find
hate – fate	home – foam	heed – feed	harm – farm	hoax – folks
head – Fed	hair – fair	hen – fen	hat – fat	hollow – follow
heat – feet	hang – fang	hissed – fist	he – fee	Hugh – few

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /h/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

heavy horses (ciężkie konie)	hear a voice (słyszeć głos)
heavy forces (duże siły)	fear a voice (bać się głosu)
morning haze (poranna mgielka)	nice hair (ładne włosy)
morning phase (poranna faza)	nice fair (ładne targi)
hold an umbrella (trzymać parasol)	ultimate hate (skrajna nienawiść)
fold an umbrella (składać parasol)	ultimate fate (ostateczny los)
big height (duża wysokość)	wet hens (mokre kury)
big fight (głośna kłótnia)	wet fens (mokre żuławy)
mountain hog (górski wieprz)	painful heat (bolesny upał)
mountain fog (górska mgła)	painful feet (obolale stopy)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /h/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

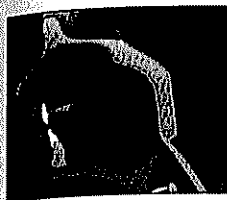
My friend says he hears voices. (Mój przyjaciel twierdzi, że słyszy głosy.)
My friend says he fears voices. (Mój przyjaciel twierdzi, że boi się głosów.)

Please, hold this umbrella for me. (Potrzyмай mi, proszę, parasol.)
Please, fold this umbrella for me. (Złóż mi, proszę, ten parasol.)

Our office has a new head. (Mamy w biurze nowego szefa.)
Our office has a new Fed. (Mamy w biurze nowego agenta federalnego.)

She is afraid of big heights. (Ona się boi dużych wysokości.)
She is afraid of big fights. (Ona się boi głośnych kłótni.)

Tell me about the morning haze. (Opowiedz mi o porannej mgielce.)
Tell me about the morning phase. (Opowiedz mi o porannej fazie.)

Angielski dźwięk /tʃ/ jest przez Polaków najczęściej zastępowany polskim /cz/ (<cz>). Wprawdzie nie powoduje to kłopotów komunikacyjnych, ale jeśli chcemy brzmieć poprawnie, trzeba wiedzieć, że angielskie /tʃ/ jest inne niż polskie. Właśnie dlatego Anglicy uczący się polskiego mają problem o wiele poważniejszy – rozróżnienie polskiego /cz/ i /c/ (np. w zdaniach „Co za czapa!” – „Co za ciapa!”), ponieważ w angielskim takie rozróżnienie nie występuje. Polskie /cz/ różni się od /c/ wyłącznie kształtem środkowej części języka podczas wymowy, podczas gdy przód języka pozostaje w prawie niezmięnionej pozycji. Aby nauczyć się wymawiać angielskie /tʃ/ wystarczy kilka razy wymówić głośno polską parę /cz/ – /c/, a następnie znaleźć pozycję środkowej części języka dokładnie w połowie między polskie /cz/ i /c/. Tę prawidłową pozycję języka każdy musi odnaleźć sam i to właśnie najlepiej w odniesieniu do wspomnianych dwóch polskich dźwięków.

Spśród 7 różnych sposobów zapisu tego dźwięku, najczęściej występują: <ch> (chair), <t> (nature), <tch> (match), <c> (cello) oraz <ti> (question).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /tʃ/.

chip	cello	switch	ritual	spiritual	chowder
chocolate	child	chew	choke	chinch	beach
inch	picture	Ouch!	literature	venture	chimney
chain	teacher	virtual	richness	suggestion	champion
butcher	touch	cheer	statue	voucher	chairman
church	concerto	macho	merchant	franchise	lunchbox
departure	choice	cheat	creature	Atchool	porch
cherry	batch	mature	research	cha-cha-cha	wrench
kitchen	achieve	culture	sketch	coach	witchcraft
question	spinach	speech	actual	cheese	chatterbox
chapter	gesture	chicken	exchange	charge	cheapskate
itchy	chief	future	structure	nature	checkout
catch	March	mixture	ketchup	feature	chiffchaff
natural	chitchat	chimp	checkpoint	channel	benchmark

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /tʃ/.

Charles	Chuck	Charlie	Chet	Chauncey	Chandra
Mitch	Richard	Archie	Butch	Blanch	Chas
Rachel	Cherry	Chad	Charity	Chip	Charlene
Chester	Gretchen	Chelsea	French	Chaka	Champ

Churchill	Sanchez	Chapman	Pyncheon	Chekhov	Hutchinson
Mitchell	Chambers	Welch	Bertolucci	Chesterton	Chang
Fletcher	Richardson	Batchelor	Chadwick	Chomsky	Chichester
Aldwych	Chandler	Roach	Chamberlain	Fairchild	Butcher
Cheney	Lynch	Dench	Chavez	Chaplin	Charlton

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /tʃ/.

Chechnya	Ipswich	Chesapeake	English Channel	Monticello
Chichester	Rochester	Massachusetts	Chapelton	Saskatchewan
Wichita	China	Chattanooga	Czech Republic	Shoreditch
Chile	Karachi	Charleston	Chernobyl	Checkpoint Charlie
Chataway	Richmond	Manchester	Chad	Portugal
Christchurch	Chihuahua	Norwich	Cholmondeley	Chappaquiddick
Chelsea	Long Beach	Colchester	Greenwich	Chesterfield

Scotch & Soda	Cinquecento	Flying Dutchman	Jeep Cherokee	Matchbox
Baywatch	Eurocheque	NHS	Chippendale	HRH
Catch 22	VHS	Gucci	Scotch Tape	Touchstone Pictures

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /tʃ/.

a cheap lunch	as cheap as chips	macho culture	a peach orchard
chocolate cheesecake	spiritual nature	a Cherokee chief	a chunk of Dutch cheddar
change the future	a chunk of change	munchy chicken	a charming chairwoman
watch the children	be like chalk and cheese	a cello concerto	a championship match
sketch a picture	Chinese chopsticks	a cheerful child	French literature

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /tʃ/.

- Which **witch** is which?
- Richard works for a **church** charity in **Chile**.
- Charlie** chose a **cheese** sandwich for lunch.
- Don't count your **chickens** before they **hatch**.
- Archie chose **cherry** chocolates for Gretchen.
- Our **Dutch** teacher, Mr. Chapman, is so **touchy**!
- Chuck** touched each **peach** to check which are fresh.
- Each movie featuring **Charlie** Chaplin is very **touching**.
- Chelsea** reached out trying to **catch** the chocolate **chip**.
- During the cultural exchange we studied **French** literature.
- Chinese** checkers was **Chester's** favorite **childhood** game.
- Mitch** watched the chimpanzee **munch** on the **cherry** cheesecake.
- The **chiffchaff** let down on a chestnut branch and sang **charmingly**.
- Richard **DHL-ed** his research on **Czech** agriculture to the new teacher.
- The man in **charge** ordered the **children** to **search** the beach **inch** by **inch**.
- Chester** chose to eat his lunch with **chopsticks** at the **Chinatown** restaurant.
- The **French** **butcher** approached the **bench** for a **chitchat** with the **chairman**.
- Rachel** **fetch**ed a new **batch** of questions about the impeachment procedure.
- How **much** wood could a woodchuck **chuck** if a woodchuck could **chuck** wood?
- Two **Chukchee** charwomen approached the **churchyard** **chitchating** cheerfully.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /tʃ/, a w drugim – /ʃ/.

batch – bash	leech – leash	cheese – she's	ratch – rash	ditch – dish
chair – share	much – mush	chilling – shilling	switch – swish	latch – lash
cheer – shear	Rachel – racial	crutch – crush	catch – cash	match – mash
chief – sheaf	watch – wash	hutch – hush	cheek – chic	putsch – push
chop – shop	butch – bush	March – marsh	cherry – sherry	splotch – splosh
hatch – hash	chat – shat	notch – nosh	chip – ship	witch – wish

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /tʃ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

well-matched (dobrze dopasowany)	chilling tale (przerazająca opowieść)
well-mashed (dobrze poduszony)	shilling tale (opowieść o szylingu)
watch it (obserwuj to)	little notch (małe nacięcie)
wash it (wypierz to)	little nosh (mała przekąska)
scary witch (straszna wiedźma)	her cheek (jej policzek)
scary wish (straszne życzenie)	her chic (jej styl)
another batch (kolejna partia)	have a chair (mieć krzesło)
another bash (kolejne walnięcia)	have a share (mieć udział)
cherry pie (placek z wiśniami)	old butch (stary rzeźnik)
sherry pie (placek z sherry)	old bush (stary krzak)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /tʃ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

What's that switch ? (Co to za włącznik?)	What's that swish ? (Co to za szelest?)
Could you watch the kids? (Mógłbyś przypilnować dzieci?)	Could you wash the kids? (Mógłbyś wykapać dzieci?)
What's that spot on your chin ? (Co to za plamka na twoim podbródku?)	What's that spot on your shin ? (Co to za plamka na twojej goleni?)
Don't splotch it! (Nie poplam tego!)	Don't splosh it! (Nie pochlap tego!)
When will they hatch ? (Kiedy się wyklują?)	When will they hash ? (Kiedy będą haszować?)

Dźwięk /dʒ/ jest przez Polaków najczęściej zastępowany polskim /dż/ (<dż>). Wprawdzie nie powoduje to kłopotów komunikacyjnych, ale jeśli chcemy brzmieć poprawnie, trzeba wiedzieć, że – podobnie jak /tʃ/ – angielskie /dʒ/ jest inne niż polskie. Właśnie dlatego Anglicy uczący się polskiego mają problem o wiele poważniejszy – rozróżnienie polskiego /dż/ i /dź/ (np. w zdaniach „Czy widziałeś tę łódź/Lodzież?”). Polskie /dż/ różni się od /dź/ wyłącznie kształtem środkowej części języka podczas wymowy, podczas gdy przód języka pozostaje w prawie niezmięnionej pozycji. Aby nauczyć się wymawiać

angielskie /dʒ/ wystarczy kilka razy wymówić głośno polską parę /dż/ – /dź/, a następnie znaleźć pozycję środkowej części języka dokładnie w połowie między nimi. To właśnie będzie angielskie /dʒ/ – nieco bardziej miękkie niż polskie /dż/ i nieco twardsze niż polskie /dź/. Tę prawidłową pozycję języka każdy musi odnaleźć sam i to właśnie najlepiej w odniesieniu do wspomnianych dwóch polskich dźwięków. Jeśli już opanowaliśmy prawidłową wymowę angielskiego /tʃ/, wystarczy wprowadzić struny głosowe w drganie, aby wymówić jego dźwięczny odpowiednik – /dʒ/. Pamiętajmy też, że dźwięku tego nie wolno zupełnie ubezdźwięcznić na końcu wyrazu, bowiem utrata kontrastu z /tʃ/ prowadzić może do poważnych kłopotów komunikacyjnych (np. *large – larch*) – zob. rozdział DŹWIĘCZNOŚĆ.

Angielska ortografia odnotowuje 12 różnych sposobów zapisu dźwięku /dʒ/, w tym: <g> (*gem*), <j> (*joke*), <dg> (*edge*), <d> (*education*), <di> (*soldier*), <dj> (*adjust*), <gg> (*exaggerate*) oraz <gi> (*region*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /dʒ/.

just	digital	stage	range	surgeon	region
magic	major	junior	jello	gym	genealogical
joy	jaguar	orange	Jewish	joyful	orphanage
soldier	badge	tragedy	shortage	fridge	judgment
age	June	grudge	geology	digest	voltage
Geel	ginger	jewel	pajamas	legend	recharge
gorgeous	educate	edge	merge	stage-manage	exaggerate
manage	homepage	July	joke	jingle	suggestion
agenda	jeep	marriage	budget	legislation	religion
judge	January	voyage	gigantic	outrage	graduate
gesture	agency	juice	cartridge	Jurassic	schedule
change	jury	bridge	majority	cabbage	heritage
junk	vintage	jukebox	jester	imagine	Trojan
image	giant	message	individual	hodge-podge	tragic
jaw	intelligence	procedure	jungle	sausage	bungee

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /dʒ/.

George	Joan	Virgil	Virginia	Juliette	Jonathan
James	Eugene	Benjamin	Jenny	Janis	Jacob
Angela	Jerry	Jane	Angelina	Regina	Germaine
Gene	Angelo	Gerry	Jesus	Justin	Madge
Roger	Gina	Joshua	Judas	Jules	Geraldine
Gerald	Joanne	Geoff	Brigid	Judy	Marge

Jackson	Gerrard	Jones	Joyce	Aldridge	Joel
Rogers	Johnson	Jacobs	Hodgson	Joplin	Jessop
Jenkins	Jordan	Hodge	Jagger	Woodbridge	Jamieson
Kissinger	Page	Jennings	Jefferson	Schlesinger	Coleridge

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /dʒ/.

Georgia	Jerusalem	Virginia	Java	Argentina	Nigeria
Jordan	Georgetown	Algeria	Germany	Belgium	Cambridge
Beijing	Jamaica	Johannesburg	Los Angeles	Jersey	Jakarta
Banbridge	Fiji	Bridgeport	Anchorage	Genoa	Aegean
Egypt	Japan	Jamestown	Jackson	Geneva	Gibraltar

JVC	DJ	Fuji	Travelodge	al-Jazeera	Sagittarius
Jell-O	Dodge	GI	MGM	Wedgwood	Jupiter
Jaguar	Dow-Jones	Gilette	Reader's Digest	Routledge	Gemini

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /dʒ/.

a legendary magician	a major tragedy	an average Joe	a twinge of jealousy
a dangerous voyage	a regional manager	a prestigious journal	a surgical procedure
a huge budget	objective judgment	individual education	an intelligence agent
a challenging job	a jumping jack	a jumbo jet	a badge of courage
an injured passenger	leading-edge technology	a digital jukebox	general management

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /dʒ/.

- Just imagine, what a huge tragedy!
- Can George manage without his jacket?
- Gerry is a kill-joy who never enjoys a joke.
- They rejected Jack's budget project in June.
- Jenny put a large orange juice box in the fridge.
- Gina enjoyed a Jeep journey across Japan in July.
- Is the banjo used by jazz, cajun or grunge musicians?
- John removed a lot of strange garbage from his garage.
- It was dangerous to see a jaguar emerge from the jungle.
- Roger Jackson arranged for a job as a geologist in Egypt.
- There was a major change within Fuji's general management.
- Brigit graduated from the geographical college at the age of 22.
- Virgil Jefferson is a juror in a justice court in Jamestown, Virginia.
- Johnny gently jump-started the fragile engine of his aged Jaguar.
- James Bond changed the general image of an intelligence agent.
- They lodged in a large cottage at the edge of the Blue Ridge Mountains.
- The college of biology received a generous budget for genetic projects.
- Germany has emerged as a pioneer of leading-edge energy technology.

19. The front page of *The Journal of Technology* showed genuine Dodge engine parts.
 20. Jerry jeopardized his marriage with Joanna by joining a dangerous religious sect.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /dʒ/, a w drugim – /tʃ/.

age – H	jump – chump	gyp – chip	purge – perch	jester – Chester
cadge – catch	ledge – lech	jaw – chaw	singe – cinch	jug – chug
G's – cheese	Marge – March	Jess – chess	besiege – beseech	large – larch
jar – char	ridge – rich	joke – choke	Gerry – cherry	Madge – match
jeer – cheer	badge – batch	junkie – chunky	Jane – chain	Reg – retch
Jill – chill	edge – etch	lunge – lunch	jazz – Chas	surge – search

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /dʒ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

yet another surge (kolejna fala)	one more Madge (jeszcze jedna Madge)
yet another search (kolejna rewizja)	one more match (jeszcze jedna zapalka)
Jane saw (Jane zobaczyła)	old age (podeszły wiek)
chainsaw (piła łańcuchowa)	old aitch (stara litera H)
smelly junk (śmierzące śmieci)	my sweet Gerry (mój kochany Gerry)
smelly chunk (śmierzący kawalek)	my sweet cherry (moja czereśnia)
real jester (prawdziwy blażen)	besieged town (oblężone miasto)
real Chester (prawdziwy Chester)	beseeched town (uproszone miasto)
to the ridge (do krawędzi)	jeering crowd (drwiący tłum)
to the rich (do bogatych)	cheering crowd (witalujący tłum)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /dʒ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- It's really **large**. (Jest naprawdę ogromny.)
 It's really larch. (To naprawdę drewno modrzewiowe.)
- You'll get another **badge** tomorrow. (Jutro dostaniesz drugi identyfikator.)
 You'll get another batch tomorrow. (Jutro dostaniesz drugą partię.)
- His name is **Midge**. (On ma na imię Midge.)
 His name is Mitch. (On ma na imię Mitch.)
- What a **lunge**! (Cóż za pchnięcie!)
 What a lunch! (Cóż za śniadanie!)
- You should listen to **jazz**. (Powinieneś słuchać jazzu.)
 You should listen to Chas. (Powinieneś słuchać Chasa.)

Dźwięk /m/ nie stanowi dla Polaków problemu – jego wymowa jest identyczna jak w polskim. Kłopot sprawia Polakom jedynie kontekst, w którym /m/ poprzedza /i:/, ponieważ w polskim następuje wówczas automatycznie silne zmiękczenie (palatalizacja) /m/ poprzez uniesienie środkowej części języka w stronę podniebienia twardego. Powstaje wówczas miękka spółgłoska /mʲ/ (np. *mina*). W takich kontekstach należy pamiętać, aby nie unosić środkowej części języka i nie napinać mięśni policzkowych podczas wymowy /m/. Pomocną techniką w opanowaniu tego kontekstu jest wymawianie polskich słów „z angielskim akcentem”. Np. słowo *miasto* wymawiane przez Anglika brzmi trochę jak *m'jasto*. Należy też pamiętać, że dwuwargowa wymowa /m/ może zamieniać się na wargowo-zębową przed /t/ i /v/ (np. *comfort*, *nymph*, *triumvirate*), identycznie jak w polskich wyrazach *tramwaj*, *komfort*. Dźwięk /m/ silnie wpływa na dźwięki poprzedzające, których wymowa może stać się dwuwargowa (np. *Denmark*, *Batman*, *Goodman*). Spośród 8 sposobów zapisu /m/ najczęściej występują: <m> (*meet*), <mm> (*comment*), <lm> (*calm*), <mb> (*comb*) oraz <mn> (*hymn*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /m/.

mom	mimic	symptom	mini-me	pessimism	amazement
meet	damn	column	commitment	numb	mathematics
milkman	optimism	moment	warmth	implement	mime
maximum	meal	hymn	multimedia	mermaid	minimalism
memo	member	museum	meantime	mammoth	pantomime
madam	homecoming	mummy	dumb	tomb	aluminum
climber	mammal	amphetamine	summertime	man-made	commemorate
something	Muslim	communism	memory	momentum	amusement
lamb	autumn	thumb	summit	climbing	chromosome
mainstream	minimum	homemade	bomber	emblem	compromise
plumber	bomb	comfortable	compliment	harmful	thermometer
medium	comedian	moneymaker	marmalade	homonym	remember

CWICZENIE 2 – wargowo-zębowe /m/

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać jako wargowo-zębowe /m/.

symphony	Bloomfield	amphora	emphasize	camphor	Humvee
comfy	shameful	nymphomaniac	roomful	amphitheater	triumvirate
oomph	comfort	dumbfound	Humphrey	pamphlet	circumference
harmful	lymph	amphibian	triumphant	comfortable	emphatic
amphetamine	nymph	Stamford	lymphatic	circumvent	comforter

CWICZENIE 3 – /m/ PRZED /i:/

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, aby nie zmiękczać spółgłoski /m/.

mead	Amelia	meaning	remedial	millimeter	taximeter
meter	medium	immediate	meteor	comedian	mediate
measles	meet	intermediate	tiramisu	meal	menial
mealtime	meek	Armenia	mean	meeting	meteorologist
meatball	chameleon	meantime	centimeter	misdemeanor	meager

ĆWICZENIE 4 – DWUWARGOWE /n/ PRZED /m/

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wymowa /n/ przed /m/ staje się dwuwargowa. Jeśli pomie-
dzy tymi dźwiękami znajduje się w pisowni <d>, zostaje ono w wymowie pominięte.

conman	inmate	lawnmower	unmade	gunman	landmark
assignment	entertainment	unmistakable	winemaker	alignment	windmill
man-made	open-minded	rain-maker	unmarried	mainmast	sandman
Denmark	abandonment	imprisonment	cornmeal	tinman	amendment
grandma	unmatched	one-man	government	handmade	lineman

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /m/.

Mary	Michael	Maggie	Mortimer	Carmen	Mimi
Adam	Marylin	Mohammed	Norma	William	Molly
Emma	Tommy	Raymond	Minnie	Mickey	Amelia
Mark	Margaret	Kim	Eminem	Thomas	Matthew
Jimmy	Malcolm	Tammy	Miriam	Humphrey	Marge

Miller	Morris	Moore	Montgomery	Thompson	Zimmerman
Macmillan	Simmons	Smith	Hammond	McCallum	Cummings
Campbell	McManaman	Martin	Ramirez	Summers	Flemming
McCormick	Mitchum	Simpson	Mason	Myers	Hemingway

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /m/.

Memphis	Monaco	Mombasa	Columbus	Sacramento	Panama
Amsterdam	Morocco	Amazon	Omaha	Oklahoma	America
Mexico	Milan	Cambridge	Munich	Yuma	Armenia
Miami	Manchester	Hammersmith	Durham	Montgomery	Balmoral
Birmingham	Maine	Massachusetts	Thames	Alabama	Cameroon

Mattel	Motorola	Mercedes	Omega	Amoco	Campari
MTV	IBM	HMV	Mars	Amtrak	IMAX
Microsoft	The Times	Hummer	ATM	BMW	Marlboro

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /m/.

move mountains	medical symptoms	a summit meeting	homemade muffins
Merry Christmas	something mysterious	meet one's match	a gloomy morning
mission impossible	an IBM computer	a multimedia system	a famous filmmaker
anti-spam programs	minor grammar mistakes	a Muslim community	a mid-term exam
come home	mind over matter	be made of money	an important monument

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /m/.

- Mom, the milkman has come!
- I met Mr. McCormick many months ago.
- Mike makes a mountain out of a molehill.
- Dumb and Dumber* is Kim's favorite movie.
- Norma, did you remember to mention my name?
- All IBM computers come with anti-spam programs.
- Mary is the most common female name in America.
- Margaret memorized the poem almost immediately.
- William's coming home from Milan tomorrow morning.
- Mafia members masterminded this mysterious murder.
- The amazing morning made me dream of summertime.
- My mom makes the most yummy homemade marmalade.
- Miriam made a lot of grammar mistakes in her term-paper.
- Many media moguls missed this important summit meeting.
- A dim lamplight illuminated the dome of the medieval temple.
- The home team had major problems winning the Monday game.
- My roommate sometimes hums romantic melodies in the bathroom.
- Many team members beamed with optimism before the March match.
- Members of the exam committee made a lot of mean comments about Mike.
- Maude completed the photo album to make the most of memorable moments.

ĆWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /m/, a w drugim – /n/.

map – nap	cam – can	melt – knelt	chime – chine
mock – knock	team – teen	mail – nail	comb – cone
marrow – narrow	comic – conic	mix – nicks	dame – Dane
moat – note	dim – din	beam – bean	dime – dine
boom – boon	dumb – done	bun – bun	warm – wam

ĆWICZENIE 10

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /m/.
Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

have a map (mieć mapę)	hair comb (grzebień do włosów)
have a nap (uciąć sobie drzemkę)	hair cone (warkoczyk, kitka)
big moat (duża fosa)	mailbox (skrzynka pocztowa)
big note (obszerna notatka)	nail box (pudełko na gwoździe)
real boom (prawdziwy rozkwit)	cheerful team (wesola gromadka)
real boon (prawdziwe dobrodziejstwo)	cheerful teen (wesola nastolatka)
dumb job (głupia robota)	comic shape (komiczny kształt)
done job (wykonana robota)	conic shape (kształt stożka)

handsome dame (przystojna dama)
handsome Dane (przystojny Duńczyk)

global warming (globalne ocieplenie)
global warning (globalne ostrzeżenie)

CWICZENIE 11

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /m/.
Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

I could use a **map**. (Przydałaby mi się mapa.)
I could use a **nap**. (Przydałaby mi się drzemka.)

Doctor, the boy has been **warmed**. (Doktorze, chłopiec został ogrzany.)
Doctor, the boy has been **warned**. (Doktorze, chłopiec został ostrzeżony.)

This figure is rather **comic**. (Ta postać jest raczej komiczna.)
This figure is rather **conic**. (Ta figura ma raczej kształt stożka.)

Mom, I am not **dumb**. (Mamo, nie jestem głupi.)
Mom, I am not **done**. (Mamo, jeszcze nie skończyłem.)

What an extensive **moat**! (Cóż za obszerna fosa!)
What an extensive **note**! (Cóż za rozwlekła notatka!)

Dźwięk /n/ w języku polskim wymawiany jest z czubkiem języka opartym o twardą ścianę górnych zębów. W angielskim czubek języka dotyka łuku zębowego (dziąsłowego), co stanowi najistotniejszą różnicę w wymowie. Ucząc się prawidłowej wymowy /n/ należy zacząć od przyzwyczajania się do tej nieco zmienionej pozycji języka i ćwiczyć ją w łatwych kontekstach – na początku wyrazu (np. *not, net, knit*) oraz na końcu – *in, ton, sun*. Duży kłopot sprawia Polakom kontekst, kiedy /n/ występuje w środku wyrazu przed spółgłoską szczelinową. Częstym błędem jest wówczas nosowa wymowa samogłoski – zamienianie /on/ na <a>, /en/ na <ę> itp. (w normalnej mowie polskie słowo *nonsense* brzmi „naśęs”). W angielskim typowe nosowe samogłoski nie występują, dlatego wymawiając /n/ w takich kontekstach, należy skupić się na tym, aby przednia część języka koniecznie dotknęła łuku zębowego. Jeśli język nie dotknie łuku zębowego, część wydychanego powietrza ujdzie przez nos, a część przez usta i zostanie wymówiona samogłoska nosowa. Tego trzeba unikać za wszelką cenę. Innym trudnym kontekstem jest występowanie /n/ przed /t/. W języku polskim wewnątrz wyrazu zawsze występuje tu /ń/, co w angielskim jest niedopuszczalne. Aby opanować ten kontekst, można rozpocząć ćwiczenie od tych przypadków w polskim, kiedy /n/ nie ulega tak silnemu zmiękczeniu na granicy wyrazów – np. *on i ona* lub *pan i jego pies*, przy czym wyrażenia te należy wymawiać płynnie, bez przerw między wyrazami. Potem należy próbować podobną, lecz jeszcze „twardszą” wymowę wewnątrz angielskich słów takich, jak *knee* itp. Spośród 14 znanych sposobów zapisu /n/ najczęściej występują: <n> (*not*), <gn> (*gnat*), <kn> (*know*), <nn> (*dinner*) oraz <pn> (*pneumatic*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /n/.

nun	neither	magnesium	downtown	continent	nanosecond
need	mention	northern	sign	foreign	resign
ninety-nine	gnome	knob	no-nonsense	uneven	phoneme
contain	known	technique	sneeze	communication	universal
niece	union	sentence	companion	knock	nonconformist
international	knee	continue	sandwich	nuisance	underneath
canyon	tunnel	pneumatic	none	kneel	anemia
sneaker	knight	one-on-one	invention	month	gnu
opinion	tension	manner	tenant	penknife	nineteenth
knife	needle	onion	grandma	abundant	constitution
nanny	sand	knead	conclusion	neonatal	ambulance
inexpensive	ninth	nation	gnat	uneaten	neo-Nazi
name	banana	knitting	unknown	pneumonia	synonym
cannon	neat	neon	beneath	unique	intention

✦ CWICZENIE 2 – SYLABICZNE /n/

W poniższych słowach i wyrażeniach występująca przed /n/ samogłoska ulega silnej redukcji albo zostaje całkowicie pominięta w wymowie. /n/ tworzy wówczas rdzeń sylaby, a /t/ lub /d/ wymawiane jest z tzw. płożą nosową. Czubek języka pozostaje w kontakcie z łukiem zębowym, podczas gdy powietrze wypuszcza się przez nos. Powtórz poniższe słowa i wyrażenia.

button	garden	carton	suddenly	Houston	widen
eaten	bitten	botany	skeleton	continent	Latin
golden	mountain	certain	fountain	hidden	matinee
cotton	rotten	Boston	gotten	important	Luton
Puritan	Charleston	flatten	frighten	Britain	mutton
threaten	lighten	curtain	written	kitten	Satan

broaden mutiny	sentence warden	shorten Tibetan	straighten captain	glutton forgotten	handwritten tighten
salt'n'pepper wait'n'see hit'n'run	bread'n'butter hit'n'miss bed'n'breakfast	head'n'shoulders cut'n'paste dead'n'gone	bet'n'win twist'n'turn red'n'blue	blood'n'thunder cat'n'mouse hide'n'seek	

ĆWICZENIE 3 – ZĘBOWE /n/

Kiedy /n/ występuje przed <th> (/θ/, /ð/), wówczas wymawiane jest niemal identycznie jak polskie /n/, czyli z czubkiem języka opartym o tylną ścianę górnych zębów. Powtarzaj poniższe słowa i wyrażenia, pamiętając, że wszystkie /n/ przed <th> należy wymawiać zębowo.

panther month hyacinth unthinkable enthusiasm	enthrall labyrinth parenthesis menthol Samantha	anthem bimonthly nonetheless synthetic Cynthia	anthrax Anthony anthropology millionth epenthetic	ninth tenth eleventh thirteenth fourteenth	fifteenth sixteenth seventeenth eighteenth nineteenth
---	---	--	---	--	---

in the world the American theater been there Can they come? on the table an airline threat	gone there PlayStation Three one thin bottle African theocracy seen that movie down the river	an Orwellian theory done this before ten thousand an oven thermostat a golden thought won these medals	a one-on-one therapy a jack-in-the-box on-the-job win the match a common thief a London theater
---	--	---	--

ĆWICZENIE 4

W poniższym ćwiczeniu należy skupić się na tym, aby podczas wymowy /n/ przednia część języka koniecznie dotknęła łuku zębowego. W języku polskim w takich kontekstach tworzy się często samogłoska nosowa (np. „naśes”), czego w angielskim należy za wszelką cenę unikać. Powtarzaj poniższe słowa.

sense attention potential influential consequence balance density	science ambulance invention hence sensitive expensive turbulence	clairvoyance pencil offensive resonance pension independence sensor	insurance utensil obedience existence coincidence evidence dimension	maintenance expenses defense nonsense residence confidential advance	credentials essential presidential annoyance mansion appliance cancel
---	--	---	--	--	---

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /n/.

Natalie Conan Nathan Brandon Janine	Denise Donovan Norman Nina Madonna	Duncan Dianne Napoleon Lyndon Donna	Neptune Anna Nora Monique Sharon	Nancy Donald Brian Anita Kenneth	Gordon Shannon Aaron Annabelle Regina
---	--	---	--	--	---

Lennon Newton Brosnan O'Neil Keaton	Hutchinson Nelson Johnson Nicholson Atkinson	Neeson Knight Nevinson Bronson Nixon	Allinson Donovan Niven Clinton Aniston	Dickinson Einstein Manson Robinson Anderson	Nietzsche Knopfler Amundsen Thornton Bronstein
---	--	--	--	---	--

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /n/.

London Newhaven Cincinnati Norway Lebanon	Afghanistan Norton Pennsylvania Danube Edmonton	Montana Nice San Antonio North Carolina Nile	Poland Northampton New Zealand Narragansett Indianapolis	Vienna Japan New Orleans Geneva China	New England New Caledonia Tottenham Manhattan Brooklyn
---	---	--	--	---	--

Canon Nintendo Hilton	Vodafone Nikon Panasonic	Sony Nike Amazon	Iron Maiden Fort Knox Narnia	Windows Benetton New Testament
-----------------------------	--------------------------------	------------------------	------------------------------------	--------------------------------------

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /n/.

an uneventful night in a friendly manner a fender-bender an amount of money a window cleaner	an afternoon nap a sentimental journey an American scientist one in a million a no-nonsense journalist	no pain no gain an unknown reason a nail in the coffin brain drain mention the name	the main entrance an independent country a conference in Vienna no spring chicken a dinner invitation
--	--	---	---

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /n/.

- No man is an island.
- A friend in need is a friend indeed.
- CNN is a well-known news channel.
- Nick never takes "no" for an answer.
- Nobody knew the reason for the mutiny.
- Norman, the engine is running fine now.
- Don't open the window again, Shannon.
- Grandma Fran will turn ninety next month.
- The Pink Panther did not feature Diane Keaton.
- The Cincinnati Cannons won nineteen to nine.
- Unfortunately, Nathan did not have a companion.
- Neither Danny nor Donovan has seen Tony tonight.
- There's a ninety percent chance of snow on Monday.
- Angola has been an independent country since 1975.
- Samantha has worn synthetic nylons since she was nine.
- Nora knocked on the door, but nobody wanted to let her in.
- Cynthia and Dan went on a sentimental journey to New York.

18. Kenneth Nevinson is an American scientist studying animals in Antarctica.
 19. Jason found a cone of vanilla ice-cream on the way to the new cinema-theater.
 20. A neurosurgeon from Knoxville presented his arguments at the Vienna international conference.

ĆWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /n/ a w drugim – /m/.

nobility – mobility	gin – gym	Rhine – rhyme	phone – foam	none – numb
node – mode	gun – gum	skin – skim	grin – grim	run – rum
sinner – simmer	turn – term	knock – mock	line – lime	screen – scream
gain – game	sun – some	money – mummy	median – medium	span – spam

ĆWICZENIE 10

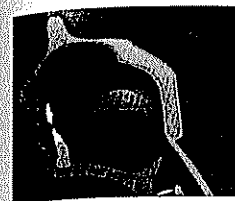
Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /n/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

large scan (wielki skan)	bubble gun (pistolet na bańki mydlane)
large scam (wielkie oszustwo)	bubble gum (guma balonowa)
English gin (angielski dżin)	great gain (wielka zdobycz)
English gym (angielska sala gimnastyczna)	great game (wspaniały mecz)
Sun City (miasto w RPA)	big screen (duży ekran)
Some city! (Też mi miasto!)	big scream (głośny krzyk)
pick up the phone (odebrać telefon)	find the Rhine (znaleźć Ren)
pick up the foam (pobierać pianę)	find the rhyme (znaleźć rym)
high nobility (arystokracja)	the last turn (ostatni obrót)
high mobility (wysoka mobilność)	the last term (ostatni semestr)

ĆWICZENIE 11

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /n/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Where's the phone? (Gdzie jest telefon?)
 Where's the foam? (Gdzie jest pianą?)
 Did you like the Rhine? (Czy spodobał ci się Ren?)
 Did you like the rhyme? (Czy spodobał ci się rym?)
 I don't know where I left my money. (Nie wiem, gdzie zostawiłem pieniądze.)
 I don't know where I left my mummy. (Nie wiem, gdzie zostawiłem mamusię.)
 Leave your gun outside, please. (Zostaw, proszę, broń na zewnątrz.)
 Leave your gum outside, please. (Zostaw, proszę, gumę na zewnątrz.)
 This notion surprised everybody. (Ten pogląd zaskoczył wszystkich.)
 This motion surprised everybody. (Ten wniosek zaskoczył wszystkich.)

Dźwięk /ŋ/ (zwany *nga*) występuje dość powszechnie w prawidłowej wymowie takich polskich słów, jak *mąka*, *ręka*, *ciągnik*, a w niektórych dialektach polszczyzny (np. w Poznaniu) w słowach typu *angielski*, *bank* itp. Polacy nie mają więc problemów z wymawianiem takich angielskich słów, w których dźwięk ten poprzedza /k/ lub /g/ (np. *rink*, *finger*). Jednak w języku angielskim dźwięk ten bardzo często występuje samodzielnie, i to zarówno w środku wyrazu (np. *hanger*), jak i na końcu (*ring*, *rising*). Nauczenie się jego prawidłowej wymowy wymaga więc dwóch elementów: odzwyczajenia się od każdorazowego wymawiania /g/ po tym dźwięku (/k/ wymawiamy po /ŋ/ zawsze, gdy występuje w pisowni – np. *think*, *banker*) oraz opanowania reguł, które decydują o tym, czy /g/ występuje po /ŋ/ czy też nie. W uproszczeniu można powiedzieć, że /g/ wymawiamy po /ŋ/ tylko w rzeczownikach, które nie zostały utworzone z jakiejś innej formy gramatycznej (np. *finger*) oraz w stopniu wyższym i najwyższym przymiotników i przysłówków (*younger*, *longest*). Zaburzenie tych reguł prowadzi do nierzadko tragicomicznych sytuacji (np. *Sling* – pseudonim znanego angielskiego muzyka – wymawiany jest notorycznie przez Polaków z /k/ na końcu, co odpowiada słowu *stink* – „śmierdzieć!”). Jeśli opanowanie prawidłowej wymowy /ŋ/ na końcu wyrazu sprawia nam trudności, naukę można podzielić na dwa etapy: w pierwszym do krótkich wyrazów zakończonych na /ŋ/ (np. *ring*, *wing*) dodajemy sylabę /-gə/ (/rɪŋ-gə/, /wɪŋ-gə/), a w drugim etapie eliminujemy wymawianie dodanej sylaby. Dźwięk /ŋ/ można zapisać na trzy sposoby: <ng> (*song*), <n> (*think*) oraz <nd> (*handkerchief*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ŋ/.

king	string	song	strong	sting	jogging
ping-pong	young	evening	shopping	youngster	meaningful
morning	bring	belong	tongue	kingdom	pinging
cling	gang	something	interesting	amazing	long
wrong	along	among	singer	singing	anxiety
hang	boring	bang-bang	hangover	strength	nothing
anger	kangaroo	tangle	younger	bungalow	linguist
single	jungle	stronger	bilingual	penguin	distinguish
English	longest	tango	angle	congratulate	rectangle
bingo	dingo	finger	flamingo	hangar	linger
hunger	wrangler	triangle	congress	angling	language
bank	thank	anchor	zinc	punk	pink
think	banking	link	function	distinction	Yankee
uncle	stink	concrete	conclude	gangster	punctual
drink	monkey	rink	thinker	inkjet	funky
skunk	wink	length	sink	ranking	ink
cranky	blanket	handkerchief	ankle	junkyard	donkey

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ŋ/.

Bing	Irving	Angus	Ringo	Franklin	Duncan
Sterling	Sting	Inga	Ingrid	Tinky-Winkle	Frankie
King	Chang	Fielding	Rowling	Lang	Long
Armstrong	Fleming	Young	Jennings	Paddington	Cummings

Manning	Browning	Domingo	Banks	Jenkins	Fairbanks
Kipling	Singleton	Gingrich	Monk	Hanks	Lincoln
Longman	Basinger	Ingram	Crankshaw	Cronkite	Carrington
Harrington	Congreve	Mingus	Garfunkel	Pinkerton	Cunningham

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ŋ/.

Hong Kong	Hungary	Angola	Ankara	Casablanca	Sri Lanka
Washington	Singapore	Bangalore	Frankfurt	Burbank	Anglesey
Redding	Mongolia	Congo	Kingston	Helsinki	Birmingham
England	Bangladesh	Bangkok	Bronx	Lancaster	Arlington

Citibank	Burger King	Bargain Computing	Anglican Church
Penguin Books	Sterling	Star Spangled Banner	Buckingham Palace
Racing Green	Magic Kingdom	Rockstar Clothing	Carling

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ŋ/.

a strong king	a honky-tonk song	monkeys in the jungle	a pinky ring
an amazing youngster	an English monk	a long drink	hang-gliding
bring a blanket	a think tank	a young uncle	a singalong
the wrong thing	a stinking skunk	a skating rink	a boxing ring
string along	bank savings	the English language	the pointing finger

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ŋ/.

1. Ringo belongs to a gang.
2. Uncle Irving is an angler.
3. There is a monk among us.
4. Your string is longer and stronger.
5. I think hang-gliding is really exciting.
6. I think it was an amazing thing to do.
7. Are you going shopping this evening?
8. Hank thanked me for the pink blanket.
9. Frankie is anxious to sell his belongings.
10. Don't think of anything but the kitchen sink.
11. Duncan was hanged for doing a wrong thing.
12. Did you wear a pinky ring on the skating rink?
13. Peter Jennings anchored the ABC evening news.
14. The gangsters' meaningless slang was still English.
15. The singer sang a boring song at Ingrid's wedding.
16. That cranky boy keeps pointing his finger at something.
17. I am not stringing you along: it really is a winged flamingo.
18. The singing of this gangsta rapper is still ringing in my ears.
19. Are there any kangaroos, penguins and nightingales living in Bangladesh?
20. They're walking along a lengthy strip towards their favorite bingoo hangout.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ŋ/, a w drugim - /n/.

bang - ban	dung - done	muffing - muffin	sing - sin	tongue - ton
banger - banner	fang - fan	pang - pan	singer - sinner	verging - virgin
banging - banning	gong - gone	ping - pin	sung - son	wing - win
bung - bun	hanged - hand	rang - ran	tang - tan	winged - wind
clang - clan	hangover - Hanover	robbing - robin	thing - thin	winger - winner
doubling - Dublin	king - kin	rung - run	ting - tin	wrong - Ron

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ŋ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

mighty clang (głośny brzęk)	long gong (długi gong)
mighty clan (potężny klan)	long gone (od dawna nieobecny)
narrow wing (wąskie skrzydło)	sing quietly (śpiewać po cichu)
narrow win (nikłe zwycięstwo)	sin quietly (grzeszyć po cichu)
powerful king (potężny król)	single tongue (pojedynczy język)
powerful kin (potężny krewny)	single ton (jedna tona)
London robbing (rabunek w Londynie)	famous winger (sławny skrzydłowy)
London robin (londyński drozd)	famous winner (sławny zwycięzca)
white fang (biały kiel)	get a bang (otrzymać uderzenie)
white fan (biały wachlarz)	get a ban (otrzymać zakaz)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ŋ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niepoprawna wymowa!

- This is the Big Bang theory. (To jest teoria Wielkiego Wybuchu.)
 This is the Big Bank theory. (To jest teoria Wielkiego Banku.)
- I'm a big fan of Sting. (Jestem wielkim fanem Stinga.)
 I'm a big fan of Stink. (Jestem wielkim fanem Smroda.)
- Robert rang for an ambulance. (Robert zadzwonił po karetkę.)
 Robert ran for an ambulance. (Robert pobiegł po karetkę.)
- I would never let him sing. (Nigdy nie pozwoliłbym mu śpiewać.)
 I would never let him sin. (Nigdy nie pozwoliłbym mu zgrzeszyć.)
- The boxers started fighting in the ring. (Bokserzy zaczęli walczyć na ringu.)
 The boxers started fighting in the rink. (Bokserzy zaczęli walczyć na lodowisku.)

Dźwięk /l/ pozornie nie powinien nastęrczać kłopotów. I rzeczywiście tak jest – tyle, że... nie we wszystkich kontekstach. Wynika to z faktu, że w angielskim występują dwie odmiany tego dźwięku (tzw. „jasne” [l] i „ciemne” [ɫ]), podczas gdy w polskim „ciemne” [ɫ] – choć stanowiło standardową wymowę /l/ wymagana od aktorów teatralnych – dziś jest już bardzo rzadkie (występuje, lecz coraz rzadziej, np. na wschodzie kraju i na Podhalu). W brytyjskiej angielszczyźnie „jasne” (czyli bardzo podobne do polskiego) [l] występuje przed samogłoską /j/, a „ciemne” („kresowe”) [ɫ] – w innych pozycjach. W amerykańskiej angielszczyźnie /l/ jest „ciemne” w mniejszym lub większym stopniu właściwie we wszystkich pozycjach. „Jasne” /l/ różni się wyłącznie pozycją tylnej części języka. Przd języka w obu przypadkach dotyka tzw. łuku dziąsłowego, inaczej niż w polskim, gdzie przd języka dotyka tylnej ściany górnych zębów. W przypadku „ciemnego” [ɫ], dodatkowo tył języka unosi się w stronę podniebienia miękkiego. Aby wymówić „ciemne” [ɫ] należy oprzeć przd języka o łuk dziąsłowy, a tył języka unieść w stronę ruchomej części podniebienia (tzw. podniebienia miękkiego), jak podczas wymowy polskiego /u/. Pamiętajmy, że w zasadzie nie należy odrywać czubka języka od łuku zębowego – powietrze w czasie wymowy uchodzi z ust po jednej lub obu stronach języka. Częstym błędem u Polaków jest silne zmiękczenie /l/ przed /i:/ poprzez unoszenie języka w stronę środkowej części podniebienia (tzw. podniebienia twardego) i tworzenie miękkiej spółgłoski /l/ (pol. *lin* i ang. *lean* brzmią zupełnie odmiennie). Angielskie /l/ może być sylabiczne, tzn. stanowić rdzeń sylaby, np. w słowach takich jak *bottle*, *cattle*, *settle* itp. Dźwięki poprzedzające (najczęściej spółgłoski wybuchowe) wymawiane są wówczas z tzw. plozją boczną (zob. rozdział /t/). Należy też pamiętać, że /l/ ubezdźwięcznia się na początku akcentowanej sylaby po bezdźwięcznych spółgłoskach wybuchowych (czyli w tym samym kontekście, w którym normalnie nastąpiłyby przydech), np. *please*, *declare*. Spośród 7 sposobów zapisu /l/ najczęściej występują: <l> (*lamb*), <ll> (*full*), <sl> (*island*) oraz <cl> (*muscle*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /l/.

pill	lucky	grilled	cellular	dial	pencil
milk	villa	smile	level	ballroom	lose
lick	please	leader	cool	link	gorilla
polite	boil	full	puzzle	rifle	field
tall	likely	valuable	baseball	drill	fadylike
leap	language	help	able	clean	bicycle
chill	mall	normal	wholesale	kneel	healthy
lady	ballad	file	they'll	look	likable
example	feel	lovely	vanilla	table	puddle
all	glory	roll	will	old	load
lottery	lily	couple	powerful	tool	peeled
pull	owl	film	label	leaf	obstacle
terrible	television	eleven	bull	illegal	celluloid
cloudy	well	meal	legalize	lively	landfill
fighter	legal	black	uncle	hassle	childlike
bell	real	circle	final	lollypop	little
lizard	Hellol	police	collect	cell	salesperson

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /l/.

Albert	Lionel	Paul	Stella	Daniel	Phil
Lucy	William	Michael	Alan	Leslie	Carol

Bill	Colin	Donald	Lola	Lyndon	Larry
Lester	Leila	Liam	Lilly	Gilbert	Oliver
Alex	Kathleen	Carl	Mel	Ralph	Adele
Williams	Hall	Lewis	Mills	Fields	Steele
Collins	Philips	Bell	Elliott	Neal	Walsh
Miller	Lucas	Lee	Powell	Scofield	Mullins
Allen	Clark	Campbell	Cole	Miles	McLaughlin
Wilson	Hill	Lennon	Wells	Carlisle	Lincoln

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /l/.

London	Dallas	Philadelphia	Adelaide	Lowell	Seattle
Nile	Leeds	Calgary	Los Angeles	Berlin	Honolulu
Cleveland	Lithuania	Milwaukee	Pall Mall	Delhi	Louisville
Liverpool	Luxemburg	Poland	Dublin	Baltimore	Alcatraz
Alaska	Melbourne	Latvia	Belfast	Bali	Balmoral
Google	Scrabble	Hilton	Apple	Rolls Royce	AltaVista
Corel	Excel	Wall Street	KLM	Lexus	AWOL
Sellotape	Shell	Lloyds	L'Oreal	Bentley	Cadillac
Kellogg's	Mattel	Barclaycard	Alitalia	Whirlpool	Hewlett Packard

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /l/.

still life	a bowling alley	an old collection	an elderly couple
let alone	live and let live	a lovely lullaby	a powerful leader
olive oil	lick a lollipop	a healthy meal	a left-handed compliment
well grilled	an old flame	a spoiled child	follow the Golden Rule
a low level	fill the glass	a love letter	like lambs to the slaughter

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /l/.

1. Leila looks like a million dollars.
2. What's the level of local salaries?
3. Lilly quickly solved the simple puzzle.
4. Lola lived in London for eleven years.
5. Colin doesn't feel well, so leave him alone.
6. Is downloading music files completely illegal?
7. Ladies and Gentlemen, Elvis has left the building.
8. Jill called Alan and bluntly told him to leave her alone.
9. Leslie lives alone in a tall building in Pall Mall in London.
10. Paul failed to comply with his landlord's new lease policy.
11. Larry wrote a long love letter to please his girlfriend Stella.
12. Kelly always lets herself eat a large leg of lamb for lunch at the Hilton.
13. Alitalia personnel allowed twelve transatlantic flights to be canceled.

14. *We Will Rock You* is a popular musical by Ben Elton played in London.
15. The slogan "Live and let live" was placed on a large billboard in Liverpool.
16. A Latvian builder fell off the ladder and luckily only dislocated his left elbow.
17. Lionel's luggage was lost by the airline on a flight from Los Angeles to Cleveland.
18. A helpful clerk collected all completed applications and mailed them without delay.
19. Molly Malone is a lawyer from Belfast specializing in family law and alimony claims.
20. Small children usually line up for yellow lollipops at Disneyworld in Orlando, Florida.

✦ ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /r/, a w drugim – /r/.

all – ore	lamp – ramp	elect – erect	mall – more	flier – friar
call – core	lice – rice	false – force	tall – tore	lace – race
doll – door	loch – rock	flee – free	bell – bear	leaf – reef
fall – for	stall – store	glass – grass	collection – correction	lip – rip
flame – frame	bald – bored	law – raw	exalt – exhort	salt – sort
flight – fright	clutch – crutch	lime – rhyme	fault – fort	wall – war

✦ ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /r/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

bald viewer (łysy widz)	perfect lime (idealne wapno)
bored viewer (znudzony widz)	perfect rhyme (doskonały rym)
yellow flame (żółty płomień)	step on the glass (chodzić po szkle)
yellow frame (żółta ramka)	step on the grass (chodzić po trawie)
start a wall (rozpocząć ścianę)	low clutch (niskie sprzęgło)
start a war (rozpocząć wojnę)	low crutch (niska podpórka)
lip my stockings (liź moje pończochy)	small collection (mały zbiór)
rip my stockings (podrzyj moje pończochy)	small correction (mała poprawka)
colorful leaf (kolorowy liść)	glazed doll (ceramiczna lalka)
colorful reef (kolorowa rafa)	glazed door (przeszklone drzwi)

✦ ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /r/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Don't step on the glass. (Nie wchodź na szkło.)	The whole legion was lost.
Don't step on the grass. (Nie wchodź na trawę.)	(Straciliśmy cały legion.)
	The whole region was lost.
	(Straciliśmy cały region.)
This collection is not worth a penny. (Ta kolekcja jest nic nie warta.)	It's not his fault.
This correction is not worth a penny. (Ta poprawka jest nic nie warta.)	(To nie jego wina.)
	It's not his fort.
	(To nie jego fort.)
Can you put it in the flame? (Czy możesz to włożyć do ognia?)	
Can you put it in the frame? (Czy możesz to oprawić w ramkę?)	

Dźwięk /r/ różni się znacznie w polskim i angielskim. Polskie /r/ może powstawać na dwa sposoby: 1) w wyniku kilkukrotnego szybkiego uderzenia czubka języka o łuk dźwiękowy (jest wtedy określane jako spółgłoska drżąca) – w skrajnych przypadkach, np. dla celów podkreślenia wypowiedzi, uderzeń tych może być więcej (np. „barrrrrdzo dobry”); 2) w wyniku tylko jednokrotnego uderzenia czubka języka o łuk dźwiękowy (np. w słowie *para*, zwłaszcza w szybszej wymowie). W angielskim natomiast spółgłoska /r/ realizowana jest tylko poprzez zbliżenie czubka języka do łuku dźwiękowego, przy czym w

żadnym momencie nie następuje kontakt. Może też wystąpić, zwłaszcza w angielszczyźnie amerykańskiej, tzw. retrofleksja, czyli uniesienie czubka języka oraz odgięcie go do tyłu, w stronę początku twardego podniebienia i jednoczesne wygięcie środkowej części języka. Podczas wymowy tego dźwięku usta wysunięte są nieco do przodu. Powinno się też wyczuwać lekkie napięcie języka. Jak silnie należy wygiąć język, jak silnie napiąć środkową jego część, jak mocno wysunąć do przodu usta – to szczegóły trudne do opisanego, dlatego warto najpierw dobrze przyjrzeć się zawartym w rozdziale animacjom, a potem jak najdokładniej naśladować głos lektora. Metoda prób i błędów jest tu najskuteczniejsza. Warto też pamiętać, że w amerykańskiej angielszczyźnie jest to jeden z najbardziej charakterystycznych dźwięków, wymawiany szczególnie dosadnie po samogłoskach (a:r, e:r, o:r, u:r, i:r), z którymi tworzy niemałe nierozważną więź (*car, dare, cord, poor, here*). Natomiast w standardowej angielszczyźnie brytyjskiej /r/ wymawiane jest tylko przed samogłoską, czyli np. w *red, bright, bearing, for Ann, we're angry* itp. (dwa ostatnie przykłady to tzw. /r/ wstawne, zazwyczaj pojawiające się, gdy wyraz kończący się na /a:, o:, e:, ə/ poprzedza bez pauzy wyraz rozpoczynający się na samogłoskę). W *start, cord, burn, star, core, letter* itp. /r/ nie jest wymawiane (chyba że, zgodnie z powyższą regułą, po jednym z trzech ostatnich słów wystąpi słowo rozpoczynające się od samogłoski). Należy też pamiętać, że /r/ ubezdźwięcznia się na początku akcentowanej sylaby po bezdźwięcznych spółgłoskach wybuchowych (czyli w tym samym kontekście, w którym normalnie nastąpiłby przydech), np. *pray, decree*.

Spośród 11 sposobów zapisu /r/ najczęściej występują: <r> (*rope*), <rr> (*hurry*) oraz <wr> (*write*). Spośród rzadkich sposobów zapisu należy zwrócić uwagę na: <l> (*colonel*) w amerykańskim angielskim, <rh> (*rhyme*), <ps> (*corps*) i <rt> (*mortgage*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, w których wytłuszczony dźwięk /r/ występuje na początku wyrazu.

rabies	ranch	recital	reign	reserve	wrangler
rabbit	random	reckless	reject	resist	wrap
race	ranger	recognize	relation	return	wrath
racial	ransom	recommend	reliable	rural	wreath
rack	rapid	recover	relieve	rider	wreck
racket	rate	recycle	remember	ring	wrench
radar	rather	red	remind	risk	wrestling
radical	rational	refill	remote	road	wretched
radio	ratify	reflect	remove	robot	wrist
rag	raven	reflex	repeat	roof	wristwatch
raid	read	refrigerator	replace	root	writ
railway	ready	refuse	reputation	rose	writer
rain	real	reggae	request	round	wrong
raise	rebate	region	rescue	rubber	wrongdoer
RAM	recipe	regular	researcher	ruler	wry

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe słowa, w których wytłuszczony dźwięk /r/ występuje w zbitce z inną spółgłoską.

prose	brain	crook	strong	thrust	throne
private	library	Christ	trade	three	thrill-seeker
approve	cerebral	truck	friend	throw	throttle
priest	liberal	strict	frog	threat	anthrax
express	break	actress	agriculture	through	thread
practical	breath	trademark	worldly	bathroom	thrown
present	bright	traveler	whirl	thrash	breakthrough
prime	brave	strawberry	railroad	three-quarter	Catherine
brim	acrobat	transporter	rivalry	throat	heartthrob
laboratory	across	trust	orderly	thriller	throng
brewery	concrete	destroy	drawer	thrifty	enthral
brick	cradle	screen	drive	arthritis	Northrop
bridge	scream	street	dramatic	thrive	overthrow
algebra	secretary	extracurricular	thrill	mp3	thrombosis

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe słowa, w których /r/ występuje w zbitce z akcentowaną samogłoską /i/, /e/, /a/, /oi/.

atmosphere	cereal	ear	here	near	sincere
bacteria	cheer	era	inferior	period	sphere
beard	clear	experience	interior	piece	spirit
beer	criterion	fear	material	pyramid	weird
career	dear	frontier	mirror	rear	year
air	careful	fair	rare	spare	territory
airport	compare	hair	repair	square	terror
area	dairy	pair	scare	stare	there
bare	dare	parent	share	stereo	vary
care	despair	prepare	software	tear	wear
Arab	carrier	charity	paradise	paraphrase	
arrow	carrot	married	paraffin	parasol	
barrier	character	narrative	parallel	parachute	
alarm	architect	barber	darling	heart	smart
apart	arm	bartender	departure	jar	star
arbitrary	art	birthmark	farmer	large	starter
arch	bar	card	gardener	marker	varnish
are	barbecue	carpenter	hardworking	sharp	yard

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe słowa, w których /r/ występuje w zbitce z akcentowaną samogłoską /ai/, /oi/, /u/.

admire	bonfire	choir	crier	dryer	entire
attire	buyer	conspire	dire	empire	environment

expire	fireworks	higher	iron	retire	satire
fire	flyer	inquire	liar	spiral	empire
firefighter	friar	inspire	pirate	tire	wire
absorb	blackboard	corridor	forty-four	orchestra	proportion
accord	borrow	explorer	forward	order	reporter
adore	corner	forearm	horror	organize	store
afford	corporal	former	indoor	pornographic	warfare
allure	couture	during	immature	lure	pure
assure	cure	ensure	impure	mature	Puritan
boor	curiosity	euro	insecure	poor	sure
bureau	durable	fury	jury	plural	tour

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe słowa, w których występuje tzw. /r/ wstawne, kiedy wyraz kończący się na /a/, /o/, /i/, /e/, /u/ poprzedza bez pauzy wyraz rozpoczynający się na samogłoskę.

far – far away	fur – fur animals	wear – wear a jacket
car – a car alarm	Richelieu – Richelieu and the king	pair – a pair of scissors
shah – the shah of Persia	fear – fear of heights	for – for Anna
core – core elements	dear – dear Edward	Peter – Peter and Paul
war – war atrocities	idea – the idea of justice	ever – for ever and ever
draw – draw a picture	fair – a fair amount	pasta – pasta and pizza
sir – sir Adam	care – care about something	

We're in trouble.

There are some people here.

The summer is hotter in the south.

There are a lot of fur animals here.

There were a number of questions.

Anna and Peter are about to marry.

A fair amount of beer is drunk in India and China.

Lester accepted the offer of the seller after about four attempts.

A bear and a hare were disputing which was the faster and stronger.

For a number of hours, Chester and Pierce were asleep under a pier.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /r/.

Mary	Richard	Larry	Carrie	Lorraine
Robert	Karen	Margaret	Grover	Hilary
Christopher	Rosemary	Frederick	Rupert	Rory
Roger	Barbara	Charles	Harvey	Brian
Gregory	Mark	Arthur	Laura	Roxanne
Carla	Rita	Robin	Ralph	Rose
Harris	Richards	Warner	Wright	Gardner
Parker	McGregor	Rodriguez	Rogers	Crawford

Rivera	Harper	Mercury	Carpenter	Roosevelt
Carter	Ford	Porter	Frazier	Charlton
Robertson	McArthur	Armstrong	Guthrie	Marlow

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /r/.

Berlin	Romania	Russia	Calgary	Missouri
Melbourne	Cardiff	Scarborough	Norfolk	Erie
Rome	Rochester	Barcelona	Baltimore	Ireland
Paris	Peterborough	Portland	Alberta	Orlando
Canberra	Singapore	Siberia	Heathrow	Sunderland
Hartford	Cork	Chesterfield	Colorado	Argyle
Portugal	Newark	Georgetown	Europe	Warsaw

Rockefeller Center	Jaguar	Tupperware	Range Rover	Eurovision
Marlboro	Toys "R" Us	Burberry	Harrods	Nirvana
Chrysler	Wrangler	Ferrari	CorelDRAW	Ariel
Star Wars	Rolls-Royce	Mars Bar	New Yorker	Orange

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /r/.

round robin	the rat race	a rare opportunity	a strict professor
a hard drive	real progress	a wire brush	order a roast beef on rye
start over	forever and ever	rack one's brain	work hard
a fair-weather friend	Foreign Secretary	airport security	a cover story
wear a sweater	browse the Internet	relaxed atmosphere	the former president

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /r/.

- Roger's father is a terribly careless driver.
- Arthur's dream is to travel all over the world.
- Margaret rented a red sports car at the airport.
- Richard returns from Rome tomorrow morning.
- There was a murder in the car rental yesterday.
- The gardener retired and never returned again.
- Every year Marty prepares a carp for Christmas.
- Rick wore a red leather shirt and a pair of earrings.
- The freedom of the press in their country is in danger.
- The clerk arrived early and started her work ardently.
- Princess Rosemary was wearing a red dress for the party.
- This internet store offers state-of-the-art computer software.
- After graduation Robert is going to work in his parents' firm.
- Blue Oyster Cult's "Don't Fear the Reaper" hit the charts in 1976.
- Harvey's girlfriend wears the most ravishing pearls in the world.
- Margaret is encouraging her brother to work harder and harder.

- Carla wrote a love letter to Charlie but unfortunately he never replied.
- Bring me four cans of beer and a bottle of liqueur from the Four Corners store.
- The Earthquake destroyed the urban infrastructure of the entire southern region.
- The pristine wilderness of Antarctica's shore was restored by American researchers.

ĆWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /r/, a w drugim - /l/.

rake - lake	arrive - alive	present - pleasant	rim - limb	crap - clap
read - lead	cram - clam	row - low	pray - play	rain - lane
crowd - cloud	crew - clue	region - legion	crown - clown	browse - blouse
fruit - flute	grow - glow	ram - lamb	brew - blew	robe - lobe
crash - clash	free - flee	cancer - cancel	crime - climb	groom - gloom
grammar - glamour	bright - blight	wrong - long	fresh - flesh	rent - lent

ĆWICZENIE 10

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /r/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

read text (czytać tekst)	water crock (naczynie na wodę)
lead text (tekst przewodni)	water clock (zegar wodny)
young ram (młody baran)	huge crowd (wielki tłum)
young lamb (młoda owieczka)	huge cloud (wielka chmura)
big rake (duże grabie)	wrong answer (zła odpowiedź)
big lake (duże jezioro)	long answer (długa odpowiedź)
oriental fruit (orientalny owoc)	sudden crash (nagła kraksa)
oriental flute (orientalny flet)	sudden clash (gwałtowny konflikt)
long rim (długa krawędź)	pray silently (cicho się modlić)
long limb (długa kończyna)	play silently (bawić się po cichu)

ĆWICZENIE 11

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /r/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

This fruit is very tasty. (Ten owoc jest smacowity.)
This flute is very tasty. (Ten flet jest smacowity.)
I saw a ram grazing in the field. (Widziałem barana pasącego się na polu.)
I saw a lamb grazing in the field. (Widziałem owieczkę pasącą się na polu.)
Where is that rake? (Gdzie są te grabie?)
Where is that lake? (Gdzie jest to jezioro?)
We don't need that crown here. (Nie potrzebujemy tu tej korony.)
We don't need that clown here. (Nie potrzebujemy tu tego kłowna.)
How much time do you need to pray? (Ile czasu potrzebujesz, żeby się pomodlić?)
How much time do you need to play? (Ile czasu potrzebujesz, żeby się pobawić?)

Wymowa angielskiego dźwięku /w/ nie stanowi dla Polaków problemu – jest identyczna jak w polskim, gdzie dźwięk ten w pisowni oznaczany jest <w>. Ta półsamogłoska określana jest jako półotwarta, wargowo-miękkopodniebienna, bowiem w jej wymowie biorą udział wargi, tworzące niewielkie kółko, oraz tylna część języka, która zbliża się do podniebienia miękkiego. W dawnej polszczyźnie była to spółgłoska zębowa, odpowiadająca angielskiemu ciemnemu [ɹ] (a więc wymowa angielskiego imienia *Bill* i polskiego słowa *był* nie różniła się znacznie). Dziś taka wymowa prawie całkowicie zanikła (zob. rozdział II). Dźwięk ten silnie wpływa na niektóre poprzedzające spółgłoski, które nabierają wtedy wtórnej realizacji wargowej (np. /t/ – *twin*, /d/ – *dwarf*, /k/ – *quick*, /g/ – *language*). Należy też pamiętać, że /w/ ubezdźwięcznia się na początku akcentowanej sylaby po bezdźwięcznych spółgłoskach wybuchowych (czyli w tym samym kontekście, w którym normalnie nastąpiłyby przydech), np. *twin*, *request*. Kłopot na wczesnym etapie uczenia się może sprawiać ortografia, ponieważ spółgłoska ta zapisywana jest w angielskim głównie jako <w>, która to litera jest w języku polskim realizowana w wymowie jako wargowo-zębowe /v/. Inne częste, spośród znanych 10 sposobów zapisu to: <u> (*quiet*), <o> (*once*) oraz <wh> (*when*). Warto też pamiętać, że w większości współczesnych odmian angielskiego zapis <wh> (np. *what*, *which*, *where*, *when*, *wheel*, *wheat*) realizowany jest w wymowie za pomocą właśnie spółgłoski /w/, choć w niektórych regionach USA i np. w Szkocji utrzymuje się historyczna wymowa /hw/.

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /w/.

winter	wee-wee	once	quite	win-win	wayward
aware	wheel	question	whip	which	WYSIWYG
one	kiwi	award	woodwork	walkway	awkward
whale	wait	weather	what	weak-willed	beltway
queen	software	jewel	whether	westward	swimwear
well	wigwam	whisper	waterworks	swear	weightwatcher
twist	windward	quick	watt	whine	well-wisher
where	away	one-to-one	werewolf	wigwag	worthwhile
quit	while	reward	wonderful	whitewash	anywhere
awake	meanwhile	wind-swept	wishy-washy	worldwide	cartwheel
whistle	when	language	suite	dwarf	elsewhere
persuade	frequency	whitewater	between	whirlwind	whatever
why	beware	Wednesday	waterway	wall-to-wall	whimsical

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /w/.

Wendy	Wilma	Edwin	Winnie	Wade	Irwin
William	Gwen	Warren	Dwayne	Gwyneth	Chadwick
Edward	Willie	Jewel	Wallace	Wilbur	Winthrop
Wanda	Wayne	Woody	Ellwood	Oswald	Sherwood
Walter	Whitney	Wesley	Dwight	Howard	Rowan

Williams	Wood	West	Watkins	Webster	Quirk
Edwards	Schwarzenegger	Darwin	White	Wyatt	Whitman
Wilson	Watson	Bowie	Walker	Conway	Twain
Stewart	Maxwell	Wagner	Schwartz	Hemingway	Westwood

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /w/.

Washington	Norway	Quebec	Winnipeg	Guadalajara	Warwick
Kuwait	Wichita	Waco	Warsaw	Milwaukee	Wellington
Wales	Sweden	Paraguay	Wilkes-Barre	Wakefield	Waterloo
Zimbabwe	Wisconsin	Newark	Wilmington	Wigan	Midway
Wyoming	Saskatchewan	Sequoia	Bayswater	Swansea	Delaware
Wolverhampton	Westminster	Ottawa	Worcester	Williamsburg	Hawaii

Warner Bros.	Hollywood	Watergate	Windows	Wilkinson Sword	Budweiser
Wall Street	Best Western	Wembley	Volkswagen	British Airways	Daewoo
Penguin Books	Wedgwood	Woodstock	SWAT	Waldorf Astoria	Nutrasweet
Wimbledon	Webster	Wikipedia	Whirlpool	Winston	Safeway

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /w/.

Why worry?	once in a while	widow's weeds	someone wonderful
walk away	wide awake	winter wonderland	a warm welcome
software and hardware	waste not, want not	water into wine	a wild world
a well-heeled wife	work wonders	a white wedding	a wage worker
within a whisker	what will be will be	a war of words	World Wide Web (www)

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /w/.

- Where will Edwin wait for Wilma?
- Which way will we go this week?
- Edward's wisdom and willpower will never wilt.
- The weather was wonderful, so we went away.
- Winston went to Woolworth's without his wallet.
- Why were you worried about Warren's question?
- Wesley always knows which way the wind blows.
- I have a quick question about this sweet white wine.
- Why would anyone want to walk all the way to Wichita?
- Wendy always wears a wool sweater on her way to work.
- Gwen wished she was well qualified for the work at Wedgwood.
- Wane was wide-awake when the earthquake hit without a warning.
- Twenty one women went water-skiing in the warm waters of Hawaii.
- Dwayne watched the winner of the winter white-water rafting in Paraguay.
- Wilma worries whether the weather in Swansea will not be wet and windy.
- William willy-nilly watched a woodworm walk quickly through the doorway.
- Winnie showed me the winding way to the windmill where the dwarf dwelt.
- The wheels of Irwin's Volkswagen squealed on the driveway of the Waldorf hotel.
- Jewel was whey-faced when she waited at the gateway to the Waterloo hospital ward.
- Howard was awake to the wonder of the waterfalls in the wee-wee hours of Wednesday.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /w/, a w drugim – /l/ lub /v/.

queen – clean	wife – life	wake – lake	wow – vow	went – lent
quip – clip	wire – liar	way – lay	wine – vine	white – light
waist – laced	work – lurk	wend – lend	quench – clench	wink – link
wax – lax	wet – vet	whack – lack	swat – slot	womb – loom
weed – lead	queer – clear	whine – line	war – lore	west – vest
weep – leap	swim – slim	wizard – lizard	wedding – leading	while – vile

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /w/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

white cheese (biały ser)	conspiratorial wink (porozumiewawcze mrugnięcie)
light cheese (serek niskokaloryczny)	conspiratorial link (konspiracyjne powiązanie)
future wife (przyszła żona)	strong wine (mocne wino)
future life (przyszłe życie)	strong vine (odporny winorośl)
queen rule (okres panowania królowej)	uncontrollable weep (niekontrolowany płacz)
'Clean' rule (reguła „Usunąć”)	uncontrollable leap (niekontrolowany skok)
forgotten war (zapomniana wojna)	bad wire (przerwany przewód)
forgotten lore (zapomniana wiedza)	bad liar (okropny kłamca)
wake-robin (nazwa rośliny, rodzaj lilii)	beautiful wedding (piękne wesele)
Lake Robin (nazwa jeziora w USA)	beautiful leading (piękne obramowanie)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /w/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

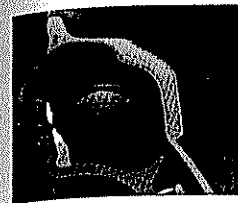
Which wire should I get rid of? (Którego drutu powinienem się pozbyć?)
Which liar should I get rid of? (Którego kłamcy powinienem się pozbyć?)

The wizard entered the stage. (Czarodziej wkroczył na scenę.)
The lizard entered the stage. (Jaszczurka wkroczyła na scenę.)

His wife intrigues me. (Jego żona mnie intryguje.)
His life intrigues me. (Jego życie mnie intryguje.)

We know you're working! (Wiemy, że pracujesz!)
We know you're lurking! (Wiemy, że się czaiasz!)

All he talks about is the west. (Zawsze mówi tylko o zachodzie.)
All he talks about is the vest. (Zawsze mówi tylko o kamizelce.)

Dźwięk /j/ różni się w angielskim i polskim stopniem uniesienia środkowej części języka. W polskim jest ona uniesiona bardzo wysoko – tak samo jak polska samogłoska /i/. Dlatego /j/ bywa w polskim określane jako niesylabiczna odmiana samogłoski /i/. W angielskim środkowa część języka również unosi się w stronę podniebienia, ale nie tak wysoko. Można to zaobserwować w wyrazach, gdzie /j/ poprzedza /i:/ (np. *yeast*, *yield*), których wymówienie wymaga lekkiego uniesienia języka w górę do /j/, a następnie uniesienia go jeszcze wyżej do /i:/ przy jednoczesnym silnym napięciu mięśni policzkowych. W polskim kontekst taki nie występuje poza gwarową wymową /i/ w niektórych regionach (np. /jinteligentny/, /jimie/ itp.). Pamiętając o tej różnicy, nie powinniśmy mieć żadnych kłopotów z wymawianiem angielskiego dźwięku /j/. Należy też pamiętać, że /j/ ubezdźwięcznia się na początku akcentowanej sylaby po bezdźwięcznych spółgłoskach wybuchowych (czyli w tym samym kontekście, w którym normalnie nastąpiłby przydech), np. *pure*, *cute*.

Spośród ośmiu znanych zapisów tego dźwięku, do najpopularniejszych należą: <i> (scallion), <y> (yes) oraz <j> (bouillon).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /j/.

yes	yummy	beyond	yield	eulogy	Yipeel
union	valuable	year	euphoria	yolk	youngster
beauty	yeast	yoga	Yiddish	utopia	communion
yo-yo	cute	humor	familiar	yacht	yoke
yawn	yogurt	Yuck!	yank	yeam	euthanasia
huge	yam	tortilla	lawyer	cure	yelp
yap	human	young	yak	yuletide	million
yellow	youth	bureau	euphemism	opinion	Yol
you	canyon	yeti	yard	coyote	accumulate
yesterday	user	document	yesteryear	yarmulke	fury
eureka	Yum!	yourself	ambulance	yob	value
Yeah!	yuppie	unicorn	yucca	yammer	onion
computer	yet	u-turn	yodel	unisex	continue

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /j/.

Yoko	Yogi	Yentl	Daniel	Eustace	Emmanuel
Eugene	Yasmine	Tanya	Enya	Hugh	Cecilia
Yolanda	Yoda	Caligula	Matthew	Samuel	Euclid

Young	Yong	Askew	Dracula	Hume	Eubank
Yates	Buchanan	Bunyan	Donahue	Cusack	McEwan
York	Yankovic	Coelho	Hewlett	Yardley	Montesquieu

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /j/.

Yukon	Ukraine	Yemen	Yucatan	Bologna	Huron
Uganda	York	Ural	Yugoslavia	Chechnya	Houston
Europe	Uruguay	Yosemite	Yorkshire	Cuba	Reykjavik
Utah	Yuma	Yokohama	Utica	Danube	Munich
Yale	Kenya	Yarmouth	New York	Dubuque	Cheyenne

Yahoo	UNESCO	Union Jack	UHT	Eurovision
UN	Yamaha	Yom Kippur	Buick	Manchester United
USA	YouTube	Yule	Q-tip	European Union
UK	UPS	iTunes	USB	Yellow Pages
UNICEF	UFO	Eurosport	UEFA	New York Yankees

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /j/.

a yellow crayon	united Europe	a huge canyon	a cute New Yorker
a computer user	pay utilities	a young lawyer	yada yada yada
a valuable document	a yawning youngster	a familiar euphemism	an Italian millionaire
a beautiful view	a perfume from Dior	a yummy yam	popular music
refute an argument	a universal excuse	a yodeling youth	a continuous contribution

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /j/.

- Yes, Eugene is cute.
- I like your sense of humor.
- Yummy! Your tortilla is delicious!
- Have you finished your yogurt yet?
- Why did Eugene yell at you yesterday?
- In my opinion, Yoko should be a lawyer.
- Computer users are younger every year.
- Yasmine has a huge yucca in her backyard.
- Are you going to start yoga classes this year?
- Yolanda enjoys perfume, particularly from Dior.
- Was it Archimedes or Euclid who yelled "Eureka!"?
- Tanya is a cutie in her beautiful Ukrainian costume.
- Refugees from Cuba reunite in Europe on a yearly basis.
- Samuel was accused of using this argument as an excuse.
- A youth from Yugoslavia yodels in his backyard all day long.
- The prosecutors from Munich refused to review your documents.
- The humorous reviews of his musical debut in Houston made him furious.
- A young yuppie from Yale argued with a cute New Yorker about computers.
- A Uruguayan millionaire's yacht stayed unused in a shipyard in Reykjavik for years.
- Millions of young girls from the European Union enjoy a reputation as brilliant and amusing.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /j/, a w drugim - /dʒ/ lub /tʃ/.

use – juice	you'll – jewel	yawn – John	yes – chess	yeti – jetty
yap – jam	yap – chap	yell – gel	you – chew	you – Jew
yaw – jaw	yellow – cello	yet – jet	yak – Jack	use – choose
yeas – J's	yore – chore	yoke – joke	yarrow – Jarrow	yeam – chum
yes – Jess	yacht – jot	yowl – jowl	year – jeer	yoke – choke
yob – job	yard – jarred	year – cheer	yen – gen	you'd – chewed

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /j/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

huge yeti (wielki yeti)	delicious yam (smakowity ziemniak)
huge jetty (wielkie moło)	delicious jam (smakowity dżem)
box use (wykorzystanie pudełek)	bad yob (okropny huligan)
box juice (kartonowy sok)	bad job (fatalna praca)
yachting skill (umiejętność żeglowania)	big yawn (głośnie ziewnięcie)
jotting skill (umiejętność notowania)	big John (duży John)
cruel yoke (okrutne jarzmo)	two yellows (dwa żółtka)
cruel joke (okrutny żart)	two cellos (dwie wiolonczele)
voting yeas (głosujący na tak)	awful yell (okropny wrzask)
voting J's (wyborcy na literę J)	awful gel (okropny żel)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /j/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

He bears the yoke with dignity. (Znosi swoje jarzmo z godnością.)	He bears the joke with dignity. (Znosi te żarty z godnością.)
There is no use in it. (To nie ma sensu.)	There is no juice in it. (W tym nie ma soku.)
All the yeas, go to the right. (Wszyscy głosujący "za" niech przejdą na prawo.)	All the J's, go to the right. (Wszyscy z nazwiskiem na „J” niech przejdą na prawo.)
This yam was delicious. (Ten słodki ziemniak był smakowity.)	This jam was delicious. (Ten dżem był smakowity.)
No yachting is allowed here. (Tu nie wolno żeglować.)	No jotting is allowed here. (Tu nie wolno robić notatek.)

Dźwięczność w angielskim stanowi dla Polaków poważny problem. Wynika to z reguł języka polskiego, nakazujących ubezdźwięcznianie dźwięcznych spółgłosek wybuchowych, szczelinowych i afrykat w zbitkach kończących się spółgłoską bezdźwięczną (np. *krówka /kruŋka/, łódka /wutka/*) lub na końcu wyrazu (*kot /kot/, nóż /nuš/*), podczas gdy w angielskim jest to niedopuszczalne. Problemem jest także myląca pisownia – w języku angielskim <s> często odpowiada dźwięcznemu /z/ (*dogs, loves, his, John's, reserve* itp.). A oto kilka podstawowych reguł, których stosowanie pozwoli uniknąć poważnych kłopotów:

1) dźwięczne spółgłoski należy wymawiać dźwięcznie, także na końcu wyrazu (*robe, bed, log, age, clothe, give, buzz* – dla wszystkich tych słów można znaleźć „pary minimalne”, czyli słowa różniące się tylko tym, że na końcu występuje głoska bezdźwięczna – w polszczyźnie nie byłoby różnicy)

2) dźwięczne spółgłoski w zbitkach pozostają dźwięczne (*drugstore, blood test, godfather* itp.)

3) litera <s> pomiędzy dwiema samogłoskami może oznaczać /z/ (*present, rose, resort*), choć w niektórych kontekstach oznacza /s/ (np. *basis, diagnosis, all-inclusive, looser*) – należy sprawdzać wymowę w słowniku!

4) litera <s> na końcu pełniąc funkcję gramatyczną oznacza /z/ jeśli występuje po samogłosce lub dźwięcznej spółgłosce (np. liczba mnoga rzeczownika: *toes, programs, dogs*; trzecia osoba czasownika: *goes, loves, watches*; dopełniacz rzeczownika: *Joe's, Paul's, minister's*; przymiotniki dzierżawcze: *his, hers, theirs, ours*)

5) w parach rzeczownik/czasownik pisanych identycznie, litera <s> na końcu wyrazu oznacza /z/ tylko w czasownikach (*use, abuse, excuse, house*)

6) podwojona litera <ss> oznacza zazwyczaj /s/ (*loss, massive*).

Warto też pamiętać, że często głównym „objawem” dźwięczności spółgłoski jest długość poprzedzającej samogłoski: samogłoski przed spółgłoskami dźwięcznymi są zauważalnie dłuższe niż przed bezdźwięcznymi.

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa. Zwracaj szczególną uwagę na dźwięczną wymowę końcowych dźwięków.

bug	cold	Alice's	seeds	haze	series
loved	edge	have	falls	bud	improvise
has	leaves	cage	carve	Max's	beads
badge	knob	surprises	houses	ridge	Japanese
five	causes	change	judge	exercise	landed
cried	wig	opened	codes	museums	quizzes
because	beige	lens	bulb	trousers	needs
mob	of	cheese	disclose	freeze	manage
begged	robe	vogue	relatives	designs	trays
cave	prize	parties	brave	says	David's
Josh's	above	shave	excuses	homepage	zigzag
tub	always	grabbed	realize	arranged	measles
moved	bridge	club	Portuguese	things	dig
big	cleaned	charged	stove	cords	ahead
good	employees	observers	pleased	bosses	taxicab
unplugged	nerve	needed	loaded	orange	drag

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska. Uwaga na końcowe dźwięki!

Rose	Steve	Howard	Bob	Edmund	Ted
Ed	Budd	Louise	Moses	James	Liz
Greg	George	Meg	Brad	Abe	Doug

Desmond	Jacob	Edward	Donald	Gerald	Greg
Miles	Dave	Buzz	Clive	David	Craig
Rob	Fred	Maud	Eve	Madge	Marge

Hodge	Wells	McCabe	Spielberg	Jones	Borg
Freud	Edwards	Mills	Redford	Jenkins	Eastwood
Williams	Cage	Scrooge	Diaz	Giggs	Fitzgerald
Rogers	Alvarez	Page	Jennings	Bradford	Coleridge
Reeve	Jones	Cleese	Aldridge	McDonald	Adams

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne. Uwaga na końcowe dźwięki!

Prague	England	Oxford	New Orleans	Sunderland	Iceland
New Zealand	Hague	Athens	Pittsburg	Poland	Anchorage
Cambridge	Chad	Ireland	Syracuse	Zagreb	Alcatraz
Kiev	St. Petersburg	Hamburg	Leeds	Portland	Andes
Luxemburg	Auckland	Baghdad	Scotland	Harvard	Brussels
Madrid	Bedford	Wales	Williamsburg	Oxbridge	Thames

Mars	Forbes	Ford	Saab	iPod	Macy's
Band-Aid	Orange	Dodge	YouTube	Coors	Creative
The Times	Travelodge	General Motors	Carlsberg	McDonald's	Jpeg

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy. Uwaga na końcowe dźwięki!

Chinese checkers	charge it to my card	prove your love	five times
heads or tails	close your eyes	end of the road	move the stove
blows his nose	big cheese	jobs for the boys	ease your mind
hold the stage	a huge bridge	good grades	land on Mars
backwards and forwards	solid bases	a shaved head	a king-size bed

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania. Zwracaj szczególną uwagę na dźwięczną wymowę końcowych dźwięków.

1. Steve proved he's brave.
2. Whose are those wise sayings?
3. Rex's kids heard bees in the bushes.
4. Charles sells good watches in Madrid.
5. Was it wise to close your eyes, Rob?
6. Dave's dad urged him to go to college.
7. Eve washes the dishes only on weekends.
8. Liz despises those crowded shopping malls.
9. Excuse me, could you close the windows please?
10. Bill's ad for contact lenses received positive reviews.
11. The prize received by the jazz band delighted their fans.
12. Doug loved watching the lions and the zebras when he was five.

13. Brad always uses his wisdom to find a good present for his kids.
14. James was ticketed after he drove at a speed of a hundred miles an hour.
15. Rose always had good grades in college because she studied hard.
16. Greg was afraid of the road through the woods and closed his eyes.
17. Bob laid his hand on the forehead of his friend and found out he was alive.
18. Dave was found in the mountains after he survived excessive exposure to cold.
19. When these companies merge, huge numbers of employees will be offered a raise.
20. Maud enjoys Fridays at Selfridge's and always pays with her husband's VISA card.

✚ ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje spółgłoska dźwięczna, a w drugim – bezdźwięczna.

believe – belief	prove – proof	hard – heart	serve – surf	mug – muck
code – coat	rib – rip	knees – niece	tag – tack	pig – pick
frog – frock	send – cent	mob – mop	cab – cap	raise – race
his – hiss	tab – tap	phase – face	eyes – ice	save – safe
mad – mat	bride – bright	rag – rack	have – half	slob – slop
need – neat	wig – wick	robe – rope	lose – loose	wave – waif

✚ ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach zakończonych spółgłoską dźwięczną. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna (bezdźwięczna) wymowa!

cold eyes (zimne oczy)	great save (świetna obrona)
cold ice (zimny lód)	great safe (świetny sejf)
secret code (tajny kod)	dirty bugs (brudne robaki)
secret coat (tajny płaszcz)	dirty bucks (brudne dolary)
catch a cab (złapać taksówkę)	large stag (duży jeleni)
catch a cap (złapać czapkę)	large stack (wielki stos)
tough serve (mocny serwis)	small lies (małe kłamstewka)
tough serf (silny niewolnik)	small lice (małe wszy)
grey frog (szara żaba)	sweet mead (słodki miód pitny)
grey frock (szary kitel)	sweet meat (słodkie mięso)

✚ ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach zakończonych spółgłoską dźwięczną. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna (bezdźwięczna) wymowa!

Where's my bag? (Gdzie jest moja torba?)
Where's my back? (Gdzie są moje plecy?)

The prize was \$500. (Cena wynosiła pięćset dolarów.)
The price was \$500. (Nagroda wynosiła pięćset dolarów.)

This food is really delicious! (To jedzenie jest naprawdę pyszne!)
This foot is really delicious! (Ta stopa jest naprawdę pyszna!)

She's on a maternity leave. (Jest na urlopie macierzyńskim.)
She's on a maternity leaf. (Jest na liściu macierzyńskim.)

Look, mummy! What a beautiful crab! (Patrz mamusiu, jaki piękny krab!)
Look, mummy! What a beautiful crap! (Patrz mamusiu, jaka piękna kupa!)

He touched my knees! (Dotknął moich kolan!)
He touched my niece! (Dotknął mojej siostrzenicy!)

She is in Mark's lab. (Ona jest w laboratorium Marka.)
She is in Mark's lap. (Ona jest u Marka na kolanach.)

I ran away when I saw the angry mob. (Uciekłem, kiedy zobaczyłem rozwścieczonego tłum.)
I ran away when I saw the angry mop. (Uciekłem, kiedy zobaczyłem rozwścieczonego mopa.)

We didn't expect any rise. (Nie spodziewaliśmy się podwyżki.)
We didn't expect any rice. (Nie spodziewaliśmy się ryżu.)

Their team will play in the Champions League. (Ich drużyna zagra w Lidze Mistrzów.)
Their team will play in the Champions Leak. (Ich drużyna zagra w Wycieku Mistrzów.)

Wprawdzie samogłoska /i/ występuje w języku polskim, jednak opanowanie prawidłowej wymowy angielskiej samogłoski /i:/ jest dla Polaków dość trudne. Po pierwsze, jest to samogłoska relatywnie długa (stąd oznaczenie znakiem długości podobnym do dwukropka), po drugie, wymaga dość silnego napięcia mięśni policzkowych (jak przy uśmiechu, dlatego Anglik czy Amerykanin robiący komuś zdjęcie wola „Say 'Cheese!'”, co ma skłonić jego modela do uśmiechu), po trzecie wreszcie jej wymowa kończy się uniesieniem środkowej części języka i krótką artykulacją /j/, co nadaje całej samogłosce charakter dyftongu. Dlatego

prawidłowa angielska wymowa słowa *key* przypomina nieco wymowę polskiego słowa *kij*. Inne niebezpieczeństwo czyha na nas w związku z tym, że w języku polskim samogłoska /i/ niemal zawsze powoduje silne zmiękczenie poprzedzającej ją spółgłoski. Najlepiej widać to na przykładzie /n/, gdzie choć w pisowni takiego słowa jak *nic* występuje litera <n>, w wymowie mamy dźwięk /ɲ/. Są jednak w języku polskim odstępstwa od tej reguły i na nich powinniśmy się oprzeć. Spróbujmy wymówić płynnie frazę *on i ona* albo *pan i jego pies*, a zauważymy, że zmiękczenie /n/ jest dużo słabsze – prawie takie, jak w języku angielskim. I właśnie z takim osłabionym zmiękczeniem należy wymawiać wszystkie angielskie spółgłoski, po których następuje /i:/. Kłopot sprawiają liczne (23 różne) sposoby zapisu tego dźwięku, od najczęstszych <e> (*me*, *Gene*), <ee> (*keep*), <ea> (*seat*), po rzadsze <ae> (*aeon*), <ei> (*seize*), <eo> (*people*), <ey> (*key*), <ie> (*believe*) oraz <i> (*liter*, *prestige*). Ten ostatni zapis jest najbardziej mylący dla Polaków, gdyż najczęściej służy do zapisania samogłoski /i/ (*picture*, *tip*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i:/.

fever	ceiling	defrost	meantime	compete	peacekeeper
e-mail	lethal	medium	previous	pizza	limousine
secret	gasoline	release	sneakers	neat	torpedo
frequently	believe	liter	magazine	thesis	vaccine
people	evening	sequence	each	regime	suite
antique	legal	bikini	visa	museum	graffiti
speeding	series	niece	region	tuxedo	stampede
repeat	receive	bistro	morphine	indecent	procedure
senior	these	eagle	deal	unique	diabetes
reason	evil	marine	meter	theater	beekeeper
delete	teenager	rewrite	vehicle	strategic	decrease
keyboard	recently	comedian	in-vitro	obscene	seaweed
arena	machine	ski	expertise	theme	species
please	completely	technique	meaning	female	beneath
briefly	scene	employee	cuisine	prestige	indeed
police	extremely	convenient	prehistoric	elite	beefeater

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i:/.

Peter	Christine	Ian	Josephine	Jesus	Geraldine
Kathleen	Serena	Gene	Gina	Irene	Freda
Lisa	Leon	Neil	Pete	Sheila	Caesar
Stephen	Janine	Rita	Phoebe	Liam	Socrates
Eugene	Ethan	Dean	Maxine	Eva	Beatrice
Lee	Tina	Venus	Theresa	Charlene	Cleopatra
Theodore	Jacqueline	Keith	Anita	Lucille	Denise

Lee	Spielberg	Reed	Stevenson	DeVito	Beecham
O'Neal	Keaton	Peterson	Reese	Sweeney	Cheever
Peters	Pilates	Steele	Shields	Medina	Eastman
Stevens	Martinez	Ramirez	Diaz	McGee	Fielding
Rodriguez	McLean	Greene	Seymour	Eastwood	Freeman

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i:/.

New Zealand	Caribbean	Aberdeen	Siberia	Toledo	Queens
Geneva	San Marino	Ethiopia	Tennessee	Nice	Leeds
Argentina	Egypt	Tahiti	Crete	Abilene	Andes
Korea	Sweden	Armenia	Puerto Rico	Cleveland	Dundee
Phoenix	Fiji	Belize	Indonesia	Shreveport	Eton
Greece	Tunisia	Slovenia	Antigua	Heathrow	Greenland

Levi's	MGM	Jeep	Toshiba	ERA	Speedo
Eden	Greenpeace	Nero	Macromedia	Libra	Jubilee
Wikipedia	Plasticine	DVD	MTV	Aries	The Beatles
Kleenex	eBay	Aegean	IKEA	Leo	Greensleeves

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i:/.

a secret meeting	Greek cuisine	a real leader	sweeten the deal
a dream team	a complete season	reach a peak	an eager beaver
a clean sweep	a peace agreement	a cheap meal	a cheat sheet
a reasonable fee	a TV series	nosebleed seats	Achilles heel
a serious leak	a leading researcher	a speed demon	feed the meter

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i:/.

1. Eve eats only lean meat.
2. Tina has a key to suite No. 3.
3. A friend in need is a friend indeed.
4. Please leave the table clean, Lisa.
5. Pete feels weak when he sees blood.
6. We need just three liters of gasoline.
7. Believe me, Peter is a real neat freak.
8. Gina's skiing technique is really unique.
9. I'm pleased to meet you, Mr. Stephens.
10. Each e-mail has to be deleted immediately.
11. We can buy a cheap meal from this machine.
12. The police caught the thief yesterday evening.
13. Lisa was leaving Phoenix with mixed feelings.
14. Keith routinely e-mails me about his e-business.
15. Steve and Christina had a meeting in Aberdeen.
16. Janine pleaded guilty to releasing the chimpanzee.

17. Even pure breed beagles could become real beasts.
18. All Indonesian freelance employees receive a reasonable fee.
19. The Cherokee chief squeezed his peace pipe and greeted the queen.
20. Toshiba's leading researchers convene for secret meetings each week in Geneva.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /i:/ a w drugim – /i/.

beach – bitch	keen – kin	deep – dip	piece – piss	heed – hid
cheap – chip	leak – lick	feelings – fillings	steal – still	keel – kill
deed – did	peel – pill	green – grin	Caesars – scissors	lead – lid
feast – fist	sleep – slip	he's – his	dean – din	meet – mitt
field – filled	beat – bit	keeper – kipper	eat – it	seat – sit
he'll – hill	cheek – chick	meal – mill	feet – fit	we'll – will

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /i:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

old keeper (stary dozorca)	common green (publiczne bloria)
old kipper (stary śledź)	common grin (zwyyczajny uśmiech)
nice cheek (ładny policzek)	new feelings (nowe uczucia)
nice chick (ładna łaska)	new fillings (nowe plombby)
dirty beach (brudna plaża)	sleep on the floor (spać na podłodze)
dirty bitch (okropna suka)	slip on the floor (pośliznąć się na podłodze)
beat by beat (akcent po akcencie)	orange peel (skórka pomarańczy)
bit by bit (kawalek po kawalku)	orange pill (pomarańczowa tabletki)
Roman Ceasars (rzymscy cesarze)	country meal (wiejski posiłek)
Roman scissors (rzymskie nożyczki)	country mill (młyn na wsi)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /i:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- I know this feeling. (Znam to uczucie.)
I know this filling. (Znam tę plombę.)
- It was a feast for the eye. (To była uczta dla oka.)
It was a fist for the eye. (To była pięść dla oka.)
- Heat the milk until it boils. (Podgrzewaj mleko, aż zacznie wrzeć.)
Hit the milk until it boils. (Uderzaj mleko, aż zacznie wrzeć.)
- Don't touch that sheet! (Nie dotykaj tej kartki!)
Don't touch that shit! (Nie dotykaj tego gówna!)
- Do you know how to change the wheel? (Czy wiesz, jak zmienić koło?)
Do you know how to change the will? (Czy wiesz, jak zmienić testament?)

Samogłoska /i/ (nazywana często „szczęśliwą samogłoską” – *the happy vowel*) jest krótkim i osłabionym odpowiednikiem długiego /i:/ (choć wielu fonologów klasyfikuje ją jako wariant samogłoski /i/). Występuje ona w angielskim w sylabach nieakcentowanych, najczęściej na końcu wyrazu (*lady, city, baby*, lub ich gramatycznych formach, jak choćby liczba mnoga *ladies, cities, babies*), rzadziej w środku (np. *react, anything*). Jest bardzo podobna do polskiego /i/ w wygłosie takich słów jak *czyli, chodzi, yeti*. Jednak w przeciwieństwie do polskiego /i/ jest to z reguły w angielszczyźnie (z wyjątkiem niektórych dialektów)

samogłoska napięta, co stanowi największą trudność w opanowaniu jej prawidłowej wymowy, zwłaszcza, że występuje w sylabach nieakcentowanych. Trudność tę powiększa jeszcze jej ortograficzny zapis. Najczęściej bywa ona zapisywana przez <-y>, co powoduje, że Polacy – zgodnie z polskimi regułami ortografii – zastępują ją polskim /y/ (np. porównaj pol. *damy* i ang. *dummy*). Niektóre z pozostałych form zapisu też bywają dla Polaków mylące: <-ie> (*movie*), <-ey> (*valley*), <-i> (*spaghetti, taxi*), <-ee> (*coffee*), <-ea> (*Chelsea*), a nawet <-ay> (*Monday morning, Sunday brunch* itp.)

I wreszcie, jak w przypadku długiego /i:/, trzeba pamiętać, że samogłoska /i/ nie zmiękcza spółgłoski w takim stopniu jak w polskim. Dlatego należy pamiętać, aby wymawiając spółgłoskę poprzedzającą /i/ nie napinać mięśni i nie unosić środkowej części języka w stronę podniebienia (np. wymowa nazw krajów takich jak *Bolivia* brzmi /bə'lɪv'ɪə/ i – w przeciwieństwie do polskiej wymowy – składa się z czterech sylab).

✚ CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

happy	hockey	sunny	chimney	trolley	calorie
abbey	story	theatrical	psyche	anti-spam	journey
anybody	alley	envy	kidney	graffiti	finale
react	party	walkie-talkie	honey	ecology	budgie
coffee	money	archeology	coyote	happy-go-lucky	dirty
guinea	catastrophe	company	geography	liability	frisbee
very	priority	bikini	ideology	karaoke	meander
apostrophe	donkey	antifreeze	barley	attorney	genie
jockey	fiesta	valley	funny	neologism	theology
karate	yuppie	recipe	noisy	anxiety	bloody
piano	busy	bunny	machete	turkey	fifty-fifty
daddy	whiskey	reality	smiley	movie	choreography

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

Mary	Beyonce	Penelope	Stanley	Charlie	Diego
Willie	Archie	Freddie	Minnie	Barney	Lucy
Rodney	Debbie	Jackie	Barry	Tony	Jamie
Whitney	Chrissie	Maggie	Humphrey	Smokey	Phoebe
Ronnie	Danny	Winnie	Fiona	Nancy	Katie

Disney	Bradley	Carrey	McCartney	Capote	Agassi
Bailey	Swayze	Riley	Casey	Kinsey	Fellini
McKenzie	Presley	Gillespie	Guthrie	McKinney	Scorsese
Rooney	Kelley	Harvey	Ramsey	Conley	Abercrombie

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

Turkey	Sydney	Erie	Vienna	Raleigh	Disneyworld
Chile	Tahiti	Albuquerque	Albany	Monticello	Piccadilly
Fiji	the Orkneys	Biloxi	Wilkes-Barre	Milwaukee	Asbury
Ethiopia	Seattle	Cincinnati	the Alleghenies	Boise	Berkeley
Maryland	Delhi	New York City	Montgomery	Corpus Christi	Borneo
Adobe	Odyssey	Pontiac	Hershey's	Citibank	Bacardi
Harley-Davidson	Wikipedia	Bentley	Cadbury	Fuji	Dolby stereo
Nestlé	Tetley	Nike	Laura Ashley	UNICEF	Burberry
Wrigley's	Frisbee	Apache	Sony	Chianti	Disneyland

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

a noisy party	a whiskey company	willy-nilly	fairly easy
a sunny valley	an elderly lady	really busy	a lucky family
a happy yuppie	a kidney surgery	topsy-turvy	a fifty-fifty split
a dirty chimney	strawberry jelly	too many calories	a healthy body
the laziest donkey	Windy City	very funny	a deadly enemy

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

- I don't envy anybody.
- Are you really ready, Riley?
- Archie has a bunny and a budgie.
- How did he get all this dirty money?
- Stanley had too much coffee at the party.
- Tony thinks that flattery will get him everywhere.
- With three babies, they are a very happy family.
- Minnie and Mickey were invented by Walt Disney.
- Too many whiskey drinks made Dicey Riley dizzy.
- Debbie's already told me a very pretty fairy story.
- Gary split his statutory duties fifty-fifty with Tommy.
- You can easily buy a frisbee in any European country.
- The attorney's journey to Turkey ended in a catastrophe.
- Early to bed, early to rise makes a man healthy wealthy and wise.
- Kidneys, jellybeans, celery, salami – I'm so hungry I'll eat anything!
- Once entirely loyal allies, Archie and Maggie are now deadly enemies.
- Karate, archery and bungee jumping are rarely practiced in the army.
- Ronnie is busy reading the *History of Diplomacy* for his evening studies.
- Charlie studied astronomy and astrology at the Coventry Technical University.
- The Daily Telegraph* extolled the new very funny comedy played in Shaftesbury Theatre.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów.

accompany – accompanying	party – partying	empty – emptying
bury – burying	rally – rallying	hurry – hurrying
copy – copying	study – studying	marry – marrying
eddy – eddying	bully – bullying	query – querying
envy – envying	carry – carrying	scurry – scurrying
fancy – fancying	dirty – dirtying	worry – worrying
lobby – lobbying	embody – embodying	

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe grupy wyrazów, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

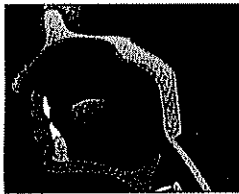
busy – busier – the busiest	bossy – bossier – the bossiest
classy – classier – the classiest	cloudy – cloudier – the cloudiest
dirty – dirtier – the dirtiest	dizzy – dizzier – the dizziest
easy – easier – the easiest	friendly – friendlier – the friendliest
funny – funnier – the funniest	happy – happier – the happiest
lonely – lonelier – the loneliest	lovely – lovelier – the loveliest
messy – messier – the messiest	noisy – noisier – the noisiest
rainy – rainier – the rainiest	scary – scarier – the scariest
shiny – shinier – the shiniest	silly – sillier – the silliest
skinny – skinnier – the skinniest	sunny – sunnier – the sunniest

ĆWICZENIE 8

W lewej kolumnie znajdują się słowa z wyłuszczonego krótkim /i/, w prawej – z długim /i:/. Powtarzaj poniższe grupy wyrazów, zwracając szczególną uwagę na różnicę w długości tych dźwięków.

deactivate	–	demon	reactivate	–	reader
deodorant	–	deed	reality	–	real
fasco	–	feast	Seattle	–	seal
fiesta	–	feet	Siena	–	scenic
geology	–	jeep	siesta	–	seafood
geometry	–	genius	shiatsu	–	sheepskin
meander	–	meaning	theatrical	–	theater
miasma	–	measles	theocracy	–	Theobald
neologism	–	kneecap	Vienna	–	velar
reaction	–	recap	viola	–	veal

Samogłoska /i/ wydaje się Polakom łatwa do opanowania, bo przypomina bardzo polskie <y> i często bywa po prostu przez nie zastępowana. A jednak słyszając wymowę angielskiego słowa bit i polskiego był nie sposób nie zauważyć różnicy. Nie wynika ona z samego miejsca wymowy (pozycja języka jest niemal identyczna: w angielskim język jest w pozycji minimalnie bardziej przedniej) ani z długości (w obu językach jest to samogłoska krótka). Różnica tkwi w lekkim napięciu kącików ust i samego języka przy wymowie angielskiego /i/. Duży klopot sprawia pisownia tej samogłoski, zwłaszcza słowa zapisywane przez <i>

(milk, fish, slim czy limit). Należą one do najczęściej znieskształcanych, gdyż mamy tendencję do czytania ich „po polsku”, czyli przez /i/. Zamęt potęgują powszechnie spolszczone nazwy własne typu BigMac, Windows, Kiss FM, Cinema City czy King Cross, czy też funkcjonujące w naszym języku od dłuższego już czasu słowa angielskie pozbawione polskich odpowiedników – takie jak sitcom czy fitness. Polską wymowę „wymuszają” również słowa, które mają w obu językach bardzo podobną lub wręcz identyczną pisownię, na przykład piknik, video, minimum czy minister. Dlatego należy pamiętać, że w prawidłowej angielskiej wymowie litera <i> jest najczęściej wymawiana jako dyftong /ai/ lub właśnie /i/, podczas gdy jej wymowa jako /i:/ należy do rzadkości (ski, liter, debris, visa, pizza, police, machine).

Spośród 33 sposobów zapisu samogłoski /i/, najczęściej występują: <i> (bit), <y> (gypsum), <e> (pretty), <a> (image), <ei> (forfeit), <o> (women), <ui> (built) oraz <u> (busy).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

Table with 6 columns of words: film, picnic, million, kit, cinema, visit, simple, link, click, city, skin, fitness, image, grill, dismiss, video, minute, frigid, gin, kitchen, slim, lipstick, miss, primitive, fish, bigger, disc, single, script, digital, chips, opinion, clip, imitation, killer, children, publicity, biscuit, king, dinner, infinitive, citizen, kidding, liquid, lyrics, sitcom, finish, window, mister, fingertips, spirit, invisible, printer, kissing, diminish, mixer, physics, difficult, minimum, similar, chicken, irritate, beginner, critical, building, winter, ticket, diplomat, billboard, distance, intimidate, the Internet, minister, individual, hip-hop, picture, finger, principle, disinterest, inscription, invitation, limit, assistant, military, criminal, wither, chillout, timid, initiative, river, initial, within, women, busy, sieve, business, biblical, windmill, civil, clinical, illogical, thick-skinned

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

Table with 6 columns of names: William, Jill, Richard, Linda, David, Liz, Chris, Patricia, Tim, Kimberly, Eric, Hillary, Sid, Matilda, Philip, Bill, Patrick, Virginia, Clint, Alice, Christine, Bridget, Kim, Nicholas, Vicky, Cindy, Alicia, Britney, Victor, Elvis

Table with 6 columns of names: Smith, Williams, Davis, Harris, Robinson, Lewis, King, Wilson, Hill, Mitchell, Bridges, Miller, Richardson, Higgins, Morris, Jenkins, Hamilton, Guinness, Fisher, Dixon, Nicholson, Mills, Perkins, Dickinson, Willis, Franklin, Oliver, Bishop, Gibson, Collins, Disney, Clinton, Simpson, Harrison, Flintstone, Withers

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

Table with 6 columns of place names: Finland, Italy, Berlin, Philadelphia, Chile, Mississippi, Helsinki, India, Liverpool, Pacific, Libya, Brazil, Michigan, Africa, Baltic, Iraq, Arizona, Dublin, Florida, Titicaca, Nottingham, Mexico, Chicago, Munich, America, Tibet, Singapore, Milan, Antarctica, Paris

Table with 6 columns of brand names: Intel, Palmolive, Vanish, Office, Panasonic, BigMac, Technics, Phillips, Frisbee, Citizen, Windows, Hilton, Snickers, Christy, Nintendo, Citibank, Milky Way, Kit-Kat

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

Table with 4 columns of phrases: the big picture, give him credit, a city slicker, drink milk, Live with it!, a typical dish, a business bigwig, visit the cinema, a military hospital, sticky fingers, a no-win situation, give a lift, a silly sitcom, a video clip, fish and chips, a single ticket, fill the bill, an Internet link, big fish eat little fish, an expensive printer

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /i/.

- 1. His sister is as fit as a fiddle.
2. Is Kill Bill Nick's favorite film?
3. Please, sit still and listen to Cindy.
4. We will visit Chicago in the winter.
5. I think Jessica Phillips is still single.
6. Is Linda coming to dinner with David?
7. Click on this link to begin downloading.
8. This is the biggest fitness club in the city.
9. Jim still lives in Finland with his sister Jill.
10. I think David dipped his sticky fingers in it!
11. Did they punish him for killing the minister?
12. Philip committed the most wicked sin in the family.
13. This splendidly animated film is strictly for children.
14. Phyllis considers hillbilly music artistically innovative.
15. Alice always gives me practical tips about the Internet.
16. I think this inkjet printer is bigger and more expensive.
17. Will you bring some skim milk from the kitchen, please?

18. Even if Eric did everything to win, he did not think it was worth it.
19. Sid has been in the publishing business with Marvin through thick and thin.
20. The president is going to visit the industry minister for an informal discussion.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ɪ/ a w drugim – /i:/.

bin – bean	rip – reap	hip – heap	snickers – sneakers	pitch – peach
fit – feet	sin – seen	lip – leap	whip – weep	riff – reef
hill – heel	slippy – sleepy	pick – peak	fill – feel	ship – sheep
knit – neat	tin – teen	rid – read	grid – greed	skim – scheme
live – leave	bitten – beaten	risen – reason	hit – heat	Tim – team
rich – reach	gin – gene	sit – seat	list – least	will – wheel

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɪ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

high hills (wysokie wzgórza)	last will (ostatnia wola)
high heels (wysokie obcasy)	last wheel (ostatnie koło)
thin tin (cienka blacha)	slippy road (śliska droga)
thin teen (chuda nastolatka)	sleepy road (senna droga)
nice pick (dobry wybór)	watch the ship (ogłądać statek)
nice peak (ładny szczyt)	watch the sheep (pilnować owiec)
full of bins (pelen skrzyń)	expensive Snickers (drogi Snickers)
full of beans (tryskający energią)	expensive sneakers (drogie tenisówki)
great hit (wielki przebój)	fill the audience (zapełniać widownię)
great heat (wielki upał)	feel the audience (wyczuwać widownię)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɪ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Drive carefully, the road is **slippy** today. (Jedź ostrożnie. Droga jest dzisiaj śliska.)
 Drive carefully, the road is **sleepy** today. (Jedź ostrożnie. Droga jest dzisiaj senna.)
- Here, have some of my **Snickers**. (Masz, poczęstuj się moim Snickersem.)
 Here, have some of my **sneakers**. (Masz, wybierz sobie jakieś moje trampki.)
- My brother was **bitten** by a wasp yesterday. (Mojego brata ukąsiła wczoraj osa.)
 My brother was **beaten** by a wasp yesterday. (Mojego brata pobiła wczoraj osa.)
- Jack was known for his **wit**. (Jack znany był ze swojego poczucia humoru.)
 Jack was known for his **wheat**. (Jack znany był ze swojej pszenicy.)
- Don't hit your sister! (Nie uderzaj siostry!)
 Don't heat your sister! (Nie ogrzewaj siostry!)

Angielska samogłoska /ɛ/ wydaje się pozornie łatwa do opanowania, bo przypomina polskie <e> i często bywa po prostu przez nie zastępowana. O ile taka strategia wystarczy, żeby odróżnić ją od /æ/ i uniknąć kłopotliwych błędów (np. *bad – bed* czy *dad – dead*), nie wystarczy ona do ukrycia obcego akcentu. Jeśli więc chcemy brzmieć poprawnie, należy:

1) unieść język minimalnie wyżej niż przy wymowie polskiego <e> – czubek języka powinien być na wysokości przednich górnych zębów, zaś jego boki winny być lekko uniesione, stykając się z górnymi zębami trzonowymi

2) lekko odciągnąć kąciaki ust do tyłu.

W niektórych odmianach angielszczyzny (np. na południu USA lub w bardzo staromodnej wymowie brytyjskiej) samogłoska /ɛ/ jest o wiele bliższa /ɪ/ niż /æ/ (stąd pary *ten/tin*, *pen/pin*, *sex/six* mogą brzmieć bardzo podobnie).

Angielska ortografia odnotowuje 19 zapisów tej samogłoski, a do najczęstszych należą: <e> (*men*), <a> (*many*), <ai> (*said*), <ea> (*head*), <ei> (*heifer*), <ie> (*friend*) oraz <ue> (*guess*).

† ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɛ/.

men	mention	thread	fence	epilepsy	bellwether
sweater	dead	x-ray	steady	meadow	anyway
any	spell	careful	aerobics	bedspread	electricity
bread	credit	pencil	secretary	question	second
friend	pleasant	hi-tech	vegetable	weapon	temper
pet	leopard	jet-setter	breast	ending	western
headache	guess	said	jeopardy	heading	special
aerosol	sweat	epidemic	realm	chemist	neglect
many	record	threaten	dentist	effort	egghead
September	area	peasant	penguin	spread	bestseller
heaven	measure	deaf	never	cement	dead-end
says	delicate	stereo	healthy	wealthy	electronic
feather	slept	guest	instead	necklace	headset
again	ready	method	leather	cleanliness	redneck
event	meant	lead-free	wedding	etcetera	energetic

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɛ/.

Betty	Heather	Deborah	Brenda	Henry	Cheryl
Jeff	Ben	Fred	Ted	Emily	Kelly
Leonard	Lenny	Jessica	Kevin	Melvin	Megan
Edward	Helen	Eric	Stephanie	Jerry	Elmet

Evans	Edwards	West	Beck	Mendez	Spencer
Stead	Reynolds	Ellis	Emerson	Weber	Sedgwick
Perry	Bennett	Benson	Henderson	Beckham	Redcliffe
Nelson	Kennedy	Edison	Elliott	Lennon	Preston
Bell	Jenkins	Webb	Berry	Templeton	Neville

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɛ/.

Lebanon	Bedford	Denver	Texas	Epsom	Fresno
Tibet	Senegal	Tennessee	Reading	Leicester	Delhi
Belgium	Ecuador	West Virginia	Memphis	Edinburgh	Vienna
Wembley	Venezuela	Delaware	Lexington	Venice	Everest
Denmark	Exeter	Mexico	Bethlehem	the Netherlands	Kensington

FM	Selfridges	Netscape	Texaco	General Electric
Dell	MGM	Evans	Penguin Books	The Emmy Awards
Epson	NHS	Fedex	The Telegraph	The Pentagon

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɛ/.

get wet	as heavy as lead	unleaded petrol	send a check
special effects	ten steps ahead	be dead-set against	a pleasant event
every Wednesday	eleven questions	hell for leather	Ready, steady, go!
heavy metal	eggs in the nest	better late than never	a spell checker
guess when	learning never ends	again and again	get a rest

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɛ/.

- Ed said ten men fell dead.
- The men met at ten to seven.
- Tell Nelly to get ready for bed.
- Jeff sent a letter to the president.
- I'm fed up with eggs for breakfast.
- Never mention this question again.
- Have you ever met a reckless dentist?
- Kelly dented her fender against the fence.
- Elegant sweaters sell very well at Selfridges.
- Kevin meant to send the rent money by check.
- Please check whether those pears are still fresh.
- Ben says Heather's been deaf since she was ten.
- Edward and Eric were the best men at Ted's wedding.
- The hotel guests made a terrible mess during breakfast.
- You'd better correct all the spelling errors in your essay.
- Jessica went to Denver instead of Memphis in December.
- The peasants measured the meadow's length with a thread.
- Betty wrote an extensive memo to all tennis club members.
- Brenda said she'd read about the event in yesterday's paper.
- Leonard is ready for his expedition to Lebanon in September.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /e/, a w drugim – /æ/ lub /i/.

bed – bad	hell – hill	bet – bat	sex – six	vet – vat
lead – lad	check – chick	gem – jam	red – rid	set – sat
bend – band	wet – wit	pet – pat	dead – dad	rest – wrist
fens – fans	letter – litter	text – taxed	beg – bag	meddle – middle
clense – clans	flesh – flash	pen – pin	den – Dan	bell – bill
then – than	any – Annie	mess – miss	leg – lag	emigrant – immigrant

CWICZENIE 7

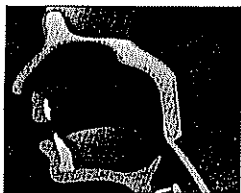
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɛ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

sharp bend (ostrzy zakręt)	hell below us (piekło pod nami)
sharp band (ostra kapela)	hill below us (wzgórze pod nami)
bed conversation (rozmowa w łóżku)	long leg (długa noga)
bad conversation (nieprzyjemna rozmowa)	long lag (duże opóźnienie)
make a bet (zalożyć się z kimś)	quick rest (szybki odpoczynek)
make a bat (zrobić drewnianą pałkę)	quick wrist (szybki nadgarstek)
pet on the back (zwierzakto na plecach)	letter box (skrzynka pocztowa)
pat on the back (klepienie po plecach)	litter box (kosz na śmieci)
used pen (używane pióro)	large bell (duży dzwon)
used pin (używana szpilka)	large bill (wysoki rachunek)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɛ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Has anybody left? (Czy ktoś wyszedł?)	Has anybody laughed? (Czy ktoś się roześmiał?)
You can bring your pet with you. (Możesz przywieźć ze sobą swojego zwierzaka.)	You can bring your Pat with you. (Możesz przywieźć ze sobą swoją Patrycję.)
Who put this 'N' here? (Kto tu wstawił to 'N'?)	Who put this Ann here? (Kto tu wstawił tę Annę?)
Get rid of those X's. (Pozbądź się tych iksów.)	Get rid of those axes. (Pozbądź się tych siekier.)
What a terrific bend! (Co za wspaniały zakręt!)	What a terrific band! (Co za wspaniały zespół!)

Samogłoska /æ/ (nazywana „krótkim a”, „płaskim a” – *flat A* lub *ash*) jest jedną z najczęściej występujących samogłosek języka angielskiego i może sprawiać wiele kłopotów komunikacyjnych. Wynika to z faktu, że jeśli nie opanuje się jej prawidłowej wymowy, zastępuje się ją albo polskim <e>, albo polskim <a>. W obu przypadkach może to prowadzić do wymawiania zupełnie innych wyrazów, albo przynajmniej tak to odbierze rodzimy użytkownik angielskiego. Żeby to zilustrować, porównajmy następujące grupy: *bat – bet – but, bag – beg – bug, bad – bed – bud*. Jeśli prawidłową wymowę /æ/ w pierwszym z każdej trójki wyrazów zastąpimy polskimi <e> lub <a>, zostaniemy zrozumiani jakbyśmy wymawiali, odpowiednio, drugi lub trzeci wyraz. Dźwięk /æ/ to samogłoska otwarta, która w prawidłowej wymowie ma w sobie cechy zarówno polskiego <e> jak i <a>. Dlatego – w odmianie amerykańskiej – najłatwiej nauczyć się ją wymawiać otwierając bardzo szeroko usta i opuszczając język (jak podczas wizyty u laryngologa) i w tej pozycji starając się wymówić /e/. Powstanie w ten sposób dźwięk, który przypomina trochę krótkie beczenie owcy. Jeśli więc, powtarzając głośno ćwiczenia w tym rozdziale, usłyszymy od kogoś: „Beczysz jak owca!”, będzie to oznaczało, że nasze opanowywanie tej samogłoski idzie w dobrym kierunku. W standardowej angielszczyźnie brytyjskiej samogłoska ta jest nieco bliższa polskiemu <a>, lecz – co bardzo ważne – nie jest z nim identyczna. Można ją opanować próbując wymówić polskie <a> jak najbardziej z przodu jamy ustnej, z lekkim napięciem w krtań. Spośród 13 sposobów zapisu najczęściej występuje <a> (*cat, bade*), a prócz niego: <au> (tylko w amerykańskim – *laugh*), <ai> (*plaid*), <ua> (*guarantee*) oraz <i> (*meringue*).

ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /æ/.

ax	travel	salad	jazz	granddad	abstract
fan	dad	task	began	baggage	bandana
handle	active	barrier	management	actually	vandal
cash	carry	access	palace	demand	calculator
banana	family	natural	caravan	capital	annual
taxicab	gadget	map	actor	January	webcam
practice	national	rabbit	dance	stamp	analysis
gas	lab	band	attack	plant	tragic
after	camel	manual	value	athlete	chapter
planet	battery	category	massive	spam	manufacturer
aunt	sandwich	staff	casual	alcohol	talent
banner	laughter	crash	drank	piano	plaid
animal	blackboard	exam	racket	trash	fantasy
half	acid	Saturday	mask	sang	impact
manager	campus	factory	scanner	camping	catamaran
fact	master	happy	catalog	glass	acrobat
candid	backpack	past	fantastic	packet	blackjack
relax	fax	channel	adapt	understand	adman

ĆWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /æ/.

Larry	Harry	Andy	Matthew	Sandra	Danny
Adam	Nancy	Pamela	Agatha	Samantha	Kathleen
Frank	Brandon	Ann	Matt	Sam	Stanley

Manuel	Travis	Anthony	Salomon	Francis	Alvin
Sarah	Chad	Max	Calvin	Patrick	Janet
Darren	Sharon	Ralph	Alice	Barry	Ashley
Anderson	Sanchez	Hanks	Davenport	Lang	Lambert
Jackson	Patterson	Grant	Atkinson	Barrett	Frankenstein
Harris	Hamilton	Harrison	Garrett	Santana	Paddington
Allen	Sanders	Andrews	Hanson	Mann	Chaplin
Campbell	Alexander	Bradley	Matthews	Savage	Bradbury
Adams	Black	Agassi	Hancock	Ramsey	Caxton

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /æ/.

Kansas	Dallas	Thailand	Lapland	Baghdad	Nazareth
Milan	Manchester	Danube	Canterbury	Afghanistan	Atlantic
Canada	France	Los Angeles	California	Zagreb	Massachusetts
Panama	Montana	Sudan	Malibu	Stratford	Miami
Amazon	Paris	Alaska	Aberdeen	Seattle	Casablanca
Japan	Vietnam	Manhattan	Indiana	Pasadena	Pakistan
Africa	Latvia	Niagara	Grand Canyon	Orlando	Calgary

Grammy	Panasonic	Cadbury	WAV	NASA	Cancer
Scrabble	Mac	Apple	Viagra	Master Card	Batman
Blu-Tack	Plexiglas	Cadillac	Tampax	Compaq	Blackadder
L'Oréal	Marriott	Nasdaq	Skylab	Kit-Kat	Fahrenheit
Vanish	Max Factor	GAP	Samsonite	Citibank	Amtrak

ĆWICZENIE 4
Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /æ/.

a pack rat	grab a sandwich	last Saturday	a massive attack
a talented manager	pass the hat	catch a cab	a stab in the back
half a package	the fashion capital	pass an exam	a traffic jam
a classic answer	have a snack	stand a chance	a happy family
a fantastic match	practical attitude	black magic	a flash in the pan

ĆWICZENIE 5
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /æ/.

- Can a cat man a catamaran?
- "Bad" is the anagram of "dab".
- Brandon ran fast to catch a cab.
- Actually, Frank's scanner is faster.
- Angry Andy vanished with his backpack.
- What happened after Karen drank that?
- The passenger ran away with a black bag.
- Matt left his glasses and his camera in a taxi.
- In fact, they're an example of a happy family.
- Dr. Grant carefully examined the athlete's ankle.
- A Japanese acrobat was stabbed in the Grand Canyon.
- Nancy sat on the grass with a sandwich and an apple.

13. Max's dad is always canceling plans at the last minute.
14. This land has been badly damaged by natural disasters.
15. The man ran past Sarah and grabbed a handful of cash.
16. *National Geographic Traveler* is Janet's favorite magazine.
17. The pattern on Danny's jacket is exactly the same as Jack's.
18. There is a catalog of anti-spam programs in the *SPAM* magazine.
19. Jack took some fantastic pictures at the Capitol Reef National Park.
20. An abstract artist painted an apple in a handbag hanging from the attic.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /æ/, a w drugim – /e/ lub /ɪ/.

man – men	track – truck	past – pest	ankle – uncle	rack – wreck
paddle – pedal	shatter – shutter	sacked – sect	ran – run	drank – drunk
cattle – kettle	swam – swim	ax – ex	dance – dense	bank – bunk
ranch – wrench	batter – butter	hammer – hummer	sand – send	match – much
gas – guess	sad – said	cat – cut	salary – celery	task – tusk
cap – cup	laughed – left	flash – flush	mansion – mention	hassle – hustle

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /æ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

big ranch (duże ranczo)	nightcap (kieliszek na dobranoc)
big wrench (duży klucz)	night cup (nocna filiżanka)
nasty cat (wredny kot)	standing rack (stojący wieszak)
nasty cut (paskudne zranienie)	standing wreck (stojący wrak)
small bank (niewielki bank)	ankle in pain (boliąca kostka)
small bunk (niewielkie łóżko)	uncle in pain (cierpiący wujek)
right track (dobry trop)	raise one's salary (podnosić pensję)
right truck (odpowiednia ciężarówka)	raise one's celery (hodować seler)
huge task (wielkie zadanie)	bad past (zszargana przeszłość)
huge tusk (wielki kiel)	bad pest (fatalna plaga)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /æ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Suddenly, everyone laughed. (Nagle wszyscy zaczęli się śmiać.)
 Suddenly, everyone left. (Nagle wszyscy wyszli.)
 Has anyone seen the pan? (Czy ktoś widział patelnię?)
 Has anyone seen the pen? (Czy ktoś widział długopis?)
 Is the man in the picture Dad? (Czy ten mężczyzna na zdjęciu to tata?)
 Is the man in the picture dead? (Czy ten mężczyzna na zdjęciu nie żyje?)
 How big is your salary? (Jaka duża jest twoja pensja?)
 How big is your celery? (Jaki duży jest twój seler?)
 This is our new task. (To jest nasze nowe zadanie.)
 This is our new tusk. (To jest nasz nowy kiel.)

Angielska samogłoska /ə/ jest najpowszechniejszą, a zarazem jedną z najtrudniejszych samogłosek w angielskim i to nie ze względu na wymowę, ale komplikacje pisowni. Jest to właściwie dźwięk fizjologiczny, który wydajemy z siebie niekiedy, gdy np. doświadczamy bólu albo czujemy się chorzy. Wówczas często wydajemy z siebie rodzaj stęknienia, które *de facto* jest po prostu słabą samogłoską, przy wymowie której język jest w pozycji neutralnej, mięśnie zupełnie nienapięte, a usta tylko minimalnie rozwarłe. Dźwięk ten jest więc z definicji „brzydki” i „niewyraźny”. To jest w przybliżeniu właśnie słaba angielska samogłoska określana jako *schwa*, która występuje w sylabach nieakcentowanych, przy czym w pisowni może być reprezentowana przez bardzo dużą liczbę liter i ich kombinacji (np. *America, bargain, Elizabeth, oppose, luxury, furious, dimension*). Najczęstszym błędem popełnianym przez uczących się jest zastępowanie /ə/ „pełną” samogłoską, za każdym razem zgodnie z pisownią danego wyrazu (zwykle zastępowanie jej przez polskie /a/, /e/, /o/ /u/ lub /y/). Najprostszą radą jest zapamiętanie, żeby w zawierających ją sylabach nieakcentowanych wymawiać słabą samogłoskę w taki sposób, aby język był w pozycji spoczynkowej, a usta jedynie lekko rozwarłe. Spośród 43 znanych sposobów zapisu /ə/ najczęściej występują: <o> (*bosom*), <a> (*about*), <i> (*imitate*), <e> (*content*), <u> (*curriculum*), <eo> (*luncheon*), <ie> (*handkerchief*), <ia> (*parliament*), <oi> (*tortoise*), <ei> (*foreign*) oraz <ou> (*limousine*). Co ważne, w standardowej angielszczyźnie brytyjskiej samogłosce tej odpowiada często pisownia zawierająca <r>, np. *letter, shattered*. Należy pamiętać, że w takich sytuacjach /r/ jest wymawiane tylko, jeśli po nim występuje (w tym samym lub następnym słowie) samogłoska.

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

about	humorous	original	tomato	restaurant	problem
official	welcome	column	poisonous	vigorous	tortoise
develop	photography	purpose	connection	machine	parliament
certificate	ultimate	opinion	political	gentleman	relevant
tomorrow	commercial	bargain	suppose	opponent	permanent
surface	purchase	ketchup	condition	grammatical	general
majority	support	position	amateur	grievous	recommendation
certain	glamorous	tolerance	difficult	contribute	pilot
awful	obligatory	portable	communication	national	revolution
isolation	contradiction	dramatic	relative	mechanical	villain
campus	album	virus	handkerchief	control	sufficient
maximum	illustration	confusion	elegant	normally	traditional
focus	Christmas	police	entrance	occasional	above

CWICZENIE 2 – SCHWA W ZAKOŃCZENIACH WYRAZÓW: -ary; -ery; -ory; -ury.

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

boundary	salary	nursery	advisory	victory	century
contrary	necessary	artery	directory	hickory	injury
dictionary	summary	gallery	factory	Ashbury	perjury
library	battery	bakery	memory	Sainsbury	armoury
literary	brewery	mystery	history	luxury	Bloomsbury
diary	bribery	lottery	satisfactory	treasury	
anniversary	celery	accessory	theory	usury	

✚ ĆWICZENIE 3 – SCHWA /ə/ W SYLABACH NIEAKCENTOWANYCH W PISOWNI Z <-r>

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

affirmation	discovered	interchange	orchard	sheltered
afterward	drunkard	interfere	overdrawn	shepherd
anchored	eastern	intermediate	overdue	Spaniard
answered	effervescent	international	overhead	steward
awkward	endangered	intersection	overlap	stubborn
bastard	entered	knackered	overseas	superficial
captured	entertain	lantern	overtake	supernatural
censored	ferment	leopard	perceive	supervision
centred	flavoured	lizard	percussion	surprise
certificate	forbidden	lowered	perfection	surveyor
cluttered	forget	measured	performance	tailored
coloured	forgive	modern	permitted	undergo
conquered	forward	monitored	pertain	underline
counterbalance	hazard	mustard	perversion	undertake
counter-productive	high-powered	muttered	pictured	undertake
covered	honoured	northern	registered	western
delivered	ill-mannered	numbered	remembered	wizard
differed	injured	observation	scattered	wondered

✚ ĆWICZENIE 3 – SCHWA /ə/ NA KONCU WYRAZU

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

academia	barracuda	era	charisma	peninsula
pasta	strata	amphora	coca-cola	antenna
criteria	anesthesia	mafia	lowa	Santa
dilemma	algebra	formula	data	papaya
cobra	lira	orchestra	diploma	marijuana
enigma	comma	pizza	harmonica	soda
gorilla	bonanza	sauna	lama	gondola
extra	propaganda	alfa	anemia	Viagra
encyclopedia	cafeteria	bacteria	magenta	Vistula
idea	zebra	bazooka	mecca	delta
sofa	arena	belladonna	nausea	
agenda	panda	umbrella	opera	
basilica	area	camera	opera	
media	cinema	lava	drama	

✚ ĆWICZENIE 4 – TRZY LUB WIECEJ SCHWA /ə/ W JEDNYM SŁOWIE

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

contemporary	environment	monotonous	phenomenon	thermometer	profitable
disproportionate	monogamous	pharmacological	reconnaissance	confessional	comfortable
malevolent	benevolent	considerate	abandonment	adventurous	organization
obtainable	confederate	proportional	acceleration	professional	inaccessible
accompaniment	hippopotamus	objectionable	conditional	congratulation	unconditional

✚ ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

Amanda	Amelia	Sarah	Emma	Jonathan	Adam
Paula	Loraine	Jacob	Ryan	Alicia	Agatha
Rebecca	Monica	Ethan	Brandon	Barbara	Cassandra
Angela	Stella	Elisabeth	Jordan	Carla	Clarissa
Sandra	William	Susan	Wanda	Abraham	Cleopatra
Johnson	Wilson	Graham	Evans	Jefferson	Addams
Thomas	Mitchell	Wallace	Jackson	Cunningham	Washington
Anderson	Watson	McDonald	Obama	Nelson	Flanagan
Allen	Morgan	Gibson	Lennon	Beckham	Nicholson

✚ ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

America	Poland	London	Nicaragua	Dakota	Romford
Europe	Korea	Germany	Panama	Connecticut	Aberdeen
Canada	Malaysia	Sahara	Plymouth	Iowa	Amsterdam
Florida	Italy	Japan	Guatemala	Appomatox	Inverness
Belgium	Santa Barbara	Niagara	Bolivia	Argentina	Liverpool
Arizona	China	Philadelphia	Alberta	Carolina	Waterloo
Portsmouth	Antarctica	Nebraska	Alexandria	Harvard	Melbourne
Atlanta	England	Atlantic Ocean	Copacabana	Hartford	
Alaska	Scotland	Indonesia	Bermuda	Oxford	
Columbia	Coca-Cola	Vodafone	Britannica	McDonald's	Abba
Chanel	Puma	Nivea	Amazon	Nokia	Altavista
Visa	Panasonic	Prada	Zara	Linux	Canon

✚ ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

a photography competition	elaborate preparations	support an idea	an amazing album
a relevant opinion	moderately profitable	commercial success	a diamond is forever
a restaurant entrance	an elected position	grammatical problems	a Panasonic camera
a portable media player	an orchestra conductor	an obligatory component	an important occasion
dramatic conditions	accidentally on purpose	a vigorous gentleman	a political opponent

✚ ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

- Paula's conditions are difficult to accept.
- The majority of officials support the idea.
- Rebecca has a lot of political connections.
- Monica, would you like some extra ketchup?
- Let's focus on this difficult grammatical problem.
- Their Italian restaurant was a commercial success.
- Anarchists promote the idea of opposing the Establishment.

8. The random access memory in your computer is insufficient.
9. Deborah flew above Philadelphia to celebrate becoming a pilot.
10. Sarah went to a cafeteria in Santa Barbara, but had a coca-cola.
11. Repetition is an effective method of foreign language acquisition.
12. Domestic animals have accompanied humans for many centuries.
13. Buckingham Palace is a famous attraction in the capital of England.
14. The dramatic events in Nicaragua were presented on national television.
15. We saw a zebra, a cobra, a lion and a hippopotamus on our safari trip.
16. Barbara's application for a temporary professorial position was accepted.
17. Wanda's Caribbean vacation was organized by a professional tour operator.
18. Jonathan took some amazing pictures in Panama with a new Panasonic camera.
19. American president Richard Nixon resigned as a result of the Watergate scandal.
20. The doctor decided to admit the patient to the hospital for a medical examination.

ĆWICZENIE 9

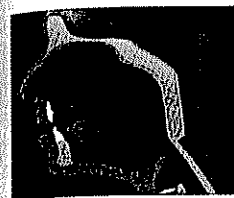
W poniższych słowach identyczna pisownia przymiotnika lub rzeczownika (pierwszy wyraz każdej pary) i czasownika (drugi wyraz każdej pary) nie daje identycznej wymowy. Powtarzaj poniższe pary, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

advocate – to advocate	duplicate – to duplicate
animate – to animate	elaborate – to elaborate
alternate – to alternate	estimate – to estimate
appropriate – to appropriate	graduate – to graduate
approximate – to approximate	incorporate – to incorporate
articulate – to articulate	intimate – to intimate
associate – to associate	moderate – to moderate
coordinate – to coordinate	postulate – to postulate
deliberate – to deliberate	predicate – to predicate
discriminate – to discriminate	separate – to separate

ĆWICZENIE 10

W poniższych parach zmiana kategorii powoduje zmianę akcentu i osłabienie samogłoski w sylabie akcentowanej. Powtarzaj poniższe pary, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

'able – a'bility	'history – his'torical
ad'mire – 'admirable	'labor – la'borious
ad'vantage – advan'tageous	'major – ma'jority
a'natomy – ana'tomical	'melody – me'lodious
ca'tastrophe – cata'strophic	'miracle – mi'raculous
'ceremony – cere'monious	'moment – mo'mentous
'corporate – corpo'ration	'mystery – mys'terious
'courage – cou'rageous	'photograph – pho'tography
de'mocracy – demo'cratic	'politics – po'litical
e'cology – eco'logical	psy'chology – psycho'logical
e'economy – eco'nomie	'ridicule – ri'diculous
'error – er'roneous	'synonym – sy'nonymous
ge'o'graphy – geo'graphic	tech'nology – techno'logical
ge'o'logy – geo'logical	'tempest – tem'pestuous
'harmony – har'monious	'victory – vic'torious

Samogłoska /ə/, czasem nazywana w angielskim *wedge*, jest w przybliżeniu odpowiednikiem samogłoski /ə/ (*schwa*), występującym w sylabach akcentowanych. W amerykańskiej angielszczyźnie jej wymowa jest niemal identyczna jak /ə/, czyli język pozostaje w pozycji neutralnej, mięśnie zupełnie nienapięte, a usta tylko minimalnie rozwarłe. W angielszczyźnie brytyjskiej samogłoska ta jest minimalnie bardziej otwarta. Głównym problemem Polaków uczących się angielskiego jest zastępowanie tej samogłoski polskim /a/; angielskie /ə/ jest wyraźnie mniej otwarte, a jego brzmienie wydaje się „nieczyste” i „niewyraźne” – ale takie ma być.

Źródłem problemów jest też niekonsekwentna pisownia (13 sposobów zapisu), która powoduje błędne zastępowanie /ə/ przez polską samogłoskę sugerowaną przez angielską pisownię. Do najpopularniejszych form zapisu tej samogłoski należą: <u> (*cut, puzzle*), <o> (*some, done*), <oe> (*does*), <oo> (*blood, flood*) oraz <ou> (*country*). Często też błędy wynikają z tego, że podobny rodzaj zapisu wymawiany jest w angielskim przy użyciu innych samogłosek (porównaj np. *good – blood, round – country, dome – done*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

club	won	glove	among	pulse	another
Monday	month	honey	monk	mustang	multinational
become	donkey	enough	bankrupt	oven	monthly
cover	cousin	front	discovery	poverty	recover
love	wonder	comfort	buddy	couple	shove
budget	consulting	mother	punctual	sun	funding
above	son	color	govern	result	pronunciation
other	nothing	puzzle	lovely	monkey	mustard
rough	does	tongue	company	dove	slovenly
coming	unplugged	frustrating	product	something	humdrum
done	dozen	dull	bubble	stuff	bloodsucker
tough	country	money	unlucky	muscle	cover-up
culture	southern	multimedia	none	ton	humbug
brother	young	plus	compulsory	ultraviolet	unaccompanied

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

Doug	Chuck	Summer	Buck	Humphrey	Guthrie
Justin	Dustin	Justine	Augusta	Gus	Sullivan
Buddy	Buster	Spud	Duncan	Butler	Sunny

Douglas	Buck	Cummings	Dubbs	Buggins	Huxley
Buckley	Cullum	Duffy	Cunningham	Hunt	Rushdie
Dunn	Russell	Rutherford	Dudley	Colombo	Cuthbert
Tucker	Hunter	Hudson	Gulliver	Dulles	Huntington

✚ ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʌ/.

Luxemburg	Tuscany	Cumberland	Brunswick	Motherwell	Hudson River
Dublin	Hungary	Brussels	Calcutta	Northumberland	Jutland
Buffalo	Russia	Columbus	Ulster	Rushmore	Nantucket
London	Kentucky	Hull	Cholmondeley	Tulsa	Sunderland
Benelux	Rugby	Augusta	Luxor	Covent Garden	Suffolk
Coventry	Bulgaria	Dundee	Cumbria	Dunkirk	Putnam

Umbro	Budweiser	Hyundai	Jumbo Jet	Rutgers	Ghostbusters
Tupperware	Dove	Electrolux	Starbucks	Sotheby	Buckingham Palace

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʌ/.

fun stuff	an ugly mug	come up trumps	a frustrating puzzle
number one	a rubber duck	enough money	a consulting company
a dull color	bubble gum	cut the mustard	be stuck in a rut
none of us	a front runner	a lucky recovery	something in the oven
up to snuff	a monthly budget	a dozen donkeys	compulsory redundancies

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ʌ/.

- Justin summed up the discussion.
- Doug doesn't have enough money.
- Dustin's son won another tough game.
- Mrs. Tucker is such a wonderful mother.
- Unluckily, the truck got stuck in the mud.
- Buddy's cousin runs a multimedia company.
- You must become an adult to buy a Budweiser.
- Spud was once one of us, so let's cheer him up.
- Does your brother Chuck run a successful rugby club?
- On Monday we spent another lovely day in the country.
- What time does the sun come up in the summer in Tulsa?
- Buck is so dumb that they dubbed him a country bumpkin.
- Trucks that burn up too much gas are nothing but trouble.
- Dove was among the front runners for the customers award.
- My cousin Humphrey has come to discuss this puzzle with us.
- The governor held a grudge and made much fuss about nothing.
- Justine was lucky to earn enough bucks to run a comfortable life.
- When Gus went bankrupt, he passed the buck and took a bus to Dublin.
- Above the chestnut hut fluttered a swarm of butterflies the color of blood.
- Hundreds of London bus conductors have become compulsorily redundant.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje krótki dźwięk /ʌ/, a w drugim długi – /ɔ:/ lub /ɑ:/.

hull – hall	color – caller	cud – cawed	rub – rob	lust – lost
buddy – bawdy	bucks – box	mud – Maude	top – top	bus – boss
but – bought	nut – knot	sung – song	flood – flawed	subs – sobs
lunch – launch	sculler – scholar	cut – caught	bubble – bauble	done – Don
nutty – naughty	exult – exalt	tuck – talk	rut – wrought	gut – got
gun – gone	buck – balk	gut – God	pun – pawn	shuck – shock

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ʌ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

great hull (wielki kadłub)	unexpected color (niespodziewany kolor)
great hall (wielki hol)	unexpected caller (niespodziewany rozmówca)
early lunch (wczesny obiad)	big subs (duże kanapki)
early launch (wczesny start)	big sobs (wielkie szlochy)
fragile bubble (krucha bańka mydlana)	dirty bucks (brudne dolary)
fragile bauble (krucha bombka)	dirty box (brudne pudełko)
nutty boy (świnieży chłopak)	English sculler (angielski wiosłarz)
naughty boy (niegrzeczny chłopak)	English scholar (angielski uczonec)
behind the bus (za autobusem)	shuck oysters (łuskać ostrygi)
behind the boss (ze szefem)	shock oysters (szokować ostrygi)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ʌ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Is it lust? (Czy to pożądanie?)
Is it lost? (Zgubił się?)

Everybody stand behind the bus. (Wszyscy mają stanać za autobusem.)
Everybody stand behind the boss. (Wszyscy mają stanać murem za szefem.)

What a nut! (Co za wariat!)
What a knot! (Co za węzeł!)

We've had a terrific duck for lunch. (Jedliśmy na obiad wspaniałą kaczkę.)
We've had a terrific doc for lunch. (Jedliśmy na obiad wspaniałego doktora.)

Nobody wants your dirty bucks! (Nikt nie chce twoich brudnych dolarów!)
Nobody wants your dirty box! (Nikt nie chce twojego brudnego pudełka!)

Samogłoska /ɜ:/ jest jednym z najbardziej charakterystycznych dźwięków w amerykańskiej angielszczyźnie, dlatego jej prawidłowe opanowanie jest bardzo istotne. Z pozoru może się wydawać, że jest to prosta sekwencja samogłoski /e/ i retrofleksyjnej spółgłoski /r/, jednak w rzeczywistości jest to pojedynczy dźwięk powstały z połączenia akcentowanej samogłoski schwa (/ʌ/, np. *cut*, *but*) i retrofleksyjnego /r/. Język jest więc w pozycji centralnej, ale jego środkowa część ulega wygięciu w górę, w stronę podniebienia twardego, przy jednoczesnym lekkim rozwarciu i zaokrągleniu ust. Oprócz opanowania prawidłowej wymowy, Polacy muszą uważać, aby nie zastępować tej samogłoski innymi kombinacjami sugerowanymi przez pisownię. Dźwięk ten występuje także w pozycji nieakcentowanej i oznaczany jest wówczas /ə/.

W standardowej angielszczyźnie brytyjskiej dźwięk ten jest czasem określany jako „długie schwa” – jego artykulacja jest w zasadzie taka sama, lecz w niektórych kontekstach dłuższa. Należy pamiętać o tym, że choć w pisowni przeważnie występuje litera <r>, dźwięk /r/ jest wymawiany tylko jeśli bezpośrednio po nim (w tym samym lub następnym słowie) pojawia się samogłoska, np. w *fur animals* lub *furry* (ale nie w *furs*). Trzeba też dbać o zachowanie kontrastu z *leal* – zob. rozdział *leal*.

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɜ:/ (/ə/).

err	blur	shirt	third	encourage	pervert
fur	clerk	Thursday	determine	server	murder
word	burn	firm	journal	curb	irksome
urban	surf	hurry	caterpillar	murky	further
sir	verb	surface	currency	curfew	churn
worm	certain	work	purchase	herd	survivor
perfect	birth	courage	virgin	superb	burglar
bird	turn	worried	world	current	hurdle
earth	burger	murmur	learner	prefer	word-perfect
learn	journey	urge	dirty	fertilizer	curve
nervous	hurt	mercy	curler	nursery	bird-watcher
earn	birdcage	furry	worth	spur	person-to-person
her	jerk	turkey	surgeon	hurricane	berserk
curse	nurse	girl	turtle	earthworm	perturbation
urgent	purpose	circus	cursor	courtesy	hurly-burly
furniture	first	early	heard	kernel	rubbernecks

ĆWICZENIE 2 – /ɜ:/ W POZYCJI NIEAKCENTOWANEJ

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ə/.

banker	miner	razor	dirtier	smarter	projector
sensor	bigger	funnier	suffer	glamor	afternoon
marker	color	biker	measure	minor	slimmer
driver	either	odor	silver	paper	tutor
smaller	drinker	sector	acquire	transfer	fire

clever	copier	whisper	center	inner	stagger
sister	hover	major	honor	drier	outer
father	advisor	letter	solar	register	rather
visitor	brighter	ancestor	grammar	sharper	interviewer
supplier	later	filter	decipher	tractor	semester
alternator	doctor	governor	indicator	elder	tender
anchor	gender	suburb	aftershave	lecturer	waiter
happier	conqueror	equator	maneuver	hinder	southerner
jester	lavender	neither	emperor	moreover	comforter

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɜ:/ (/ə/).

Curtis	Earl	Irwin	Virginia	Bernadette	Hercules
Burt	Irma	Dirk	Roberto	Bernice	Sherlock
Kirk	Shirley	Kirstin	Herman	Ernest	Durrell
Kurt	Merle	Ferdinand	Berta	Pearl	Engelbert
Virgil	Burnie	Percy	Herb	Ursula	Erskine

Murphy	Hurst	Turner	Hurley	Bernstein	Perkins
Bourke	Burgess	Burton	Burks	Burne-Jones	Irving
Earp	Murray	Curtis	Ben Hur	Gershwin	Murdoch
Burrows	Burns	Burnett	Ferguson	Kirkland	Bergman

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɜ:/ (/ə/).

Turkey	Rochester	Burgundy	Sherwood	Derby	Hamburg
Serbia	Durham	Persia	the Earth	Alberta	Luxemburg
Burma	Bergamo	Kurdistan	Jersey	Amherst	Antwerp
Germany	Kirkby	Murcia	Lerwick	Albuquerque	Bamberg
Birmingham	Burlington	Perth	McMurdo	Berlin	Christchurch
Surrey	Guernsey	Bern	Pittsburgh	Gettysburg	Merseyside

Burger King	Berlitz	Smirnoff	Budweiser	Saturn	Mercury
Whirlpool	Hertz	Berkeley	Chrysler	Burberry	Virgo
Virgin	Pergamon	Hershey	Thermos	Merc	Persil

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe nazwy frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɜ:/ (/ə/).

a paper tiger	virtually unhurt	an early bird	an irksome girl
serve dessert	urge the workers	a Kurdish girl	a worried person
a birth certificate	nerdy clerks	a dirty word	a hurdy gurdy
surf the Internet	the third world	order the surf and turf	a purple T-shirt
work early	first come, first served	the worst germ	a German journalist

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /s/ (/z/).

1. The early bird catches the worm.
2. Circle all the words worth learning.
3. Kurt is the worst worker in our firm.
4. Mister Sterne hurried to get there first.
5. I heard the nurse curse for the third time.
6. Pearl left her work burned out and thirsty.
7. Certainly, it's too early to move any further.
8. Irwin suffered a first-degree burn yesterday.
9. The murderer was lurking in the churchyard.
10. Kirk bought purple curtains and some furniture.
11. They confirmed Virgil would be buried in Turkey.
12. Stop flirting with that girl and return to your work!
13. Burt got a purple T-shirt from his Turkish girlfriend.
14. "World" is the worst word I've ever had to work on.
15. Those nerdy clerks earn way too much for their work.
16. The worried teacher urged the students to work harder.
17. The journalists came out of the hurricane virtually unhurt.
18. The server quickly returned with the hamburger we ordered.
19. The surgeon confirmed that he urgently needs another nurse.
20. Percy was surprised to hear that professor Bernstein was a workaholic.

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /s/, a w drugim - /zr/, /er/ lub /ar/.

bird - beard	worm - warm	bird - board	jury - Jerry	kirk - cork
nerd - neared	burr - bear	curse - course	Kurt - cart	word - ward
word - weird	hurry - hairy	heard - hoard	her - hear	blur - blare
curd - cord	heard - hard	turn - torn	stir - steer	furry - ferry
fur - four	fir - fear	worship - warship	burn - born	were - wear
shirt - short	spur - spear	err - air	firm - form	Merc - mark

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /s/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

fancy word (wymyślne słówko)	worm a dog (odrobaczać psa)
fancy ward (luksusowy oddział)	warm a dog (ogrzewać psa)
big curd (twarożek gruboziarnisty)	Egyptian curse (egipska kłątwa)
big cord (duży kabel)	Egyptian course (kurs o Egipcie)

fur coats (futra)
four coats (cztery płaszcze)

black Merc (czarny Mercedes)
black mark (czarny znak)

not to err (nie mylić się)
not to air (nie wietrzyć)

golden spur (złota ostroga)
golden spear (złota włócznia)

grow a bird (hodować ptaka)
grow a beard (zapuszczać brodę)

stir well (dobrze zamieszać)
steer well (dobrze kierować)

CWICZENIE 9

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /s/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

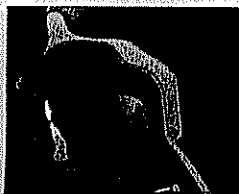
This is a completely new word. (To jest kompletnie nowe słowo.)
This is a completely new ward. (To jest kompletnie nowy oddział.)

Can you stir it well? (Możesz to dobrze zamieszać?)
Can you steer it well? (Możesz to dobrze pokierować?)

What happened to your fur? (Gdzie się podziało twoje futro?)
What happened to your fear? (Gdzie się podział twój strach?)

Do you like curry? (Lubisz curry?)
Do you like Kerry? (Lubisz Kerry'ego?)

There is a bird on the wall. (Na ścianie siedzi ptak.)
There is a board on the wall. (Na ścianie wisi tablica.)

Angielska samogłoska /u:/ jest relatywnie długa i towarzyszy jej dość silne napięcie mięśni oraz zaokrąglenie ust. Z początku może się wydawać, że jest ona bardzo zbliżona do polskiej zbitki /ó/. Jednak w praktyce angielski wyraz *stew* brzmi całkiem odmiennie od polskiego *stół*. Oto podstawowe różnice pomiędzy amerykańskim /u:/ oraz polskim /ó/: 1) amerykańskie /u:/ jest dłuższe i bardziej napięte; 2) język należy cofnąć bardziej oraz unieść w górę; 3) zaokrąglenie ust jest mocniej podkreślone; 4) dyftongizacja (dodanie /t/) jest mniej wydatna niż w polskim. Aby wymówić amerykańskie /u:/, należy wysunąć do przodu usta i ułożyć je w kształt niewielkiego kółka, unieść język i cofnąć go maksymalnie do tyłu w stronę tzw. podniebienia miękkiego, utrzymać silne napięcie mięśni, rozpocząć wymowę, a następnie wysunąć usta jeszcze bardziej do przodu, kończąc wymowę niezbyt silnie wydatnym /t/. W angielszczyźnie brytyjskiej /u:/ jest dużo mniej tylne niż w języku polskim (z wyjątkiem sytuacji, gdy następuje po nim „ciemne [ɪ]”) – jest artykułowane pomiędzy polskim <u> a <y>. Zwłaszcza po /j/, /tʃ/ i /dʒ/ (pupil, choose, juice) jest samogłoską właściwie przednią, podobną to polskiego /y/ z lekkim zaokrągleniem warg. Angielska ortografia odnotowuje 29 różnych form zapisu dźwięku /u:/, wśród których do najczęstszych należą: <oo> (*boot*; *spoon*, ale uwaga na wyjątki: *good*, *blood*), <u> (*truly*, *rule*), <o> (*do*), <oe> (*shoe*), <ew> (*stew*), <ou> (*group*), <ue> (*true*), <ui> (*fruit*), <wo> (*two*) oraz <ough> (*through*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u:/.

who	moon	computer	move	choosy	bamboo
moose	fruit	tune	typhoon	pool	goulash
afternoon	tomb	loose	ooze	solution	route
student	soup	wound	school	cuckoo	soupspoon
food	neutral	glue	balloon	nude	bloom
lose	group	news	stupid	smooth	lieutenant
movie	studio	youth	clue	crucial	spooky
two	junior	produce	shampoo	voodoo	nuisance
cartoon	through	spoon	introduce	bruise	souvenir
shoe	choose	loser	womb	scuba	recruit
rude	fool	review	rooster	poodle	guru
cruise	June	cool	confusing	whose	tiramisu
few	taboo	mousse	tycoon	boost	pharmaceutical
goose	coupon	tattoo	super	zoom	foolproof
true	include	hooligan	mood	pseudo	superfluid
rule	room	hula-hoop	truth	ludicrous	newsroom

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u:/.

Ruben	Jules	Eugene	Bruce	Lucy	June
Hugh	Rudolph	Louie	Judie	Snoopy	Juliet
Luke	Susan	Ulysses	Juliana	Sue	Andrew
Trudy	Drew	Louis	Ruby	Luther	Lou

Cooper	Cruise	Hoover	Bloomfield	Carew	Poole
Lucas	Belushi	Eubanks	Moody	Moon	Boone

Cooley	Newman	Hume	Dewey	Agnew	Coolidge
Hooper	Matthews	Hughes	Clooney	Boothe	Cusack
Stewart	McEwan	Donoghue	Brubeck	Montagu	Andrews

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u:/.

Cameroon	Peru	Cuba	Chattanooga	Luton	Munich
Utah	Blackpool	Houston	Baton Rouge	Tucson	Massachusetts
Poole	New York	Utica	Dubai	Louisiana	Jerusalem
Honolulu	Budapest	Saint Louis	Bucharest	Syracuse	Tupelo
Juneau	Liverpool	Vancouver	Newcastle	Newport	Bermuda

YouTube	NutraSweet	Pluto	Hewlett Packard	Gucci	Bupa
Hoover	Bluetooth	Fuji	Waterloo	Daewoo	Domesday
Blu-Tack	Yahoo!	Buick	iTunes	Bloomingdale's	Dulux
Google	Boots	Bakerloo	Louvre	Neptune	Jupiter

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u:/.

looser shoes	a taboo issue	a cool tattoo	a moody blues
a new shampoo	shoot some hoops	two balloons	a blue lagoon
a few clues	chew food	boost your mood	a gloomy room
a fruit juice	a nude muse	cruising for bruising	a beautiful view
a stupid movie	a conclusive proof	a rooster on the roof	once in a blue moon

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u:/.

- Sue is true-blue.
- Mr. Lewis is a cruel tycoon.
- Whose movie review is this?
- Who introduced the new rule?
- Ruby got a coupon to a shoe store.
- Let me introduce Rudolf, our new student.
- Luke can do the Rubik's Cube in two minutes.
- Agnew accused the aircrew of a wrong attitude.
- Drew played his bassoon abusively all afternoon.
- „Do your duty,” said the Duke to the executioner.
- Numerous baboons can be viewed in the Houston zoo.
- That blues musician in the cute uniform is my nephew.
- Do you confuse the longitude and latitude of Syracuse?
- The crew flew their balloon over a beautiful blue lagoon.
- Are noodles, prunes, goulash and tiramisu nutritious foods?
- Bruce threw his new beautiful blue barracuda into the pool.
- A moose walked through the center of Honolulu last afternoon.

18. Do not remove Google's attributes from the computer's menu.
19. The stupid fool wanted to remove the moon beams from his gloomy room.
20. The Sudanese student's see-through costume left the university community unmoved.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /u/, a w drugim - /i/ lub /au/.

booze – bees	chew – chow	who – he	croon – crown	true – tree
oozy – easy	crewed – crowd	loose – lease	moose – mouse	brew – brow
flute – fleet	goon – gown	noodle – needle	doom – deem	cool – cowl
cool – keel	loot – lout	boots – bouts	flu – flea	fool – foul
moon – mean	boot – beet	bruising – browsing	hoot – heat	loose – louse
blues – blouse	fool – feel	flute – flout	looter – liter	root – rout

CWICZENIE 7

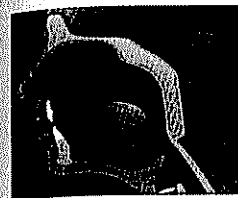
Powtarzaj poniższe frazy, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /u:/.

bad flu (okropna grypa)	angry moose (rozzłoszczonyłoś)
bad flea (okropna pchła)	angry mouse (rozzłoszczona mysz)
red boot (czerwony but)	new blues (nowy blues)
red beet (czerwony burak)	new blouse (nowa bluzka)
unbearable hoot (nieznośne pohukiwanie)	stupid fool (okropny głupiec)
unbearable heat (nieznośny upał)	stupid foul (głupi faul)
large flute (duży flet)	witches' brew (piekielna mikstura)
large fleet (duża flota)	witch's brow (brew wiedźmy)
bottle of booze (butelka alkoholu)	bird's croon (ptasi śpiew)
bottle of bees (butelka z pszczołami)	bird's crown (ptasia korona)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /u/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma zmiana jednego dźwięku!

- Who would like to go there? (Kto chciałby tam pójść?)
 He would like to go there? (On chciałby tam pójść?)
- He brought a bottle of **booze** to class. (Przyniósł do szkoły butelkę alkoholu.)
 He brought a bottle of **bees** to class. (Przyniósł do szkoły butelkę z pszczołami.)
- They've come up with a new **blues**. (Skomponowali nowy blues.)
 They've come up with a new **blouse**. (Wytrzasnęli skądś nową bluzkę.)
- The unbearable **hoot** was more than I could take. (Nieznośne pohukiwanie było ponad moje siły.)
 The unbearable **heat** was more than I could take. (Nieznośny upał był ponad moje siły.)
- The famous large **flute** arrived yesterday in London. (Słynny wielki flet dotarł wczoraj do Londynu.)
 The famous large **fleet** arrived yesterday in London. (Słynna wielka flota dotarła wczoraj do Londynu.)

W języku angielskim występują dwa rodzaje /u/ – jedno krótkie /u/ i jedno długie /u:/. I właśnie z krótkim Polacy uczący się angielskiego mają więcej problemów. Wynika to z faktu, że polskie /u/ zawsze wymawiane jest w taki sam sposób, niezależnie od tego, czy występuje po nim spółgłoska /l/ (np. *muł*) czy też nie (np. *mu*). W dodatku pozycja języka przy polskim /u/ zbliżona jest bardziej do tej przy wymowie angielskiego długiego /u:/. Aby poprawnie wymówić krótkie angielskie /u/, należy ułożyć usta w taki kształt, jak podczas wymawiania polskiego /e/, lecz z minimalnym zaokrągleniem, zaś język utrzymać w pozycji tylnej (jak podczas wymawiania polskiego /u/), ale nie unosić go za wysoko i w takiej pozycji starać się wymówić krótkie, zrelaksowane (nienapięte) /u/. Szczególnie ważne jest, aby nie przeciągać wymowy tego dźwięku. W angielskiej ortografii występuje 12 sposobów zapisu /u/, wśród których najczęstsze to: <u> (*put*), <oo> (*good*) oraz <ou> (*could*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u/.

put	push	lookout	misunderstood	boogie-woogie	footnote
book	wool	full	goodbye	hoodwink	boulevard
good	cookie	brook	umlaut	ambush	actual
could	brotherhood	sugar	matchbook	mushroom	awful
bush	took	mistook	rookie	bully	barefoot
pull	pudding	hood	July	booklet	bookstore
cook	bull	Oops!	pussycat	good-looking	crook
woman	shook	poor	cookbook	hookah	overlook
butcher	cushion	football	bosom	bushel	dogwood
look	pullover	hook	womanhood	looker	during
would	wouldn't	footage	fulfill	lurid	education
foot	stood	motherhood	pulpit	manhood	endure
wolf	bullet	courier	cushy	notebook	flatfoot
should	wooden	nook	soot	bureau	input

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u/.

Brooke	Buddha	Woodrow	Caligula	Woody	Ellwood
Booker	Ulrika				
Bullock	Pullman	Moore	Gielgud	Bush	Wolsey
Woodhouse	Butcher	Bhutto	Humboldt	Goodliffe	Brooker
Goodman	Fulbright	Cooke	Guggenheim	Abdul	Eastwood
Hooks	Brooks	Boleyn	Pulitzer	Cushing	Brookfield

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u/.

Woodstock	Wolverhampton	Blackfoot	Goodwood	Europe	Ljubljana
Acapulco	Honduras	Fulham	Fullerton	Kuala Lumpur	Brooklyn

Missouri Stuttgart	Boulogne Sherwood	Woodbridge, Worcester	Englewood Eurasia	Fulton Innsbruck	Nuremberg Redwood
Woolworth Coors Duracell	Footsie (FTSE) Grundig Eurosport	Ventura Eurovision Footlocker	Blackfoot Durex Eurocheque	Goodison Park Goodyear Lufthansa	Pulitzer Prize Pullman Car Punto

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u/.

a sugar cookie	a good woman	by hook or by crook	cook the books
the Good Book	a football rookie	push or pull?	Brooklyn boogie
a poor woman	a furious bull	bushes by the brook	a wooden bookcase
a woolen pullover	a boulevard in Boulogne	put your foot down	shoot the bullets
a would-be cook	a curious footnote	mushrooms in the bush	a crooked hook

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /u/.

- Butch is hooked on drugs.
- Put your foot in the bush.
- This young rookie is crooked.
- Pull the hood over your head.
- Look, that rook took the cookie!
- Duracell makes durable batteries.
- Mrs. Wood uses a good cookbook.
- The boulevard hotel is fully booked.
- They mistook the poor butcher for a crook.
- That footnote looks curious in your notebook.
- The cook took the pudding and put sugar in it.
- With his foot in the brook Woody looked awful.
- Her playful puss was pulling at the woolen hood.
- The airwoman took the woolen cushion to Brooklyn.
- They put the pulleys and hooks on a wooden bookcase.
- Brooke stood on a wooden platform and waved goodbye.
- Butch was a good-looking footballer from Wolverhampton.
- A furious bull stood in the nook and looked curiously around.
- The bookkeeper took a look at the woman and shook his head wistfully.
- How much wood could a woodchuck chuck if a woodchuck could chuck wood?

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /u/, a w drugim – /u:/, /ʌ/ lub /e/.

could – cooed	soot – suit	could – cud	stood – stud	nook – neck
look – Luke	pulling – pooling	put – putt	bull – bell	should – shed

full – fool	crooks – crux	put – pet	looker – lucre	book – beck
pull – pool	rook – ruck	wood – wed	bookie – Buckie	wool – well
wood – wooed	took – tuck	hood – who'd	look – luck	stood – stead
book – buck	full – fell	should – shooed	shook – shuck	rook – wreck

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /u/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

black soot (czarna sadza)	deep blue wool (ciemnoniebieska wełna)
black suit (czarny garnitur)	deep blue well (głęboka niebieska studnia)
not worth a book (nie wart książki)	smart bookie (bystry bukmacher)
not worth a buck (nie wart dolara)	smart Buckie (bystry Buckie)
noisy bull (hałaśliwy byk)	good look (uważne przyjrzenie się)
noisy bell (hałaśliwy dzwonek)	Good luck! (Powodzenia!)
put the ball (odkładać piłkę)	small nook (mały zakątek)
putt the ball (uderzać piłkę)	small neck (mała szyja)
unwanted rook (niechciana wieża)	new wood (nowe drewno)
unwanted ruck (niechciana fałda)	new wed (świeżo poślubieni)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /u/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

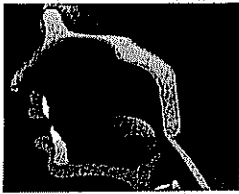
I don't know how to put it. (Nie wiem, jak to powiedzieć.)
I don't know how to putt it. (Nie wiem, jak to uderzyć.)

How did this rook get in here? (Skąd się tu wzięła ta wieża?)
How did this ruck get in here? (Skąd się tu wzięła ta fałda?)

He offered me a book. (Zaproponował mi książkę.)
He offered me a buck. (Zaproponował mi dolara.)

What a great looker! (Co za ślicznotka!)
What a great lucre! (Co za wspaniały zysk!)

He's a real rook. (Z niego to prawdziwy szuler.)
He's a real wreck. (Z niego to prawdziwy wrak.)

Amerykańska samogłoska /ɔ:/ nie ma odpowiednika w języku polskim, ale jej opanowanie nie jest trudne. Łączy ona w sobie cechy polskiego /o/ oraz /a/, przy czym od obu różni się długością. Aby wymówić tę samogłoskę należy szeroko otworzyć usta i ułożyć je w kształt pionowej elipsy (albo pionowo ustawionego jajka), zaś język obniżyć. Otwarcie i kształt ust oraz obniżenie języka są kluczowe – można to sprawdzić podkładając otwartą dłoń pod brodę. Podczas wymowy samogłoski powinniśmy wyczuwać, jak szczęka naciska na dłoń, przesuując ją w dół. Pamiętajmy, że samogłoska /ɔ:/ jest dość długa oraz że nie należy zamykać ust przed zakończeniem jej wymowy, co prowadzi do zamiany tej prostej samogłoski w dyftong /ou/. Jest to najczęstszy błąd, wynikający z pisowni <aw> (np. *law*), sugerującej dyftong. Błąd ten prowadzi do poważnych konsekwencji – mylenia takich par słów jak *law* – *low*, *Shaw* – *show*, *lawn* – *loan*, *caught* – *coat*, *bought* – *boat* itp. W angielszczyźnie brytyjskiej samogłoska ta jest dużo bardziej napięta niż w języku polskim, a tył języka znajduje się w pozycji sporo wyższej. W istocie spośród polskich samogłosek najbliższą brytyjskiemu /ɔ:/ jest /u/ (jak w polskim słowie *ul*) – jest to zauważalne zwłaszcza w sytuacji, gdy następuje po nim „ciemne [t]”, np. *tall*. Spośród 17 sposobów zapisu tej samogłoski najczęściej występują: <o> (*cloth*, *gone*, *boss* – tylko w angielszczyźnie amerykańskiej; *north*, *port*), <a> (*fall*), <au> (*author*), <aw> (*law*), <augh> (*taught*), <hau> (*exhaust*) oraz <ough> (*thought*).

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔ:/.

audience	broad	also	chalk	ought	saucer
warm	sauna	because	floor	automatic	halt
August	wardrobe	caught	haunt	tall	boardwalk
swan	auction	assault	laundry	dawn	dog
hall	water	lawn	install	taught	faucet
loss	abroad	naught	hawk	floss	alter
raw	saw	naughty	strawberry	autism	watchdog
daughter	autumn	cause	moth	fought	dormitory
cloth	walk	ball	sauce	morning	waterfall
mall	course	fault	defraud	author	saltwater
straw	report	reform	jaw	call	slaughter
awful	false	drawing	court	fauna	stalker
talk	awesome	audio	trauma	bald	launch
bought	gone	boss	small	applaud	automobile
law	four	caution	pause	cauliflower	authentic

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔ:/.

Laura	George	Norman	Lawrence	Sean	Lorna
Norma	Walter	Dorothy	Aubrey	Claudia	Dolores
Flora	Norah	Paula	Chauncey	Vaughn	Maurice
Paul	Dawn	Orson	Maude	Connor	Lauren
Waters	Baldwin	Walters	Ford	Morgan	Sawyer
Gore	Fawley	Fawkes	Hawkins	Fogg	Albright
Shaw	Dawson	Bourne	More	Lorber	Falk
Crawford	Roth	Moss	Faulkner	Forrest	Aldridge

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔ:/.

Warsaw	Baltimore	York	Baltic	Gaul	St. Augustine
Austria	Milwaukee	Australia	Saginaw	Gibraltar	Florida
Normandy	Arkansas	Borneo	Broadway	Fort Lauderdale	Austin
Malta	Norway	Alamagordo	Caucasus	Montauk	Norwich
Auckland	Georgetown	Albany	Dorset	Nepal	Pawtucket

Concorde	Wal-Mart	Orange	Vauxhall	Warner Bros	Gore-Tex
Laundromat	Ford	Microsoft	CorelDRAW	Forbes	Walkman

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔ:/.

small talk	an ordinary morning	a sports store	a strawberry sauce
law enforcement	a stalking horse	caught before dawn	a small hawk
a warm autumn	Nordic walking	an authentic autograph	warm water
law and order	awfully long	talk the talk	an all-American squad
a boring author	a daughter-in-law	walk tall	a saucy drawing

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔ:/.

- I thought it was Paula's daughter's fault.
- Who taught small Laura to walk and talk?
- Paul's long waterproof cloth looked awesome.
- I saw Dorothy at a charity ball in Warsaw in August.
- Aubrey washed the table cloth in a new launderette.
- Lawrence caught a cough after a long autumn walk.
- Norman's fault is to always flaunt his naughty morals.
- I bought this authentic autograph at a foreign auction.
- The Morgans always enjoy a softball game on Sunday.
- Claude saw a small frog when he walked along the hall.
- Vaughan ordered more morphine for the orthopedic ward.
- The campaign was launched under the auspices of CorelDRAW.
- Walter saw a brand new hacksaw at a pawnshop on Broadway.
- George brought a four-by-four automatic Ford from Milwaukee.
- Laura Hawkins taught a law class at the University of Arkansas.
- Mr. Crawford is a tall, bald, brawny corporate lawyer from Auckland.
- Audubon's long-lost drawings were offered at the August auction in Austin.
- Lorna's daughter has gone across the border to escort her dog to a show.
- Sean bought some coleslaw, coffee, sidewalk chalk and straw at the mall.
- Orson has already talked to an audience of more than four thousand people.

✚ **ĆWICZENIE 6**
Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ɔ:/, a w drugim kolejno /ou/, /æ/ i /ɑ:/.

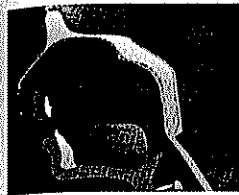
caught – coat	hawk – hack	bald – bold	paw – pa	auCTION – action
bought – boat	court – cart	caught – cat	boring – barring	fawn – fan
law – low	form – farm	fog – fag	cost – coast	dawn – Don
Paul – pole	four – far	bought – bat	wrought – wrote	store – star
wrought – rat	lawn – loan	pawn – pan	jaw – Joe	caught – cot
fought – fat	saw – sow	hawk – hock	log – lag	bawdy – body

✚ **ĆWICZENIE 7**
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɔ:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

high cost (wysoki koszt)	evening store (nocny sklep)
high coast (wysokie wybrzeże)	Evening Star (Gwiazda Wieczorna)
large lawn (duży trawnik)	top form (szczytowa forma)
large loan (duża pożyczka)	top farm (najlepsza farma)
bald hero (łysy bohater)	tin pawn (blaszany pionek)
bold hero (odważny bohater)	tin pan (blaszany gamek)
big fawn (duży jelonek)	long log (długi kłoc)
big fan (wielki fan)	long lag (duże opóźnienie)
police auction (aukcja policyjna)	when dawn comes (kiedy nadejdzie świt)
police action (akcja policji)	when Don comes (kiedy przyjdzie Don)

✚ **ĆWICZENIE 8**
Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɔ:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Did you see the Sunday auction? (Czy widziałeś niedzielną aukcję?)
- Did you see the Sunday action? (Czy widziałeś niedzielną akcję?)
- You never give me any call! (Nigdy do mnie nie dzwonisz!)
- You never give me any coal! (Nigdy nie dajesz mi węgla!)
- I can't stand his talkin'. (Nie mogę znieść jego gadaniny.)
- I can't stand his token. (Nie mogę znieść jego żetonu.)
- No dog has ever eaten that much. (Jeszcze nigdy żaden pies tyle nie zjadł.)
- No Doug has ever eaten that much. (Jeszcze nigdy żaden Doug tyle nie zjadł.)
- These costs are pretty high. (Te koszty są dość wysokie.)
- These coasts are pretty high. (Te wybrzeża są dość wysokie.)

Amerykańska samogłoska /ɑ:/ jest na tyle różna od polskiego /a/, że proste jej zastąpienie może prowadzić do błędów komunikacyjnych, a z pewnością od razu zdradza obcy akcent. Wynika to z faktu, że w amerykańskim jest kilka samogłosek, które w pewnym stopniu brzmią podobnie do polskiego /a/ i bywają nimi przez Polaków zastępowane (np. /æ/ Manchester, /ʌ/ country, czy /ɔ:/ fauna).

Amerykańskie /ɑ:/ jest dłuższe od polskiego, a usta są przy jego wymowie nieco bardziej otwarte, pozostając jednocześnie niezaokrąglone. Szczeka i język znajdują się w najniższej możliwej pozycji. Język jest płaski i nie dotyka górnych zębów. Opanowanie tego dźwięku nie jest więc dla Polaków trudne i wymaga jedynie systematycznego ćwiczenia. Jak zwykle w przypadku samogłosek, kłopoty mogą sprawiać zapisy ortograficzne tego dźwięku. Z 16 różnych sposobów zapisu, najczęściej występują: <o> (God, stop), <a> (father, star), <aa> (bazaar), <ua> (guard), <e> (sergeant), <ea> (heart) oraz <ho> (honor).

ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

spa	possible	army	optical	doctor	adoption
process	nonstop	bother	lock	carving	chocoholic
document	cop	college	March	often	godfather
father	hardtop	biological	bookshop	dollar	barbershop
calm	popular	doll	yacht	cosmopolitan	dropout
opera	contact	bobble	robot	rock	holiday
want	body	non-combat	problem	dot-com	monopoly
monitor	top-notch	hotspot	bottle	concentrate	pocket
politics	borrow	modern	argue	parking	rock'n'roll
rock-solid	comment	department	non-profit	novel	stop
drama	stop-watch	bomb	volume	moron	project
knowledge	polish	monster	wand	processor	clock-watcher
blah-blah	bra	hopscotch	honor	marvelous	box-office
podcast	deposit	stock	article	hotshot	monstrosity
blogger	robbery	promise	progress	complicated	palmtop

ĆWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

Tom	Wanda	Collin	Rocky	Donovan	Robin
Arnold	Bob	Madonna	Marvin	Oscar	John
Robert	Lars	Connie	Dottie	Roxanne	Rodney
Mark	Todd	Molly	Solomon	Abelard	Ross
Polly	Ron	Barney	Thomas	Oswald	Charlotte
Don	Marge	Donna	Roger	Ozzie	Monty

Johnson	Fox	Rogers	Foster	Darwin	Armstrong
Robinson	Parker	Pilates	Cromwell	McCartney	O'Connor
Scott	Morris	Cox	Hobson	Osborne	Hopper
Roberts	Thomson	Potter	Hoffman	Brosnan	Bonham
Collins	Obama	Bronson	Garfunkel	Stoppard	Boswell

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

Ottawa	Oxford	Panama	Karatchi	Omaha	Topsham
Morocco	Taiwan	Montana	Tehran	Yokohama	Tottenham
Ghana	Scotland	Hartford	Kinshasa	Monterrey	Stockholm
Chicago	Nottingham	Palm Beach	Santiago	Guatemala	Colorado
Moscow	Montreal	Oslo	Toronto	Bahamas	Boston

iPod	Panasonic	Cosmopolitan	Sharp	Cockfosters	Bon Jovi
Palmolive	Teflon	Barclaycard	Fox TV	Clorox	Colosseum
Java	Dodge	Starbucks	Apollo	Avalon	Hollywood
McDonald's	Reebok	The Guardian	Topshop	Bollywood	St Mark's Gospel

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

a marvelous novel	a pop star	more often than not	hot under the collar
an alarm clock	hock the watch	monitor the progress	drop a bomb
a car park	charge top dollar	promise a lot	drive a hard bargain
a large deposit	shop till you drop	knock it off!	a top model
job-hopping	a comic opera star	copper-bottomed	a popular hobby

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

1. Mark's iPod was a good bargain.
2. Playing conkers is a popular hobby.
3. Wanda parked her car near an empty dock.
4. The cop followed the Dodge to the hospital.
5. Can you possibly promise me to contact Don?
6. Connie got a job offer from a co-op body shop.
7. Tom has a lot of problems with his new monitor.
8. Marvin was knocked unconscious by a hard rock.
9. Robert solved a complicated problem in his department.
10. Polly listens to podcasts on her iPod as often as possible.
11. Bobby stopped at a pawnshop and spotted a real bargain.
12. Stop bothering the doctor with your heart problems, Ron.
13. Products in modern megashops are marked with barcodes.
14. Donna is the top star of the metropolitan Opera in Ottawa.
15. Donovan knocked off at 6 o'clock and got back home at dark.
16. All documents borrowed from the Chicago Archives are copyright.
17. Collin had a lot of vodka cocktails at the company bar-b-que party.
18. The Toronto College of Biology offers a comprehensive course in toxicology.
19. His conduct at the conference on overpopulation problems was controversial.
20. An anonymous economist gossiped about a colossal drop in the stock market.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ɑ:/, a w drugim - /ʌ/.

lock - luck	doll - dull	dollar - duller	Ron - run	collar - color
sock - suck	psalm - some	not - nut	calm - come	model - muddle
body - buddy	bog - bug	pot - putt	cop - cup	box - bucks
mosque - musk	golf - gulf	otter - utter	shot - shut	rot - rut
stock - stuck	bomb - bum	mock - muck	cot - cut	wander - wonder
dock - duck	hot - hut	snot - slut	Tommy - tummy	robber - rubber

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɑ:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

dangerous bomb (niebezpieczna bomba)	sworn wanderer (zawzięty wędrowiec)
dangerous bum (niebezpieczny włóczęga)	sworn wonderer (zawzięty myśliciel)
Mexican golf (meksykański golf)	car robber (złodziej samochodowy)
Mexican Gulf (Zatoka Meksykańska)	car rubber (guma samochodowa)
nice pot (ładny garnek)	small cot (małe łóżeczko)
nice putt (ładne uderzenie)	small cut (małe przecięcie)
financial model (model finansowy)	great body (wspaniałe ciało)
financial muddle (zamieszanie finansowe)	great buddy (wspaniały kumpel)
white collar (pracownik umysłowy)	dry dock (suchy dok)
white color (biały kolor)	dry duck (sucha kaczka)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɑ:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Do you believe in God? (Wierzysz w Boga?)
- Do you believe in gut? (Wierzysz w jelito?)
- I hear your father is a cop. (Słyszałem, że twój ojciec jest gliniarzem.)
- I hear your father is a cup. (Słyszałem, że twój ojciec jest filiżanką.)
- Does he want to buy it or not? (Czy on to chce kupić czy nie?)
- Does he want to buy it or nut? (Czy on to chce kupić czy orzech?)
- Where's my other sock? (Gdzie jest moja druga skarpeta?)
- Where's my other sack? (Gdzie jest mój drugi worek?)
- That's the best pot I've seen in years. (To najlepszy garnek, jaki widziałem od lat.)
- That's the best putt I've seen in years. (To najlepsze uderzenie, jakie widziałem od lat.)

W standardowej angielszczyźnie brytyjskiej wymowa tej samogłoski nie różni się znacząco od amerykańskiej. Inna za to jest pisownia i często powoduje to komplikacje. Bardzo powszechna jest pisownia zawierająca <r> (np. *start*, *star*); należy pamiętać, że mimo takiej konwencji ortograficznej dźwięk /r/ wymawiany jest tylko jeśli bezpośrednio po nim, w tym samym lub następnym słowie występuje samogłoska (czyli jest obecny w *far away* i *starring*, ale nie w *start*, zob. rozdział /r/). Poza tym istnieje cała rodzina słów, których pisownia sugeruje wymowę z /ɑ:/ (np. *dance*, *can't*, *example* itp.). Istotnie w angielskim amerykańskim taka wymowa jest standardowa; w Anglii (zwłaszcza na południu i w ogólnie przyjętym standardzie) słowa te wymawia się z /ɑ:/. Jeśli chce się przyswoić taką wymowę, należy pamiętać, by samogłoska była względnie długa, napięta i otwarta – inaczej może nastąpić utrata kontrastu z /ʌ/ (np. *task* – *tusk*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

start	argue	part	party	apart	cargo
dance	bra	half	fast	example	path
hardtop	park	marvellous	guard	star	castle
can't	bath	laugh	plant	mask	branch
hard	mark	clerk	apartment	heart	basket
father	godfather	master	rather	glass	cast
dark	far	barbershop	bar	cartoon	sample
calm	palmtop	task	class	last	advantage
car	large	charge	smart	alarm	advance
drama	banana	chance	ask	answer	fasten
carving	department	market	carbon	art	demand
blah-blah	after	staff	grass	pass	broadcast
march	article	card	farm	cart	avalanche
podcast	aunt	past	demand	vast	graph

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

Arnold	Marge	Charlotte	Archie	Margaret	Sandra
Armand	Barney	Carmen	Charles	Barbara	Tamara
Mark	Marvin	Tara	Arthur	Carla	Bart
Lars	Abelard	Lara	Alexander	Marnie	Tanya

Parker	McCartney	Harper	Marlow	Carnegie	Hart
Obama	Armstrong	Carter	Charlton	Clarkson	Hardy
Garfunkel	Sanders	Gardner	Carpenter	Larsson	Sarkozy
Darwin	McArthur	Hargraves	Grant	Palmer	Parsons

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

Ghana	Chicago	Tehran	Guatemala	Afghanistan	Armenia
Argyle	Taiwan	Kinshasa	Bahamas	Pakistan	France
Barcelona	Panama	Derby	Colorado	Bhutan	Alexandria
Scarborough	Palm Beach	Santiago	The Ozarks	Arlington	Denmark
Cardiff	Sudan	Berkeley	Zagreb	Argentina	Barbados
Hartford	Karachi	Yokohama	Java	Arkansas	Berkshire

Armani	Palmolive	Barclaycard	Marlboro
Farscape	Saatchi	Starbucks	Star Wars
Battlestar Galactica	Saab	The Guardian	Mars Bar
Armageddon	Go-Kart	Sharp	Plexiglas
Prada	Abarth	Nirvana	Master Card

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

a car park	a large farm	a jar of Marmite	charge in advance
a dance party	a marvel of art	after classes	a cast full of stars
drive a hard bargain	far apart	bar staff	aunt Barbara
a car alarm	a smart arse	the last glass	a Java class
master of disaster	a fast answer	the marketing department	ask for examples

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɑ:/.

- The fast car was hard to pass.
- Park your car in Harvard Yard.
- Mark the answers on the chart.
- Sandra parted with her large class.
- Carla can't party in Harlem any more.
- Armand's almonds were half-charred.
- Arnold asked Barney to split the farm in half.
- Alarmed, Barbara cast a glance at her partner.
- The bar charged the Bacardi to my MasterCard.
- Arthur laughed hard but Mark stayed smartly calm.
- March passed and the gardener started planting grass.
- The guard said that Marble Arch isn't far from Hyde Park.
- Aunt Marge guards her vast, dark apartment like a castle.
- Barney's last masked dance couldn't pass for a form of art.
- Chances are, the task will spark off both drama and laughs.
- I can't argue with the headmaster; I'll just pass over his remark.
- The godfather demanded control over half of the market in Chicago.
- Marvin Parker achieved nirvana in the park of the last castle in Bhutan.
- Ask your staff to sample the cargo after discarding the cardboard parts.
- The Starbucks branch in Harlow has a marked advantage over Marvin's understaffed bar.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ɑ:/, a w drugim – /ʌ/, /ɒ/, /æ/ lub /ɜ:/.

heart – hut	park – puck	party – putty	fast – fussed	shark – shock
half – huff	last – lust	calm – come	cart – caught	hard – had
lark – luck	march – much	master – muster	clerk – clock	aren't – ant
task – tusk	balm – bum	psalm – some	guard – gourd	card – curd
mark – muck	dark – duck	pass – puss	guard – god	bard – bird
dance – dunce	mask – musk	staff – stuff	sharp – shop	hard – heard

ĆWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɑ:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

dance club (klub taneczny)	hard hat (kask ochronny)
dunce club (klub nieuków)	herd hat (kapelusz pastucha)
heavy task (trudne zadanie)	relax in the park (odpoczywać w parku)
heavy tusk (ciężki kiel)	relax in the puck (odpoczywać w krążku)
last orders (ostatnie rozkazy)	Man-eater shark (rekin ludożerca)
lust orders (rozkazy pożądania)	Man-eater shock (szok ludożerca)
better half (lepsza połowa)	real bargain (prawdziwa okazja)
better huff (lepsze pofukiwanie)	real buggin' (prawdziwe podsłuchiwanie)
security guards (strażnicy)	computer parts (części komputerowe)
security gods (bogowie bezpieczeństwa)	computer ports (porty komputera)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɑ:/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- We need to employ more staff. (Musimy zatrudnić więcej personelu.)
 We need to employ more stuff. (Musimy użyć więcej materiału.)
- He forged his entry pass. (Podrobił swoją wejściówkę.)
 He forged his entry pus. (Podrobił swoją ropę wejściową.)
- Madonna was protected by security guards. (Madonnę ochraniaли strażnicy.)
 Madonna was protected by security gods. (Madonnę ochraniaли bogowie bezpieczeństwa.)
- She's my aunt. (Ona jest moją ciotką.)
 She's my ant. (Ona jest moją mrówką.)
- You must complete this task. (Musisz dokończyć to zadanie.)
 You must complete this tusk. (Musisz dokończyć ten kiel.)

Dźwięk /ɑ/ występuje w standardowej angielszczyźnie brytyjskiej, lecz nie w amerykańskiej. Jest to samogłoska tylna otwarta, bardzo podobna do polskiego <o> w słowach takich, jak *Ola, oko* – wymawiając ją należy otworzyć usta tylko minimalnie szerzej, a zaokrąglenie warg powinno być minimalnie mniejsze. Polacy uczący się angielskiego mają z nią przeważnie trzy problemy: 1) ze względu na wszechobecność angielszczyzny amerykańskiej w polskich mediach istnieje tendencja do wymawiania jej na sposób amerykański, czyli jako /ɑ:/; 2) u tych bardziej zaawansowanych uczniów, którzy opanowali już /ɒ/, występuje często samogłoska zbyt napięta i zaokrąglona; 3) pewne kłopoty sprawia też pisownia. Sytuację można łatwo opanować pamiętając, że należy tę samogłoskę wymawiać „luźno”, ale jako dźwięk ogólnie podobny do polskiego <o>. Najczęściej spotykany zapis ortograficzny /ɒ/ to <o> (*got*); spotyka się też <a> (*want*), <ou> (*cough*), <au> (*Australia*) i kilka mniej popularnych zapisów.

ĆWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɒ/.

watch	nonstop	college	bookshop	cosmopolitan	holiday
squad	cop	biological	yacht	rock	monopoly
document	hardtop	doll	robot	dot-com	pocket
quality	popular	bobble	problem	concentrate	rock'n'roll
alcohol	contact	non-combat	bottle	squash	stop
opera	body	hotspot	swallow	novel	project
want	top-notch	modern	non-profit	moron	clock-watcher
monitor	borrow	swamp	volume	because	box-office
politics	comment	bomb	wand	swan	monstrosity
rock-solid	cough	monster	honor	hotshot	palmtop
was	polish	hopscotch	wander	complicated	politics
knowledge	opportunity	stock	sausage	adoption	
what	deposit	promise	doctor	chocoholic	
podcast	robbery	optical	quarrel	godfather	
blogger	wash	lock	often	wasp	
possible	bother	quantity	dollar	dropout	

ĆWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɒ/.

Tom	Wanda	Collin	Rocky	Donovan	Robin
Corrie	Bob	Madonna	Jocelyn	Oscar	John
Robert	Dorothy	Connie	Dottie	Roxanne	Rodney
Lawrence	Todd	Molly	Solomon	Oliver	Ross
Polly	Ron	Austin	Thomas	Oswald	Holly
Don	Dolly	Donna	Roger	Ozzie	Monty

Johnson	Fox	Rogers	Foster	McDonnell	Armstrong
Robinson	Spock	Long	Cromwell	Todd	O'Connor
Scott	Morris	Cox	Hobson	Osborne	Hopper
Roberts	Thomson	Potter	Hoffman	Brosnan	Bonham
Collins	Rodriguez	Bronson	Torres	Stoppard	Boswell

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

Ottawa	Oxbridge	Bombay	Oregon	Gloucester
Morocco	Scotland	Rotterdam	Toronto	Topsham
Austria	Nottingham	Oslo	Washington	Tottenham
Australia	Montreal	Oz	The Bronx	Stockholm
Moscow	Vermont	The Rockies	Monterrey	Colorado
Oxford	Montana	Florida	Coventry	Boston

iPod	Dodge	Crocs	Avalon	Orange
Palmolive	Reebok	Fox TV	Bollywood	Microsoft
Roxy	Cosmopolitan	Apollo	Bon Jovi	
McDonald's	Body Shop	Topshop	Colosseum	
Panasonic	Oscar	Cockfosters	Hollywood	
Teflon	Morris	Clorox	Gospel	

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

a long novel	a hot pot	more often than not	hot under the collar
a stop-watch	hock the watch	monitor the quality	drop a bomb
on and off	Hop on!	promise a lot	a shot of Scotch
a top-secret deposit	shop till you drop	Knock it off!	a top model
job-hopping	a comic opera	copper-bottomed	a popular hobby

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /d/.

1. Oliver's project was the best offer.
2. Playing conkers is a popular hobby.
3. The cop followed the Dodge to the hospital.
4. Can you possibly promise me to contact Don?
5. Connie got a job offer from a co-op body shop.
6. Tom has a lot of problems with his new monitor.
7. Robert solved a complicated problem in his department.
8. Products in modern megashops are stocked in boxes.
9. Bobby stopped at a pawnshop and spotted a hot offer.
10. Collin had a lot of vodka cocktails and a shot of scotch.
11. Todd was knocked unconscious by a piece of solid rock.
12. Stop bothering the doctor with your bodily problems, Ron.
13. Polly listens to podcasts on her iPod as often as possible.
14. Wanda's laptop docking station has a lot of modern options.
15. All documents borrowed from that Boston College are copyright.
16. Donna is the top star of the metropolitan Opera in Ottawa.
17. Donovan knocked off at 6 o'clock, hopped on the bus and quickly got home.
18. The Toronto College of Biology offers a comprehensive course in toxicology.
19. His conduct at the conference on overpopulation problems was controversial.
20. An anonymous economist gossiped about a colossal drop in the stock market.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /d/, a w drugim – /t/, /d/ lub /əu/.

lock – luck	cot – court	dollar – duller	cock – cork	collar – colour
sock – suck	pot – port	not – nut	shot – short	model – modal
body – buddy	bag – Borg	pot – putt	cop – cup	doll – dole
mosque – musk	god – gourd	wok – walk	shot – shut	bot – bought
stock – stuck	god – gourd	what – wart	wander – wonder	tot – taught
dock – dork	hot – hut	stock – stork	Tommy – tummy	collar – caller

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /d/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

dangerous bomb (niebezpieczna bomba)   sworn wanderer (zawzięty wędrowiec)
dangerous bum (niebezpieczny włóczęga)   sworn wonderer (zawzięty myśliciel)

Mexican golf (meksykański golf)   car robber (złodziej samochodowy)
Mexican Gulf (Zatoka Meksykańska)   car rubber (guma samochodowa)

nice pot (ładny gamek)   small cot (małe łóżeczko)
nice putt (ładne uderzenie)   small cut (małe przecięcie)

financial model (model finansowy)   great body (wspaniałe ciało)
financial muddle (zamieszanie finansowe)   great buddy (wspaniały kumpel)

white collar (pracownik umysłowy)   dry dock (suchy dok)
white color (biały kolor)   dry duck (sucha kaczka)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /d/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Do you believe in God? (Wierzysz w Boga?)
Do you believe in gourd? (Wierzysz w tykwę?)

I hear your father is a cop. (Słyszałem, że twój ojciec jest gliniarzem.)
I hear your father is a cup. (Słyszałem, że twój ojciec jest filiżanką.)

A wok is good for stir-frying. (Do podsmażania najlepszy jest wok.)
A walk is good for stir-frying. (Do podsmażania najlepszy jest spacer.)

Where's my other sock? (Gdzie jest moja druga skarpetka?)
Where's my other sack? (Gdzie jest mój drugi worek?)

That's the best pot I've seen in years. (To najlepszy gamek, jaki widziałem od lat.)
That's the best putt I've seen in years. (To najlepsze uderzenie, jakie widziałem od lat.)

Dyftong /aɪ/ występuje zarówno w angielskim jak i w polskim (/aj/), dlatego pozornie jego wymowa nie stanowi dla Polaków problemu. Trzeba jednak pamiętać, że nie są to dźwięki identyczne i różnią się przede wszystkim tym, że w angielskim język nie wędruje od /a/ wysoko w stronę podniebienia do /j/ (jak w polskim), ale przesuwając się w stronę /i/ zatrzymuje się w połowie drogi – gdzieś na wysokości angielskiej samogłoski /ɔ/ (*schwa*). Dlatego wymowa angielskiego słowa *bite* i polskiego – *bajt* wyraźnie różnią się od siebie. W niektórych regionalnych odmianach zarówno brytyjskiej, jak i amerykańskiej an-

gielszczyzny dyftong ten może być zastąpiony długą samogłoską (np. na południu USA). Kłopot sprawiać mogą także zawilości angielskiej ortografii. Dźwięk /aɪ/ zapisywany jest na 22 sposoby, najczęściej jednak jako <i> (*time*), <igh> (*high*) i <y> (*rhyme*), ale także <ie> (*pie*), <ai> (*Thai*), <ei> (*Anaheim*), <eigh> (*height*), <ey> (*eye*), <oy> (*coyote*), <ia> (*diamond*) oraz <ui> (*guide*). Najczęstsze zapisy także powodują zamieszanie – porównaj *time* /taɪm/ i *Tim* /tɪm/ oraz *sky* /skaɪ/ i *ski* /ski:/.

CWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aɪ/.

my	childlike	liar	nine-to-five	sight	alibi
pirate	dye	wild	biotechnology	asylum	privacy
eye	client	hypermarket	eyeliner	python	migraine
I'm	triumph	tight	violet	diversify	enzyme
finance	wipe	cider	horizon	lilac	diamond
rival	reminder	smile	guide	skyline	priority
cyberspace	mile	identify	wildlife	vinyl	fireside
sky	license	pipeline	biceps	stylist	idolize
bite	wi-fi	crisis	filing	mining	psychiatrist
island	diagnose	trial	nylon	kaleidoscope	nightlife
diner	type	microwave	biker	triangle	skydiving
bye-bye	icon	diaper	height	rhino	ally
might	vital	nearby	alliance	bisexual	bright-eyed
precise	private	hi-fi	bind	likewise	finite
diet	tiny	timeline	dynasty	archive	limelight
style	reliable	survive	highlighter	typewriter	lifetime
firefly	mine	final	rhyme	dynamic	striped

CWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aɪ/.

Michael	Diana	Liza	Guy	Iris	Lorelei
Spike	Kyle	Tyra	Nigella	Simon	Levi
Brian	Hermione	Mariah	Miles	Shylock	Dwight
Nigel	Myra	Caroline	Ike	Eliza	Gyles

Stipe	Myers	Nightingale	Eiffel	Schneider	Klein
Tyler	Wilder	Einstein	Fulbright	Pryor	Hines
White	Guggenheim	Whyatt	Updike	O'Brien	Eisenhower
Bryson	Pfeiffer	Tyson	Streisand	McIntyre	Cartwright
Stigers	Steinbeck	Phibes	Steinway	McBride	Dryden

CWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aɪ/.

Iceland	Brighton	Taiwan	Siberia	Hawaii	Clyde
Nile	Nigeria	Niagara	Shanghai	Dubai	Christchurch
Idaho	Palestine	Silesia	Paraguay	Cairo	Highgate
Cyprus	South Carolina	Uruguay	Miami	Buenos Aires	Hyde Park
Iowa	Ireland	Thailand	China	Cheyenne	Iona

Skype	Styrofoam	Samsonite	Spyro Gyra	Pisces	CIA
Nike	NiCad	Pyrex	Daihatsu	Gemini	Bryce
IKEA	Viagra	EMI	YMCA	MI5	Filofax
Nikon	Biro	Chrysler	IBM	Zion	iTunes
Lycra	FireWire	Jedi	iPod	Ryanair	TimeLife
IMAX	Titanic	Viking	iPhone	Monty Python's Flying Circus	

CWICZENIE 4
Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aɪ/.

a bright light	fight fire with fire	eye to eye	semi-dry wine
a nice smile	time after time	pie in the sky	a nearby hypermarket
a fine line	the final reminder	cyber crime	an airtight alibi
a private client	tonight at five	in my mind's eye	a designer tie
by the fireside	diagnose a migrane	a lively child	a privacy violation

CWICZENIE 5
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aɪ/.

1. Spike tried to deny his lies.
2. Nigel wiped his files by accident.
3. I should get my eyesight checked.
4. I finally found a client for my bike.
5. I'm afraid the guide might be lying.
6. Mike's flying license expires in July.
7. Kyle has been blind since he was nine.
8. It's not my style to dye my hair violet!
9. I like to ride my kitebike in a mild climate.
10. Myra likes to dine with semi-dry white wine.
11. Fighting cyberspace piracy is Caroline's priority.
12. That guy with spiky hair is Tyra's private stylist.
13. Brian has an airtight alibi for the night of the crime.
14. Iris desires to redefine her quiet and idle life in Iowa.
15. Miles and Diana are lifelong rivals fighting all the time.
16. I like to retire at nine so I may rise bright-eyed at five.
17. I remind you that my idea may brighten your entire life.
18. I walked five miles on a wild height, alone, at nighttime.
19. Five blithe guys dived in the Rhine for a dime at daylight.
20. Eli was delighted to buy his blue-eyed wife a shiny diamond.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /aɪ/, a w drugim – /ɔɪ/.

aisle – oil	filling – foiling	line – loin	rice – Royce	vice – voice
ally – alloy	grind – groined	mild – moiled	rye – Roy	vied – void
bile – boil	imply – employ	mile – moil	sigh – soy	vile – voile
buy – boy	kind – coined	pies – poise	tie – toy	
divide – devoid	kites – quoits	pint – point	tile – toil	
file – foil	lighter – loiter	ply – ploy	try – Troy	

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /aɪ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

good buy (dobry zakup)	lucky tie (szczęśliwy remis)
• good boy (dobry chłopak)	lucky toy (szczęśliwa zabawka)
bad vice (okropna wada)	fat line (linia tłuszczu)
bad voice (okropny głos)	fat loin (tłusta polędwica)
play kites (grać w latawce)	kind phrase (uprzejme wyrażenie)
play quoits (grać w pierścienie)	coined phrase (utarte wyrażenie)
get a pint (zamówić kufel piwa)	aluminum file (alumiuniowa kartoteka)
get a point (dostać punkt)	aluminum foil (alumiuniowa folia)
huge sigh (głębokie westchnienie)	hard tile (twardy kafel)
huge soy (wielka soja)	hard toil (ciężka harówka)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /aɪ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

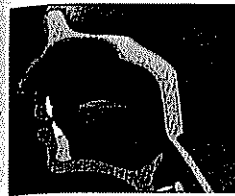
This is our most precious ally. (To nasz najcenniejszy sojusznik.)
This is our most precious alloy. (To nasz najcenniejszy stop.)

Would you like to play kites? (Czy chciałbyś zagrać w latawce?)
Would you like to play quoits? (Czy chciałbyś zagrać w pierścienie?)

He uses a lot of kind phrases when he speaks. (Mówiąc używa wielu uprzejmych wyrażzeń.)
He uses a lot of coined phrases when he speaks. (Mówiąc używa wielu utartych wyrażzeń.)

Can you get me the aluminum file from the office? (Czy możesz przynieść z biura alumiuniową kartotekę?)
Can you get me the aluminum foil from the office? (Czy możesz przynieść z biura alumiuniową folię?)

If we're lucky, we may still get a pint. (Jeśli będziemy mieli szczęście, dostaniemy jeszcze kufel piwa.)
If we're lucky, we may still get a point. (Jeśli będziemy mieli szczęście, zdobędziemy jeszcze jakiś punkt.)

Prawidłowa wymowa angielskiego dyftongu /eɪ/ (np. *may*) bywa zaniedbywana, ponieważ może się on wydawać Polakom bardzo podobny do polskiej zbitki /ej/ (np. *mej*). Jednak dźwięki te nie są identyczne i różnią się zarówno jakością dźwięku początkowego jak i końcowego. Pierwszy może być przez Polaków zastępowany polskim /e/, przy wymowie którego język jest w środkowej pozycji, niezbyt wysunięty do przodu, podczas gdy w amerykańskiej angielszczyźnie język jest bardziej wysunięty do przodu oraz uniesiony nieco wyżej niż przy polskim /e/. Natomiast przy drugim dźwięku język nie wędruje od /e/ wysoko w stronę podniebienia, ale przesuwa się w stronę /i/ w rzeczywistości nigdy tam nie docierając. Poza tym podczas jego wymowy w angielszczyźnie amerykańskiej występuje dość silne napięcie mięśni. Różnice te są wprawdzie subtelne i nie powodują kłopotów ze zrozumieniem, ale zdradzają obcy akcent, dlatego warto zwrócić szczególną uwagę na prawidłową (i – w amerykańskim – napiętą) wymowę dyftongu, przednią pozycję języka oraz unikanie nadmiernego uniesienia języka.

Dużą trudność uczącym się sprawić może skomplikowany zapis ortograficzny dyftongu /eɪ/. Spośród 36 sposobów zapisu najczęściej występują: <a> (*able, fate*), <ai> (*rain*), <ea> (*steak*), <ay> (*may*), <au> (*gauge*), <ei> (*ballet*) oraz <ee> (*matinee*).

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eɪ/.

aim	laser	bass	training	display	dangerous
sale	catering	danger	database	elevator	ancient
May	radio	favorite	sleigh	heyday	survey
patient	creative	stapler	volcano	weight	facial
straight	tape	crazy	railway	vacancy	namesake
label	famous	praise	safety	radar	rainbow
game	steak	nature	e-mail	stranger	stayday
agency	vacation	charade	vase	hurricane	latex
weigh	daybreak	paper	racial	arrange	painstaking
raise	April	maintain	tornado	angel	spatial
change	raider	payday	alien	tailor-made	gauge
a.m.	came	remainder	breakaway	cliché	sachet
entertainment	stadium	persuade	haven	simultaneous	gladiator
café	patience	quail	chamber	bracelet	tailgate

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eɪ/.

Amy	James	Kayla	Tatum	Plato	Leyla
Jacob	Naomi	Jane	Jake	Abigail	Adrian
Ray	Renee	Rachel	Nathan	Daisy	Hazel
Katie	Jason	David	Jamie	Fay	Angel
Graham	Abraham	Wayne	Kayleigh	Raymond	Abe

Taylor	Railley	Reagan	Gray	McCain	Eakins
Gates	Cain	Clayton	Beethoven	Payne	Hayes
Vader	Mason	Twain	Shakespeare	Baker	Day
Blake	Craig	Amos	Gabriel	Davidson	Holloway
Cheney	Bates	Casey	Amis	Jameson	Maynard

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ei/.

Spain	Newhaven	Las Vegas	Copenhagen	United States	Adriatic
Cambridge	Pennsylvania	Kuwait	Lithuania	Salem	Gallway
Haiti	Hague	Adelaide	Bayswater	Asia	Albania
Naples	Croatia	Malaysia	Seychelles	Broadway	Bakerloo
Australia	Maine	Jamestown	Cape Verde	Gainsville	Golden Gate
Matrix	Avon	Acer	Braille	Play-Doh	Bloomington
JFK	Yale	Crayola	Verbatim	Uranus	Chippendale
PlayStation	JVC	Harley-Davidson	NATO	Nikkei	Daewoo
Mercedes	Sega	Volkswagen	Chevrolet	Safeway	Terminator
Creative	UEFA	Gameboy	AAA	Amway	The United Nations

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ei/.

break away	pave the way	keep a straight face	a runaway train
as plain as day	the same place	a Canadian statesman	delay the game
make waves	my favorite café	today's paper	Danish pastry
arrange a training	stay awake	the highway to fame	a famous stadium
snail mail	take payoffs	save for a rainy day	on a daily basis

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ei/.

1. Take away the wastepaper, Dave.
2. It rained all day in Spain yesterday.
3. Amy gained weight during vacation.
4. They changed the date to Monday.
5. Jason played a great game yesterday.
6. Renee came late for a date with Nathan.
7. As they say, "Same trouble, different day".
8. Wayne's birthday cake failed the taste test.
9. You can blame Katie for breaking the frame.
10. On her payday my neighbor Daisy got a raise.
11. Stay away from dangerous places during your holiday.
12. Fay and Raymond never explained why they came late.
13. The famous Broadway Café offers pastry in eight flavors.
14. There is a change in the train schedule on Christmas Day.
15. The salesman patiently persuaded Jake to buy the bracelet.
16. A paved highway leads to the main railway station in Salem.
17. Abigail's favorite entertainer played an amazing part on bass.
18. James explained the first aid regulations to the Kuwaiti delegation.
19. Native Malaysian newspapers are available by way of placing a direct payment.
20. Leyla graduated from Yale eighteen years before she became a US attaché in Croatia.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ei/, a w drugim - /e/.

ages - edges	saint - cent	chaste - chest	taste - test	late - let
bait - bet	spatial - special	jail - gel	wage - wedge	sailor - cellar
braid - bread	tailor - teller	lanes - lens	bail - bell	shade - shed
fall - fell	trained - trend	paper - pepper	blade - bled	tail - tell
haven - heaven	bacon - beckon	sale - cell	Dane - den	trade - tread
pain - pen	based - best	sprayed - spread	hail - hell	waist - west

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ei/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

sharp pain (ostrzy ból)	fast lanes (pasy szybkiej jazdy)
sharp pen (ostre pióro)	fast lens (szybki obiektyw)
good taste (dobry smak)	white paper (biały papier)
good test (dobry test)	white pepper (biały pieprz)
cool shade (chłodne zacienione miejsce)	spatial room (przestronny pokój)
cool shed (chłodna szopka)	special room (specjalny pokój)
long braid (długi warkocz)	new saint (nowy święty)
long bread (długi chleb)	new scent (nowy zapach)
large sale (duża wyprzedaż)	well-groomed Dane (zadbany Duńczyk)
large cell (duża cela)	well-groomed den (zadbane studio)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ei/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Don't tail him. (Nie śledź go.)	It's a true haven. (To prawdziwe schronienie.)
Don't tell him. (Nie mów mu.)	It's a true heaven. (To prawdziwe niebo.)
Shall we taste this duck? (Czy możemy spróbować tę kaczkę?)	Shall we test this duck? (Czy możemy przetestować tę kaczkę?)
I love this new saint. (Kocham tego nowego świętego.)	I love this new scent. (Kocham ten nowy zapach.)
Lie down in the cool shade. (Połóż się w chłodnym cieniu.)	Lie down in the cool shed. (Połóż się w chłodnej szopie.)

Dyftong /ɔɪ/ (np. *boy*) wydaje się bardzo podobny do polskiej zbitki /oj/ (np. *boja*), dlatego pozornie jego wymowa nie stanowi dla Polaków problemu. Trzeba jednak pamiętać, że dyftongi te nie są identyczne i różnią się zarówno jakością dźwięku początkowego jak i końcowego. Pierwszy może być przez Polaków zastępowany polskim /o/, podczas gdy w angielszczyźnie jest nim samogłoska /ɔ/. Natomiast przy drugim język nie wędruje od /ɔ/ wysoko w stronę środkowej części podniebienia (do /j/), ale raczej przednia część języka unosi się i przesuwa do przodu w stronę łuku dźwiękowego (do /i/), w rzeczywistości nigdy tam nie docierając. Dlatego wymowa np. nazwiska Freud różni się nieco w angielskim i polskim. Nie jest to różnica, która powoduje błędną wymowę, wskazuje jednak na obcy akcent. Zanim więc zacznie się ćwiczenie tego dyftongu, należy najpierw opanować wymowę samogłoski /ɔ/, a potem ćwiczyć ruch języka w górę i do przodu. Spośród 7 sposobów zapisu dyftongu /ɔɪ/ najczęściej występują <oi> (*oil, noise*) i <oy> (*oyster*).

ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

joy	point	koi	corduroy	soybean	deploy
oil	avoid	destroy	decoy	poignant	envoy
poison	enjoy	poinsettia	tabloid	schizoid	exploit
boy	spoil	ointment	invoice	loiter	foyer
toilet	loyal	convoy	ploy	turquoise	killjoy
soy	moist	soil	holty-toity	boyish	broil
coin	boil	voyage	joystick	doily	quoits
choice	steroid	groin	tinfoil	asteroid	sequoia
foil	toyboy	employee	rejoice	coil	standpoint
annoying	noise	joint	boycott	cloister	unavoidable
join	employ	alloy	employer	appointment	unemployed
oyster	royal	moisture	turmoil	boyfriend	ballpoint
toy	voice	void	hoist	choirboy	flamboyant

ĆWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

Roy Floyd	Leroy Troy	Lloyd Moira	Latoya Royce	Doyle Joyce	Elroy Boyd
Coyle Freud McCoy Fitzroy	Doyle Kilroy Ackroyd Nistelrooy	Boyce Joyner Portnoy Tolstoy	Boyle Lovejoy Saroyan Burgoyne	Cruyff Foyle Gascoigne Goya	Pointdexter Breughel Fitzroy Voight

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

Detroit Illinois	Troy Hanoi	Nagoya Bayreuth	Boise Croydon	Delacroix La Jolla	Montoya Des Moines
---------------------	---------------	--------------------	------------------	-----------------------	-----------------------

Polaroid Lloyds	Boishoi Rolls Royce	Savoy Pink Floyd	Toyota Sequoia	Britoil Powerpoint	Reuter's Iroquois
--------------------	------------------------	---------------------	-------------------	-----------------------	----------------------

ĆWICZENIE 4
Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

hoi polloi	Iroquoian decoy	enjoy the voyage	a noisy tomboy
an annoying voice	a joyful cowboy	a loyal employee	a coy boyfriend
boil in oil	oily topsoll	join the boycott	avoid an appointment
avoid the oysters	a convoy from Illinois	a royal coin	a boiling alloy
a spoiled boy	a boyish ploy	a destroyed toy	a playboy in corduroys

ĆWICZENIE 5
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

1. Moira is always very poised.
2. The boy destroyed his toys.
3. I really enjoy Latoya's voice.
4. What's that noise in the toilet?
5. Roy Rogers is a joyful cowboy.
6. Floyd is an annoying noisy boy.
7. You should avoid that noisy joint.
8. Do not avoid voicing your opinion.
9. Leroy enjoyed his voyage to Boise.
10. Elroy made a coin from a boiling alloy.
11. I have an appointment with Mrs. McCoy.
12. What's the point of employing Mr. Doyle?
13. Lloyd's employees felt exploited and disappointed.
14. Sigmund Freud treated many patients with paranoia.
15. Troy was disappointed with the multiple choice test.
16. Iroquoian decoys were adroitly deployed all over Illinois.
17. The tabloid reported that Lloyd Fitzroy had been on steroids.
18. The lawyer from Detroit finger-pointed the playboy in corduroys.
19. They finally destroyed the poison ivy in the hoity-toity area of La Jolla.
20. Joyce bought some soybeans, sirloin, broiled salmon and aluminum foil.

ĆWICZENIE 6
Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ɔɪ/, a w drugim - /eɪ/ lub /ɔɪ/.

boy - bay	join - Jane	joy - jay	joint - jaunt	poise - pays
coin - cane	coil - call	ploy - play	boiled - bald	broil - braille
groin - grain	poise - pause	Troy - tray	boil - bail	boil - ball
point - paint	noise - gnaws	oiling - ailing	foil - fail	joy - jaw
toil - tail	oil - ale	decoy - decay	hoist - haste	foil - fall
loiter - later	choice - chase	loin - lawn	soil - sail	Roy - raw

CWICZENIE 7
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɔɪ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

drop the point (zaniechać dyskusji)	gold coin (złota moneta)
drop the paint (upuścić farbę)	gold cane (złota laska)
dark oil (ciemny olej)	burst the boil (przekłuć ropień)
dark ale (ciemne piwo)	burst the ball (przebić piłkę)
excellent choice (doskonały wybór)	fresh loin (świeża polędwica)
excellent chase (wspaniały pościg)	fresh lawn (świeży trawnik)
foreign soil (obca ziemia)	tricky ploy (sprytny fortel)
foreign sail (obca bandera)	tricky play (sprytnie zagranie)
kill the joy (psuć zabawę)	healthy joint (zdrowy staw)
kill the jay (zabić sójkę)	healthy jaunt (niemęcząca wycieczka)

CWICZENIE 8
Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɔɪ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Don't kill the **joy**. (Nie psuj zabawy.)
Don't kill the **jay**. (Nie zabijaj sójki.)
- He put some **oil** in his car. (Dolał oleju do samochodu.)
He put some **ale** in his car. (Włożył piwo do samochodu.)
- They are using a foreign **soil**. (Używają zagranicznej gleby.)
They are using a foreign **sail**. (Używają zagranicznego żagla.)
- Never take any **coil** from that company. (Nigdy nie kupuj żadnego drutu w tej firmie.)
Never take any **call** from that company. (Nigdy nie odbieraj telefonów od tej firmy.)
- John was congratulated for his excellent **choice**. (John odebrał gratulacje za świetny wybór.)
John was congratulated for his excellent **chase**. (John odebrał gratulacje za wspaniały pościg.)

Wymowa amerykańskiego dyftongu /aʊ/ nie powinna stanowić problemu dla Polaków, choć należy pamiętać, że nie jest on identyczny ze zbitką /aʌ/, która występuje w polskich słowach *auto*, *Baltyk* czy *banal*. Wprawdzie pierwsza z samogłosek tworzących ten dyftong może być z powodzeniem zastąpiona przez polskie /a/, jednak w wymowie drugiej jest już duża różnica. Następuje krótkie, szybkie przesunięcie języka w kierunku /ʊ/, przy jednoczesnym stosunkowo niewielkim zaokrągleniu ust, znacznie mniej wydatnym niż w przypadku polskiego /ɨ/. Faza przejściowa pomiędzy /a/ i /ʊ/ jest ważniejsza dla wymowy i percepcji tego dyftongu niż punkt początkowy i końcowy. Inną trudnością jest pisownia, która powoduje, że dyftong /aʊ/ może być mylony przez Polaków z innym dyftongiem – /ou/. Spośród 7 sposobów zapisu dyftongu /aʊ/, najczęściej występują: <ou> (*house*), <ow> (*cow*), <hou> (*hour*) oraz <au> (*umlaut*).

CWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aʊ/.

how	mouth	down-and-out	mountain	spouse	grouse
shower	downtown	flour	powerhouse	lounge	crown
allow	around	coward	outfit	slouch	meow
clown	hour	blouse	proud	plough	bowel
pound	Wow!	nowadays	foul	housebound	fountain
south	noun	bounce	pouch	vowel	doubt
loud	flower	cloudy	counter	drought	out-of-town
power	thousand	loudmouth	eyebrow	crouch	checkout
house	powder	frown	crowd	sauerkraut	growl
cow	sour	council	owl	downplay	outbound
town	vow	ground	drown	rowdy	announce
browser	accountant	shout	found	kowtow	mouth-to-mouth
couch	plow	pronounce	towel	douse	powwow
gown	Ouch!	brown	ounce	chowder	countdown

CWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aʊ/.

Howe	Howard	Groucho	Dow	Raoul	Faust
Fowler	Howell	McDowell	Eisenhower	Greenbaum	Gaudi
Powell	Powers	Townsend	Adenauer	Browning	Strauss
Brown	Bower	Beckenbauer	Downey	Cowie	Winehouse

CWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aʊ/.

South Africa	Jamestown	Crowndale	Cockermouth	Chapeltown	Southampton
São Paulo	Mount Everest	Downs	Allentown	Southwell	South Dakota
Southport	Cracow	Georgetown	Bridgetown	Chinatown	South Downs

Audi	Penthouse	Douwe Egberts	T'Pau	Count Dracula	Mountbatten
Greyhound	Dow-Jones	Parkhouse	Routledge	Maoism	White House
Bauhaus	Rouse	Dolby Surround	Mayflower	Motown	PricewaterhouseCoopers

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aʊ/.

a vowel sound	a loud announcement	flower power	a proud spouse
around town	allow it now	a brown cow	a clown outfit
shout out	a town house	a thousand nouns	as sound as a pound
bounce around	a loud sound	a crowded lounge	a house mouse
an ounce of flour	down-and-out	without any doubt	a downloadable browser

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /aʊ/.

- How do you pronounce this vowel?
- There's too much crowd downtown.
- The powerhouse has been shut down.
- Now I know Howe is just a loudmouth.
- You are not allowed to shout around here.
- What's that brown powder on the ground?
- Lie down on the way-out couch downstairs.
- No doubt, this is a printout from Powerpoint.
- She went outside in a brown worn-out blouse.
- There is no doubt that Dowson is foul-mouthed.
- Howard has been slouching on the couch for hours.
- Howe downloaded a layout of a round town house.
- The bailout was set at the amount of a thousand dollars.
- He profoundly miscounted the number of compound nouns.
- A little brown mouse ran counterclockwise around the house.
- Everyone found out about the loud row between the spouses.
- They mounted a fountain in our hometown with flowers around it.
- We had a sweet-and-sour takeout from a far-out Chinatown restaurant.
- This dour and proud count is the most powerful man in the courthouse.
- The announced dowry of the South African countess raised a few eyebrows.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /aʊ/, a w drugim – /ou/.

bound – boned	lout – tote	now – know	rout – rote	grouse – gross
crown – crone	pouch – poach	blouse – blows	doubt – dote	mound – moaned
cowl – coal	town – tone	flout – float	couch – coach	found – phoned
noun – known	how – hoe	louder – loader	howl – hole	rouse – rose
drown – drone	chows – chose	wow – woe	loud – load	oust – oast
foul – foal	gout – goat	prow – pro	clown – clone	dowse – dose

CWICZENIE 7

Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /aʊ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

busy town (ruchliwe miasto)	ugly crown (brzydka korona)
busy tone (zajęty sygnał)	ugly crone (brzydka wiedźma)
nasty blouse (okropna bluzka)	annoying gout (doskwierająca podagra)
nasty blows (nieprzyjemne ciosy)	annoying goat (nieznośny kozioł)
perfect clown (doskonały kłau)	real prow (prawdziwy dziób statku)
perfect clone (doskonały klon)	real pro (prawdziwy zawodowiec)
grouse product (produkt z cielrzewia)	curious howl (dziwne wycie)
gross product (produkt krajowy brutto)	curious hole (dziwaczna dziura)
sleeping couch (sofa do spania)	black cowl (czarny kaptur)
sleeping coach (śpiący trener)	black coal (czarny węgiel)

CWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /aʊ/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

We don't need a couch in this school. (Niepotrzebna nam kanapa w tej szkole.)
We don't need a coach in this school. (Niepotrzebny nam trener w tej szkole.)

Only a clown could do this. (To mógł zrobić tylko kłau.)
Only a clone could do this. (To mógł zrobić tylko klon.)

I'm fed up with this tout. (Mam już dość tego konika.)
I'm fed up with this tote. (Mam już dość tego ciężaru.)

Can you bring the black cowl to the party? (Czy możesz przynieść na przyjęcie czarny kaptur?)
Can you bring the black coal to the party? (Czy możesz przynieść na przyjęcie czarny węgiel?)

He loves to dowse after dinner. (Uwielbia uprawiać ródźdkarstwo po obiedzie.)
He loves to dose after dinner. (Uwielbia drzemać po obiedzie.)

Wymowa amerykańskiego dyftongu /ou/ nie powinna stanowić problemu dla Polaków, choć należy pamiętać, że nie jest on identyczny ze zbitką, która występuje w polskich słowach *ofiar* czy *koldra*. Wprawdzie pierwsza z samogłosek tworzących ten dyftong może być z powodzeniem zastąpiona przez polskie /o/, jednak w wymowie drugiej jest już duża różnica. Następuje krótkie, szybkie przesunięcie języka w kierunku /u/, przy jednoczesnym stosunkowo niewielkim zaokrągleniu ust, znacznie mniej wydatnym niż w przypadku polskiego /u/. W angielszczyźnie brytyjskiej dyftong ten rozpoczyna się od dźwięku praktycznie

identycznego z /o/, tak zresztą jak sugeruje transkrypcja /ou/. Skutkiem tego zaokrąglenie ust, i to minimalne, występuje tylko w drugiej części dyftongu – pierwsza wymawiana jest przy ustach ułożonych neutralnie. Inną trudnością jest myląca pisownia, która powoduje, że dyftong ten jest nagminnie zastępowany przez Polaków prostą samogłoską /o/, zwłaszcza w wyrazach, które w obu językach wyglądają podobnie lub identycznie (np. *local*, *hotel*, *logo* itp.), w wyrazach, w których poprzedza on spółgłoskę /l/ (np. *gold*, *hole*, *polar* itp.), a także na końcu wyrazu (np. *Mexico*, *Romeo*, *video*, *avocado* itp.). Na ten właśnie najczęstszy zapis ortograficzny – <o> – należy zwrócić szczególną uwagę. Spośród pozostałych 22 sposobów zapisu dyftongu /ou/ najczęściej występują: <ow> (*low*), <oa> (*road*), <ou> (*soul*), <ew> (*sew*) oraz <oe> (*hoe*).

ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ou/.

Oh!	moment	crow	over	odor	woke
global	ozone	hotel	coach	whole	ocean
know	zodiac	comb	proposal	modal	zero
post	local	rowboat	yogurt	roll	gross
yoga	toaster	focus	home	shone	dome
only	both	alone	control	coconut	oboe
code	cocoa	diploma	poker	vote	holy
mobile	program	folder	goalkeeper	dough	November
slogan	chose	cloning	so-so	postcode	patrol
coal	bonus	yo-yo	vocal	motive	opponent
joker	open	won't	bingo	shoulder	chose
don't	cold	hello	modem	hope	heroine
postpone	total	gold	October	solo	swollen
host	folk	soda	although	video	sloppoke
notice	robot	roadshow	photocopy	soldier	appropriate

ĆWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ou/.

Joe	Joseph	Josie	Rosemary	Hope	Grover
Tony	Romeo	Jerome	Antonio	Pedro	Elmo
Rosa	Jodie	Alberto	Oprah	Joanna	Mario
Naomi	Nicole	Joan	Sophia	Flo	Viola
Homer	Sonya	Roland	Joey	Smokey	Ricardo
Fernando	Yoko	Sharon	Lola	Mona	Leo

Coe	Owen	Stone	Poe	Lowe	Copeland
Jones	Cole	Cohen	O'Brien	Oats	Bogart
Lopez	Holmes	Scofield	Stallone	Mozart	Pope

Monroe	Snow	Combs	Rose	Sloan	Ronaldo
O'Connor	O'Neil	Gomez	Malone	Brody	Scholes

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ou/.

Poland	Barcelona	Mexico	Oakland	Ethiopia	Minnesota
Arizona	Cologne	Slovenia	Macedonia	Moldova	Juneau
Rome	Tupelo	Bayonne	Orinoco	Dakota	Acapulco
Słowakia	Estonia	Bogotá	Monaco	Mongolia	Alamogordo
Tokyo	Ohio	Croatia	Soho	Congo	Amarillo

---

iPhone	Toyota	Rollerblade	Velcro	Rolodex	AFL-CIO
Sony	Vodafone	Lego	Post-it	Umbro	Alfa-Romeo
Coca-Cola	Prozac	Dictaphone	Omega	Glaxo	Amoco
Nokia	Tesco	Motown	Kodak	Photoshop	Aerosmith
Play-Doh	Motorola	UFO	Boeing	Adobe	Rolling Stones

ĆWICZENIE 4
Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ou/.

no smoking	know the ropes	a stolen mobile phone	a bow and arrows
open a folder	over my shoulder	a remote control	a telephone poll
go with the flow	an appropriate location	a folk vocalist	go bowling
rolling in dough	totally broke	a lonely road	a video program
row a boat	a road to nowhere	only in November	an old soul

ĆWICZENIE 5
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ou/.

- No, Romeo won't go home alone.
- I don't want a cold Coca-Cola now.
- Jodie, don't eat your toast on the sofa.
- Lola sewed up the hole in my old coat.
- Homer's mobile phone is totally broken.
- I know Antonio stole my old motorbike.
- Tony is such a lonely soul – don't you think?
- Don't blow your nose so close to Rosemary!
- The police had no control over the protesters.
- The Rolling Stones are not too old to rock and roll.
- This location is not appropriate for a roller coaster.
- Joey boasted that he owns an old cargo motor boat.
- I hope Rose won't go home before the end of the show.
- Mr. Owen believes in solar power and locally grown food.
- Sony has sold millions of video consoles all over the world.
- An old lonely road goes from Loreto, Mexico to San Diego.
- You won't believe this, but Joan has a phobia of polar bears!

- 18. An old soul of Tony's from Buffalo told me a joke on the phone.
- 19. Roland phoned from the no-go zone and gave me a cold shoulder.
- 20. Although Joe holds a diploma in sociology, he works as a postman.

CWICZENIE 6
Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ou/ a w drugim - /o:/ lub /a:/.

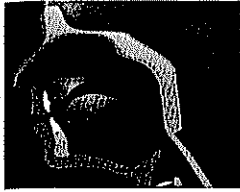
cold – called	wrote – rot	low – law	note – knot	choke – chalk
sow – saw	cope – cop	row – raw	rode – rod	oaks – ox
pose – pause	cone – con	coal – call	phone – faun	loan – lawn
hold – hauled	goat – got	own – on	hole – hall	robe – rob
volt – vault	bowl – ball	Polish – polish	note – naught	cloak – clock
coast – cost	bold – bald	modal – model	stole – stall	coat – cot

CWICZENIE 7
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ou/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

Polish paste (pasła z Polski)	bold gentleman (odważny dżentelmen)
polish paste (pasta do polerowania)	bald gentleman (fysy dżentelmen)
wide hole (szeroka dziura)	prepare a note (przygotować notatkę)
wide hall (szeroki hol)	prepare a knot (przygotować węzeł)
baby coat (płaszczki dziecięcy)	low court (sąd niższej instancji)
baby cot (łóżeczko dziecięce)	law court (sąd)
large loan (duża pożyczka)	own the house (posiadać dom)
large lawn (duży trawnik)	on the house (na koszt firmy)
see the coast (zobaczyć wybrzeże)	big oaks (wysokie dęby)
see the cost (zobaczyć koszty)	big ox (duży wół)

CWICZENIE 8
Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ou/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Do you really need such a large loan? (Naprawdę potrzebna ci taka duża pożyczka?)
- Do you really need such a large lawn? (Naprawdę potrzebny ci taki duży trawnik?)
- I woke early in the morning. (Obudziłem się wcześniej rano.)
- I walk early in the morning. (Spaceruję wcześniej rano.)
- I really admire that bold man. (Naprawdę podziwiam tego śmiałego mężczyznę.)
- I really admire that bald man. (Naprawdę podziwiam tego łysego mężczyznę.)
- He has been in a coma for months. (On jest w śpiączce od wielu miesięcy.)
- He has been in a comma for months. (On jest w przecinku od wielu miesięcy.)
- Can you pass the bowl, please? (Możesz podać miskę?)
- Can you pass the ball, please? (Możesz podać piłkę?)

Dyftong /ɔɪ/ występuje jako fonem tylko w tych odmianach angielskiego, w których /ɪ/ wymawiane jest wyłącznie przed samogłoską – czyli np. w standardowej angielszczyźnie brytyjskiej. Jego artykulacja polega na płynnym przejściu od /ɪ/ do /ɔ/, przy czym ten drugi element powinien być dość „słaby” – należy skupić się głównie na elemencie pierwszym. (Warto pamiętać, że wśród młodszych użytkowników angielskiego w Anglii i Walii coraz częściej spotykana jest odmiana tego dźwięku, która w istocie nie jest dyftongiem, lecz czymś na kształt „długiego [ɪ:]”.) U Polaków uczących się angielskiego

występują najczęściej trzy komplikacje: 1) wymowa „trójetapowa” jako /ije/, jak w polskim słowie *pije*; 2) zmiękczenie poprzedzającej spółgłoski; 3) zastępowanie końcowego elementu przez <e> lub <a>. Należy więc zawsze pamiętać, by 1) dyftong ten wymawiać z bardzo delikatnym i płynnym przejściem między pierwszym a drugim elementem – przód języka powinien lekko opaść i cofnąć się, a nie kierować najpierw w górę i do przodu; całość powinna dawać odczucie samogłoski zawartej w jednej sylabie, a nie dwóch; 2) zachowywać „twardość” poprzedzającej spółgłoski – por. rozdział /i:/ – pierwszy element dyftongu powinien być nieco bliższy polskiemu <y>, a nie <i> (ale nie powinien być identyczny z żadnym z tych polskich dźwięków!); 3) drugi element dyftongu (jeśli jest) był „prawdziwym” angielskim /ɔɪ/, a nie polskim <e> czy <a> – musi być krótki, „brzydki” i niewyraźny (zob. rozdział schwa /ə/). Ponadto należy pamiętać, że choć w większości przypadków w pisowni występuje litera <r>, dźwięk /ɪ/ wymawiany jest tylko wtedy, gdy za nim pojawia się samogłoska (zob. rozdział /ɪr/), czyli np. w *nearest* albo *near us*, ale nie w *near here*. Najczęściej występujące zapisy ortograficzne tego dźwięku to <ear> (*near*) i <eer> (*peer*).

CWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

near	career	hero	cheerful	hearsay	nadir
experience	realize	fierce	cheerleader	hereby	orientering
here	fear	rear	clearance	hereafter	pierce
theory	appear	frontier	coherence	herein	pier
area	bacteria	beer	commandeer	hysteria	serial
idea	zero	weird	deteriorate	ideal	serious
period	year	appearance	peer	idealism	sphere
material	query	adhere	deuterium	ideally	steer
real	mountaineer	arrears	dreary	imperial	superior
series	ear	austere	disappear	inferior	tier
clear	tear	beard	eardrop	interference	veer
dear	theatre	engineer	earring	jeer	weirdo
we're	weary	sincere	eerie	leer	cafeteria
hear	atmosphere	cereal	ethereal	managerial	
spear	interior	chandelier	sincerely	meerkat	
queer	deer	cheerio	gear	merely	

CWICZENIE 2
Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɔɪ/.

Deirdre	Vera	Elvira	Guinevere	Casimir
Eros	Kieran	Beatrice	Vladimir	Keir

Bedivere	Lear	Revere	Shapiro	Weir
Riordan	Shakespeare	Pearson	Shearer	Mears
Gere	Sapir	Ramirez	Spearman	Peary
De Niro	Meir	Sears	Ellesmere	Pearce

ĆWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɪə/.

Agadir	Iberia	Kashmir	Korea	Lake Superior	Erie
Algeria	Izmir	Nigeria	Madeira	Tangier	Rio de Janeiro
Belvedere	Zalre	Siberia	Liberia	Guadalquivir	Altamira

Goodyear	Pioneer	Nirvana	Xerox	Clearasil	Cheerios
Spearmint	Nero	Valkyrie	Al-Jazeera	De Beer	Learjet

ĆWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɪə/.

no idea	a period of six years	a sincere fear	lend no ear to the hearsay
near here	adhere to ideals	engineering clearance	an atmosphere of hysteria
serious experience	sheer veneer	a fierce meerkat	imperialist interference
the coast is clear	a revered engineer	a career in engineering	the frontier and the interior
cheers and jeers	his idea of fun	an idealistic hero	De Niro's theatre appearances

ĆWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /ɪə/.

1. Steer clear of beer.
2. Orienteering is his idea of fun.
3. I hear Vera has a fear of deer.
4. Can you sit near here, my dear?
5. The series has no real coherence.
6. The idea of clearance sales is weird.
7. Deuterium is not in the periodic table.
8. All the hearsay merely led to hysteria.
9. The query appeared to return zero results.
10. Fierce bacteria appeared in Lake Superior.
11. We're in the clear while Kieran is in arrears.
12. She has some experience as a cheerleader.
13. The engineers disappeared near the frontier.
14. Peer pressure ended her career in less than a year.
15. The appearance of the deer clearly caused much fear.
16. The heroes realized their worst fears would materialize.
17. A bearded mountaineer commandeered Deirdre's earrings.
18. The eerie atmosphere of Tangier quickly causes weariness.
19. The Imperial Theatre stages a lot of Shakespearean material.
20. After a period of serious imperialist interference, the interior is now independent.

ĆWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /ɪə/, a w drugim – /eə/, /i/, /ɜ:/ lub /i:/.

beer – bear	beard – bid	spear – spur	tear – tea
spear – spare	fears – fizz	we're – were	peer – pee
fear – fare	veered – vid	fear – fur	hear – he
peer – pear	real – rill	weird – word	weird – weed
we're – where	reared – rid	earring – erring	near – knee

ĆWICZENIE 7

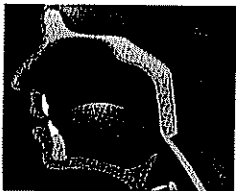
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɪə/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

have no fear (nie bać się)	unfounded fears (bezpodstawne obawy)
have no fare (nie mieć biletu)	unfounded fizz (bezpodstawne syczenie)
rear-view mirror (lusterko wsteczne)	large beer (duże piwo)
rare view mirror (lusterko do rzadkich widoków)	large bee (duża pszczoła)
peer pressure (nacisk grupy rówieśniczej)	weird idea (dziwaczny pomysł)
pear pressure (ciśnienie gruszki)	weed idea (pomysł na zielsko)
black beard (czarna broda)	near-perfect (prawie doskonały)
black bird (czarny ptak)	knee perfect (o doskonałym kolanie)
gold earring (złoty kolczyk)	change the gear (zmienić bieg)
gold erring (złoty błęd)	change the ghee (zmienić klarowane masło)

ĆWICZENIE 8

Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /ɪə/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

The emir's long beard was black. (Długa broda emira była czarna.)	The emir's long bird was black. (Długi ptak emira był czarny.)
His name was Pearson. (Miał na imię Pearson.)	His name was "person". (Miał na imię „Osoba”).
Pierce Brosnan doesn't play James Bond any more. (Pierce Brosnan nie gra już Jamesa Bonda.)	Purse Brosnan doesn't play James Bond any more. (Purse Brosnan nie gra już Jamesa Bonda.)
Have you read Shakespeare's King Lear? (Czy czytałeś <i>Króla Leara</i> Szekspira?)	Have you read Shakespeare's King Lee? (Czy czytałeś <i>Króla Lee</i> Szekspira?)
I couldn't believe my ears. (Nie wierzyłem własnym uszom.)	I couldn't believe my ease. (Nie mogłem uwierzyć w moją beztroskę.)

Dźwięk ten tradycyjnie uznawany jest za dyftong i tak standardowo przedstawia się go w transkrypcji (w większości źródeł). Jednak w istocie jest to długie [e:] (zob. rozdział /e:/), zwłaszcza wśród młodszych użytkowników angielskiego w Anglii i Walii (szczególnie zaś jeśli dźwięk ten występuje nie na końcu wyrazu). Tak więc różnica w wymowie między słowami *Mary* i *merry* albo *fairy* i *ferry* polega głównie na długości samogłoski. Jeśli rzeczywiście chcemy wymawiać ten dźwięk jako dyftong, należy dbać, by ruch języka był minimalny oraz by drugi element dyftongu był „prawdziwym” angielskim /ə/, a nie polskim <e> czy

<a> – musi być „brzydki” i niewyraźny (zob. rozdział schwa /ə/). Ponadto należy pamiętać, że choć praktycznie zawsze w pisowni występuje litera <r>, dźwięk /r/ wymawiany jest tylko wtedy, gdy za nim pojawia się samogłoska (zob. rozdział /r/), czyli np. w *sharing* albo *a fair amount*, ale nie w *fair play*. Dla Polaków uczących się angielskiego głównym problemem jest brak kontrastu z /ɜ:/ i wymawiane wszystkich słów z tej grupy właśnie z /ɜ:/. Choć tylko w nielicznych parach słów jest to ważne (np. *where – were*), trzeba dbać o to, by kontrast był zachowany. /eə/ powinno wymawiać się „z uśmiechem”, czyli z samogłoską dość podobną do polskiego <e>, lecz dłuższą; /ɜ:/ powinno być „brzydkie” i niewyraźne. Sprawy nie ułatwia pisownia – choć w zdecydowanej większości przypadków /eə/ przedstawiane jest ortograficznie jako <air> (*pair*) lub <are> (*square*), pisownia <ear> może oznaczać zarówno /eə/ (*pear*), jak i /ɜ:/ (*heard*) lub /ɪə/ (*fear*) – zawsze należy sprawdzić wymowę w słowniku!

CWICZENIE 1

Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eə/.

square	fair	fairy	beware	legionnaire	caries
hair	chair	nowhere	airport	pair	hairdo
there	share	welfare	careful	premiere	librarian
where	prepare	farewell	spare	questionnaire	pharaoh
air	bare	hardware	software	snare	lair
care	aware	underwear	millionaire	skincare	fairly
pear	their	aeronautics	dare	they're	flair
bear	mayor	fanfare	despair	laissez-faire	
various	dairy	airfare	disrepair	blare	
wear	rare	armchair	freeware	aerial	
compare	vary	anywhere	heir	canary	

CWICZENIE 2

Powtarzaj poniższe imiona i nazwiska, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eə/.

Alastair	Ayrton	Darius	Apollinaire	O'Hare	Carstairs
Mary	Aaron	Marion	Astaire	Ware	Earhart
Cher	Cary	Sarah	Baudelaire	Voltaire	Fairclough
Claire	Gary	Hillaire	Blair	Carey	Gehry

CWICZENIE 3

Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eə/.

Ayr	Eyre	Mayfair	St. Clair	Carpentaria	Ontario
Delaware	Kildare	Niger	Bavaria	Eire	Canary Islands
Edgeware	Llanfair	Santander	Cairns	Fairbanks	Maryland

Corsair	Ryanair	Camembert	Claïrol	Ferrero Rocher	Pernod
Gruyere	Swissair	Aries	Convair	Polaris	Aer Lingus
Mothercare	Tupperware	Aquarius	Airbus	Arial	Aerosmith

CWICZENIE 4

Powtarzaj poniższe frazy, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eə/.

a bear's lair	a teddy bear in disrepair	a fair share	Camembert in Tupperware
a low-fare airline	a Swissair Airbus	a pair of canaries	farewell and take care
hair care and skin care	a bomb scare at the airport	fare variations	caring and sharing
Bavarian welfare	shareware and freeware	footwear and underwear	from Edgeware to Mayfair
Baudelaire's despair	hairpins and hair spray	careful repair	fairly rare

CWICZENIE 5

Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /eə/.

- Where were you?
- Bears don't eat pears.
- I don't care, I'm in despair.
- Don't compare a mare to a hare.
- Gary hit the snare drum with flair.
- What's the air fare to the Canaries?
- Can you repair the chair for Sarah?
- The premiere will be aired tomorrow.
- What Claire declared was very unfair.
- The millionaire collects rare armchairs.
- As you prepare, compare various fares.
- The mayor bid farewell to the millionaire.
- Polar bears rarely have lairs near Fairbanks.
- Gary wanted to tear the questionnaire to pieces.
- Sarah travelled by air from Ontario to Delaware.
- This is the kind of footwear you can wear anywhere.
- Their aircraft were in disrepair due to a shortage of spares.
- Cher's new hairdo for the premiere was prepared with utmost care.
- They're aware that a fair share of the people don't support laissez-faire policies.
- At the airport, Gary bought some hair and skincare products, and some computer hardware.

CWICZENIE 6

Powtarzaj poniższe pary wyrazów. W pierwszym słowie każdej pary występuje dźwięk /eə/, a w drugim – /ɜ:/, /ɛ/ lub /æ/.

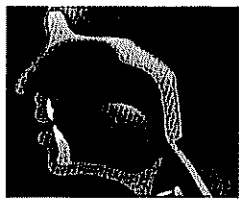
air – err	pear – purr	fairy – furry	shared – shed	hair – Harry
wear – were	bear – burr	blare – blur	fares – Fed	Mary – marry
fair – fur	share – shirr	spare – spur	vary – very	paired – pad
stair – stir	mayor – myrrh	fair – ferry	caries – Kerry's	aired – ad
cared – curd	hair – her	Mary – merry	caries – carries	spared – sped

ĆWICZENIE 7
Powtarzaj poniższe pary fraz, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /eə/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

fairy godmother (dobra wróżka)	shared accommodation (wspólne mieszkanie)
furry godmother (kudłata matka chrzestna)	shed accommodation (kwatery w szopie)
pair of cats (para kotów)	vary a lot (różnić się znacznie)
purr of cats (mruczenie kotów)	very a lot (wiele bardzo)
bare ankle (naga kostka)	pears and apples (gruszki i jabłka)
burr ankle (borować kostkę)	peers and apples (rówieśnicy i jabłka)
Mary Johnson (Mary Johnson)	polar bears (niedźwiedzie polarne)
merry Johnson (wesoły Johnson)	polar beers (piwa polarne)
fairy tales (baśnie)	wear a jacket (nosić kurtkę)
ferry tales (opowieści z promu)	we're a jacket (jesteśmy kurtka)

ĆWICZENIE 8
Powtarzaj poniższe pary zdań, koncentrując się na wyróżnionych wyrazach z dźwiękiem /eə/. Zwróć uwagę, jak niebagatelny wpływ na zmianę znaczenia ma niedokładna wymowa!

- Do you mind a shared toilet? (Czy masz coś przeciwko wspólnej toalecie?)
- Do you mind a shed toilet? (Czy masz coś przeciwko toalecie w szopie?)
- He eats a lot of dairy products. (Zjada wiele produktów mlecznych.)
- He eats a lot of Derry products. (Zjada wiele produktów firmy Derry.)
- Sarah always insists on fair play. (Sarah zawsze upiera się, by grać fair.)
- Sarah always insists on fur play. (Sarah zawsze upiera się, by grać w futerko.)
- The blare of music was deafening. (Dudnienie muzyki było ogłuszające.)
- The blur of music was deafening. (Smuga muzyki była ogłuszająca.)
- Could you give me that pear? (Czy możesz mi dać tę gruszkę?)
- Could you give me that purr? (Czy możesz mi dać to mruczenie?)

Dyftong /uə/ występuje jako marginalny fonem tylko w tych odmianach angielskiego, w których /r/ wymawiane jest wyłącznie przed samogłoską – czyli np. w standardowej angielszczyźnie brytyjskiej, zwłaszcza starszego typu. Jego artykulacja polega na płynnym przejściu od /u/ do /ə/, przy czym ten drugi element powinien być dość „slaby” – należy skupić się głównie na elemencie pierwszym. (Warto pamiętać, że wśród młodszych użytkowników angielskiego w Anglii i Walii dźwięk ten występuje coraz rzadziej, a jeśli już – to głównie przed /r/. W większości pozycji jego miejsce zajmuje /ɔ/. Z tego względu jego opanowanie jest relatywnie mało istotne.) U Polaków uczących się angielskiego występują najczęściej dwie komplikacje: 1) wymowa „trójetapowa” jako <ule>, jak w polskich słowach *czule* czy *bulę*; 2) zastępowanie końcowego elementu przez <e> lub <a>. Jeśli więc chce się mimo wszystko przyswoić ten dźwięk, trzeba starać się, by 1) dyftong ten wymawiał z bardzo delikatnym i płynnym przejściem między pierwszym a drugim elementem – tył języka powinien lekko opaść, a nie kierować się najpierw do góry; całość powinna dawać odczucie samogłoski zawartej w jednej sylabie, a nie dwóch; zaokrąglenie warg w pierwszym elemencie powinno być bardzo delikatne; 2) drugi element dyftongu był „prawdziwym” angielskim /ə/, a nie polskim <e> czy <a> – musi być krótki, „brzydki” i niewyraźny (zob. rozdział schwa /ə/). Ponadto należy pamiętać, że choć w większości przypadków w pisowni występuje litera <r>, dźwięk /r/ wymawiany jest tylko wtedy, gdy za nim pojawia się samogłoska (zob. rozdział /r/), czyli np. w *during*, ale nie w *cure*. Najczęściej występujące zapisy ortograficzne tego dźwięku to <ure> (*cure*) i <u> przed /r/ i samogłoską (*during*).

ĆWICZENIE 1
Powtarzaj poniższe słowa, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /uə/.

allure	curiosity	furious	mature	tour	luxurious	tourist
assure	durable	immature	poor	azure	neural	insured
boor	during	impure	plural	bureaucracy	neuron	insurance
bureau	ensure	insecure	pure	coiffure	obscure	
couture	euro	jury	puritan	detour	pedicure	
cure	fury	lure	sure	incurable	tandoori	

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe nazwy własne, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /uə/.

Urdu	Curie	Darfur	Jaipur	Truro	Duracell
Uriah	Shakur	Drury Lane	Nuremberg	Ural	Duralumin
Muriel	Ure	Honduras	Suriname	Uruguay	Durex
Uriel	Asturias	Missouri	Tours	Courvoisier	Nurofen

ĆWICZENIE 3
Powtarzaj poniższe zdania, pamiętając, że wszystkie zaznaczone litery należy wymawiać /uə/.

1. I'm not sure if I need Durex or Nurofen.
2. Puritan bureaucrats avoid plural nouns.
3. Your furious behaviour was so immature.
4. My euro luxurious pedicure was not very durable.
5. The medical jury assured that his neural condition was incurable.
6. The curious aroma of tandoori chicken lured Mr McClure to Jaipur.
7. We never needed our travel insurance during our tour of Honduras.
8. If you take a detour you'll find an obscure hostel at an alluring azure lake.
9. This duralumin alloy was made in the Curie Institute in the Ural Mountains.
10. I'd rather my hairdo was demure, I won't feel secure in a haute couture coiffure.

MYŁONE SŁOWA O PODOBNEJ PISOWNI

Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

assess	access	litter	liter
adopt	adapt	looser	loser
backing	baking	message	message
bald	bold	mayor	major
battle	bottle	model	modal
bear	beer	morale	moral
beard	bird	needles	needless
bought	boat	nosy	noisy
café	coffee	quite	quiet
caffeine	coffin	packet	pocket
called	cold	partying	parting
captain	caption	patrol	petrol
career	carrier	personnel	personal
carrying	caring	Polish	polish
carton	cartoon	praise	prize
ceiling	sailing	prize	price
chef	chief	racket	rocket
clock	cloak	raider	rider
coma	comma	rapport	report
copying	coping	receipt	recipe
corps	corpse	refuge	refugee
cost	coast	remainder	reminder
couch	coach	reward	reward
cough	cuff	rise	raise
course	curse	salon	saloon
crossword	crossroad	selling	sailing
desert	dessert	series	serious
dairy	diary	ski	sky
delete	delayed	Snickers	sneakers
diner	dinner	soup	soap
discuss	discus	staff	stuff
edge	age	staring	starring
effort	afford	suite	suit
filing	filling	tasting	testing
finale	final	tub	tube
further	feather	type	tape
haunting	hunting	uncle	ankle
heaven	haven	woman	women
hopping	hoping	won't	want
launch	lunch	worm	warm
law	low	worrying	warring
lawn	loan	worship	warship
live	life		

SŁOWA O RÓŻNEJ PISOWNI, ALE IDENTYCZNEJ WYMOWIE (HOMOFONY)

Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

ad = add	guilt = gillt	reign = rain
altar = alter	hare = hair	right = write
aunt = ant (AmE)	haul = hall	road = rode
aural = oral	hear = here	roll = role
banned = band	he'll = heal = heel	route = root
bare = bear	heroine = heroin	sail = sale
bass = base	hi = high	scene = seen
be = bee	higher = hire	scent = cent = sent
beach = beech	hoarse = horse	sea = see
been = bin (AmE)	hour = our	Seoul = sole = soul
board = bored	hymn = him	sew = so = sow
brake = break	idle = idol	some = sum
buoy = boy	isle = I'll	son = sun
but = butt	its = it's	stair = stare
buy = by = bye	knead = need	stationary = stationery
cell = sell	knight = night	steak = stake
cellar = seller	knot = not	steal = steel
cereal = serial	know = no	steppe = step
cite = sight = site	male = mail	straight = strait
coarse = course	Mary = merry = marry	suite = sweet
complement = compliment	meat = meet	tail = tale
cymbal = symbol	minor = miner	Thai = tie
Czech = check	mourning = morning	their = there = they're
damn = dam	mousse = moose	throne = thrown
dear = deer	naval = naval	too = two
dessert = desert (v)	new = knew	through = threw
dew = due	none = nun	urn = eam
dye = die	nose = knows	waist = waste
fairy = ferry	ore = or	weak = week
Finn = fin	pane = pain	wear = where
Finnish = finish	pea = pee	weigh = way
flea = flee	peace = piece	weight = wait
flour = flower	pear = pair	whether = weather
flew = flu	pier = peer	which = witch
forward = foreword	plane = plain	whole = hole
gait = gate	plumb = plum	who's = whose
genes = jeans	Pole = poli = pole	won = one
grate = great	pray = prey	wood = would
grisly = grizzly	principal = principle	wore = war
groan = grown	racket = racquet	wrap = rap

SŁOWA O IDENTYCZNEJ PISOWNI, ALE RÓŻNEJ WYMOWIE (HOMOGRAFY)
Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

absent	'æbsənt	əb'sent
abstract	'æbstrækt	əb'strækt
abuse	ə'bjʊs	ə'bjuz
accent	'æksənt	æk'sent
addict	'ædɪkt	əd'ɪkt
advert	'ædvərt	əd'vərt
affix	'æfɪks	ə'fɪks
aggregate	'ægrɪgət	'ægrɪgert
alloy	'ælɔɪ	ə'lɔɪ
ally	'ælaɪ	ə'laɪ
animate	'ænɪmət	'ænɪmənt
annex	'ænekʃ	ə'neks
appropriate	ə'prɒpriət	ə'prɒpriert
approximate	ə'prɒksɪmət	ə'prɒksɪmənt
articulate	ɑ:'tɪkjələt	ɑ:'tɪkjələnt
associate	ə'souʃjət	ə'souʃjert
attribute	'ætrɪbjʊt	ə'trɪbjʊt
blessed	'blest	'blesɪd
bow	bəʊ	bəʊ
close	kləʊs	kləʊz
co-star	'kəʊstɑ:'	'kəʊ'stɑ:'
collect	'kɔːlekt	kə'lekt
combine	'kɔːmbaɪn	kəm'baɪn
commune	'kɔːmjʊn	kə'mjʊn
compact	'kɔːmpækt	kəm'pækt
complex	'kɔːmpleks	kəm'pleks
compound	'kɔːmpaʊnd	kəm'paʊnd
compress	'kɔːmpres	kəm'pres
concert	'kɔːnsərt	kən'sərt
conduct	'kɔːndʌkt	kən'dʌkt
confines	'kɔːnfamz	kən'faɪnz
conflict	'kɔːnfɪkt	kən'fɪkt
conscript	'kɔːnskɪpt	kən'skɪpt
console	'kɔːnsəʊl	kən'səʊl
consort	'kɔːnsɔ:t	kən'sɔ:t
content	'kɔːntent	kən'tent
contest	'kɔːntest	kən'test
contract	'kɔːntrækt	kən'trækt
contrast	'kɔːntræst	kən'træst
converse	'kɔːnvərs	kən'vərs
convert	'kɔːnvərt	kən'vərt
convict	'kɔːnvɪkt	kən'vɪkt
coordinate	kəʊ'ɔːdɪnət	kəʊ'ɔːdɪnert
decoy	'dɪkɔɪ	dɪ'kɔɪ

decrease	'dɪ:kris	dɪ'kri:s
defect	'dɪ:fekt	dɪ'fekt
defile	'dɪ:faɪl	dɪ'faɪl
descant	'deskænt	dɪ'skænt
desert	'dezət	dɪ'zət
dictate	'dɪkteɪt	dɪk'teɪt
digest	'daɪdʒest	dai'dʒest
discard	'dɪskɑ:d	dɪ'skɑ:d
discharge	'dɪsʃɑ:ʒ	dɪ'sʃɑ:ʒ
discount	'dɪskaʊnt	dɪ'skaʊnt
discourse	'dɪskɔ:s	dɪ'skɔ:s
duplicate	'dʊ:plɪkət	'dʊ:plɪkert
elaborate	ə'leɪbərət	ə'leɪbərert
entrance	'entɾɑns	ɪn'tɾɑns
escort	'eskɔ:t	ɪ'skɔ:t
essay	'esi	ɛ'seɪ
excess	'ekses	ɪk'ses
excise	'eksaɪz	ɪk'saɪz
excuse	ɪk'skju:z	ɪk'skju:z
exploit	'eksplɔɪt	ɪk'splɔɪt
export	'eksɒpɔ:t	ɪk'spɒ:t
extract	'ekstrækt	ɪk'strækt
ferment	'fɛmənt	fə'ment
filtrate	'fɪltreɪt	fɪl'treɪt
fragment	'frægmənt	'fræg'ment
frequent	'fri:kwənt	fri'kwent
graduate	'grædʒuət	'grædʒuert
impact	'ɪmpækt	ɪm'pækt
implant	'ɪmplænt	ɪm'plænt
import	'ɪmpɔ:t	ɪm'pɔ:t
impress	'ɪmpres	ɪm'pres
imprint	'ɪmprɪnt	ɪm'prɪnt
incense	'ɪnsens	ɪn'sens
incline	'ɪnkleɪn	ɪn'kleɪn
increase	'ɪnkri:s	ɪn'kri:s
indent	'ɪndent	ɪn'dent
inlay	'ɪnleɪ	ɪn'leɪ
insert	'ɪnsət	ɪn'sət
inset	'ɪnset	ɪn'set
instinct	'ɪnstɪŋkt	ɪn'stɪŋkt
insult	'ɪnsʌlt	ɪn'sʌlt
interchange	'ɪntəʃeɪndʒ	ɪntə'ʃeɪndʒ
interdict	'ɪntə'dɪkt	ɪntə'dɪkt
intern	'ɪntə:n	ɪn'tə:n

SŁOWA O IDENTYCZNEJ PISOWNI, ALE RÓŻNEJ WYMOWIE (HOMOGRAFY) – cd.

introvert	'ɪntrəvərt	ɪntrə'vərt
invalid	'ɪnvəlɪd	ɪn'vælɪd
inverse	'ɪnvərs	ɪn'vərs
invite	'ɪnvart	ɪn'vart
lead	led	li:d
mandate	'mændert	'mæn'deɪt
minute	'mɪniət	'maɪ'nɪt
misconduct	'mɪs'kɔːndʌkt	mɪskən'dʌkt
misprint	'mɪsprɪnt	'mɪs'prɪnt
moderate	'mɔːdərət	'mɔːdɔːreɪt
number	'nʌmbə	'nʌm-ə
object	'ɔːbdʒəkt	əb'dʒekt
overbid	'əʊvə'brɪd	əʊvə'brɪd
overcharge	'əʊvə'ʃɑ:ʒ	əʊvə'ʃɑ:ʒ
overflow	'əʊvə'fləʊ	əʊvə'fləʊ
overhang	'əʊvə'hæŋ	əʊvə'hæŋ
overhaul	'əʊvə'həʊl	əʊvə'həʊl
overlap	'əʊvə'læp	əʊvə'læp
overlay	'əʊvə'leɪ	əʊvə'leɪ
overprint	'əʊvə'prɪnt	əʊvə'prɪnt
overstrain	'əʊvə'streɪn	əʊvə'streɪn
overthrow	'əʊvə'θrəʊ	əʊvə'θrəʊ
overwork	'əʊvə'wɜ:k	əʊvə'wɜ:k
perfect	'pɜ:fɪkt	pə'fekt
perfume	'pɜ:fju:m	pə'fju:m
permit	'pɜ:mɪt	pə'mɪt
pervert	'pɜ:vərt	pə'vərt
prefix	'pri:fɪks	'pri'fɪks
presage	'preɪsɪdʒ	pri'seɪdʒ
present	'preznt	pri'zent
proceeds	'prəʊsɪdz	prə'si:dz
process	'pra:ses	prə'ses
processed	'pra:sest	prə'sest
produce	'prəʊdʊ:s	prə'dʊ:s
progress	'prə:gres	prə'gres
project	'prɔ:dʒekt	prə'dʒekt
prolapse	'prəʊləps	prou'læps
prospect	'pra:spekt	prə'spekt
protest	'prəʊtest	prə'test
quadruple	'kwɔːdrʊ:pl	kwɑ:'dru:pl
rampage	'ræmpetʃ	'ræm'petʃ
rebel	'rebəl	ri'bel
rebound	'ri:bəʊnd	'ri'bəʊnd
recap	'ri:kæp	'ri'kæp

record	'rekɔ:d	ri'kɔ:d
re-count	'ri:kəʊnt	'ri'kaʊnt
refill	'ri:fɪl	'ri'fɪl
refit	'ri:fɪt	'ri'fɪt
refund	'ri:fʌnd	ri'fʌnd
refuse	'refju:s	ri'fju:z
rehash	'ri:hæʃ	'ri'hæʃ
reject	'ri:dʒekt	ri'dʒekt
relay	'ri:leɪ	'ri'leɪ
remake	'ri:meɪk	'ri'meɪk
remount	'ri:maʊnt	'ri'maʊnt
replay	'ri:pleɪ	'ri'pleɪ
reprint	'ri:prɪnt	'ri'prɪnt
retake	'ri:teɪk	'ri'teɪk
rethink	'ri:θɪŋk	'ri'θɪŋk
retread	'ri:tred	'ri'tred
rewrite	'ri:raɪt	'ri'raɪt
row	rəʊ	rəʊ
second	'sekənd	sɪ'kɔːnd
segment	'segmənt	seg'ment
separate	'sepərət	'sepəreɪt
sow	səʊ	səʊ
subject	'sʌbdʒəkt	səb'dʒekt
surmise	'sɜːmaɪz	sə'maɪz
survey	'sɜːveɪ	sə'veɪ
suspect	'sʌspekt	sə'spekt
tear	tiə	teə
torment	'tɔːmənt	tə:'ment
transfer	'trænsfə	'træns'fə
transplant	'trænsplænt	'træns'plænt
transport	'trænspɔ:t	'træns'pɔ:t
undercharge	'ʌndə'ʃɑ:ʒ	'ʌndə'ʃɑ:ʒ
undercut	'ʌndə'kʌt	'ʌndə'kʌt
underlay	'ʌndə'leɪ	'ʌndə'leɪ
underline	'ʌndə'laɪn	'ʌndə'laɪn
undertaking	'ʌndə'teɪkɪŋ	'ʌndə'teɪkɪŋ
upgrade	'ʌpgreɪd	'ʌp'greɪd
uplift	'ʌplɪft	'ʌp'ɪft
upset	'ʌpset	'ʌp'set
use	ju:s	ju:z
wind	'waɪnd	'waɪnd
wound	'wu:nd	'waʊnd

SŁOWA I NAZWY Z CZĘSTO MYLONĄ WYMOWĄ
Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

abroad	ballet	chocolate	demonstrating	focus
accompanied	bargain	choir	deposit	folk
accompanying	barrier	cholera	Derby	foreign
acid	baseball	cigar	dessert	foreigner
actually	basic	cleanliness	detergent	forfeit
adequately	bass	climb	determine	frustrating
administrative	beard	climbing	develop	further
admirable	Beckham	Cockburn	developer	gaol
adversary	Berlin	coffee	development	gauge
advertisement	bigamy	cold	diagnosis	generalizing
aerobics	biscuit	colleague	difficult	generator
aerosol	blood	colonel	disappear	geographic
Africa	body	comb	disappointed	global
again	bomb	comfortable	disciple	glove
Agatha	bomber	commenting	discipline	gorgeous
agriculture	bombing	committee	Disney	gown
aisle	bosom	communicative	done	Graham
alarm	bouquet	comparison	Doug	grandma
alcoholism	Brazil	computer	dove	Greenwich
alibi	Britain	conquer	draw	gross
all-inclusive	broad	constable	Durham	guarantee
alternatively	brochure	constitute	early	guinea
although	brooch	consulting	economy	guitar
amateur	brow	contribute	Edinburgh	Haiti
America	burger	corps	educated	half
amiable	butcher	cosmetic	effortlessly	handkerchief
among	caffeine	cost	emphasis	haven
analysis	Canada	couch	environment	hawk
answer	canary	counterfeit	environmentalist	health
anxiety	can't	country	euro	heaven
apostrophe	capable	crisis	Evans	height
appearance	capitalism	crow	event	Hercules
April	captain	curiosity	evil	heroism
area	castle	current	exam	hiccough
arena	catastrophe	damage	examine	hideous
Arkansas	categorizing	damaging	Excel	hierarchy
athlete	category	dangerous	exclusive	HIV
auction	celebrity	daughter	executive	hobby
aunt	copyright	Davenport	extraordinary	Holmes
author	certificate	debris	fascinating	holy
automobile	chameleon	debt	fatal	hurt
autumn	champagne	debut	figure	hymn
average	chef	decreasing	finite	idea
awful	chic	delicate	fitness	Illinois
balancing	Chicago	demon	flood	increasing

indefinitely	marketing	philosophy	robot	Thames
indistinguishable	matrix	phlegm	roll	therapeutic
inevitable	mature	photocopier	said	Theresa
infamous	meadow	pint	salmon	thermometer
initiative	media	plaid	sandwich	thesaurus
insurance	medium	pleasant	saw	thesis
interesting	missile	plumber	says	Thomas
interestingly	model	Plymouth	scenic	threaten
international	money	pneumatic	scheme	thyme
Internet	monitoring	police	scientific	Tibet
investigator	monk	political	Sean	tomb
iron	mortgage	politician	security	tongue
irrational	mountain	politics	seize	total
island	moustache	pony	Seoul	Tottenham
isolation	mouth	portable	separate	ultimate
issue	multiculturalism	prayer	series	unidentified
Japan	muscle	predator	serious	urban
jewelry	museum	preface	sew	valet
joker	narcotic	privy	shepherd	Vaughan
journey	nausea	procedure	sieve	vegetable
keyboard	neighbor	process	signing	vehicle
knowledge	nestle	processing	simile	veto
laboratory	New Orleans	professionalism	sofa	via
laughter	Newcastle	professor	south	video
laundry	none	program	southern	villain
law	Norwich	protein	special	vineyard
lawn	notebook	psalm	stampede	voluntarily
lawyer	noticeable	psyche	steak	Warsaw
leasing	oasis	psychiatric	Stephen	Warwick
leather	obesity	psychiatrist	stereo	wax
legislative	occupying	psychoanalysis	stereotype	wilderness
Leicester	often	quay	strategic	woman
Leonard	onion	queue	subsequent	womb
leopard	opera	rabies	subtle	women
limb	opinion	radio	success	won
Lincoln	opponent	ration	suite	won't
liquor	orchestra	Reading	support	wonder
Lisa	organizer	Reagan	surface	Worcester
liter	oven	realize	sweat	word
live (adj)	palace	receipt	sweater	work
local	paradigm	recipe	sword	world
Madrid	participating	recommend	tabloid	worm
maintenance	particularly	reform	talented	worry
majority	patrol	regularly	taught	worse
manageable	Penelope	relative	technique	worst
management	perspective	relatively	teenager	worth
manager	persuade	representative	telepathy	Xerox
maniacal	pharmaceutical	resound	temperature	yacht
marine	phenomenon	restaurant	territory	yogurt

NIEWYMAWIANE LITERY (SILENT LETTERS)

Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

SILENT B	maintenance	khaki	knuckle	fasten
bomb	traveler	Oh!		gourmet
climbing		rhythm	SILENT N	huskle
comb	SILENT G	Uh!	autumn	listen
crumb	align	what	column	mistletoe
debt	assignment	when	condemn	moisten
doubt	benign	where	damn	mortgage
dumb	design	whether	government	musn't
lamb	foreign	which	hymn	often
limb	foreigner	while	solemn	rapport
numb	gnarl	white		ricochet
plumber	gnat	why	SILENT O	sachet
subtle	gnome		chocolate	soften
thumb	Gnostic	SILENT L	factory	sorbet
tomb	gnu	caif	favorite	thisle
womb	reign	caik	history	whistle
	resign	calm		wrestle
	sign	chalk	SILENT P	wrestling
SILENT C	sovereign	could	cupboard	
disciple		folk	pneumatic	SILENT U
discipline	SILENT GH	half	pneumonia	biscuit
excite	although	palm	psalm	build
excited	bright	psalm	pseudonym	guarantee
exciting	daughter	salmon	psycho	guard
fascinate	height	should	psychology	guess
fascinated	high	talk	raspberry	guest
fascinating	neighbor	walk	receipt	guide
muscle	night	would		guilty
scene	right	yok	SILENT S	guitar
science	sight		aisle	tongue
scientific	through	SILENT K	bourgeois	vogue
scientist	light	knack	corps	
	tighten	knave	debris	SILENT W
SILENT D	straight	knead	island	write
grandma	weigh	knee		wren
handkerchief	weight	kneel	SILENT T	wrote
handsome		knickers	ballet	wrestling
sandwich	SILENT H	knick-knack	bristle	wriggle
windmill	cheetah	knife	cabaret	wrinkle
Wednesday	exhibition	knight	castle	whole
	ghetto	kmit	chasten	sword
SILENT E	ghost	knob	chestnut	wreck
average	herb	knock	Christmas	two
beverage	honest	knot	crochet	wrap
camera	honor	know	debut	wrong
every	hour	knowledge	duvet	wrist
interesting				

PRZEDROSTKI

Poniższe przedrostki występują zarówno w języku angielskim, jak i polskim, dlatego ich poprawna angielska wymowa sprawia wiele kłopotów. Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

aero-	anti-	audio-	bio-
aerobic	anti-aircraft	audiovisual	biochemistry
aeronautic	antibiotic	audiotape	biodegradable
aerobics	antibody	audiophile	biodiversity
aeroplane	anticlimax	audiometer	biotechnology
aerospace	antifreeze	audiolingual	biohazard
counter-	cyber-	dis-	extra-
counteraction	cyberspace	disabled	extracurricular
counterbalance	cybercafé	disadvantage	extramarital
counterclockwise	cyberphobia	disillusioned	extramural
counterproductive	cybercrime	disorder	extraordinary
counterproposal	cybersex	disagreement	extraposition
geo-	hydr(o)-	hyper-	micro-
geography	hydraulic	hyperactive	microbiology
geology	hydroelectric	hypersensitive	microbrewery
geometry	hydrogen	hyperinflation	microcomputer
geopolitics	hydroplane	hypercorrect	microchip
geophysics	hydrocarbon	hypermarket	microwave
mis-	multi-	neo-	neur(o)-
miscalculate	multicultural	neoclassical	neurobiology
misinterpret	multilingual	neocolonialism	neurology
misjudge	multimedia	neoconservative	neurotic
misleading	multivitamins	neonatal	neurosurgeon
misunderstand	multinational	neo-Nazi	neurological
pro-	pseudo-	psych-	sub-
pro-African	pseudonym	psychoanalyst	subarctic
pro-choice	pseudoacademic	psychology	subcontract
proconsul	pseudoclassic	psychopath	submarine
pro-life	pseudocultural	psychotherapy	subsoil
prolog	pseudo-science	psychobabble	subtropical
trans-	ultra-	un-	under-
transatlantic	ultra-high	unacceptable	underachieve
transnational	ultramarine	unhappy	underarm
transcontinental	ultramodern	unmanned	undercarriage
transfigure	ultrasonic	unmask	underdog
transliterate	ultrasound	unplug	undersecretary
transcript	ultraviolet	unreal	underdeveloped

ZAPOZYCZENIA

Poniższa lista zawiera słowa obcego pochodzenia występujące w angielskim. Spośród wielu tysięcy słów wybrano słowa występujące powszechnie lub których wymowa jest nieprzewidywalna ze względu na pisownię. Powtórz poprawną wymowę następujących słów.

acme	bouquet	comrade	finesse	kimono
acrobat	bourbon	condor	fondue	kiosk
aloha	bourgeois	connoisseur	force majeure	kitsch
amigo	boutique	conquistador	franchise	kosher
anchovy	boutonniere	corps	frankfurter	kung-fu
angina	bouzouki	corral	futon	lasagna
anime	brasserie	corrida	garage	lasso
anorak	brassiere	corridor	geisha	latte
Apache	bravo	coup	genesis	lava
apartheid	brochure	coyote	genre	liaison
apostrophe	brunette	creole	gigolo	lingerie
apropos	budget	critique	giraffe	loch
aqua vitae	Budweiser	crochet	gnome	loggia
armada	buffet	croissant	goulash	mafia
assassin	bureau	crusade	grotesque	mafioso
attaché	cabaret	cul-de-sac	guillotine	malaria
avocado	caboose	dacha	hacienda	mascot
azure	café	debut	haiku	masquerade
babushka	cafeteria	déjà vu	halva	massacre
baccalaureate	canoe	desperado	hara-kiri	masseur
baggage	canyon	diet	harem	matron
baguette	cappuccino	diva	harmonica	mediocre
ballet	cargo	doge	haute couture	menu
bamboo	cashew	Drambuie	henna	mosaic
banana	cauliflower	duvet	hombre	mosquito
banquet	champagne	embargo	hookah	moussaka
barbecue	chandelier	en suite	hors d'œuvre	mozzarella
barracuda	chateau	entrée	iceberg	mustang
bayonet	chauffeur	entrepreneur	iguana	naive
bazooka	chiffon	épée	ikebana	Negro
beret	chow	espresso	inferno	nonchalant
bête noire	chutzpah	etiquette	influenza	opera
bluff	ciabatta	eureka	jaguar	oregano
biennale	cigar	exposé	jargon	origami
bolero	cliché	facade	judo	ouzo
bomb	coach	fakir	junta	paprika
bona fide	cognac	fatigue	kamikaze	papyrus
bon appétite	coleslaw	faux pas	karaoke	pasta
bonanza	collage	feng shui	karate	patio
bonsai	cologne	feta	kebab	perestroika
bon voyage	colonel	fiasco	ketchup	Pilates
borsch	commodore	fiesta	khaki	pils
boulevard	communiqué	filet	kilo	piña colada

**POLECANE STRONY INTERNETOWE
Z MATERIAŁEM AUDIO LUB WIDEO**

pizza	soufflé
pizzeria	spaghetti
plateau	stampede
plaza	stanza
polka	stockfish
potato	stockade
prêt-à-porter	studio
protégé	sushi
puma	tagliatelle
ranch	tai chi
ravioli	tango
rendezvous	tattoo
renegade	tequila
reservoir	tiramisu
resumé	tobacco
risotto	tofu
robot	tomato
rodeo	tornado
rouge	tortilla
rucksack	tuba
rumba	tulip
sable	tycoon
sabotage	ukulele
saboteur	vague
saber	vanilla
sachet	vendetta
sake	vice-versa
salami	vigilante
saloon	vinaigrette
salsa	virtuoso
samurai	vis-à-vis
Santa Claus	vodka
sauna	volcano
savanna	vogue
savvy	voyage
scenario	voyeur
sedan	wagon
sherry	wok
sierra	wrangler
siesta	yacht
skipper	Yankee
sombrero	yarmulke
soprano	zucchini

British English

www.bbc.co.uk/radio/
www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/multimedia/pron/
www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/multimedia/index.shtml
www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish/webcast/index.shtml

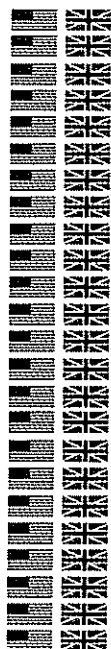
American English

www.eslpod.com
www.quickanddirtytips.com
www.cbsnews.com/stories/2005/07/06/utility/main706903.shtml
http://minnesota.publicradio.org/radio/podcasts/grammar_grater
www.loe.org
www.china232.com
www.voanews.com/specialenglish/words_and_their_stories.cfm
www.npr.org
www.voanews.com/english
www.pbs.org
www.uiowa.edu/~acadtech/phonetics/

SYMBOLE FONETYCZNE

SPÓŁGŁOSKI

/p/	pot, happen
/b/	book, bubble
/t/	take, cotton, better
/d/	dull, odd
/k/	kick, school
/g/	geese, giggle
/f/	fan, coffee, rough
/v/	van
/θ/	through
/ð/	this
/s/	stick, hiss
/z/	zebra, roses, buzz
/ʃ/	shoe, station, chic, sure
/ʒ/	genre, pleasure, vision
/h/	hail, who
/tʃ/	chip, nature
/dʒ/	joke, hedge
/m/	mother, hammer, comb
/n/	nothing, funny, know
/ŋ/	king, think
/r/	right, wry
/l/	look, tall
/w/	walk, what, queen
/j/	yolk, use, beauty

SAMOGŁOSKI

/i:/	sleep, sea, ski
/i/	happy, medium
/ɪ/	tip, hymn
/e/	get, said
/æ/	back, laugh (US)
/ʌ/	cut, country, love
/ə/	above, oppose
/ɜ:/	hurt, stir, work
/ɝ/	hurt, stir, work
/ɔ:/	waiter, visitor
/u:/	stew, boot, two
/ʊ/	book, could
/ɔ:/	law, thought
/ɑ:/	start, father
/ɑ:/	lot, odd
/ɒ/	lot, odd
/aɪ/	kite, high, try
/eɪ/	take, day, steak
/ɔɪ/	coin, boy
/aʊ/	how, mouth
/oʊ/	coat, show
/ɔʊ/	no, boat
/ɪə/	here, beer, near
/eə/	stare, fair
/ʊə/	cure, jury, Euro

GŁOSARIUSZ TERMINÓW FONETYCZNYCH

Afrykata – zob. Spółgłoska zwarto-szczelinowa.

Artikulacja (wymowa) – proces kształtowania dźwięków mowy ludzkiej.

Aspiracja (przydech) – słaby dźwięk *h* towarzyszący rozwarciu narządów mowy podczas artykulacji spółgłosek zwartych. W angielskim spółgłoski zwarte bezdźwięczne (*p, t, k*) są silnie aspirowane na początku sylaby akcentowanej.

Dyftong (dwugłoska, z greckiego *diphthongos*, dosł. dwa dźwięki) – rodzaj długiej samogłoski, która zmienia swą jakość podczas wymowy. W wyniku tej zmiany ucho ludzkie odbiera dwa dźwięki, choć są one zespolone w jeden i mają charakter pojedynczej samogłoski.

Dźwięczność – cecha wymowy głosek związana z pracą strun głosowych. W zależności od wymowy z drganiem strun głosowych lub bez niego dzielimy je na dźwięczne i bezdźwięczne.

Nazalizacja (unosowienie) – przejmowanie przez głoskę nienosową cech nosowości, najczęściej w wyniku asymilacji (upodobnienia) do głoski nosowej z nią sąsiadującej (np. nosowa wymowa samogłoski /æ/ w wyrazie *can*).

Palatalizacja (zmiękczenie) – wymowa, podczas której środkowa część języka zbliża się do podniebienia. Zmiękczeniu ulegają spółgłoski, po których występuje /i/ (ang. *neat* i pol. *nit*). Stopień zmiękczenia spółgłosek może się różnić – w języku polskim jest on znacznie większy niż w angielskim.

Płozja (wybuch) – energiczne rozwarcie narządów mowy pod ciśnieniem powietrza wypływającego z płuc. Płozja jest nieodłącznym elementem wymowy spółgłosek zwartych i następuje najczęściej w miejscu ich artykulacji, pozwalając odróżnić takie słowa jak *trzy* i *czy*, choć możliwa jest też płozja nosowa (zwarcie narządów mowy w jamie ustnej przy jednoczesnym otwarciu drogi do jamy nosowej; np. w ang. słowie *cotton* lub pol. *butny*) lub płozja boczna (otwarcie drogi po bokach języka; np. w ang. słowie *cattle* lub pol. *kotlet*).

Półsamogłoska – spółgłoska powstająca w wyniku zbliżenia narządów mowy bez powstania szczeliny. Są to niezgłoskotwórcze odpowiedniki samogłosek. Zaliczamy do nich ang. /j/ i /w/ – odpowiedniki samogłosek /i/ oraz /u/.

Przydech – zob. Aspiracja.

Samogłoska – dźwięk o charakterze sylabicznym (tworzący jądro sylaby), wymawiany przy otwartym kanale głosowym. Różnice w układzie języka podczas artykulacji samogłosek skutkują różnicami brzmienia. Klasyfikacji samogłosek dokonujemy ze względu na:

- pozycję języka w płaszczyźnie poziomej (samogłoski przednie, środkowe i tylne)
- pozycję języka w płaszczyźnie pionowej (samogłoski wysokie, średnie i niskie)
- kształt warg (płaskie, półokrągłe i okrągłe)
- udział rezonatora nosowego (samogłoski ustne i nosowe)

Spółgłoska – dźwięk będący wynikiem częściowej lub całkowitej blokady przepływu powietrza przez kanał głosowy. Klasyfikacji spółgłosek dokonuje się według różnych kryteriów, w tym:

- sposobu artykulacji (ustne: zwarte /p, b, t, d, k, g/, szczelinowe /f, v, θ, ð, s, z, ʃ, ʒ, h/ afrykaty /tʃ, dʒ/, płynne /l, r/, półsamogłoski /w, j/ oraz nosowe /m, n, ŋ/)
- miejsca artykulacji (dwuwargowe /p, b, m, w/, wargowo-zębowe /f, v/, zębowe /θ, ð/, dziąsłowe /t, d, s, z, tʃ, dʒ, n, l/, twardopodniebienne /ʃ, ʒ, r, j/, miękkopodniebienne /k, g, ŋ/, krtaniowe /h/)

- udziału narządów wymowy (wargowe, przednjojęzykowe, środkowojęzykowe, tylnojęzykowe)
- udziału strun głosowych (dźwięczne i bezdźwięczne).

Spółgłoska nosowa – spółgłoska zwarto-otwarta, która powstaje w wyniku zwarcia narządów mowy w jamie ustnej, przy jednoczesnym opuszczeniu podniebienia miękkiego i otwarciu toru nosowego. Zaliczamy do nich ang. spółgłoski /m/, /n/, /ŋ/.

Spółgłoska płynna – ustna spółgłoska zwarto-otwarta. Do s.p. zaliczamy ang. spółgłoski /l/ i /r/.

Spółgłoska szczelinowa (trąca) – rodzaj spółgłoski artykulowanej poprzez zbliżenie narządów mowy na tyle blisko, by utworzyć szczelinę, która powoduje, że przepływające przez nią powietrze wytwarza szum, tarcie. Do s.s. należą ang. spółgłoski /f, v, θ, ð, s, z, ʃ, ʒ, h/.

Spółgłoska uderzeniowa (ang. *tapped* lub *flapped consonant*) – rodzaj spółgłoski artykulowanej, podobnie jak spółgłoski zwarte, poprzez zwarcie narządów mowy, przy czym czas zwarcia narządów mowy jest bardzo krótki i nie następuje nagromadzenie powietrza prowadzące do wybuchu (plozji). W angielskim występuje dźwięczna spółgłoska uderzeniowa /r/ (np. *latter, Adam*), stanowiąca alofon spółgłoski /r/ lub /d/. Rozróżnienie na ang. *tap* i *flap* wynika z innego ruchu języka podczas artykulacji takich słów jak *butter* (sekwencja samogłoska-*tap*-samogłoska) i *barter* (sekwencja samogłoska-spółgłoska retrofleksyjna-*tap*-samogłoska). W polszczyźnie spółgłoską uderzeniową jest /r/, jeśli powstaje wskutek tylko jednego zetknięcia języka z dźwięcznymi, najczęściej między samogłoskami, np. w słowie *para*.

Spółgłoska zwarto-wybuchowa – spółgłoska powstająca w wyniku blokady przepływu powietrza przez jamę ustną i nosową, wzrostu ciśnienia powietrza nagromadzonego za artykulatorem, a następnie energicznego rozwarcia narządów mowy i wybuchu (plozji). Do s.z. należą ang. spółgłoski /p, b, t, d, k, g/, a także tzw. zwarcie krtaniowe /ʔ/. Niekiedy używa się też określenia „spółgłoska zwarta”, które jest jednak mniej precyzyjne i może się też odnosić do spółgłosek nosowych, ze względu na pełen kontakt między narządami mowy w jamie ustnej.

Spółgłoska zwarto-szczelinowa (afrykata) – spółgłoska powstająca w wyniku artykulacji, podczas której najpierw tworzy się całkowita blokada przepływu powietrza, a następnie – szczelina umożliwiająca wymowę spółgłoski szczelinowej. Do s.z.-s. zaliczamy ang. spółgłoski /tʃ/ i /dʒ/. Różnica między nimi, a sekwencjami spółgłosek zwartych i szczelinowych (/t/ + /ʃ/ lub /d/ + /ʒ/) jest taka, że w tych pierwszych element szczelinowy całkowicie zastępuje plozję.

Zbitka spółgłoskowa (grupa spółgłoskowa) – grupa spółgłosek następujących bezpośrednio po sobie w wyrazie (np. pol. *kto, pstryk, źdźbło*).

Zwarcie krtaniowe – bezdźwięczna zwarta spółgłoska krtaniowa, powstająca przez zwarcie i rozwarcie strun głosowych w krtani. Zwarcie strun głosowych przerywa strumień powietrza i uniemożliwia drganie strun, zatem nie ma dźwięcznego odpowiednika tej spółgłoski. W polszczyźnie zwarcie krtaniowe występuje na początku wyrazu przed samogłoską w dobitnie wymawianych wyrazach, rzadziej także w środku wyrazu, najczęściej na początku morfemu (np. *za-adaptowany, po-obijany*). W angielskim zwarcie krtaniowe w niektórych dialektach może towarzyszyć spółgłoskom /t/, /p/, /k/, /tʃ/, albo całkowicie zastępować /t/ w niektórych pozycjach.

